https://doi.org/10.15388/vu.thesis.617
https://orcid.org/0000-0003-3550-6653

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Miranda Borusevičiūtė

Konstitucinė speciali teisėjų institucija Lietuvoje: teisinio reguliavimo iššūkiai

DAKTARO DISERTACIJA

Socialiniai mokslai,
Teisė (S 001)

VILNIUS 2024

Disertacija rengta 2019–2023 metais studijuojant doktorantūroje Vilniaus universiteto Teisės fakultete.

Mokslinis vadovas – doc. dr. Haroldas Šinkūnas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Gynimo taryba:
Pirmininkas – prof. habil. dr. Gintaras Švedas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).
Nariai:
prof. dr. Toma Birmontienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001),
prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001),
doc. dr. Anita Rodina (Latvijos universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001),
prof. dr. Bronius Sudavičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Disertacija ginama viešame Gynimo tarybos posėdyje 2024 m. birželio 17 d. 12 val. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Kazimiero Leono Sapiegos (302) auditorijoje. Adresas: Saulėtekio al. 9, 10221, 302 auditorija, Vilnius, Lietuva, tel. +370 5 236 6185; el. paštas: tf@tf.vu.lt

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje ir Vilniaus universiteto interneto svetainėje adresu:
https://www.vu.lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

https://doi.org/10.15388/vu.thesis.617
https://orcid.org/0000-0001-2345-6789

VILNIUS UNIVERSITY

Miranda Borusevičiūtė

The Constitutional Council for the Judiciary in Lithuania: Legal Challenges

DOCTORAL DISSERTATION

Social Sciences,
Law (S 001)

VILNIUS 2024

This dissertation was prepared between 2019 and 2023 at Vilnius University.

Academic supervisor – Assoc. Prof. Dr. Haroldas Šinkūnas (Vilnius University, Social Sciences, Law, S 001).

This doctoral dissertation will be defended in a public meeting of the Dissertation Defence Panel:

Chairman – Prof. Habil. Dr. Gintaras Švedas (Vilnius University, Social Sciences, Law, S 001).
Members:
Prof. Dr. Toma Birmontienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, S 001),
Prof. Habil. Dr. Vytautas Nekrošius (Vilnius University, Social Sciences, Law, S 001),
Assoc. Prof. Dr. Anita Rodina (University of Latvia, Social Sciences, Law, S 001),
Prof. Dr. Bronius Sudavičius (Vilnius University, Social Sciences, Law, S 001).

The dissertation shall be defended at a public meeting of the Dissertation Defence Panel at 12:00 p.m. (GMT+3) on 17 June 2024 in Room No. 302 of Vilnius University Faculty of Law. Address: Saulėtekio al. 9, 10221, Room No. 302, Vilnius, Lithuania. Tel. +370 5 236 6185; e-mail: tf@tf.vu.lt

The text of this dissertation can be accessed at the library of Vilnius University, as well as on the website of Vilnius University: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

SANTRUMPOS

CCJE	Europos Tarybos konsultacinė Europos teisėjų taryba
CCJE-BU	Europos Tarybos konsultacinės Europos teisėjų tarybos biuras
ENCJ	Europos teismų tarybų tinklas
ESTT	Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
Europos chartija dėl teisėjų	Europos Tarybos 1998 metais priimta Europos chartija dėl teisėjų statuso
EŽTK	Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija
EŽTT	Europos Žmogaus Teisių Teismas
GRECO	Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupė
JAV	Jungtinės Amerikos Valstijos
Nuomonė Nr. 10	Europos Tarybos konsultacinės Europos teisėjų tarybos (CCJE) 2007 m. lapkričio 23 d. nuomonė Nr. 10 „Dėl teismų tarybos tarnavimo visuomenei“
Rekomendacija Rec(2010)12	Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2010 m. lapkričio 17 d. rekomendacija Nr. CM/Rec(2010)12 valstybėms narėms „Dėl teisėjų: nepriklausomumas, veiklos efektyvumas ir atsakomybė“
Rekomendacija R(94)12	Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1994 m. spalio 13 d. rekomendacija Nr. R(94)12 valstybėms narėms „Dėl teisėjų nepriklausomumo, veiklos efektyvumo ir vaidmens“
Venecijos komisija	Europos Tarybos komisija „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisija)

TURINYS

ĮVADAS 8

1. TARPTAUTINIS KONTEKSTAS TEISMŲ TARYBŲ KLAUSIMU SPECIALIOS TEISĖJŲ INSTITUCIJOS TYRIME 34

1.1. Teismų tarybas reglamentuojantys *soft law* dokumentai: kas nustatyta 35
1.2. Teismų tarybų institucionalizavimas Europos Sąjungos valstybėse narėse 49
1.2.1. Pietų Europos teismų tarybų modelis: teisėjų korpuso formavimas 50
1.2.2. Šiaurės Europos teismų tarybų modelis: teismų paslaugų efektyvumas 59
1.2.3. Teismų taryba teisminės valdžios nepriklausomumo silpninimo tikslui: Lenkija 69
1.3. Kritinis tarptautinių *soft law* dokumentų vertinimas 81

2. LIETUVOS TEISĖJŲ INSTITUCIJA: SPECIALIOS TEISĖJŲ INSTITUCIJOS KONSTITUCINĖ SAMPRATA 87

2.1. Speciali teisėjų institucija kaip konstitucinio statuso teisminės valdžios savivaldos institucija: paskirtis ir galios 87
2.2. Speciali teisėjų institucija konstitucinėje stabdžių ir atsvarų sistemoje: formuluotės „pataria speciali ... teisėjų institucija“ prasmės išsiaiškinimas 94
2.2.1. Respublikos Prezidentas ir konstitucinė teisėjų institucija 96
2.2.2. Seimas ir konstitucinė teisėjų institucija 109
2.3. Teisėjų savivaldos institucijos formavimo ypatumai siekiamam tikslui įgyvendinti 114
2.4. Speciali teisėjų institucija pagal teismų tarybų modelius 121

3. TEISĖJŲ TARYBA: ORDINARINĖ TEISĖ ANTIMAŽORITARINIO AKTO KONTEKSTE 130

3.1. Įstatymų leidėjo požiūrio į specialią teisėjų instituciją kaita 130
3.1.1. Speciali teisėjų institucija iki 2002 metų 131
3.1.2. Specialios teisėjų institucijos koncepcija nuo 2002 metų 139
3.2. Dabartinės Teisėjų tarybos (ne)konstitucingumo problema 147
3.3. Teisėjų tarybos vaidmuo teisminės valdžios savivaldos institucijų sistemoje 151

3.3.1. Savivaldos institucijų sistema ir centralizuotumo klausimas ... 152
3.3.2. Nacionalinė teismų administracija teisminės valdžios savivaldoje ... 162

4. TEISĖJŲ TARYBOS REKONCEPTUALIZAVIMAS: GALIMYBĖS IR RIBOS ... 169

4.1. Teisėjų tarybos performavimas: potencijų įvertinimas ... 170
4.2. Respublikos Prezidento galios ir jų problema ... 176
4.3. Teisėjų tarybos konstitucinio tikslo įgyvendinimas ... 182
4.3.1. Teisėjų tarybos *modus operandi* ... 182
4.3.2. Atsakingo konstitucinių įgaliojimų vykdymo klausimas ... 193

IŠVADOS ... 204

LITERATŪROS SĄRAŠAS ... 207

SUMMARY ... 253

PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS ... 281

TARPTAUTINIŲ MOKSLINIŲ RENGINIŲ, KURIUOSE PRISTATYTI TYRIMO REZULTATAI, SĄRAŠAS ... 282

INFORMACIJA APIE AUTORĘ ... 283

ĮVADAS

Temos aktualumas ir problematika. Valdžių padalijimo sistemoje yra laikoma, kad teisminė valdžia yra valstybės valdžia, kurios paskirtis – teisingumo vykdymas, kai tokį teisingumą vykdyti gali nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių nepriklausomas teismas, kuris tėra tik priemonė pasiekti pagrindinį tikslą – priimti savo turiniu teisingą teisingumo aktą, kurio galutinis adresatas yra žmogus (ar asmuo), kuriam ir yra svarbiausia šis aktas ir jo turinys.

Tarptautinės bendruomenės pagaliau suprasta, kad valdžių padalijimas tarnauja pirmiausiai žmogaus laisvės, kuri yra vienintelis kelias į saugumą, apsaugai. Ir nebus jokios laisvės, kaip teigia Ch. L. de Montesquieu, jeigu teisminė valdžia neatskirta nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių (Montesquieu, 2004, p. 161). Jeigu teisminė valdžia realiai bus neatskirta nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių, tai nebus jokios nepriklausomos nuo šių valdžių įtakos teisminės valdžios, kurią A. Hamilton'as buvo apibūdinęs kaip silpniausią valdžią, negalinčią sėkmingai pulti nė vienos iš kitų valdžių (Hamilton, 1788), vadinamų politine valstybės valdžia. Nesukūrus nuo politinės valstybės valdžios nepriklausomo teismo, nebus užtikrinta jokio nešališko teismo proceso. Nesant sukurto nuo politinės valstybės valdžios nepriklausomo teismo, kuris yra nešališko teismo proceso prielaida, negalės būti įgyvendinta jokia žmogaus absoliučia laikoma teisė į nepriklausomą ir nešališką teismą, kurios apsaugai įtvirtinti skirta daugelis tarptautinių teisės aktų[1], o kartu nebus užtikrinta teisingumo akto adresatui – žmogui, kad dėl jo bus priimtas teisingas sprendimas, laikantis aukščiausių etikos standartų. Jeigu nebus sukurto nuo politinės valstybės valdžios nepriklausomo teismo, kuris yra nešališko teismo proceso prielaida, priimant teisingą teisingumo aktą, kartu nebus ir būtinos teisinės valstybės sąlygos, kuri yra esminė demokratinėse valstybėse. Siekiant, kad žmogui būtų užtikrintas nepriklausomas ir nešališkas teismas, tarptautinių institucijų priimtuose teisės

[1] Pavyzdžiui, Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 10 straipsnyje įtvirtinta, jog kiekvienas turi teisę, kad jo bylą teisingai ir viešai išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas; EŽTK 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog asmuo turi teisę, kad bylą teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas; Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 14 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog kiekvienas turi teisę, kad jo byla būtų nagrinėjama pagal įstatymą sudaryto kompetentingo, nepriklausomo ir nešališko teismo, kas, remiantis Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komiteto nuomone bendruosiuose komentaruose, reiškia, kad ši teisė yra absoliuti.

aktuose ir demokratinių valstybių konstitucijose įtvirtintos teisėjo ir teismų nepriklausomumą garantuojančios nuostatos. Lietuva šiuo klausimu nėra jokia išimtis. Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 109 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad teisėjas ir teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi. O šios nuostatos sampratos elementai yra išsamiai atskleisti gausioje Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) jurisprudencijoje. Visa tai turi padėti priimti teisingą teisingumo aktą, laikantis aukščiausių etikos standartų, kurio galutinis adresatas yra žmogus (ar asmuo). Siekdama užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą, tarptautinė bendruomenė svarbų vaidmenį patikėjo nepriklausomoms institucijoms, vadinamoms teismų tarybomis, kurios dalyvautų formuojant teisėjų korpusą ir spręstų kitus teismų sistemai svarbius klausimus. Tam tikslui priimta nemažai tarptautinių *soft law* dokumentų, norima, kad valstybės vadovautųsi juose nustatytais standartais.

Lietuvai šio tikslo siekti neturėtų būti sunku. Ji yra įsteigusi vien tik iš teisėjų sudarytą nepriklausomą instituciją – Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią įstatymo numatytą teisėjų instituciją, šiandien įstatymo numatyta Teisėjų taryba, kaip labai svarbią teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantiją, dalyvaujančią kartu su Respublikos Prezidentu formuojant teisėjų korpusą. Jau ilgą laiką galima matyti, kaip kiekvienu teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų klausimu Respublikos Prezidentas kreipiasi į Teisėjų tarybą išleistu oficialiu dekretu, o Teisėjų taryba išreiškia jam patarimą priimtu nutarimu. Šiuo aspektu niekam negalėtų kilti jokių abejonių dėl formuojamo teisėjų korpuso ir nėra pagrindo manyti, kad Teisėjų tarybos nariai nemano, kaip kad JAV Aukščiausiojo Teismo teisėjas A. Scalia, jog Konstitucijos struktūra „yra viskas“ (Scalia, 2008, p. 1418). Tačiau Teisėjų tarybos pastarųjų metų veikla vis dėlto kelia abejonių dėl formuojamo teisėjų korpuso.

Problema yra ne vien tai, kad Teisėjų taryba tik atrodo, kad netinkamai vykdo konstitucinius įgaliojimus, kai, be kita ko, visiškai net nėra aišku, kokiais motyvais remdamasi ji formuluoja savo patarimus Respublikos Prezidentui sprendžiant teisėjų korpuso sudėties klausimus, bet ir ta, kad netinkamai vykdydama konstitucinius įgaliojimus ji galimai neriboja Respublikos Prezidento diskrecijos formuojant teisėjų korpusą taip, kad niekam nekiltų abejonių dėl formuojamo šio korpuso, ir sudaro prielaidas šiai diskrecijai kelti grėsmę teisėjo ir teismų nepriklausomumui, kurį užtikrinti ir turėtų Teisėjų taryba. Padidėjusio teisėjų darbo krūvio ir teisėjų korpusą paliekančių teisėjų dabartinės problemos platesniame kontekste reiškia, kad Teisėjų taryba gali pradėti į teisėjų korpusą priiminėti netgi tuos asmenis, kurie įprastomis aplinkybėmis neturėtų jokių galimybių būti šio korpuso

dalimi, taip pat yra pasirengusi leisti tam tikriems teisėjams pasinaudoti visomis karjeros galimybėmis, nors jie to net nėra verti. Kai institucija neriboja Respublikos Prezidento diskrecijos formuojant teisėjų korpusą taip, kad niekam nekiltų abejonių dėl formuojamo šio korpuso, ir sudaro prielaidų šiai diskrecijai kelti grėsmę teisėjo ir teismų nepriklausomumui, negali būti užtikrinta, kad dėl teisingumo akto adresato bus priimtas teisingas sprendimas, laikantis aukščiausių etikos standartų. Bet galbūt Teisėjų tarybos konstitucinė priedermė net nėra riboti Respublikos Prezidento diskrecijos formuojant teisėjų korpusą, o jos priimamų sprendimų motyvai net neturi būti svarbūs, nes tai galimai nėra tas subjektas, kuris apskritai turi teikti savo priimamų sprendimų motyvus.

Kilus pavojui teisminės valdžios finansiniam nepriklausomumui, kyla klausimas, kodėl Teisėjų taryba leido tokią situaciją, kurios nebūtų buvę, jeigu būtų reguliariai bendrauta ir bendradarbiauta su politine valstybės valdžia, turėta bent kokia teismų sistemos tobulinimo vizija, kuri įgyta tik dabar[2], o jos galbūt apskritai net nebūtų, jeigu neatliktas valstybinis auditas[3]. Šiame kontekste gali būti keliamas klausimas, o ko tada buvo siekta, pavyzdžiui, 2018 metais įvykdyta teismų sustambinimo reforma bendro tikslo požiūriu, nes vykdyti reformas neturint jokios vizijos, kokios teismų sistemos yra norima, atrodo abejotinas veiksmas pats savaime. Galbūt priežastys, kodėl politinė valstybės valdžia ilgą laiką neskiria dėmesio teisminės valdžios finansavimo klausimams spręsti ir net nekviečia Teisėjų tarybos į vadinamąsias biudžeto derybas Lietuvos Respublikos Vyriausybėje (toliau – Vyriausybė) dėl teismų sistemos finansavimo, glūdi pačioje Teisėjų taryboje, kuri neturi „rutininių institucionalizuotų komunikacijos kanalų bendrauti su politinių sprendimų priėmėjais“ (Šinkūnas, 2023). Jeigu teisminės valdžios finansinio nepriklausomumo užtikrinimo klausimas gali būti išspręstas suteikiant Teisėjų tarybai šiuos rutininius komunikacijos kanalus, juos institucionalizuojant, tai neturėtų būti sudėtinga padaryti. Kitas klausimas, ar tais kanalais vien tik iš teisėjų sudaryta Teisėjų taryba gali veiksmingai naudotis, kuriais galėtų naudotis ne vien tik iš teisėjų sudaryta buvusi Teismų taryba, kurią Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarimu pripažino

---

[2] Teisėjų taryba 2021 m. vasario 26 d. priima nutarimą Nr. 13P-27-(7.1.2) „Dėl Teisėjų tarybos ...“, jo 1.3 papunktyje įtvirtinama tarybos įgyvendinama viena iš strateginės veiklos krypčių – „teismų sistemos tobulinimo vizijos sukūrimas“. Ši vizija sukurta Teisėjų tarybos 2022 m. gruodžio 19 d. priimto nutarimo Nr. 13P-232-(7.1.2.) „Dėl Lietuvos teismų sistemos ...“ pagrindu.

[3] Referuojama į Valstybės kontrolės 2020 m. birželio 22 d. valstybinio audito ataskaitą Nr. VAE-5 „Teismų sistema“.

neatitinkančią Konstitucijos, taip tarsi nulemdamas vien tik iš teisėjų sudaryto Teisėjų tarybos modelio neveiksmingumą. Bet galbūt vien tik iš teisėjų sudaryta Teisėjų taryba neturėtų nei tokių rutininių institucionalizuotų komunikacijos kanalų turėti, nei dalyvauti sprendžiant teisminės valdžios finansavimo klausimų, kaip ir neturėtų užsiimti teismų sistemos tobulinimo vizijos kūrimu bei vykdyti visus tuos įgaliojimus, kurie nėra Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatyti specialiai teisėjų institucijai, bet kuriai įstatymų leidėjas yra įstatymu nustatęs vykdyti. Kitaip tariant, vien tik iš teisėjų sudaryta Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija savo paskirtimi galimai net negali spręsti tų problemų, kurias spręsti jai įstatymų leidėjo patikėta šiandien, o jas spręsdama ji negali tinkamai įgyvendinti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytų įgaliojimų, siekiant, kad teisingumo akto adresatui būtų užtikrinta, jog dėl jo bus priimtas teisingas sprendimas, laikantis aukščiausių etikos standartų. Tokiu būdu įstatymų leidėjas galimai ne tik nėra užtikrinęs teisminės valdžios savivaldos veiksmingumo, bet ir yra įstatymu numatęs konstitucinės sampratos neatitinkančią Teisėjų tarybą kaip specialią teisėjų instituciją. Jeigu Teisėjų taryba, kaip speciali teisėjų institucija, negali vykdyti įgaliojimų, kurie nėra Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtinti, bet kurie jai įstatymų leidėjo yra įstatymu nustatyti, tai kyla klausimas, o kartu ir problema: kas turėtų šiuos įgaliojimus vykdyti įstatymų leidėjo sukurtoje teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemoje? Jeigu visus įgaliojimus visgi turi vykdyti tik Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija, tai galbūt yra koks sprendimas, kad ji galėtų būti formuojama ne vien tik iš teisėjų, bet kartu tai būtų suderinta su Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo išvada, kad speciali teisėjų institucija turi būti formuojama išimtinai vien tik iš teisėjų. Siekiant tai išsiaiškinti, reikia nustatyti, kokia institucija visgi yra nurodyta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje.

Visa ši situacija nėra padėtis Lenkijoje. Bet kartu negalima teigti, kad Lietuvai tai visiškai nėra aktualu. Lenkijos atvejis rodo, kaip politinė valstybės valdžia, norėdama išlaikyti teisminės valdžios kontrolę, gali mėginti instrumentalizuoti būtent tą instituciją, kurios konstitucinė priedermė yra užtikrinti teismų ir teisėjų nepriklausomumą, o tam pasitelkti įvairius teismų tarybų modelius kaip inspiracijos šaltinius. Šiomis reformomis, kurių objektas yra teisminė valdžia, atrodo, kad Lenkija galiausiai pakeičia demokratizacijos procesą priešinga kryptimi (Śledzińska-Simon, 2018, p. 1840) ir priverčia tarptautinę bendruomenę sunerimti, nors čia teturėjo būti tik *déjà vu*, nes kažkas panašaus jau buvo įvykę Vengrijoje, reikšmingai prisidėjusioje prie naujo fenomeno konstitucinėse teorijose, D. Landau pavadinto „agresyvaus konstitucionalizmo“ (angl. *abusive constitutionalism*) terminu (Landau, 2013,

p. 191), atsiradimo, kurį dabar papildo ir „apgaulingo konstitucijos interpretavimo“ (angl. *specious constitutional interpretation*) (Matczak, 2020, p. 432) lenkiškasis fenomenas, nes kištis į patį konstitucinį tekstą Lenkijos valstybės valdžios subjektų nepanorėta. Tokios institucijos kaip teismų tarybos gali tapti svarbia politinės valstybės valdžios vykdomos politinės programos dalimi, siekiant kontroliuoti teisminę valdžią, ir tai gali būti mėginama įgyvendinti. Ta aplinkybė, kad ESTT, kuriam galiausiai antrina ir EŽTT, tiesiog jau nebegalėjo nepasisakyti teismų tarybų klausimu, pradėjęs taip pat brėžti minimalius standartus šioms institucijoms, Europos Sąjungos valstybėms narėms turėtų kelti nerimą. Bet ne tuo atžvilgiu, kad jos turėtų pradėti steigti teismų tarybas, jeigu jų nėra įsteigta, o tuo, kad „teismų nepriklausomumo principas *ratione materiae* patenka į Europos Sąjungos teisės reguliavimo sritį ir įtvirtina valstybėms narėms skirtą Europos Sąjungos teisės imperatyvą veiksmingai užtikrinti nacionalinių teismų nepriklausomumą“ (Jarukaitis, Morkūnaitė, 2021, p. 67). ESTT padarius teismų nepriklausomumo principą esminiu veiksmingos teisminės gynybos elementu (Jelić, Kapetanakis, 2021, p. 48), reiškia, kad jis nėra tik deklaracija, o teisingumo sistemos organizavimas nėra išimtinai Europos Sąjungos valstybių narių kompetencija. Todėl Europos Sąjungos valstybės narės, kurios turi įsteigtas teismų tarybas, į jas turi žiūrėti labai rimtai, ir Lietuva čia jokia išimtis. Kartu reikėtų įvertinti ir tuos pavojus, kurių gali kilti iš politinės valstybės valdžios. Vien ta aplinkybė, kad tam tikrą laiką Lietuvoje nebuvo įvykdyta dalies Konstitucinio Teismo teisėjų rotacija, taikant Konstituciją, jau nesuteikia jokių garantijų Lietuvai, kad vieną dieną politinė valstybės valdžia nenuspręs, jog Konstitucinio Teismo aktai neturi Konstitucijos galios, įskaitant ir Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimą, kuriame Konstitucinis Teismas atskleidė specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos tokius elementus, kurių eksplicitinės išraiškos negalima rasti Konstitucijoje, bet kuriais būtent ir buvo sustiprinta teisinės valstybės apsauga, kuri gali būti susilpninta to panorėjus. Kita vertus, reikėtų išsiaiškinti, ar ši Konstitucinio Teismo sustiprinta teisinės valstybės apsauga iš tikrųjų jau nėra silpninama per neužtikrinimą to, kas Konstitucinio Teismo atskleista Konstitucijos galią turinčiuose aktuose.

Šių problemų kontekste mokslinių tyrimų, kurie būtų susiję su visapusiška Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos analize tarptautiniu ir nacionaliniu lygiais, o nacionaliniu lygiu įtraukiant tiek aukščiausiosios teisės, tiek ir ordinarinės teisės dimensijas, atsižvelgiant ir į kitas nacionalines teisės sistemas aukščiausiosios ir ordinarinės teisės dimensijomis, iki šiol nėra atlikta. Tai, kad nėra atlikta išsamių mokslinių tyrimų dėl specialios teisėjų institucijos, reiškia, kad nėra

visapusiško doktrininio pagrindo. Šiandien yra žinoma, kad Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje yra atskleidęs tam tikrus specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos elementus jau nagrinėtose konstitucinės justicijos bylose, bet ne visus. Tai, kad nėra atlikta mokslo žiniomis grįstų visapusiškų tyrimų, tarsi implikuoja, kad atskleisti specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos elementus yra toliau paliekama Konstituciniam Teismui „byla po bylos“. Bet tai, ką yra išaiškinęs Konstitucinis Teismas dėl ginčijamo teisinio reguliavimo, neturėtų stabdyti mokslinės diskusijos dėl dabartinės Teisėjų tarybos *status quo* ir pasirinkto teisminės valdžios savivaldos modelio, kuris tarsi yra nulemtas Konstitucinio Teismo jurisprudencijos. Teisės moksle nėra atlikta visapusiškų tyrimų, siekiant nustatyti, kokia institucija yra nurodyta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, atskleidžiant papildomus specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos elementus, kurie Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje dar nėra atskleisti, taip pat siekiant išsiaiškinti, kokią specialią teisėjų instituciją įstatymų leidėjas yra numatęs įstatymu, kokią jis diskreciją realizavo pasirinkdamas teisminės valdžios savivaldos modelį, kurio dalis yra speciali teisėjų institucija, ir kokia yra jo turimos diskrecijos apimtis šį modelį renkantis, pamėginant kritiškai įvertinti, ar tai, kas įstatymų leidėjo yra įstatymu numatyta, gali užtikrinti teisminės valdžios savivaldos veiksmingumą, o jeigu negali, ar tai yra nulemta Konstitucinio Teismo jurisprudencijos, reikalaujant Konstitucijos pataisų, pamėginant kritiškai įvertinti, ar tuo, kas įstatymų leidėjo yra įstatymu numatyta, nėra nukrypta nuo Konstitucijos, atsakyti į klausimą, ar Konstituciniam Teismui pripažinus ne vien tik iš teisėjų sudarytą Teismų tarybą, t. y. mišrios sudėties Teismų tarybą, neatitinkančią Konstitucijos, o įstatymų leidėjui nusprendus pakeisti šios institucijos sudėtį į vien tik iš teisėjų sudarytą Teisėjų tarybą kaip specialią teisėjų instituciją, jis iš esmės tinkamai įgyvendino iš Konstitucijos kylančius reikalavimus, taip sudarant prielaidas Respublikos Prezidento diskrecijai formuojant teisėjų korpusą kelti grėsmę teisėjo ir teismų nepriklausomumui. Jeigu įstatymų leidėjas netinkamai įgyvendino iš Konstitucijos kylančius reikalavimus, tai juos įgyvendinti yra būtina ir reikia rasti būdą, kaip tai padaryti. Visa tai yra svarbu išsiaiškinti siekiant, kad būtų priimti aukščiausiąją teisę atitinkantys sprendimai dėl teisminės valdžios savivaldos modelio, kurio dalis yra speciali teisėjų institucija, taip stabdant visas diskusijas dėl to, kas turėtų būti kviečiami į vadinamąsias biudžeto derybas Vyriausybėje dėl teismų sistemos finansavimo, nes atsakymas turėtų būti visiems labai aiškus, ir užtikrinant, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija įgyvendintų tą tikslą, kuriam ji ir turi būti sudaryta. Taigi disertacijoje keliama pagrindinė mokslinė problema yra

susijusi su įstatymu numatytu Teisėjų tarybos kaip Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos modelio veiksmingumu ir jo atitiktimi Konstitucijai.

Tyrimo objektas. Tyrimo objektą nusako disertacinio tyrimo pavadinimas – Lietuvos teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemoje esanti teisminės valdžios savivaldos institucija – konstitucinė speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija, nurodyta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, galiojančiame įstatyme numatyta kaip Teisėjų taryba. Toks objektas suponuoja tyrimo dalyką – specialios teisėjų institucijos institucionalizavimas ir jos sampratos elementai konstituciniu ir įstatyminiu lygmenimis.

Speciali teisėjų institucija yra analizuojama, problemos įžvelgiamos ir vertinamos per konstitucinę projekciją. Šis tyrimas apima ir kitas teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemoje esančias institucijas, kurios taip pat analizuojamos ir vertinamos per konstitucinę projekciją. Šios institucijos tiriamos tik tiek, kiek jos yra susijusios su specialia teisėjų institucija, netiriant jų tokia pačia apimtimi, kaip yra tiriama speciali teisėjų institucija. Tyrimas apima tik teisminės valdžios savivaldą ir neapima teisėjų nepriklausomumo klausimų. Tyrime pateikiamas tik konceptualus identifikuotos problemos sprendimo būdas, nepateikiant išsamių detalių, paliekant tai kitų mokslinių tyrimų dalykui toliau plėtojant pradėtą diskursą.

Siekiant įvertinti specialią teisėjų instituciją tarptautiniame kontekste, į tyrimo dėmesio centrą patenka teismų tarybų reglamentavimas tarptautiniuose *soft law* dokumentuose ir jų institucionalizavimas įvairiose nacionalinėse teisės sistemose. Tyrimui pasirinktos Europos Sąjungos valstybės narės, būtent – Prancūzija, Italija, Portugalija, Ispanija, Belgija, Švedija, Danija, Nyderlandai, Airija ir jose sudaromos teismų tarybomis laikomos institucijos, kurios paprastai yra vertinamos kaip pavyzdinės institucijos, kurių pagrindu yra kuriamos kitų valstybių institucijos, laikomos teismų tarybomis. Čia yra svarbu pažvelgti į kiekvienos šių institucijų konstruktą, identifikuojant esminius požymius ir veiklos principus, taip pat įvertinti, kiek kiekviena jų laikosi / nesilaiko tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytų standartų. Tyrimui pasirinkta ir Norvegija, kuri, nebūdama Europos Sąjungos valstybe nare, į tyrimo lauką patenka, nes iškilo poreikis identifikuoti papildomus teismų tarybų požymius. Greta minėtų valstybių tyrime pasirinkta ir Lenkijos *Krajowa Rada Sądownictwa* (KRS), kuria buvo pamėginta instrumentalizuoti silpninant teisminės valdžios nepriklausomumą.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Šio disertacinio tyrimo tikslas yra išsamiai ištirti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų

institucijos visuminį konstitucinį ir įstatyminį reguliavimą, Konstitucinio Teismo jurisprudenciją ir atskleisti šios teisėjų institucijos perspektyvas.

Užsibrėžtam tikslui pasiekti darbe yra keliami tokie uždaviniai:

1) išanalizuoti tarptautinius *soft law* dokumentus, išsiaiškinti, kokius konkrečius standartus dėl teismų tarybų yra nustačiusios tarptautinės institucijos, ir įvertinti, ar tarptautinių institucijų nustatyti standartai šiandien gali būti vertinami kaip pakankami siektinų tikslų požiūriu ir jais galima remtis tiek aiškinant ir taikant nacionalinę teisę, susijusią su šiomis institucijomis, tiek ją kuriant;
2) ištirti teismų tarybomis vadinamų institucijų institucionalizavimą Europos Sąjungos valstybėse narėse, nustatyti jų struktūrinius ir veiklos ypatumus, įvertinti juos tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytų standartų kontekste ir atskleisti, kaip šiuose dokumentuose nustatyti standartai yra įgyvendinami siektinų tikslų požiūriu;
3) išnagrinėti Konstitucijos nuostatas ir oficialiąją konstitucinę doktriną Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos aspektu ir nustatyti, kokia institucija nurodyta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje;
4) išanalizuoti ordinarinės teisės lygiu nustatytą teisinį reguliavimą, susijusį su teisminės valdžios savivaldos modeliu, ir nustatyti, kokį teisminės valdžios savivaldos modelį įstatymų leidėjas yra pasirinkęs, bei įvertinti, ar tai atitinka Konstituciją;
5) įvertinti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią teisėjų instituciją tarptautinių *soft law* dokumentuose nustatytų standartų ir Europos Sąjungos valstybėse narėse įsteigtų teismų tarybų modelių kontekste;
6) atlikti tam tikrų Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos veiklos formuojant teisėjų korpusą atvejų analizę ir identifikuoti probleminius šios institucijos veiklos aspektus siektinų tikslų požiūriu.

Tyrimo naujumas. Mokslinėje literatūroje yra tirti įvairūs teisminės valdžios klausimai. Šioje srityje yra nagrinėti teismų istorinės raidos aspektai (Bairašauskienė, 2018; Kūris, Šinkūnas, 2011; Machovenko, 2018; Sagatienė, 2018; Stankevič, 2018; Šinkūnas, 2004), tarpukario Lietuvos teismų sistema ir atskirų jos grandžių raida (Machovenko, Šinkūnas, 2019; Maksimaitis, 2013; Maksimaitis, 2014a; Maksimaitis, 2014b; Maksimaitis, 2017; Maksimaitis, 2018; Valančius, 2022), valstybingumą atkūrusios Lietuvos teismų sistema (Griškevič, 2011; Griškevič, 2012; Griškevič, 2013; Griškevič, 2018; Prapiestis, Prapiestis, 2020; Valančius, 2021; Valančius, 2022),

analizuoti teisminės valdžios aspektai valdžių padalijimo sistemoje (Šinkūnas, 2003; Šinkūnas, 2004; Šinkūnas, Pūraitė-Andrikienė, 2023), atskleisti teisminės valdžios konstituciniai pagrindai ir veiklos konstitucinės problemos (Abramavičius, 2005; Birmontienė, 2013; Jarašiūnas, 2007; Vainiutė, Beinoravičius, 2017), analizuota teisminės valdžios nepriklausomumo samprata ir nepriklausomumo institucinės garantijos (Butkevičius, Šinkūnas, 2011; Masnevaitė, Šinkūnas, 2011), tirtas teisėjų ir teismų nepriklausomumas (Jočienė, 2023; Šinkūnas, 2004; Šinkūnas, 2012b; Valančius, 2000a; Valančius, 2000b, Valančius, 2000c), nagrinėta teisingumo kokybė ir teismų administravimas kaip jos garantas (Šimonis, 2023) ir kt.

Disertaciniam tyrimui reikšmingu aspektu mokslinius tyrimus buvo atlikęs V. Valančius, pasiūlęs ne vien tik iš teisėjų sudarytos, t. y. mišrios sudėties Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos modelį (Valančius, 2000a; Valančius, 2000c). Mokslininko idėja iš esmės buvo įgyvendinta įstatymų leidėjo sudarant mišrios sudėties Teismų tarybą kaip specialią teisėjų instituciją. H. Šinkūno disertacijoje „Teisėjų nepriklausomumo įvertinimas Lietuvos teisinėje sistemoje“ vertinimu, ši taryba, kurios darbe dalyvavo visų valdžių atstovai, atitiko Europos chartijos dėl teisėjų nuostatas (Šinkūnas, 2004). O Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarimu pripažino šią mišrios sudėties instituciją neatitinkančią Konstitucijos. Šiame kontekste matoma, kad speciali teisėjų institucija kaip tyrimo objektas tarp mokslininkų didelio dėmesio nėra sulaukusi, nors problemos, susijusios su šios institucijos veikla ir teisminės valdžios nepriklausomumo apsauga, kurią turi užtikrinti ši institucija, pastaraisiais metais vis labiau ryškėja. Tyrimus tam tikrais specialios teisėjų institucijos aspektais yra atlikę H. Šinkūnas ir A. Driukas (Šinkūnas, 2012; Šinkūnas, Driukas, 2020), V. A. Vaičaitis (Vaičaitis, 2020a), V. Sinkevičius (Sinkevičius, 2010a; Sinkevičius, 2020), E. Šileikis (Šileikis, 2023a; Šileikis, 2023b; Šileikis, 2023c), M. Vainiutė ir D. Beinoravičius (Vainiutė, Beinoravičius, 2017), R. Miežanskienė ir L. Raguckienė (Miežanskienė, Raguckienė, 2011).

Nepaisant tam tikra apimtimi atliekamų mokslinių tyrimų, susijusių su specialia teisėjų institucija, tai yra pirmasis mokslo darbas, kuriame, pasitelkus įvarius mokslinių tyrimų metodus, ši institucija tiriama visiškai nauju būdu – tarptautiniu ir nacionaliniu lygiais, nacionaliniu lygiu įtraukiamos tiek aukščiausiosios teisės, tiek ir ordinarinės teisės dimensijos, atiduodant duoklę teisės teorijai, taip pat atsižvelgta ir į kitas nacionalines teisės sistemas aukščiausiosios ir ordinarinės teisės dimensijomis. Tai leido išanalizuoti specialią teisėjų instituciją turint visą nacionalinio teisinio reguliavimo kontekstą, kuris kartu buvo įvertintas tarptautiniame ir kitų

nacionalinių teisės sistemų kontekste. H. Šinkūnas ir A. Driukas pamėgino įvertinti Konstitucinio Teismo doktriną specialios teisėjų institucijos sudarymo požiūriu ir išsiaiškinti sprendimo uždrausti formuoti šią instituciją ne vien tik iš teisėjų pagrindimo pakankamumą (Šinkūnas, 2012; Šinkūnas, Driukas, 2020). Jie pamėgino specialios teisėjų institucijos konstitucinę sampratą sudėties aspektu atskleisti remiantis tarptautiniais *soft law* dokumentais. Šiame tyrime to nėra daroma. Jame specialios teisėjų institucijos konstitucinė samprata tiek sudėties, tiek ir kitais aspektais yra nustatoma remiantis Konstitucijos nuostatomis ir oficialiąja konstitucine doktrina, kartu vertinant Konstitucinio Teismo argumentaciją atskleidžiant specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos elementus, darant mokslinę skirtį tarp Konstitucijos teksto ir oficialiosios konstitucinės doktrinos, kai paprastai yra laikoma, kad skirties Lietuvos teisės tradicijoje negali būti. Pažymėtina, kad panaši tyrimo metodika naudota E. Kūrio, jo tyrimo objektu buvo Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas (Kūris, 1998), V. A. Vaičaičio, jo tyrimo objektu buvo Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. nutarimas (Vaičaitis, 2020c). Tačiau minimi Konstitucinio Teismo nutarimai nėra susiję su specialia teisėjų institucija.

Šio disertacinio tyrimo naujumas yra tas, kad tarptautiniai *soft law* dokumentai yra vertinami kritiškai ir nėra priimami kaip duotybė, į kurią reikėtų atsižvelgti ir jos net nevertinti. Atliekant analizę identifikuojami gana svarbūs teismų taryboms skirtų tarptautinių *soft law* dokumentų trūkumai, atskleidžiamos problemos, kurias šie teisės aktai gali kelti nacionalinėms teisės sistemoms. Tačiau speciali teisėjų institucija vis dėlto yra įvertinama tarptautinių standartų kontekste. Tad tai kažkiek konceptualiai yra panašu į H. Šinkūno ir A. Driuko tyrimą, kuriame mokslininkai vertino specialios teisėjų institucijos atitiktį tarptautiniams standartams (Šinkūnas, 2004; Šinkūnas, 2012; Šinkūnas, Driukas, 2020), taip pat į V. Milašiūtės bei S. Žalimienės tyrimą, kuriame mokslininkės vertino teisėjų atrankos ir skyrimo procedūrų atitiktį šiems standartams (Milašiūtė, Žalimienė, 2021). Tačiau minėti mokslininkai nevertino pačių standartų, taip pat V. Milašiūtė ir S. Žalimienė tyrimo neatliko per aukščiausiosios teisės dimensijos projekciją. Jos pagrindinę problemą teisėjų skyrimo procedūroje sieja su atrankos procedūra, kurioje dalyvauja Pretendentų į teisėjus atrankos komisija ir Respublikos Prezidentas. Šiame disertaciniame tyrime įtraukta aukščiausiosios teisės dimensija leidžia argumentuoti, kad pagrindinė teisėjų atrankos ir skyrimo procedūrose problema slypi būtent specialioje teisėjų institucijoje, o ne Respublikos Prezidento turimoje diskrecijoje. Tyrime teigiama, kad speciali teisėjų institucija tiek sudėtimi, tiek formavimo tvarka iš esmės yra dermėje su tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytais

standartais ir neturi tų struktūrinių trūkumų, kurie leistų kvestionuoti šios institucijos nepriklausomumą. Atliktas tyrimas leidžia iš esmės panašias išvadas formuluoti ir dėl mišrios sudėties Teismų tarybos kaip specialios teisėjų institucijos, neturint aukščiausiosios teisės dimensijos. Tai leidžia pritarti H. Šinkūno išvadai dėl mišrios sudėties Teismų tarybos atitikties tarptautiniams standartams (Šinkūnas, 2004). Tačiau atliktas tyrimas neleidžia nustatyti specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos remiantis tarptautiniais standartais, pritariant Konstitucinio Teismo išvadai, kad speciali teisėjų institucija turi būti sudaryta vien tik iš teisėjų. Tai yra pirmasis mokslo darbas, kuriame rodoma, kaip prie tokios išvados yra prieinama vertinant įvairias Konstitucijos aiškinimo alternatyvas, kas turėtų būti teisės mokslo dalykas. Tai, kad vien tik iš teisėjų sudaroma speciali teisėjų institucija gali užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą, nereiškia, kad ši institucija negali būti problema teisminės valdžios nepriklausomumui. V. Sinkevičius yra iškėlęs labai svarbią specialios teisėjų institucijos turimos diskrecijos problemą, kai ši institucija veikia *ultra vires* (Sinkevičius, 2020), ir šiame tyrime tiriamas klausimas, kiek ši diskrecija gali būti problema būtent teisminės valdžios nepriklausomumui, atliekant kartu ir konkrečių šios institucijos veiklos atvejų analizę, į ką turėtų būti atkreiptas dėmesys.

H. Šinkūnas savo disertacijoje buvo paminėjęs tam tikrus teismų tarybų modelius, jų iš esmės netirdamas, o tam tikrą tyrimą visgi pamėgino atlikti vėliau savo publikuotame straipsnyje. Šiame tyrime tai taip pat pamėginta padaryti, siekiant suvokti ne tik tai, kokia institucija yra nurodyta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, bet ir nustatyti, kokiais aspektais speciali teisėjų institucija gali būti lyginama su kitomis institucijomis, laikomomis teismų tarybomis. Pažymėtina, kad V. A. Vaičaitis mėgino palyginti specialią teisėjų instituciją su Lenkijos *Krajowa Rada Sądownictwa* (KRS) (Vaičaitis, 2020a). Tačiau šiame tyrime yra atlikta šios Lenkijos institucijos analizė, susiejant šią instituciją su specialia teisėjų institucija, ir parodoma, kiek speciali teisėjų institucija ir Lenkijos *Krajowa Rada Sądownictwa* (KRS) iš tiesų gali būti lyginamos. Vien to, kad institucijos yra laikomos teismų tarybomis, nepakanka lyginamajai analizei atlikti, nes tam yra svarbios visos lyginant reikšmingos detalės, kurios negali būti netiriamos siekiant ne tik išlaikyti objektyvų tyrimą, bet ir perimant tam tikro modelio struktūros ar veiklos principus, kurie gali būti veiksmingi viename teisiniame kontekste, kur socialinis ir politinis kontekstas taip pat yra svarbus, ir nebūtinai turi būti veiksmingi kitame. Skirtingai nei tai daroma kituose mokslo darbuose, šiame tyrime vengiama aprašomojo pobūdžio duomenų pateikimo ir pamėginta pažvelgti į kiekvienos tiriamos institucijos konstruktą, identifikuojant esminius požymius ir veiklos principus, pabandyta įvertinti,

kiek kiekviena analizuota institucija atitinka tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytus standartus, matant bendrą vaizdą ir detales, kurios išties yra svarbios, taip pat tiek palyginti šias institucijas tarpusavyje, tiek ir su specialia teisėjų institucija, siekiant išryškinti jų esminius struktūrinius ir veiklos principus, taip pat išsiaiškinti, koks vis dėlto Teisėjų tarybos modelis yra įsteigtas šiandien Lietuvoje bendrame europiniame kontekste ir kokios modelio alternatyvos yra galimos pagal aukščiausiąją teisę, atsižvelgiant į bendrąsias europines tendencijas. Tyrimas atskleidžia, kiek tirtos institucijos, laikomos teismų tarybomis, apskritai gali būti naudojamos lyginant su specialia teisėjų institucija. Taip pat tai yra pirmasis mokslo darbas, kuriame parodoma, kurios institucijos yra klaidingai vertinamos kaip teismų tarybos, o tai sudaro pagrindą kvestionuoti doktriną, kurios pagrindu tam tikros institucijos yra laikomos teismų tarybomis. Taip pat šiame tyrime pamėginta identifikuoti problemas, kurias generuoja tarptautinės institucijos, vertinančios institucijas, laikomas teismų tarybomis tarptautinių standartų atitikties požiūriu ir teikiančios rekomendacijas valstybėms, kai tokias rekomendacijas teikti net nebūtinai gali būti koks pagrindas, taip pat neteikiančios rekomendacijų valstybėms, kai tokias rekomendacijas teikti yra pagrindas. Tokiu būdu yra sudaromos galimybės instrumentalizuoti šias institucijas silpninant teisminės valdžios nepriklausomumo apsaugą ir padaryti taip, kad visa tai formaliai atitiktų tarptautinius standartus. To mokslo darbuose nėra padaryta.

Moksliniuose tyrimuose specialios teisėjų institucijos klausimu yra perteikiami Konstitucinio Teismo atskleisti specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos elementai, jų nekvestionuojant ir nepildant. Šiame tyrime ne tik perteikiami šie Konstitucinio Teismo atskleisti specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos elementai, bet kartu polemizuojama su Konstituciniu Teismu tam tikrais specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos aspektais, taip pat yra atskleidžiami visiškai nauji specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos elementai, kurių Konstitucinis Teismas nėra atskleidęs. Visa tai buvo įmanoma įgyvendinti ištyrus ir įvertinus mokslinę literatūrą, kuri Lietuvos moksliniuose tyrimuose iš esmės nebuvo analizuota, bet kuri buvo reikalinga siekiant nustatyti, kokia institucija yra įtvirtinta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje. Tai yra pirmasis tokio pobūdžio mokslo darbas, kuris sudaro prielaidų teoriniams tyrimams ir gali būti naudojamas mėginant kurti konstitucines teorijas, kurios derėtų prie kontinentinės Europos statutinės teisės tradicijos. Šis tyrimas yra pirmasis mokslo darbas, kuriame specialiai teisėjų institucijai eksplicitiškai yra teikiama teisėjų legitimumo šaltinio konstitucinė samprata, eksplicitiškai yra teigiama dėl šios institucijos galimų pagal Konstituciją įgaliojimų apimties,

eksplicitiškai yra kalbama apie šios institucijos veiklos principus ir kt. Atliktas tyrimas ir atskleisti specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos elementai neleidžia pritarti V. Valančiaus požiūriui traktuoti specialią teisėjų instituciją savivaldai atstovaujančiu organizaciniu dariniu, turinčiu turėti visus tuos įgaliojimus, kuriuos turėtų įgyvendinti mišrios sudėties Teismų taryba kaip speciali teisėjų institucija (Valančius, 2000c) ir kuriuos iš esmės įstatymų leidėjas ir buvo nustatęs šiai tarybai bei vis dar yra nustatęs šią tarybą pakeitus į vien tik iš teisėjų sudarytą Teisėjų tarybą. Atliktas tyrimas ir atskleisti specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos elementai neleidžia pritarti ir E. Šileikiui dėl galimybės Teisėjų tarybai kaip specialiai teisėjų institucijai turėti konstitucinio skundo padavimo įgaliojimus (Šileikis, 2023a; Šileikis, 2023c), kurių ji šiandien neturi, bet leidžia sutikti dėl mokslininko siūlomos įsteigti ne vien tik iš teisėjų formuojamos „teismų finansinės (fiskalinės) savivaldos ir savireguliacijos institucijos“, performuojant dabartinę Teisėjų tarybą (Šileikis, 2023b; Šileikis, 2023c). Tačiau, kitaip nei siūlo E. Šileikis, Teisėjų tarybos performavimo klausimas tyrime sprendžiamas suformuojant šią instituciją į dvi savarankiškas teisminės valdžios savivaldos institucijas, kai vienos jų statusas neapsiriboja tik „teismų finansinės (fiskalinės) savivaldos ir savireguliacijos institucijos“ statusu, ką siūlo E. Šileikis, taip pat tyrime ši institucija yra formuojama kaip savarankiška teisminės valdžios savivaldos institucija nuo specialios teisėjų institucijos, kas reiškia, kad jos sprendimų neturi patvirtinti / nepatvirtinti speciali teisėjų institucija, skirtingai nei siūlo E. Šileikis, ir taip pat tyrime ši institucija yra formuojama kaip tokia teisminės valdžios savivaldos institucija, kuri neturi jurisdikcijos Konstituciniam Teismui, skirtingai nei siūlo šis mokslininkas. Tyrimu iš esmės yra sutinkama su H. Šinkūno ir A. Driuko vienu iš pasiūlymų dėl galimybės formuoti kitą teisminės valdžios savivaldos instituciją iš teisėjų ir kitų institucijų bei visuomenės atstovų, siekiant spręsti teismų sistemai aktualius klausimus (Šinkūnas, Driukas, 2020). Tačiau šiame tyrime taip pat pripažįstama, kad Teisėjų tarybos performavimas į dvi savarankiškas institucijas savaime neužkerta galimybės kitą ne vien tik iš teisėjų formuojamą teisminės valdžios savivaldos instituciją, sprendžiančią teismų sistemai aktualius klausimus, skaidyti į dar kelias institucijas. Šiame tyrime pamėginta H. Šinkūno ir A. Driuko siūlymą išsamiau panagrinėti ir tai buvo pamėginta padaryti pasitelkus jau esamą teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemą, kai pagal pasiūlytas kategorijas buvo suskirstytos savavaldėje teisminėje valdžioje sudarytos institucijos. Tačiau atliktas tyrimas visgi neleidžia pritarti kitam mokslininkų pasiūlymui dėl galimybės į Teisėjų tarybos, galbūt kitaip pavadintos, sudėtį įtraukti narius ne teisėjus (Šinkūnas, Driukas, 2020). Pasitelkus įvairius

mokslinių tyrimų metodus tiriant specialią teisėjų instituciją visiškai nauju būdu buvo gauti rezultatai, kurie moksliniuose darbuose nėra paskelbti iki šiol.

Tyrimo šaltiniai. Disertaciniam tyrimui atlikti dokumentai buvo naudojami kaip svarbiausi informacijos gavimo šaltiniai. Atliekant tyrimą buvo analizuojama norminė medžiaga, Konstitucinio Teismo, ESTT ir EŽTT jurisprudencija, tarptautiniai *soft law* šaltiniai ir kiti tyrimui įvairiais aspektais reikšmingi dokumentai, mokslinė literatūra.

Tyrimui atlikti išanalizuoti įvairių tarptautinių institucijų priimti teismų taryboms skirti *soft law* dokumentai, tačiau pačiame tyrime nuspręsta remtis būtent Europos Tarybos priimtais *soft law* dokumentais, nes visuotinai pripažįstama, kad būtent ši institucija europiniame kontekste visapusiškiausiai yra pasisakiusi šių institucijų klausimu. Analizuojant institucijas, laikomas teismų tarybomis, buvo svarbus pasirinktų analizei valstybių konstitucinis reguliavimas, todėl atlikta pasirinktų užsienio valstybių konstitucijų analizė. Taip pat tyrimui buvo svarbūs tie duomenys, kurie yra kaupiami ir vertinami tokių institucijų, pavyzdžiui, CCJE, GRECO, ENCJ, CEPEJ, Jungtinių Tautų Specialiojo pranešėjo, todėl analizuoti ir vertinti šių institucijų kaupiami dokumentai. Būtent remiantis šių institucijų sukauptais duomenimis, vertinamais kaip svarbiais teismų tarybų klausimu, toliau tarptautiniu lygiu yra kuriamos vizijos dėl teismų tarybų. Tačiau neaiškiais atvejais buvo tiriami ir pasirinktų tyrimo valstybių teisės aktai, taip pat mokslinės publikacijos, iš kurių buvo paimti tam tikri duomenys kaip faktai, o ne faktų vertinimas[4]. Kaip mokslinis trūkumas galėtų būti įvardyta tai, kad moksliniai darbai, kuriais remtasi, buvo tik tie darbai, kurie buvo publikuoti anglų kalba, kai pačios problematikos išsamiausias diskursas vyksta kiekvienoje iš šalių ir būtent ta kalba, kuri nėra anglų kalba. Kadangi tyrimo užduotis nebuvo aiškintis konkrečių problemų ir tai, ar jos teisingai perteiktos mokslinėje diskusijoje, o surinkti duomenų, leidžiančių matyti teismų tarybomis laikomų institucijų

[4] Mokslinei analizei atlikti buvo atrinktos ir išanalizuotos mokslinės publikacijos, skirtos teisminės valdžios nepriklausomumui ir jos savivaldai Belgijoje (Allemeersch *et al*., 2012), Italijoje (Di Federico, 2012; Benvenuti, Paris, 2018), Nyderlanduose (De Lange, 2012; Mak, 2018), Prancūzijoje (Provine, Garapon, 2006; Garapon, Epineuse, 2012; Vauchez, 2018), Švedijoje (Nergelius, Zimmermann, 2012), Airijoje (O'Brien, 2018), Ispanijoje (Pérez, 2018), Lenkijoje (Bodnar, Bojarski, 2012; Bogdanowicz, Taborowski, 2020; Bonelli, Claes, 2018; Matczak, 2020; Pech *et al*., 2021; Śledzińska-Simon, 2018). Dalis publikacijų buvo duomenų gavimo šaltiniai ir nurodyti tyrime kaip tokių duomenų gavimo šaltiniai, kita dalis buvo svarbi savo atliktu vertinimu ir buvo naudojami argumentams formuluoti.

konstruktą ir veikimo principus, to tyrimui pakako ir tai neturėjo įtakos jo rezultatams. Maža to, to pakako siekiant įvertinti specialią teisėjų instituciją bendresniame teismų tarybų kontekste ir prisidėjo prie geresnio supratimo apie pačią specialią teisėjų instituciją, matant jos išskirtinumą ir unikalumą. Kita vertus, tyrimui atrinktose mokslinėse publikacijose pateiktas mokslinis vertinimas taip pat šiam tyrimui buvo reikšmingas ir panaudotas. Tyrimui atlikti buvo svarbi ESTT ir EŽTT jurisprudencija tiek kaip duomenų šaltiniai, tiek kaip vertinimo objektai[5]. Dokumentai buvo atrinkti naudojant tikslinės atrankos kriterijų. Tyrimui buvo svarbūs tik tie dokumentai, kurie yra viešai prieinami, ir nebuvo atliekamas šiuose dokumentuose pateiktų duomenų objektyvumo tyrimas.

Specialios teisėjų institucijos analizė yra susijusi su Konstitucija ir joje nustatytu konstituciniu reguliavimu, kurio aiškinimą „byla po bylos“ yra atlikęs Konstitucinis Teismas, Lietuvos Respublikos teismų įstatymu (toliau – Teismų įstatymas), Lietuvos Respublikos nacionalinės teismų administracijos įstatymu (toliau – Nacionalinės teismų administracijos įstatymas) ir kitais norminiais teisės aktais. Konstitucija ir ją aiškinanti Konstitucinio Teismo jurisprudencija, Teismų įstatymas, taip pat Nacionalinės teismų administracijos įstatymas yra pagrindiniai šio disertacinio tyrimo šaltiniai.

Atliekant disertacinį tyrimą didžiausia identifikuotina problema yra konstitucijos interpretavimo metodologijos pasirinkimas. Tai yra svarbu tiek mėginant aiškinti Konstituciją, kurioje tiesiogiai įtvirtinta speciali teisėjų institucija, tiek mėginant vertinti Konstitucinio Teismo padarytą Konstitucijos aiškinimą. Ir tai yra tai, kas turi tiesioginę įtaką tyrimo rezultatams. Turbūt daugiausiai mokslininkų diskutuojama dėl to, kaip reikėtų teisingai interpretuoti konstituciją. Atliekant tyrimą tai reikėjo įvertinti. Konstitucijos

---

[5] Tyrimui atlikti buvo išanalizuoti ESTT sprendimai bylose *Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)*, *Repubblika prieš II-Prim Ministru*, *A. B. ir kiti prieš Krajowa Rada Sądownictwa (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – skundas)*, *A. K. ir kiti (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)*, *Associação Sindical dos Juízes Portugueses v Tribunal de Contas*, *W. Ž. (Lenkijos Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – skyrimas)*. Taip pat tyrimui atlikti buvo išanalizuoti EŽTT sprendimai bylose *Xero Flor w Polsce sp. z o. o. v. Poland*, *Grzęda v. Poland*, *Dolińska - Ficek and Ozimek v. Poland*, *Reczkowicz v. Poland*, *Guðmundur Andri Ástráðsson v. Iceland*, *Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal*, *Denisov v. Ukraine*, *Erményi v. Hungary*, *Baka v. Hungary*, *Mitrinovski v. „The Former Yugoslav Republic of Macedonia“*, *Oleksandr Volkov v. Ukraine*, *Olujić v. Croatia*. Ne visais jais tiesiogiai buvo remtasi tyrime.

interpretavimo teorijoje ir praktikoje yra du požiūriai į tai, kaip turėtų būti interpretuojamas šis dokumentas. Juos galima teigti esant konstitucijos interpretavimo teorijomis. Viena iš jų, kurios šaknys glūdi JAV, yra konstitucinėje teorijoje žinoma „gyvojo“ konstitucionalizmo pavadinimu ir bendriausiu požiūriu yra suprantama kaip konstitucijos interpretavimo teorija, kuri žiūri į konstituciją kaip į evoliucionuojantį, „gyvą“ dokumentą, besikeičiantį laikui bėgant, kai nėra keičiamas dokumento tekstas. Būtent tokia konstitucijos kaip „gyvo“ dokumento samprata yra plačiai palaikoma tiek Lietuvos teisės mokslininkų, tiek ir Konstitucinio Teismo teisėjų. Tačiau konstitucinėje teorijoje taip pat gerai žinoma kita konstitucijos interpretavimo teorija, kuri teikia prioritetą „autentiškosios konstitucijos“ sampratai, o jos šaknys glūdi tose pačiose JAV, ir yra žinoma originalizmo pavadinimu. Būtent originalizmui yra priešpriešinama miglota „gyvosios konstitucijos“ idėja. Atliekant tyrimą reikėjo tai įvertinti ir galiausiai apsispręsti, kurios teorijos argumentais būtų galima aiškinti Lietuvos Konstituciją, o kartu vertinti Konstitucinio Teismo atliekamą Konstitucijos aiškinimą. Nuo pasirinktos teorijos priklauso ir taikytinų tyrime metodų apimtis ir galiausiai, kaip minėta, paties tyrimo rezultatai. Šiam tikslui buvo atrinkti ir išanalizuoti iš esmės abiejų požiūrių svarbiausių mokslininkų, reikšmingai prisidėjusių prie konstitucinių teorijų raidos, darbai, kartu tiriant tarp jų vykusias ir tebevykstančias diskusijas, kaip turėtų būti aiškinama JAV Konstitucija ir dirbama su šio dokumento tekstu[6]. Atliekant tyrimą paaiškėjo, kad nė viena iš

[6] Mokslinei analizei atlikti buvo atrinkti ir išanalizuoti šių autorių moksliniai darbai: B. Ackerman’o (Ackerman, 1984; Ackerman, 1989), A. Amar’o (Amar, 1999; Amar, 2002, Amar, 2008), J. M. Balkin’o (Balkin, 2007; Balkin, 2009; Balkin, 2012; Balkin, 2013; Balkin, 2016; Balkin, 2018; Balkin, 2020), S. Barber’io ir J. Fleming’o (Barber, Fleming, 2009), R. Barnett’o (Barnett, 1999; Barnett, 2005), R. Barnett’o ir E. Bernick’io (Barnett, Bernick, 2018), A. Barrett (Barrett, 2017a; Barrett, 2017b), R. Bennett’o (Bennett, 1984; Bennett, 1988), R. Berger’io (Berger, 1985; Berger, 1997), M. Berman’o (Berman, 2009), A. M. Bickel’io (Bickel, 1962), P. Bobbitt’o (Bobbitt, 1982; Bobbitt, 1989a; Bobbitt, 1989b), R. Bork’o (Bork, 1971; Bork, 1984; Bork, 1986), P. Brest’o (Brest, 1980; Brest, 1982), S. Calabresi’io ir K. Rhodes’o (Calabresi, Rhodes, 1992), S. Calabresi’io ir S. Prakash’o (Calabresi, Prakash, 1994), M. Dorf’o (Dorf, 1997; Dorf, 2004); R. Dworkin’o (Dworkin, 1981; Dworkin, 1982; Dworkin; 1990; Dworkin, 1996; Dworkin, 1997a; Dworkin, 1997b; Dworkin, 2004; Dworkin, 2005; Dworkin, 2006), R. Fallon’o (Fallon, 1987); T. Grey’aus (Grey, 1975; Grey, 1984); S. Griffin’o (Griffin, 2004; Griffin, 2008), O. Holmes’o (Holmes, 1899), H. Kelsen’o (Kelsen, 2002), V. Kesavan’o ir M. Paulsen’o (Kesavan, Paulsen, 2003), G. Lawson’o (Lawson, 1996; Lawson, 1997; Lawson, 2012; Lawson, 2017), G. Lawson’o ir G. Seidman’o (Lawson, Seidman, 2006), M. McConnell’io (McConnell, 1994; McConnell, 1997), J. Manning’o (Manning, 1999; Manning,

šių teorijų negalima remtis aiškinant Lietuvos Konstituciją, nes jos turi būti adaptuotos kontinentinės Europos statutinės teisės tradicijai ir turi būti atsižvelgiama į Europos Sąjungos teisės aspektą, jeigu narystė Europos Sąjungoje tampa sudedamąja konstitucinio teksto dalimi[7]. Maža to, buvo išanalizuoti Lietuvos mokslininkų darbai ir jų požiūris į tai, kaip turėtų būti aiškinama Lietuvos Konstitucija[8]. Atliekant tyrimą nustatyta, kad nėra aišku, kokia „gyvosios konstitucijos" teorijos forma yra akceptuota ir kaip reikia dirbti su Lietuvos Konstitucijos tekstu. Šiame kontekste reikėtų pažymėti, kad reikšmingiausiu šiam tyrimui turėjusiu būti tyrimu galima laikyti G. Mesonio atliktą komparatyvistinę studiją (Mesonis, 2010a; Mesonis, 2010b), ja tyrime

---

2004; Manning, 2017), J. McGinnis'o ir M. Rappaport'o (McGinnis, Rappaport, 2009); E. Meese'o (Meese, 1986), A. Miller'io (Miller, 1963), R. Posner'io (Posner, 1990; Posner, 1992; Posner, 2004), R. Post'o (Post, 1990), H. Powell'o (Powell, 1985; Powell, 1987), M. Ramsey (Ramsey, 2017), M. Redish'o ir M. B. Arnould'o (Redish, Arnould, 2012), W. Rehnquist'o (Rehnquist, 1976), A. Scalia (Scalia, 1989; Scalia, 1995; Scalia, 2008), A. Scalia ir B. A. Garner'io (Scalia, Garner, 2012), A. Scalia ir J. Manning'o (Scalia, Manning, 2012), F. Schauer'io (Schauer, 1982; Schauer, 1985), E. Segall'o (Segall, 2016; Segall, 2020), L. Solum'o (Solum, 2007; Solum, 2009; Solum, 2010; Solum, 2011; Solum, 2013a; Solum, 2013b; Solum, 2018; Solum, 2019; Solum, 2020), H. Stone'o (Stone, 1936), D. Strauss'o (Strauss, 1996; Strauss, 2009; Strauss, 2011; Strauss, 2015), L. Tribe'o (Tribe, 1986; Tribe, 1995), M. Tushnet'o (Tushnet, 1994), K. Whittington'o (Whittington, 2000; Whittington, 2004; Whittington, 2010; Whittington, 2013; Whittington, 2017). Taip pat šiai kategorijai galima priskirti ir Lietuvos mokslininką T. Berkmaną, prisidėjusį tam tikru aspektu prie šių mokslininkų diskurso (Berkmanas, 2020).

[7] Todėl sutinkama su E. Šileikiu, teigiančiu, kad „visuminė ir nekritiška JAV teisės, kurios sudedamąja dalimi nėra kokios nors viršnacionalinės organizacijos (panašios į Europos Sąjungą) teisė, mokslinės doktrinos transplantacija ar adaptacija iš dalies netinka Lietuvos ir daugelio kitų Europos valstybių konstitucionalizmui apibrėžti ar jos raidos specifikai suprasti" (Šileikis, 2018, p. 13).

[8] Konstitucijai aiškinti ir Konstitucijos sampratos atskleidimo aspektais šiam tyrimui svarbūs šių mokslininkų tyrimai: T. Berkmano (Berkmanas, 2002), T. Birmontienės (Birmontienė, 2002; Birmontienė, 2010), P. Bubnytės (Bubnytė, 2013), E. Jarašiūno (Jarašiūnas, 2005; Jarašiūnas, 2006; Jarašiūnas, 2007; Jarašiūnas, 2011; Jarašiūnas, 2018), D. Jočienės (Jočienė, 2015), E. Kūrio (Kūris, 1998; Kūris, 1999; Kūris, 2001; Kūris, 2002a; Kūris, 2002b; Kūris, 2002c; Kūris, 2002d; Kūris, 2004; Kūris, 2006; Kūris, 2012), G. Mesonio (Mesonis, 2008b; Mesonis, 2008c; Mesonis, 2009a; Mesonis, 2009b; Mesonis, 2009c), G. Mesonio ir M. Meiliaus (Mesonis, Meilius, 2002), V. Mikelėno (Mikelėnas, 2009), V. Mikelėno ir V. Mikelėnienės (Mikelėnas, Mikelėnienė, 1999), J. Miliuvienės (Miliuvienė, 2018; Miliuvienė, 2019; Miliuvienė, 2020), D. Murausko (Murauskas, 2021), V. Sinkevičiaus (Sinkevičius, 2005; Sinkevičius, 2015), E. Spruogio (Spruogis, 2020), V. A. Vaičaičio (Vaičaitis, 2017; Vaičaitis, 2020b; Vaičaitis, 2020c), D. Žalimo (Žalimas, 2012; Žalimas, 2015; Žalimas, 2017; Žalimas, 2018), J. Žilio (Žilys, 2016).

nuspręsta nesiremti, nes yra nesutinkama su mokslininko pasirinktu tyrimo keliu ir dėl to negalima sutikti su jo rezultatais, kurių šiame tyrime negalima naudoti[9]. Kadangi tyrimo apimtis nereikalauja kurti naujų konstitucinių teorijų, galiausiai nuspręsta mėginti aiškinti Lietuvos Konstituciją tais teisės aiškinimo metodais, kuriuos Konstitucinis Teismas deklaruoja, kad taiko aiškindamas Konstituciją, nors abejotina, ar teisės aiškinimo metodai gali būti tapatinami su konstitucijos aiškinimo metodais. Būtent išanalizuoti JAV mokslininkų darbai leido surasti ir pademonstruoti specifinę Lietuvos Konstitucijos aiškinimo versiją, kurios gautas rezultatas iš esmės yra dermėje su Konstitucinio Teismo padaryta išvada dėl specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos, nors pats Konstitucinis Teismas šio aspekto taip konkrečiai neužčiuopė. Kita vertus, manoma, kad tai turi būti ne Konstitucinio Teismo darbas, o būtent mokslinių tyrimų ir ginčų dalykas. Tai šiame tyrime ir pradedama daryti.

Tyrimui svarbiausi konstitucinės jurisprudencijos aspektai yra teisminės valdžios nepriklausomumas, kurio reikšminga dalis yra speciali teisėjų institucija, ir valdžių padalijimas[10]. Kadangi specialios teisėjų institucijos

---

[9] Šioje studijoje mokslininkas yra pateikęs konstitucijos interpretavimo metodų tipologiją, kuri gauta remiantis ištirtais JAV mokslininkų, taip pat Vokietijos, Kanados, Nyderlandų, Prancūzijos, Italijos mokslininkų padarytais tyrimais, kurie yra susiję su jų šalies konstitucinės justicijos institucijų taikomų konstitucijos interpretavimo metodų praktikomis. Kitaip tariant, jeigu kitų valstybių mokslininkai atliko būtent savo šalyje taikomų konstitucijos interpretavimo metodų tyrimus, tai G. Mesonis pateikė konstitucijos interpretavimo metodų tipologiją, remdamasis kitų valstybių mokslininkų pateiktais duomenimis, juos susistemindamas ir pateikdamas konstitucijos interpretavimo metodų sąrašą, kuris sieja skirtingas konstitucines sistemas. Tai mokslininkas padaro nepaaiškinęs, kaip šie metodai yra suprantami ir taikomi atitinkamoje teisės tradicijoje. Be to, visiškai nėra aišku, kokiu principu remdamasis G. Mesonis atrinko amerikiečių mokslininkus, kurie nėra vieninteliai mokslininkai šioje srityje. Pavyzdžiui, G. Mesonis nieko nekalba apie P. Bobbitt'ą, kuris yra vienas iš svarbiausių konstitucinio pliuralizmo mokslininkų, ir kalbant apie konstitucijos interpretavimo metodologiją P. Bobbitt'o išskirta metodų sistema, manoma, turėjo būti aptarta.

[10] Šiame kontekste paminėtini šie Konstitucinio Teismo aktai: 1994 m. gruodžio 22 d., 1995 m. gruodžio 6 d., 1996 m. balandžio 18 d., 1996 m. gruodžio 18 d., 1998 m. sausio 10 d., 1998 m. balandžio 21 d., 1999 m. balandžio 20 d., 1999 m. gegužės 11 d., 1999 m. birželio 3 d., 1999 m. liepos 9 d., 1999 m. lapkričio 23 d., 1999 m. gruodžio 21 d., 2000 m. vasario 10 d., 2000 m. spalio 18 d., 2000 m. gruodžio 6 d., 2001 m. vasario 12 d., 2001 m. balandžio 26 d., 2001 m. liepos 12 d., 2002 m. sausio 14 d., 2002 m. balandžio 23 d., 2002 m. liepos 11 d., 2002 m. gruodžio 24 d., 2003 m. gegužės 30 d., 2004 m. kovo 5 d., 2004 m. gegužės 13 d., 2004 m. liepos 1 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2005 m. birželio 2 d., 2006 m. sausio 16 d., 2006 m. kovo 28 d., 2006 m. gegužės 9 d., 2006 m. birželio 6 d., 2006 m.

analizė yra susijusi su struktūrinio pobūdžio klausimu, todėl šiame kontekste buvo svarbi ne tik Konstitucinio Teismo jurisprudencija valdžių padalijimo principo aspektu, bet ir Lietuvos mokslininkų darbai šiuo klausimu[11]. Lietuvos mokslininkų darbai buvo svarbūs ir tiriant pačią specialią teisėjų instituciją toliau tęsiant diskursą pasirinkta tematika, su mokslininkais intelektualiai polemizuojant.

Tyrimo metodai. Tyrimui atlikti buvo naudoti įvairūs tradiciniai teisės moksle taikomi tyrimo metodai.

Siekiant išanalizuoti teismų taryboms skirtus tarptautinius *soft law* dokumentus ir nustatyti, kokius konkrečius standartus dėl šių institucijų yra nustačiusios tarptautinės institucijos, bei įvertinti, ar šie standartai gali būti vertinami kaip pakankami siektinų tikslų požiūriu ir jais galima remtis tiek aiškinant ir taikant nacionalinę teisę, susijusią su šiomis institucijomis, tiek ją kuriant, tyrime pasitelkti įvairūs teisės moksle naudojami tyrimo metodai. Dokumentų analizės metodas taikytas analizuojant tiek minėtus dokumentus, tiek tiriant dokumentus, kuriuose yra atliekamas valstybių vertinimas dėl to, kaip jos laikosi tarptautinių standartų. Aprašomasis ir istorinis tyrimo metodai taikyti analizuojant tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytų standartų reglamentavimo raidą, lingvistinis (gramatinis) metodas pasitelktas nustatant šiuose dokumentuose vartojamų žodžių, formuluočių prasmes, lyginamuoju, sisteminės analizės metodais šie dokumentai lyginami tarpusavyje siekiant išgryninti svarbiausius juose nustatytus principus. Gauti duomenys sintezuojami į bendrą visumą sintezės metodu išvedant tam tikrą standartą, į kurį valstybės turėtų atsižvelgti sudarydamos teismų tarybas. Apibendrinimo

---

rugsėjo 21 d., 2006 m. lapkričio 27 d., 2007 m. sausio 16 d., 2007 m. spalio 22 d., 2007 m. gruodžio 17 d., 2007 m. gruodžio 20 d., 2008 m. sausio 24 d., 2008 m. gegužės 28 d., 2009 m. kovo 2 d., 2009 m. rugsėjo 24 d., 2010 m. gegužės 13 d., 2010 m. birželio 29 d., 2011 m. vasario 14 d., 2014 m. gegužės 8 d., 2015 m. gegužės 26 d., 2015 m. spalio 29 d., 2016 m. gegužės 16 d., 2018 m. kovo 8 d., 2019 m. lapkričio 25 d., 2020 m. kovo 9 d., 2020 m. rugpjūčio 28 d., 2020 m. rugsėjo 2 d., 2020 m. lapkričio 3 d., 2020 m. gruodžio 3 d., 2021 m. spalio 15 d., 2021 m. gruodžio 30 d., 2022 m. balandžio 15 d. nutarimai ir 1997 m. lapkričio 13 d., 2000 m. sausio 12 d., 2006 m. lapkričio 21 d., 2010 m. birželio 30 d., 2014 m. kovo 10 d., 2015 m. sausio 14 d., 2017 m. lapkričio 8 d., 2019 m. rugsėjo 5 d., 2021 m. sausio 21 d. sprendimai.

[11] Mokslinei analizei atlikti buvo išanalizuoti O. Buišienės (Buišienė, 2017), E. Jarašiūno (Jarašiūnas, 1999; Jarašiūnas, 2003; Jarašiūnas, 2007b), G. Mesonio (Mesonis, 2004; Mesonis, 2008a), H. Šinkūno (Šinkūnas, 2003; Šinkūnas, 2004), V. Sinkevičiaus (Sinkevičius, 2010b; Sinkevičius, 2012) moksliniai darbai, L. Griškevič publikacija apie valdžių padalijimą pagal Madisoną (Griškevič, 2008).

metodu yra apibendrinami gauti tyrimo rezultatai, identifikuojant esmines siektinų tikslų požiūriu tarptautiniuose *soft law* dokumentuose paliktas reguliavimo spragas.

Siekiant ištirti teismų tarybų modelius, nustatyti jų struktūrinius ir veiklos ypatumus, įvertinti juos tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytų standartų kontekste ir atskleisti, kaip šiuose dokumentuose nustatyti standartai yra įgyvendinami siektinų tikslų požiūriu, tyrime naudotas dokumentų analizės metodas. Šis metodas pasitelktas analizuojant tiriamose nacionalinėse sistemose nustatytą konstitucinį ir ordinarinį teisinį reguliavimą, įvairių institucijų priimtus dokumentus, iš kurių buvo renkami duomenys, tiriami dokumentai, kuriuose yra atliekamas valstybių vertinimas, ESTT ir EŽTT jurisprudencija. Mokslinės literatūros analizės metodas leido surinkti tyrimui reikalingus duomenis kaip faktus ir susisteminti institucijas, laikomas teismų tarybomis, kurios yra labai įvairios. Tai iš esmės parodė, kad tam tikrais požymiais teismų tarybos visgi gali būti sisteminamos į atskiras grupes, nors tyrimo eigoje atsiskleidžia, kad šis sisteminimas nėra tikslus ir reikėtų ieškoti kitokio doktrininio pagrindo, tačiau tai nėra šio tyrimo dalykas. Šių institucijų sisteminimas į grupes leido išvengti aprašomojo tyrimo ir leido atlikti lyginamąją analizę, kuri šiam tyrimui itin svarbi, siekiant įvertinti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią teisėjų instituciją ir tą instituciją, kurią įstatymų leidėjas yra įstatymu numatęs kaip specialią teisėjų instituciją šiandien, taip pat buvo numatęs praeityje, bei tą instituciją, kurią įstatymų leidėjas galėtų ir turėtų įstatymu numatyti ateityje kaip specialią teisėjų instituciją. Sisteminės analizės, sintezės ir apibendrinimo metodais buvo galima išvesti tam tikrus teismų tarybomis laikomų institucijų veiklos principus ir daryti apibendrinimus, kurie galiausiai buvo susieti su specialia teisėjų institucija.

Siekiant išnagrinėti aukščiausiąją teisę specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos aspektu ir nustatyti, kokia institucija yra nurodyta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, ištirti su teisminės valdžios savivalda susijusią ordinarinę teisę ir nustatyti įstatymų leidėjo padarytą pasirinkimą, jį įvertinant atitikties aukščiausiajai teisei ir suderinimo su tarptautiniais standartais požiūriu bei teismų tarybomis laikomų institucijų kontekste, tyrime naudoti įvairūs tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizės metodas leido susipažinti su svarbiausiomis konstitucijos interpretavimo teorijomis, įsivertinti dėl jų tinkamumo šiam tyrimui, kokia apimtimi jos galėtų būti tinkamos, o nuo to iš esmės priklausė taikytinų tyrimo metodų apimtis ir galiausiai tyrimo rezultatai, taip pat leido susipažinti su kitais disertacinio tyrimo tematika panašiais moksliniais tyrimais. Dokumentų analizės metodas pasitelktas analizuojant Konstituciją ir Konstitucinio Teismo jurisprudenciją,

ordinarinę teisę ir ordinarinių teismų sprendimus, ESTT jurisprudenciją, Teisėjų tarybos kaip specialios teisėjų institucijos veiklą, tarptautinių institucijų priimtus dokumentus dėl Lietuvos ir kt. Lyginamasis metodas naudotas tiriant dvi konkuruojančias konstitucines teorijas, nors jomis tiesiogiai tyrime nesiremiama ir pateikiami tik tam tikri atlikto tyrimo rezultatai, kurie gali būti reikšmingi aiškinant Konstituciją, taip pat vertinant specialią teisėjų instituciją su kitų valstybių panašiomis institucijomis, mėginama aiškintis, kokia teismų tarybų modelio valstybe gali būti laikoma Lietuva, koks modelis yra įtvirtintas konkrečioje Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, kokį modelį yra pasirinkęs įstatymų leidėjas šiandien, koks modelis buvo praeityje ir kokio modelio koncepcija galėtų būti realizuota ateityje. Sisteminės analizės metodu susisteminama analizuota mokslinė literatūra, nustatomos Konstitucijoje vartojamų sąvokų, formuluočių ir konstitucinių nuostatų reikšmės, analizuojama Konstitucinio Teismo jurisprudencija ir vertinamas Konstitucinio Teismo argumentų pagrįstumas. Siekiant nustatyti Konstitucijoje vartojamų sąvokų, formuluočių ir konstitucinių nuostatų reikšmes ir vertinant Konstitucinio Teismo argumentų pagrįstumą taip pat naudoti lingvistinis (gramatinis), teleologinis ir istorinis metodai. Sisteminės analizės metodu speciali teisėjų institucija analizuojama viso konstitucinio ir ordinarinio teisinio reguliavimo kontekste, taip pat ši institucija analizuojama sukurtoje visoje teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemoje. Istorinis metodas taikytas ne tik siekiant nustatyti tam tikrų teisinių nuostatų reikšmes, bet ir analizuojant ordinarinio teisinio reguliavimo raidą. Šio metodo taikymo trūkumas yra tas, kad nebuvo kreipiama dėmesio į praeities socialinį kontekstą atsiribojant nuo dabarties žinojimo perspektyvos. Tačiau tai neturėjo įtakos tyrimo rezultatams. Tyrimo metu gauti duomenys apibendrinimo metodu apibendrinami ir sintezuojami į bendrą visumą sintezės metodo pagalba. Šios sintezės rezultatas – galimai nauja teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistema ir nauja Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos struktūra bei veiklos principai, siekiant, kad teisingumo akto adresatui būtų garantuota, jog dėl jo bus priimtas teisingas sprendimas, o jį turėtų priimti tik aukščiausius profesionalumo ir etikos standartus atitinkantys teisėjai.

Teorinė ir praktinė tyrimo reikšmė. Disertacinio tyrimo rezultatai yra pagrindas performuoti dabartinį Teisėjų tarybos modelį, kuris gali būti performuotas nekeičiant Konstitucijos. Tyrime pasiūlytas konceptualus performavimo būdas yra susijęs tik su Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta specialia teisėjų institucija, reikalaujant atlikti kitus mokslinius tyrimus dėl savavaldėje teisminėje valdžioje sudaromų institucijų. Tyrime yra pasiūlomas sprendimas, leidžiantis užtikrinti, kad vien tik iš teisėjų

formuojama speciali teisėjų institucija įgyvendintų tą tikslą, dėl kurio ji apskritai turi būti sudaryta, ir teisingumo akto adresatui būtų užtikrinta, kad dėl jo bus priimtas teisingas sprendimas, bet kartu būtų galima užtikrinti ir tų tikslų įgyvendinimą, kurių įgyvendinimui nereikia vien tik iš teisėjų sudarytos teisminės valdžios savivaldos institucijos suformavimo, bet kuriuos įgyvendinti šiandien turi vien tik iš teisėjų sudaryta dabartinė Teisėjų taryba. Disertaciniame tyrime atliktas konstitucinio reguliavimo ir Konstitucinio Teismo jurisprudencijos Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos aspektu tyrimas ne tik leido nustatyti papildomus šios sampratos aspektus, kurie Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ir mokslinėje literatūroje nebuvo atskleisti, ne tik įvertinti įstatymų leidėjo įsteigtą Teisėjų tarybos modelį, bet šio tyrimo gauti rezultatai kartu su tais rezultatais, kurie gauti atliekant tarptautinių *soft law* dokumentų analizę, gali būti naudojami kuriant veiksmingą ir Konstituciją atitinkantį teisminės valdžios savivaldos modelį. Disertaciniame tyrime atlikta įvairių teismų tarybų modelių analizė neleido tvirtai nustatyti, kokį teismų tarybos modelį įstatymų leidėjas vis dėlto yra įstatymu numatęs pagal taikytą modelių klasifikaciją, bet aukščiausiosios teisės tyrimas leidžia teigti, kad įstatymų leidėjas teismų tarybos modelio pasirinkime vis dėlto turi plačią diskreciją, kas yra svarbu renkantis teismų tarybos modelį, kai šiam pasirinkimui yra reikšmingi tiek tie rezultatai, kurie gauti atliekant įvairių teismų tarybų modelių analizę, tiek ir tie rezultatai, kurie gauti atliekant tarptautinių *soft law* dokumentų tyrimą. Nagrinėjant specialią teisėjų instituciją buvo gauti rezultatai, kurie mokslo darbuose nėra paskelbti iki šiol ir šie rezultatai gali būti naudojami ne tik nacionaliniu lygmeniu kuriant veiksmingą ir Konstituciją atitinkantį teisminės valdžios savivaldos modelį, bet ir tarptautiniu lygmeniu tiriant teismų tarybomis laikomas institucijas.

Disertacinis tyrimas išryškina poreikį kurti nacionalinei teisės sistemai ir kontinentinės Europos statutinės teisės tradicijai apskritai tinkančias konstitucines teorijas, atlikti deskriptyvius mokslinius tyrimus dėl to, kokius teisės aiškinimo metodus Konstitucinis Teismas iš tiesų taiko aiškindamas Konstituciją, taip pat normatyvinius tyrimus dėl teisės aiškinimo metodų aiškinant Konstituciją, iš naujo persvarstyti Konstitucinio Teismo taikomų teisės aiškinimo metodų pačią sistemą ir kt. Šiame tyrime pamėginta ne akceptuoti Konstitucinio Teismo padarytą Konstitucijos aiškinimą, bet siekta į Konstitucijos aiškinimą pasirinktos temos aspektu pažiūrėti kritiškai. Tai darant pavyko identifikuoti diskutuotinus Konstitucinio Teismo padarytus Konstitucijos aiškinimo aspektus, dėl kurių galima pradėti mokslines diskusijas. Disertaciniu tyrimu yra pritariama Konstitucinio Teismo išvadai, kad speciali teisėjų institucija turi būti sudaryta vien tik iš teisėjų. Tačiau tai

yra pirmasis mokslo darbas, kuriame rodoma, kaip prie tokios išvados yra prieinama vertinant įvairias Konstitucijos aiškinimo alternatyvas, kas yra svarbu moksliniuose tyrimuose diskutuojant dėl konstitucijos interpretavimo metodologijos. Tad šis disertacinis tyrimas yra žingsnis į mokslinėmis žiniomis grįstus Konstitucinio Teismo aktų tyrimus, inicijuojant teorinius debatus dėl konstitucijos interpretavimo metodologijos, kurie neturi apsiriboti nacionaliniu lygmeniu. Disertacinis tyrimas yra atliktas dėka atrinktos, susistemintos ir išanalizuotos svarbiausios teorinės mokslinės literatūros, kuri gali būti panaudota tiek studijų procese, tiek ir atliekant kitus mokslinius tyrimus, o jų šiandien yra stokojama, tiek sprendžiant dėl galimybės kurti tokias savarankiškas disciplinas kaip konstitucijos aiškinimas ir teisės aiškinimas apskritai, kurių metu studentai galėtų būti mokomi, kaip reikia dirbti su pačiu teisės tekstu.

Disertacinio tyrimo rezultatai tarptautinių *soft law* dokumentų ir įvairių teismų tarybų modelių tyrime gali būti naudojami tarptautiniu lygmeniu prisidedant prie tolesnės tarptautinių *soft law* dokumentų nagrinėjamoje srityje raidos ir kitų projektų siekiant užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą.

Tyrimo rezultatų aprobavimas. Disertacijos tematika buvo parengti ir publikuoti trys moksliniai straipsniai, tiesiogiai susiję su atliekamu tyrimu. Du moksliniai straipsniai buvo publikuoti Vilniaus universiteto periodiniame mokslo žurnale „Teisė“ ir vienas straipsnis paskelbtas recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinyje „Kelyje su konstitucija“. Gauti tyrimo rezultatai taip pat pristatyti dviejuose tarptautiniuose moksliniuose renginiuose. Vienas iš jų 2023 m. kovo 16–17 d. vykusiame tarptautiniame doktorantų seminare „Values and Law“ Lodzės universitete, o kitas – 2023 m. gegužės 18–19 d. vykusioje tarptautinėje doktorantų konferencijoje „The Good, the Bad and the Legal: Balance between Stability and Disruptions of Law“ Vilniaus universitete.

Disertacijos struktūra. Disertaciją sudaro įvadas, tiriamoji dalis ir išvados.

Tiriamoji disertacinio tyrimo dalis yra iš keturių dalių, kurias sudaro skyriai ir poskyriai.

Pirmoje disertacinio tyrimo dalyje yra tiriami teismų taryboms skirti tarptautiniai *soft law* dokumentai ir pasirinkti teismų tarybų modeliai, mėginama nustatyti, kokius konkrečius standartus yra nustačiusios tarptautinės institucijos, kaip šie standartai realizuojami tiriamose valstybėse, analizuojant teismų tarybų modelių struktūrinius ir veiklos ypatumus ir vertinant juos tarptautinių standartų kontekste. Tai leidžia: pirma, identifikuoti esmines problemas, kurios užprogramuojamos tarptautiniuose *soft law*

dokumentuose; antra, nustatyti, ar šiuose dokumentuose nustatyti standartai gali būti vertinami kaip pakankami siektinų tikslų požiūriu; trečia, įvertinti, ar šiais standartais galima remtis tiek aiškinant ir taikant nacionalinę teisę, susijusią su šiomis institucijomis, tiek ją kuriant.

Antroje disertacinio tyrimo dalyje aiškinamasi, kokia institucija yra nurodyta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, įvertinant įvairias šios nuostatos aiškinimo alternatyvas. Tai leidžia ne tik nustatyti specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos aspektus, kurie dar nėra atskleisti Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, bet ir identifikuoti diskutuotinus Konstitucinio Teismo padaryto Konstitucijos aiškinimo aspektus. Atsižvelgiant į pirmoje disertacinio tyrimo dalyje gautus rezultatus, šioje dalyje speciali teisėjų institucija vertinama tarptautinių standartų ir tiriamų teismų tarybų modelių kontekste, taip pat mėginama nustatyti, kokios yra įstatymų leidėjo turimos diskrecijos pasirinkti teisminės valdžios savivaldos modelį, kurio dalis yra speciali teisėjų institucija, ribos.

Trečioje disertacinio tyrimo dalyje analizuojamas ordinarinės teisės lygiu nustatytas teisinis reguliavimas, susijęs su teisminės valdžios savivaldos modeliu, ir aiškinamasi, kokį teisminės valdžios savivaldos modelį įstatymų leidėjas yra pasirinkęs ir kokią specialią teisėjų instituciją įstatymų leidėjas numatė įstatymu. Šioje dalyje tiriamas įstatymų leidėjo požiūrio į specialią teisėjų instituciją kismas, kuris yra susijęs su požiūrio į teisminės valdžios administravimą ir valdymą pasikeitimu, gilinamasi į Teisėjų tarybos kaip specialios teisėjų institucijos nustatytų įgaliojimų apimtis ir aiškinamasi, ar dabartinis Teisėjų tarybos modelis gali būti vertinamas kaip modelis, kuriuo yra užtikrinamas teisminės valdžios savivaldos veiksmingumas, nagrinėjama, ar įstatymų leidėjas šiuo modeliu nenukrypo tiek nuo specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos, tiek nuo konstitucinės savavaldės teisminės valdžios sampratos. Šioje dalyje taip pat vertinama, ar Konstitucinio Teismo atskleista specialios teisėjų institucijos konstitucinė samprata konceptualiai galėtų būti vertinama kaip kliūtis kitokiam teisminės valdžios savivaldos modeliui, kurio dalis turi būti speciali teisėjų institucija. Atsižvelgiant į pirmoje disertacinio tyrimo dalyje gautus rezultatus, Teisėjų taryba yra vertinama tarptautinių standartų ir tiriamų teismų tarybų modelių kontekste.

Ketvirtoje disertacinio tyrimo dalyje svarstomos Konstitucijos reikalavimus atitinkančios dabartinės Teisėjų tarybos struktūrinės ir įgaliojimų vykdymo perspektyvos, kad būtų pasiektas tas tikslas, kuriam speciali teisėjų institucija ir turi būti sudaryta ir teisingumo akto adresatui būtų užtikrinta, kad dėl jo bus priimtas teisingas sprendimas.

Tyrimas baigiamas svarbiausiomis išvadomis.

Ginamieji teiginiai. Šiame disertaciniame tyrime argumentuojama:

1. Teismų taryboms skirtuose tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatyti standartai gali būti vertinami kaip iš dalies nepakankami, siekiant užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą, į šiuose dokumentuose nustatytus standartus turėtų būti žvelgiama kritiškai tiek aiškinant ir taikant nacionalinę teisę, tiek ją kuriant.

2. Speciali teisėjų institucija yra konstitucinė vien tik iš teisėjų turinti būti suformuota teisminės valdžios savivaldos institucija, kuri gali būti laikoma teisėjų legitimumo šaltiniu, ir turi būti sudaryta vykdyti tik aiškiai Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus ir su šiais įgaliojimais susijusius kitus įgaliojimus, kurie gali būti nustatyti įstatymu.

3. Įstatymų leidėjas įsteigtu Teisėjų tarybos modeliu neužtikrino teisminės valdžios savivaldos veiksmingumo, taip pat nukrypo nuo specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos, todėl dabartinis Teisėjų tarybos modelis turi būti performuotas.

4. Dabartinė Teisėjų taryba gali būti performuota aukščiausiąją teisę atitinkančiu būdu nekeičiant Konstitucijos, sudarant vien tik iš teisėjų formuojamą specialią teisėjų instituciją, vykdančią tik Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus ir su šiais įgaliojimais susijusius kitus įgaliojimus, kurie gali būti nustatyti įstatymu.

Sąvokos. Disertaciniame tyrime institucijos, kurių priimti teismų taryboms skirti *soft law* dokumentai yra analizuojami, taip pat institucijos, vertinančios valstybes tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytų standartų atitikties požiūriu, yra vadinamos tarptautinėmis institucijomis. Disertaciniame tyrime vartojamo termino „teismų taryba“ autorystė yra priskiriama Prancūzijai (plačiau žr. Bell, 2006), bet jam apibūdinti gali būti vartojamos įvairios formuluotės anglų kalba. CCJE Nuomonėje Nr. 10, įtvirtindama standartus, skirtus teismų taryboms, renkasi šias institucijas nusakyti formuluote „councils for the judiciary“, Venecijos komisija ataskaitoje „Teisėjų skyrimas“ vartoja formuluotę „a judicial council“, o Europos Tarybos Ministrų Komitetas Rekomendacijoje Rec(2010)12, įtvirtindamas standartus, skirtus šioms institucijoms, renkasi jas CCJE pasirinktu būdu vadinti „councils for the judiciary“. Tačiau visuose šiuose dokumentuose yra aprašomos tos pačios nepriklausomos institucijos, kurios į lietuvių kalbą gali būti verčiamos formuluote „teismų tarybos“. Disertacijoje nėra atliekamas tarptautinių institucijų vartojamos formuluotės „teismų tarybos“ normatyvinis tyrimas ir nėra atliekamas normatyvinis tyrimas dėl tinkamiausios lietuviškos terminijos pasirinkimo. Šiame disertaciniame tyrime yra renkamasi jas apibūdinti formuluote „teismų tarybos“.

CCJE nuomonėje Nr. 24 „Dėl teismų tarybų raidos ...“ įtvirtina teismų tarybų atsakomybės ir atskaitomybės standartą ir jo elementus, išreikšdama tai terminu „accountability“, kuris paprastai į lietuvių kalbą yra verčiamas „atskaitingumo“ sąvoka. Vis dėlto angliškas terminas „accountability“ mokslininkų yra laikomas sunkiai apibrėžiamu ir jie nesutaria dėl jo tikslios prasmės. Tačiau šios sąvokos prasmė apima atsakomybės sampratą. Kadangi šiame tyrime taip pat nėra atliekamas normatyvinis angliško termino vertinimas, prisijungiant prie tarptautiniu lygiu vykstančios mokslinės diskusijos, nes tai nėra šio tyrimo užduotis, todėl yra laikoma, kad angliško termino „accountability“ prasmė apima ne tik atskaitomybės, bet ir atsakomybės lietuviškąsias sampratas.

Disertaciniame tyrime taip pat nėra atliekama Konstitucijoje įtvirtintos sąvokos „Teismas“, konstitucinėje jurisprudencijoje ir bendroje teisinėje vartosenoje įsivyravusių formuluočių „teisminė valdžia“, „teisminės valdžios savivalda“, „teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijos“ ir ordinarinėje teisėje įtvirtintų formuluočių „teismų savivalda“, „teismų savivaldos sistema“, „teismų savivaldos institucija“ normatyvinis tyrimas. Šioje disertacijoje yra laikomasi mokslinėje literatūroje postuluojamo požiūrio, kad konstitucinėje jurisprudencijoje vartojama formuluotė „teisminės valdžios savivalda“ vis dėlto labiau atitinka instituto esmę nei formuluotė – „teismų savivalda“ (pvz., Šinkūnas, Butkevičius, 2011, p. 226). Taip pat tyrime yra laikoma, kad įstatymų leidėjas formuluote „teismų savivalda“ išreiškė Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje vartojamą sąvoką „Teismas“ konstitucinėje nuostatoje – „Valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas“. Todėl kalbant apie įstatymines sąvokas ir formuluotes jos tyrime pateikiamos kabutėmis, o visais kitais atvejais yra vartojamos konstitucinėje jurisprudencijoje vartojamos sąvokos ir formuluotės.

1. TARPTAUTINIS KONTEKSTAS TEISMŲ TARYBŲ KLAUSIMU SPECIALIOS TEISĖJŲ INSTITUCIJOS TYRIME

Nepaisant to, kad turbūt negalima rasti sutarimo dėl to, kokios turėtų būti normatyvinės būtinosios sąlygos, kad būtų galima pasakyti, jog teisminė valdžia yra deramai nepriklausoma (Ferejohn, Kramer, 2002, p. 963), teisėjo ir teismų nepriklausomumas išlieka viena iš svarbiausių spręstinų problemų tarptautinės bendruomenės darbotvarkėje, kuriai spręsti yra priimta eilė tarptautinių *soft law* dokumentų. Pats teisėjo ir teismų nepriklausomumas nėra laikomas savitiksliu dalyku. Tai yra tik priemonė siekiant, kad teisingumo akto adresatui – žmogui (ar asmeniui) būtų užtikrinta, kad dėl jo bus priimtas teisingas sprendimas. Teisės doktrinoje yra laikoma, jog būtent tvirtas institucinis teisminės valdžios nepriklausomas yra būtinasis elementas teisėjo sprendimų nepriklausomumui užtikrinti, kad teisėjas galėtų priimti teisingus sprendimus, nes kitų veikiamas teisėjas tokių sprendimų negali priimti (Scirica, 2015, p. 782). Teisingumo akto turinys ir jo kokybė priklauso nuo teisėjo profesionalumo ir jo asmens, o tai reiškia, kad teisėjų korpusas turėtų būti sudarytas tik iš aukščiausius profesionalumo ir etikos standartus atitinkančių asmenų, kurie būtų atrinkti į teisėjų korpusą remiantis objektyviais kriterijais, o ne subjektyviomis nuomonėmis ir turimais interesais, kuriuos galėtų turėti vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucijos, turinčios įgaliojimus dalyvauti formuojant teisėjų korpusą.

Teisėjo ir teismų nepriklausomumo realizavimo tikslu tarptautinė bendruomenė svarbų vaidmenį numatė nuo politinės valstybės valdžios nepriklausomoms institucijoms, vadinamoms teismų tarybomis, kurios turėtų riboti politinės valstybės valdžios įtaką vykdant teisėjų atranką, skyrimą, paaukštinimą ir atleidimą iš pareigų. Tokiu būdu iš politinės valstybės valdžios rankų turėtų būti atimamos visos teisėjų korpuso formavimo galios, o teisėjų korpuso formavimas turėtų tapti objektyvesnis ir skaidresnis. Visa tai yra prielaida ne tik į nepriklausomos teisminės valdžios, priimančios teisingus sprendimus, laikantis aukščiausių etikos standartų, sukūrimą, bet ir tokios nepriklausomos teisminės valdžios efektyvų bendravimą bei bendradarbiavimą su politine valstybės valdžia, kas yra būtina šiandieninėje demokratinėje valstybėje kelyje į pasitikėjimą keliančią visų valdžių tarnystę kiekvienam žmogui atskirai ir visai visuomenei kartu. Šiam tikslui yra priimta nemažas kiekis tarptautinių *soft law* dokumentų. Siekiant ištirti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią teisėjų instituciją Lietuvoje ir nustatyti šios institucijos perspektyvas savavaldėje teisminėje valdžioje, reikėtų išanalizuoti šiuos tarptautinius *soft law* dokumentus ir nustatyti, kokius

konkrečius standartus dėl teismų tarybų yra nustačiusios tarptautinės institucijos, bei įvertinti, ar juose įtvirtinti standartai iš tiesų yra pakankami siektinų tikslų požiūriu, kad į juos būtų galima atsižvelgti tiek aiškinant ir taikant nacionalinę teisę, tiek ją kuriant. Šiame kontekste svarbu yra ištirti teismų tarybomis vadinamų institucijų institucionalizavimą Europos Sąjungos valstybėse narėse, nustatyti jų struktūrinius ir veiklos ypatumus bei atskleisti, kaip tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatyti standartai yra įgyvendinami, kad būtų užtikrintas teisėjo ir teismų nepriklausomumas.

1.1. Teismų tarybas reglamentuojantys *soft law* dokumentai: kas nustatyta

Kokiu būdu nepriklausomos institucijos turėtų dalyvauti vykdant teisėjų atranką, skyrimą, paaukštinimą ir atleidimą iš pareigų, taip pat koks turėtų būti jų vaidmuo siekiant užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą, yra nemažai pasisakyta įvairių institucijų priimtuose tarptautiniuose *soft law* dokumentuose[12], iš kurių visapusiškiausiai, dažniausiai taip manoma, yra pasisakyta būtent europiniu lygmeniu vadovaujant Europos Tarybai. Tad ką šiuo klausimu mano ši institucija ir kokias išvadas galima daryti dėl tarptautinių standartų, susijusių su teismų tarybomis?

Dar 1994 metais Europos Tarybos Ministrų Komitetas buvo priėmęs Rekomendaciją R(94)12, kurios nuostatose pabrėžiama, kad visi sprendimai, susiję su teisėjų profesine karjera, turėtų būti pagrįsti objektyviais kriterijais,

[12] Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1985 metais priimtuose teisėjo ir teismų nepriklausomumui užtikrinti skirtuose „Pagrindiniuose teismų nepriklausomumo principuose“ įtvirtinamos pagrindinės priemonės, kurių turėtų imtis valstybės siekdamos užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą. Tačiau juose nėra nieko pasakyta apie nepriklausomų institucijų, vadinamų teismų tarybomis, įsteigimą. Ir turbūt pasaulinio konteksto lygiu tik 2017 m. lapkričio 14 d. Tarptautinės teisėjų asociacijos priimtoje „Visuotinėje teisėjų chartijoje“ apie tai yra kalbama. Teisminės valdžios nepriklausomumo tikslui minėtoji chartija numato įsteigimą valstybėse teismų tarybos ar kitos lygiavertės institucijos, išskyrus tas valstybes, kuriose šis nepriklausomumas užtikrinamas kitomis priemonėmis (2–3 straipsniai). Regioniniu lygmeniu teismų tarybų klausimu yra priimta nemažai principų, gairių ir įvairiausių rekomendacijų. Pavyzdžiui, Azijos ir Ramiojo vandenyno šalių Aukščiausiųjų Teismų pirmininkų kartu su regiono asociacija „LAWASIA“ 1995 m. rugpjūčio 19 d. priimta „Pekino principų dėl teismų nepriklausomumo Azijos ir Ramiojo vandenyno šalių regione deklaracija“; Azijos regiono teisėjų susirinkime, vykusiame 2013 m. lapkričio 20–22 d., priimta „Stambulo deklaracija dėl teismo proceso skaidrumo“; Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro (OSCE-ODIHR) 2010 m. birželio 23–25 d. priimtos Kijevo rekomendacijos ir kt.

o pretendentų į teisėjus atranka turėtų būti vykdoma atsižvelgiant į privalumus (nuopelnus) ir kvalifikaciją, dorumą, sąžiningumą, gebėjimus ir dalykiškumą (1.2.c principas). Šioje rekomendacijoje pateikiamos kelios alternatyvios nuomonės dėl nepriklausomos institucijos, dalyvaujančios sprendžiant teisėjų atrankos ir profesinės karjeros klausimus. Vienu atveju nepriklausoma nuo vykdomosios valdžios institucija turėtų pati priimti sprendimą dėl teisėjų atrankos ir profesinės karjeros. Siekiant apsaugoti teisminės valdžios nepriklausomumą, specialios taisyklės turi užtikrinti, pavyzdžiui, kad teisminė valdžia renka šios institucijos narius, o ji pati turėtų nustatyti savo veiklos procedūrines taisykles (1.2.c principas). Tačiau šioje rekomendacijoje atkreipiamas dėmesys ir į tai, kad ne visose valstybėse gali būti įsteigta nepriklausoma institucija, kuri priimtų sprendimus teisėjų atrankos ir profesinės karjeros klausimais. Kai teisėjus skiria vyriausybė, turi būti numatytos garantijos, kurios užtikrintų, kad teisėjų skyrimo procedūros būtų viešos ir nepriklausomos. Svarbu, kad sprendimams nedarytų įtakos jokios kitos priežastys, išskyrus tas, kurios yra susijusios su objektyviais kriterijais. Viena iš tokių garantijų – speciali nepriklausoma ir kompetentinga institucija, kuri patartų vyriausybei, o ši patarimu vadovautųsi (1.2.c principas). Matoma, kad šioje rekomendacijoje yra kalbama apie specialios nepriklausomos ir kompetentingos institucijos patarimą vyriausybei, bet nėra aišku dėl tų atvejų, kai prezidentas / valstybės vadovas arba parlamentas dalyvauja formuojant teisėjų korpusą. Aptariamos rekomendacijos aiškinamajame memorandume yra išaiškinama, kad nebuvo manyta, jog yra tikslinga rekomendacijos tekste eksplicitiškai aptarti sistemas, kuriose teisėjus skiria prezidentas / valstybės vadovas arba parlamentas. Laikomasi nuomonės, kad bendrieji teisėjų skyrimo principai yra taikomi ir tokioms sistemoms. Rekomendacijoje R(94)12 neužsimenama apie nepriklausomos institucijos, dalyvaujančios teisėjų atrankos ir profesinės karjeros klausimų sprendimuose, pačią sudėtį, išskyrus tai, kad tos institucijos, kuri pati turėtų priimti sprendimus dėl teisėjų atrankos ir profesinės karjeros, nariai turėtų būti atrinkti pačių teisėjų (1.2.c principas).

Dedant pastangas sukurti teisėjo ir teismų nepriklausomumą užtikrinančias gaires, kai svarbus vaidmuo būtų numatytas nuo politinės valstybės valdžios nepriklausomoms institucijoms, dalyvaujančioms vykdant teisėjų atranką, skyrimą, paaukštinimą ir atleidimą iš pareigų, Europos Tarybos ekspertai parengė ir 1998 metais patvirtino Europos chartiją dėl teisėjų. Šios chartijos 1.3 papunktyje įtvirtinta, kad, sprendžiant teisėjų atrankos, skyrimo, profesinės karjeros ir jų atleidimo ar pašalinimo iš pareigų klausimus, turėtų dalyvauti nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių nepriklausoma institucija, kurios bent pusę visų narių sudarytų

teisėjai, kurie būtų atrinkti jų kolegų, vadovaujantis plačiausiu teisėjų atstovavimo principu. Remiantis šios chartijos aiškinamojo memorandumo nuostatomis dėl nepriklausomos institucijos galima teigti, kad ši nepriklausoma institucija apima ir tą instituciją, kuri pataria įstatymų leidžiamajai ir vykdomajai valdžioms joms sprendžiant teisėjų atrankos, skyrimo, profesinės karjeros ir jų atleidimo ar pašalinimo iš pareigų klausimus, ir tą instituciją, kuri pati priima sprendimus nurodytų klausimų srityje. Kai nepriklausoma institucija pataria ar teikia nuomonę politinei valstybės valdžiai sprendžiant teisėjų skyrimo klausimus, chartija nenustato jokių garantijų, kad politinė valstybės valdžia tokiu patarimu vadovausis. Chartijos aiškinamajame memorandume išaiškinama, kad tada, kai institucija, priimanti sprendimus dėl teisėjų paskyrimo, nesivadovauja nepriklausomos institucijos patarimu ar nuomone, ji turėtų būti bent jau įpareigota paaiškinti tokio savo sprendimo priežastis. Pačioje chartijoje nėra nustatyto jokio konkretaus reikalavimo dėl to, kokios sudėties turėtų būti pati nepriklausoma institucija, kuri dalyvautų formuojant teisėjų korpusą. Chartijoje nėra jokio aiškaus reglamentavimo, ar ši institucija galėtų būti formuojama vien tik iš teisėjų, išskyrus tai, kad įvirtintas bendro pobūdžio standartas, pagal kurį, sprendžiant teisėjų atrankos, skyrimo, profesinės karjeros ir jų atleidimo ar pašalinimo iš pareigų klausimus, turėtų dalyvauti nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių nepriklausoma institucija, kurios bent pusę visų narių sudarytų teisėjai, kurie būtų atrinkti jų kolegų, vadovaujantis plačiausiu teisėjų atstovavimo principu. Chartijos aiškinamajame memorandume yra paaiškinama, kad šiuo standartu nenorima, jog teisėjai sudarytų tokioje institucijoje mažumą, bet ir nereikalaujama, kad jie sudarytų daugumą. Reikalavimas, kad teisėjai sudarytų ne mažiau kaip 50 proc. visų narių, atsirado siekiant užtikrinti pakankamai aukšto lygio apsaugos priemones. Tai leidžia teigti, kad chartijos siekiu įtvirtinti pakankamai aukšto lygio apsaugos priemones nėra užkertama kelio valstybėms siekti įtvirtinti aukšto ir net pačio aukščiausio lygio apsaugos priemones, kurias gali garantuoti tokia nepriklausomų institucijų formavimo tvarka, kai jų visus narius sudarytų tik teisėjai. Tačiau chartijoje įtvirtintas bendro pobūdžio standartas ir yra tas minimumas, kuris, sprendžiant teisėjų atrankos, skyrimo, profesinės karjeros ir jų atleidimo ar pašalinimo iš pareigų klausimus, turėtų padėti užtikrinti tokios institucijos nepriklausomumą nuo politinės valstybės valdžios ir neturėtų kelti abejonių dėl jos nepriklausomumo stokos. Tokį nepriklausomumą garantuoja ne pati sąlyga, kad instituciją, kuri dalyvauja sprendžiant teisėjų atrankos, skyrimo, profesinės karjeros ir jų atleidimo ar pašalinimo iš pareigų klausimus, bent pusę narių turėtų sudaryti teisėjai, o tai, kad tie teisėjai turėtų būti atrinkti atitinkamu būdu – jie turėtų būti atrinkti jų

pačių kolegų ir jie turėtų būti atrinkti vadovaujantis plačiausiu teisėjų atstovavimo principu.

Europos Tarybos ekspertų siūlymą įsteigti nepriklausomą instituciją, kuri dalyvautų formuojant teisėjų korpusą, parėmė vėliau Europos Tarybos patariamoji institucija CCJE, kuri 2001 m. lapkričio 23 d. priimtoje nuomonėje Nr. 1 „Dėl teismų sistemos nepriklausomumo ...“, be kita ko, rekomenduoja tokią instituciją įsteigti ypač tokioms valstybėms, kurios neturi ilgamečių ir demokratinių sistemų (45 punktas), taip pat Europos Tarybos patariamoji institucija Venecijos komisija, kuri 2007 m. birželio 22 d. ataskaitoje „Teisėjų skyrimas“ pasiūlė savo kiek galima labiau depolitizuoto teisėjų korpuso formavimo proceso tobulinimo viziją, nors ir pripažįstama, kad nėra jokio standartinio nepriklausomos institucijos, vadinamos teismų taryba, modelio, kurio turėtų laikytis demokratinės valstybės. Svarbu tik tai, kad teismų taryba savo vykdomomis funkcijomis užtikrintų teisminės valdžios nepriklausomumą.

Venecijos komisija ataskaitoje „Teisėjų skyrimas“ atsižvelgia į tą aplinkybę, kad valstybėse gali būti įsteigti skirtingi teismų tarybų modeliai. Vienose valstybėse teisėjus skirianti institucija gali būti prezidentas / valstybės vadovas. Šiuo atveju svarbiomis aplinkybėmis tampa tai, kiek prezidentas / valstybės vadovas turi diskrecijos skirdamas teisėjus, ar šiame procese dalyvauja nepriklausoma institucija – teismų taryba, kuriai turėtų būti suteiktas pagrindinis vaidmuo. Tokios institucijos kaip teismų taryba pasiūlymai, Venecijos komisijos požiūriu, gali būti atmesti tik išskirtiniais atvejais, o prezidentui / valstybės vadovui negali būti leista paskirti to kandidato teisėju, kuris nėra įtrauktas į tą sąrašą, kurį jam pateikia teismų taryba. Ir tol, kol prezidentas / valstybės vadovas yra saistomas teismų tarybos pasiūlymo, prezidento / valstybės vadovo įgaliojimai skirti teisėjus nėra problemiški. Kitose valstybėse teisėjai gali būti paskirti vyriausybės, taip pat gali būti nustatytas valstybės vadovo ir vyriausybės teisėjų skyrimo procedūroje tam tikras derinys, kai teisėjus skiria valstybės vadovas ir vyriausybė. Tačiau toks metodas, Venecijos komisijos vertinimu, naujosiose demokratijose neabejotinai keltų susirūpinimą. Dar kitose valstybėse teisėjus skirianti institucija yra pati teismų taryba. Venecijos komisijos vertinimu, tiek, kiek yra užtikrintas teismų tarybos nepriklausomumas, teisėjų skyrimas pačios teismų tarybos yra visiškai tinkamas modelis (14–17 punktai). Venecijos komisija mano, kad tokia institucija kaip teismų taryba turėtų turėti lemiamą įtaką skiriant ir paaukštinant teisėjus bei taikant jiems drausmines priemones. Be to, turėtų būti nustatyta galimybė atlikti tokios institucijos priimtų sprendimų dėl drausminių priemonių taikymo teisėjams teisminę kontrolę (25 punktas). Venecijos komisija, pripažinusi teismų tarybos lemiamą įtaką

formuojant teisėjų korpusą, vis dėlto nemano, kad teismų sistemos administravimas turi būti paliktas išimtinai teisėjams. Šios kompetencijos, Venecijos komisijos požiūriu, galėtų būti patikėtos teisingumo ministerijai, t. y. vykdomajai valdžiai (26 punktas).

Iš aptariamos Venecijos komisijos ataskaitos „Teisėjų skyrimas“ turinio matyti, kad Venecijos komisija teikia preferencijas mišriu būdu formuojamai teismų tarybai, t. y. tarybai, kuri yra formuojama ne vien tik iš teisėjų. Toks pageidavimas siejamas su tuo, kad yra laikoma, jog mišrios sudėties teismų tarybos padeda išvengti korporatyvizmo problemos ir kartu užtikrinamas drausminių procedūrų teisėjams vykdymo veiksmingumas, nes jų kolegos negalėtų tam užkirsti kelio (27 punktas). Tokia mišriu būdu formuojama teismų taryba, skirtingai nei aptartos Europos chartijos dėl teisėjų 1.3 papunktyje įtvirtintas standartas: pirma, turėtų būti tokia, kad didelę (angl. *a large portion*) jos narių dalį sudarytų teisėjai (29 punktas), o tai nėra tapatu formuluotei „bent pusė visų narių sudarytų teisėjai“ ir tokiu būdu nėra aišku, kas turima omenyje formuluote „didelė dalis“; antra, turėtų būti formuluojama taip, kad joje būtų nustatyta teisinga pusiausvyra (angl. *a fair balance*) tarp narių teisėjų ir kitų *ex officio* ar išrinktų narių (29 punktas), o tai nėra tapatu formuluotei „narius teisėjus rinktų jų kolegos, vadovaujantis plačiausiu teisėjų atstovavimo principu“ ir taip pat nėra aišku, kas turima omenyje „teisingos pusiausvyros“ formuluote. Venecijos komisija, pasakiusi, kad didelę teismų tarybos narių dalį turėtų sudaryti teisėjai, kad tokioje taryboje turėtų būti nustatyta teisinga pusiausvyra tarp narių teisėjų ir kitų *ex officio* ar išrinktų narių, daro išvadą, jog didelę (arba esminę) teismų tarybos narių dalį (angl. *a substantial element*) arba daugumą turėtų rinkti patys teisėjai, o kiti tokios tarybos nariai turėtų būti renkami parlamento. Tačiau, komisijos vertinimu, per didelis teisminės valdžios atstovų dalyvavimas teismų taryboje taip pat gali kelti „korporatyvinio valdymo“ rizikas (29–30 punktai). Taigi formuluotė „didelė dalis“ reiškia arba iš didelės (arba esminės) teisėjų, renkamų jų kolegų, dalies sudarytą teismų tarybą, arba iš daugumos teisėjų, renkamų jų kolegų, sudarytą teismų tarybą. Šiame kontekste lieka neaišku, ar Venecijos komisija gali priimti ir tokią teismų tarybos sudėtį, kai jos nariai teisėjai, atrinkti jų kolegų, sudaro tik didelę jos dalį, kuri nebūtinai turi būti suprantama kaip 50 proc., kai atrinktų joje teisėjų yra truputį mažiau negu pusė. Taip pat nėra aišku, kiek tiksliai teisėjų turėtų būti taryboje, kad būtų galima įvertinti tai, kaip per didelį jų dominavimą šioje institucijoje keliant tokiu būdu „korporatyvinio valdymo“ riziką. Tačiau yra aišku dėl to, kad Venecijos komisija šioje ataskaitoje nepalaiko vien tik iš teisėjų sudarytos teismų tarybos sudėties standarto. Ir palaiko tokį teismų tarybos formavimo modelį, kai nariai ne teisėjai nėra aktyvūs parlamento nariai ir yra renkami parlamento

kvalifikuota balsų dauguma iš asmenų, turinčių atitinkamą teisinę kvalifikaciją, atsižvelgiant į galimus interesų konfliktus, nes to reikalauja demokratinio legitimumo užtikrinimo tikslas (29 ir 32 punktai). Tačiau yra kitokių nuomonių dėl vykdomosios valdžios potencijų dalyvauti teismų taryboje.

Venecijos komisija ataskaitoje „Teisėjų skyrimas“ yra tos nuomonės, kad vykdomosios valdžios narių dalyvavimas teismų taryboje pats savaime nepažeidžia jos nepriklausomumo. Tačiau teisingumo ministras vis dėlto neturėtų dalyvauti priimant visus tokios institucijos kaip teismų taryba sprendimus, pavyzdžiui, sprendžiant drausminių priemonių teisėjams taikymo klausimus (33 punktas). O prezidentas / valstybės vadovas kaip vykdomosios valdžios dalis negali būti tokios tarybos pirmininkas. Mat teismų tarybos pirmininkavimo klausimu Venecijos komisija mano, kad yra labai svarbu užtikrinti, jog teismų tarybos pirmininkas būtų nešališkas asmuo, kuris nebūtų susijęs su jokiais politiniais interesais. Tuo remdamasi Venecijos komisija neprieštarauja, kad parlamentinėse sistemose, kur prezidentas / valstybės vadovas turi tik formalias galias, jis būtų teismų tarybos pirmininkas. Tačiau kitaip vertina sistemas, kurios vadinamos (pusiau) prezidentinėmis. Šiuo aspektu Venecijos komisija mano, kad teismų tarybos pirmininkas turėtų būti renkamas pačios teismų tarybos iš narių ne teisėjų (35 punktas). Kitaip tariant, Venecijos komisija teismų tarybos sudėties formavimo klausimu įtraukia valstybės valdymo formos kriterijų, kuris jau yra politikos mokslų tyrimo dalykas ir ne visada šis mokslas gali pateikti vienareikšmį atsakymą, kuris taip pat gali nesutapti nei su tuo, kas įtvirtinta valstybių konstitucijų tekstuose, nei su tuo, kas įtvirtinta jų jurisprudencinėse konstitucijose. Tačiau toks teismų tarybos pirmininko (pusiau) prezidentinėse sistemose rinkimas iš narių ne teisėjų turėtų, remiantis Venecijos komisijos aptariamos ataskaitos nuostatomis, užtikrinti taryboje tą pusiausvyrą, kuri padėtų išvengti korporatyvizmo (35 punktas). Bet tai tėra tik sprendinys tos sistemos, kuri gali būti apibūdinama kaip (pusiau) prezidentinė. Susiedama pirmininkavimą teismų taryboje su valstybės valdymo forma, Venecijos komisija nepasako nieko dėl to, o ką reikėtų daryti toms parlamentinėmis vadinamoms sistemoms, kuriose prezidentas / valstybės vadovas turi tik formalias galias, bet kuriose nenorima, kad teismų tarybos pirmininkas būtų prezidentas / valstybės vadovas. Šiuo klausimu nieko aiškiau nepasako ir CCJE, kuriai Europos Tarybos Ministrų Komiteto buvo pavesta priimti nuomonę dėl teismų tarybų – nepriklausomų institucijų, atsakingų už teisėjo ir teismų nepriklausomumo apsaugą.

CCJE 2007 m. lapkričio 23 d. priima Nuomonę Nr. 10, kurioje išdėsto savo viziją dėl demokratijos stiprinimo ir teisėjo ir teismų nepriklausomumo

apsaugos, nustatydama tam tikrus standartus dėl teismų tarybos elementų, sudėties ir funkcijų, kuriais tam tikrais aspektais vis dėlto išsiskiria nuo Venecijos komisijos vizijos.

CCJE Nuomonėje Nr. 10 yra tos nuomonės, kad teismų tarybos turi įkūnyti savarankišką teisminės valdžios valdymą, kai teisėjai galėtų vykdyti savo funkcijas be jokios įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių įtakos ir nederamo teisminės valdžios spaudimo (12 punktas). Teismų tarybos, CCJE vertinimu, ne tik turėtų apsaugoti teismų sistemos ir teisėjų nepriklausomumą, bet ir skatinti teisingumo veiksmingumą ir kokybę, padėti užtikrinti EŽTK 6 straipsnio visapusišką įgyvendinimą ir sustiprinti visuomenės pasitikėjimą teismais. O tam, CCJE vertinimu, jos turi numatyti būtinas priemones, kaip įvertinti teismų sistemą, teikti ataskaitas dėl veiklos ir kreiptis į atitinkamas institucijas, kad siekiant pagerinti teisingumo vykdymą būtų imtasi būtinų veiksmų (8 ir 10 punktai). CCJE rekomenduoja valstybėms, turinčioms rašytinę konstituciją, įteisinti teismų tarybas konstituciniu lygiu (11 punktas). CCJE, kaip ir Venecijos komisija, mano, kad tokia institucija kaip teismų taryba turėtų turėti lemiamą įtaką skiriant teisėjus, juos paaukštinant ir traukiant drausminėn atsakomybėn. Taigi abi institucijos sutaria, kad teismų taryba vykdytų tas funkcijas, kurias galima traktuoti tradicinėmis teismų tarybos funkcijomis. CCJE mano, kad siekiant išsaugoti teismų nepriklausomumą svarbu užtikrinti, jog teisėjų skyrimas ir paaukštinimas būtų toks procesas, kuriam niekas negalėtų turėti įtakos. Ji norėtų, kad tai vykdytų teismų taryba, o ne įstatymų leidžiamoji ar vykdomoji valdžios (48 punktas). CCJE pripažįsta, kad yra įprasta, jog asmenį teisėju gali skirti ir paskirtą teisėją paaukštinti valstybės vadovas oficialiu aktu. Tačiau, atsižvelgdama į teisėjų vaidmens visuomenėje svarbą ir siekdama pabrėžti jų funkcijų pagrindinę prigimtį, mano, kad valstybės vadovui turėtų būti privalomi teismų tarybos pasiūlymai (49 punktas). Palankiausių sąlygų nepriklausomos teismų tarybos veiklai užtikrinti CCJE nustato šios tarybos sudėties gaires.

Anot CCJE, teismų tarybos sudėtis turėtų būti tokia, kad būtų garantuotas jos nepriklausomumas ir sudarytos sąlygos veiksmingai vykdyti funkcijas (15 punktas). Teismų tarybos nepriklausomumą gali garantuoti arba tik iš teisėjų sudaryta teismų taryba, arba teismų taryba, kuri yra formuojama mišriu būdu. Formuojant teismų tarybą yra svarbu, kaip nurodo CCJE, kad būtų vengiama savanaudiškumo, savo interesų gynimo ir įsidarbinimo per pažintis (16 punktas). CCJE vertinimu, būtent mišri teismų tarybos sudėtis turi privalumų, nes tokia sudėtimi: pirma, yra išvengiama minėto savanaudiškumo, savo interesų gynimo ir įsidarbinimo per pažintis; antra, yra geriau perteikiami skirtingi visuomenės požiūriai; trečia, yra sudaroma kartu ir galimybė tam tikrus teismų tarybos uždavinius spręsti patikėti teismų

tarybos daliai, kurią sudaro tik teisėjai (19–20 punktai). Siekiant išvengti manipuliacijų ar bet kokio spaudimo mišriu būdu sudaroma teismų taryba turėtų būti formuojama taip, kad jos narių daugumą sudarytų teisėjai, kuriuos atrinktų jų kolegos (18 punktas). Tokiu pačiu principu turėtų būti atrinkti ir teisėjai, kurie yra atrenkami į teismų tarybą, formuojamą vien tik iš teisėjų (17 punktas). Šią savo poziciją CCJE pakartoja ir 2010 m. lapkričio 17 d. priimtoje Didžiojoje teisėjų chartijoje (13 punktas). Taip pat CCJE Nuomonėje Nr. 10 rekomenduoja, kad teisėjai teismų tarybos narius teisėjus rinktų, vadovaudamiesi plačiausiu teisėjų atstovavimo principu (27 ir 30 punktai). Tačiau kartu neprieštarauja ir tam, kad ribotą narių skaičių teisėjų sudarytų nariai pagal pareigas (pavyzdžiui, Aukščiausiojo Teismo arba Apeliacinio teismo pirmininkai) (26 punktas). Be to, mano, kad teismų taryba, suformuota iš asociacijos ir ne asociacijos narių, geriau atstovautų teismams. Todėl teisėjų profesinėms asociacijoms turi būti leista pateikti teisėjų į teismų tarybą kandidatūras (arba kandidatų sąrašą). Tokios pat sąlygos turi būti suteiktos ir teisėjams, kurie nėra jokių asociacijų nariai (28 punktas). CCJE nepalaiko sistemų, kai teisėjus atrenkant į teismų tarybą dalyvauja politinės valstybės valdžios institucijos, pavyzdžiui, parlamentas ar vykdomoji valdžia (31 punktas).

Taigi aukščiausio lygio apsaugos priemonės, kad teisėjai teismų taryboje sudarytų net 100 proc., kurias palaikytų Europos Tarybos ekspertai, parengę Europos chartiją dėl teisėjų, nėra paneigiamos ir CCJE. Tačiau, remiantis CCJE aptariamos nuomonės nuostatomis, tai gali sukurti tokių problemų kaip savanaudiškumas, savo interesų gynimas ir įsidarbinimo per pažintis praktika, kas iš esmės sutampa ir su Venecijos komisijos nuomone, taip pat tai nepadeda siekti tų tikslų, kurie apima teismų sistemos veiksmingumo ir kokybės skatinimą. Bet Nuomonėje Nr. 10 nustatytas standartas atrodo esąs aukštesnis už nustatytąjį Europos chartijoje dėl teisėjų, nes CCJE mano, kad mišrios sudėties teismų tarybą turėtų sudaryti dauguma (angl. *a substantial majority*) teisėjų, kuriuos atrinktų jų kolegos. Tai savo ruožtu reiškia 50 proc. plius vienas teisėjas standartą, kuris nėra tapatus standartui, reikalaujančiam bent 50 proc. teisėjų, kuris nereikalauja plius vieno teisėjo narystės teismų taryboje. Taip pat aptariamoje nuomonėje nustatytas standartas atrodo esąs aukštesnis ir už tą standartą, kurį sutiktų palaikyti Venecijos komisija. Minėta, Venecijos komisija mano, kad didelę teismų tarybos narių dalį arba daugumą turėtų rinkti patys teisėjai. Klausimas, kuris tyrimo eigoje kilo yra tas, ar Venecijos komisija gali priimti ir tokią teismų tarybos sudėtį, kai atrinktų joje teisėjų yra truputį mažiau negu pusė? Venecijos komisija savo nuomonėje dėl CCJE Nuomonės Nr. 10 projekto pažymi, kad komisija gali priimti ir tokią teismų tarybos sudėtį, kai jos nariai teisėjai, atrinkti jų kolegų, sudaro tik didelę jos

dalį, kai atrinktų joje teisėjų yra truputį mažiau negu pusė (Venecijos komisija, „Dėl Konsultacinės Europos teisėjų tarybos nuomonės ...“, 2007, 9 punktas). Vadinasi, pagal Venecijos komisijos požiūrį, teismų tarybos nariai teisėjai, atrinkti jų kolegų, sudarantys tik didelę jos dalį, gali sudaryti ir truputį mažiau negu 50 proc., paliekant šiame kontekste neatsakytą klausimą: kiek tiksliai teisėjų turėtų būti teismų taryboje, kad būtų galima įvertinti tai, kaip per didelį teisėjų dominavimą šioje institucijoje keliant tokiu būdu „korporatyvinio valdymo“ riziką? Į šį klausimą negalima atsakyti ir remiantis CCJE Nuomone Nr. 10. CCJE nustatytas standartas, pagal kurį teismų tarybos narių daugumą turėtų sudaryti teisėjai, renkami jų kolegų (18 punktas), pateisina ir tokią teismų tarybos sudėtį, kurios daugumą sudarantys teisėjai, atrinkti jų kolegų, iš tiesų dominuoja teismų taryboje, grąžinant prie to paties „korporatyvinio valdymo“ rizikos problemos, kurią mėgina spręsti Venecijos komisija ir CCJE. Maža to, prie šios problemos grąžina ir CCJE pasiūlymas mišrios teismų tarybos sudėties atveju tam tikrus uždavinius patikėti tai teismų tarybos daliai, kurią sudaro vien tik teisėjai (20 punktas), kai pati CCJE nenurodo tai, o kokie tai galėtų būti uždaviniai pavyzdinio sąrašo forma. Iš Venecijos komisijos nuomonės dėl CCJE Nuomonės Nr. 10 projekto turinio matyti, kad tokia nuostata CCJE mėgino spręsti būtent drausminės procedūros klausimą, patikint tai vien tik iš teisėjų sudarytai mišrios teismų tarybos daliai (Venecijos komisija, „Dėl Konsultacinės Europos teisėjų tarybos nuomonės ...“, 2007, 14 punktas), kas, pagal Venecijos komisijos požiūrį, neleis užtikrinti veiksmingo drausminių priemonių teisėjams pritaikymo, ką galėtų užtikrinti ne tik mišri teismų tarybos sudėtis, bet tokia jos sudėtis, kurioje nėra ryškaus teisėjų dominavimo. Tačiau kaip, pagal CCJE, turėtų būti formuojama teismų tarybos narių ne teisėjų dalis?

CCJE Nuomonėje Nr. 10 vertinimu, teismų tarybos nariai ne teisėjai turėtų pagal galimybes būti įvairių sričių visuomenės atstovai (24 punktas). Jie galėtų būti renkami iš žymių teisininkų, universitetų profesorių, piliečių, turinčių atitinkamos profesinės patirties, nes moderniam teismų valdymui reikia patirties ne teisės srityje (22 punktas). O Venecijos komisija mano, kad nariai ne teisėjai turėtų būti renkami iš asmenų, turinčių atitinkamą teisinę kvalifikaciją, atsižvelgiant į galimus interesų konfliktus (Venecijos komisija, Ataskaita „Teisėjų skyrimas“, 2007, 29 punktas). CCJE Nuomonėje Nr. 10 mano, kad teismų tarybos nariai, teisėjai ar ne teisėjai, negali būti politikai, parlamento, vykdomosios valdžios ar administracijos atstovai. Tai, CCJE aiškinimu, reiškia, kad nei valstybės vadovas, jei jis yra vyriausybės vadovas, nei bet kuris ministras negalėtų būti teismų tarybos narys (23 punktas). O Venecijos komisija mano, kad vykdomosios valdžios narių dalyvavimas teismų taryboje pats savaime nepažeidžia jos nepriklausomumo, tačiau

teisingumo ministras neturėtų dalyvauti, priimant sprendimus, kurie yra susiję su drausminių priemonių teisėjams taikymu (Venecijos komisija, Ataskaita „Teisėjų skyrimas“, 2007, 33 punktas). Kita vertus, CCJE pozicija Nuomonėje Nr. 10, kad teismų tarybos nariu negalėtų būti valstybės vadovas, jei jis yra vyriausybės vadovas, leidžia teigti, kad CCJE vis dėlto pripažįsta tokią valstybės vadovo taryboje narystę tose sistemose, kurios vadinamos parlamentinėmis. Taigi susieja teismų tarybos sudėties konstrukciją su valstybės valdymo formos kategorija. Tai, kad parlamentinių sistemų valstybės vadovas gali būti teismų tarybos nariu, taip pat reiškia, jog tokiose sistemose jis gali būti ir teismų tarybos pirmininku. Kaip argumentuoja CCJE, teismų tarybos pirmininko postą turėtų užimti nepriklausomas asmuo, kuris nebūtų susijęs su politinėmis partijomis. Todėl, anot jos, parlamentinėse sistemose, kur prezidentas / valstybės vadovas turi tik formalias galias, nėra jokių prieštaravimų dėl jo skyrimo teismų tarybos pirmininku (33 punktas), kas visiškai sutampa su Venecijos komisijos nuomone (Venecijos komisija, Ataskaita „Teisėjų skyrimas“, 2007, 35 punktas). Tačiau, kitaip nei Venecijos komisija, kuri mano, kad (pusiau) prezidentinėse sistemose teismų tarybos pirmininkas turėtų būti renkamas pačios teismų tarybos iš narių ne teisėjų (Venecijos komisija, Ataskaita „Teisėjų skyrimas“, 2007, 35 punktas), CCJE Nuomonėje Nr. 10 mano, kad kitose sistemose teismų tarybos pirmininką turėtų rinkti teismų taryba ir juo turėtų būti teisėjas (33 punktas).

CCJE Nuomonėje Nr. 10 manymu, nariai ne teisėjai į teismų tarybą neturėtų būti skiriami vykdomosios valdžios (32 punktas). Ši institucija labiau vertina tas sistemas, kuriose ne teisėjų narių skyrimas nėra patikėtas politinei valstybės valdžiai. Jei valstybėje teismų tarybos narius ne teisėjus renka parlamentas, tai, CCJE vertinimu, jie neturėtų būti parlamento nariai, jie turėtų būti renkami kvalifikuotos balsų daugumos ir jie turėtų atstovauti kuo įvairesnei visuomenės daliai visoje taryboje (32 punktas). Venecijos komisija savo ruožtu mano, kad teismų tarybos nariai ne teisėjai turėtų būti renkami parlamento iš asmenų, turinčių atitinkamą teisinę kvalifikaciją, atsižvelgiant į galimus interesų konfliktus (Venecijos komisija, Ataskaita „Teisėjų skyrimas“, 2007, 29 punktas). Abi institucijos sutinka, kad teismų tarybos nariais negalėtų būti parlamento nariai (CCJE, Nuomonė Nr. 10, 2007, 23 punktas; Venecijos komisija, Ataskaita „Teisėjų skyrimas“, 2007, 32 punktas). Taip pat abi institucijos sutinka, kad teismų taryba turėtų įgaliojimus formuojant teisėjų korpusą, tačiau, kitaip nei Venecijos komisija ataskaitoje „Teisėjų skyrimas“, CCJE nemano, kad teismų tarybos veikla turėtų apsiriboti vien tik šiais įgaliojimais.

Teismų taryba, CCJE vertinimu Nuomonėje Nr. 10, siekdama geriau apsaugoti ir skatinti teismų nepriklausomumą ir veiksmingumo įgyvendinimą,

turėtų turėti daugiau galių sprendžiant tarpusavyje susijusių skirtingų sričių kompetencijos klausimus, įskaitant kompetencijas teismų administravimo ir biudžeto sudarymo srityje (41–42 punktai). Nepaisant to, kad teisminės valdžios finansavimo klausimas yra valstybės biudžeto dalis, CCJE nemano, kad teismų finansavimo klausimas turėtų būti priklausomas nuo politinės valstybės valdžios darbotvarkės, kur teisminės valdžios atstovai neturėtų šiame procese jokio balso. CCJE požiūriu, parlamentas, tvirtindamas teismų sistemos biudžetą, turėtų atsižvelgti ir į pačių teismų nuomonę. Teismai, anot CCJE, gali išlikti nepriklausomi tik turėdami savo atskirą biudžetą ir valdomi nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių nepriklausomos institucijos – teismų tarybos ar kitos nepriklausomos institucijos. Kai teismų taryba nevykdo teismų administravimo ir valdymo funkcijų, tada, CCJE argumentuoja, ji turėtų bent jau turėti įgaliojimus pateikti nuomonę dėl minimalaus teismų biudžeto, reikalingo teismų darbui, ir nurodyti poreikius, pagrindžiančias lėšų sumą. CCJE vertinimu, biudžeto paskirstymo skirtingiems teismams sąlygų ir institucijos, kuri tikrintų ir teiktų ataskaitas dėl teismų veiklos veiksmingumo, patvirtinimas yra labai svarbūs. Teismų taryba šiais klausimais turėtų turėti kompetenciją (73–76 punktai). Ši CCJE pozicija visiškai nėra nauja, nes ji dar 2001 m. lapkričio 23 d. nuomonėje Nr. 2 „Dėl teismų finansavimo ir jo valdymo ...“ yra paminėjusi, kad teismų sistemos tobulinimas reikalauja didesnio pačių teismų dalyvavimo sudarant biudžetą, teikiant savo nuomonę šiuo klausimu politinei valstybės valdžiai, suteikiant įgaliojimus už teismų veiklą atsakingai institucijai (valstybėse, kuriose tokia institucija yra) koordinatoriaus pareigas rengiant teismų poreikius (10–13 punktai). Galimybės, kad teisminė valdžia turėtų pareikšti savo nuomonę dėl biudžeto, galimai per teismų tarybą, neatmeta ir Venecijos komisija, kuri tokį savo požiūrį išreiškė 2010 m. kovo 16 d. ataskaitos dėl teisminės valdžios nepriklausomumo pirmojoje dalyje – „Teisėjų nepriklausomumas“. Tačiau ji ir toliau mano, kad teismų sistemos administravimo klausimai gali per daug apkrauti teismų tarybą ir nemato jokių problemų, kai teismų sistemos administravimo klausimai yra palikti teisingumo ministro kompetencijai, bet taip pat nemano, kad jam būtų patikėti visi šie klausimai. Svarbu, kad būtų tam tikras kompetencijų pasidalijimas. Tačiau teismų administravimo klausimai neturėtų užgožti teismų tarybos darbo (Venecijos komisija, Skubi nuomonė dėl Bulgarijos Konstitucijos pataisų, 2020, 60–62 punktai).

Atsižvelgdamas į šią CCJE Nuomonę Nr. 10, taip pat į valstybėse vykstančią raidą teismų tarybų klausimu, į kilusius iššūkius įgyvendinant teisėjo ir teismų nepriklausomumą ir siekdamas atnaujinti ankstesnės Rekomendacijos R(94)12 nuostatas, Europos Tarybos Ministrų Komitetas

2010 m. lapkričio 17 d. priima naują Rekomendaciją Rec(2010)12. Joje komitetas, be kita ko, numato nepriklausomą instituciją – teismų tarybą, nurodydamas jos paskirtį – užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą ir taip skatinti veiksmingą teisingumo sistemos veikimą (26 punktas). Europos Tarybos Ministrų Komiteto vertinimu, šiai institucijai gali būti patikėta, be kita ko, dalyvauti sprendžiant teisėjų atrankos, profesinės karjeros, mokymų, drausmės, taip pat teismų administravimo klausimus. Tokiu būdu taip pat yra plečiami teismų tarybos įgaliojimai. Tačiau, Europos Tarybos Ministrų Komiteto nuomone, tokios tarybos įsteigimas pats savaime negali užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumo. Yra būtina reguliuoti tokios tarybos sudėtį, jos narių skyrimą. Ir Rekomendacijos Rec(2010)12 27 punktu nustato: teismų tarybą turėtų sudaryti ne mažiau kaip pusė teismų tarybos narių teisėjų, kuriuos rinktų jų kolegos, užtikrinant plačiausią atstovavimą ir narių įvairovę. Jeigu Rekomendacijos R(94)12 nuostatose visiškai nebuvo užsiminta apie nepriklausomos institucijos, vadinamos teismų taryba, įsteigimą, kuri, be kita ko, dalyvautų sprendžiant teisėjų atrankos ir profesinės karjeros klausimus, taip pat nebuvo kalbama apie jos konkrečią sudėtį, tai naujoje Rekomendacijoje Rec(2010)12 jau yra kalbama apie tokios institucijos įsteigimą, numatant tai netgi atskirame teikiamos rekomendacijos skyriuje, jau yra kalbama apie teismų tarybos sudėtį, nustatant tokios sudėties minimalų standartą. Jeigu CCJE Nuomonėje Nr. 10 taip pat aiškiai pripažįsta ir vien tik iš teisėjų sudarytą teismų tarybą, tai Europos Tarybos Ministrų Komitetas Rekomendacija Rec(2010)12 apie tokiu būdu suformuotą tarybą eksplicitiškai neužsimena. Komitetas renkasi formuluotę „ne mažiau kaip pusę teismų tarybų narių sudarytų teisėjai, kuriuos rinktų jų kolegos, užtikrinant plačiausią atstovavimą ir narių įvairovę“, kuri yra panaši į įtvirtintą Europos chartijoje dėl teisėjų. Tai suponuoja, kad Rekomendacija Rec(2010)12 taip pat nenorima, jog pačių teisėjų renkami teisėjai teismų taryboje sudarytų mažumą, kuri yra galima pagal Venecijos komisijos požiūrį ataskaitoje „Teisėjų skyrimas“, bet kartu ir nėra reikalaujama, kad pačių teisėjų renkami teisėjai teismų taryboje sudarytų daugumą, kas yra galima tiek pagal Venecijos komisijos požiūrį minėtoje ataskaitoje, tiek pagal CCJE požiūrį Nuomonėje Nr. 10. Rekomendacija, kad pačių teisėjų renkami teisėjai teismų taryboje sudarytų ne mažiau kaip 50 proc. visų narių, palaikoma ir vien tik iš teisėjų sudarytos teismų tarybos. Šios teismų tarybos sudėties Venecijos komisija, kaip minėta, nerekomenduoja ir turbūt niekada neparems tokių sistemų, kuriose teismų tarybos visus narius rinktų patys teisėjai (Venecijos komisija, „Dėl buvusios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos ...“, 2015, 77 punktas), nors ir pripažįsta, kad nėra jokio standartinio teismų tarybos modelio, kurio turėtų laikytis demokratinės valstybės, o svarbu tik tai, kad teismų taryba savo

funkcijomis užtikrintų teisminės valdžios nepriklausomumą. Bet Rekomendacijoje Rec(2010)12 nustatytas standartas yra kiek žemesnis už tą standarto minimumą, kurį palaiko CCJE Nuomonėje Nr. 10, norinti, kad teismų tarybą sudarytų teisėjų dauguma, kuriuos rinktų jų kolegos, kas implikuoja 50 proc. plius vieno teisėjo reikalingumą tokios tarybos sudėtyje. Taip pat Rekomendacijoje Rec(2010)12 nustatytas standartas yra kiek aukštesnis už tą standarto minimumą, kurį, kaip minėta, vis dėlto sutiktų palaikyti Venecijos komisija, anot kurios, ji gali priimti ir tokią teismų tarybos sudėtį, kai jos nariai teisėjai, atrinkti jų kolegų, sudaro tik didelę jos dalį, kai atrinktų joje teisėjų gali būti truputį mažiau negu pusė. Bet Venecijos komisija sutinka palaikyti ir tą standartą, kuris yra nustatytas Rekomendacijoje Rec(2010)12.

Iš Venecijos komisijos 2020 m. gruodžio 11 d. skubios tarpinės nuomonės dėl Bulgarijos Konstitucijos pataisų turinio matyti, kad Bulgarija konstituciniu lygiu siekė įsteigti iš penkiolikos narių sudarytą teismų tarybą, kurios kompetencijai būtų priskirtas tik teisėjų korpusas. Teismų tarybą siekta formuoti mišrią pagal proporciją: devyni teismų tarybos nariai turėtų būti teisėjai, paliekant šešias vietas nariams ne teisėjams, kurie būtų renkami parlamento. Tarp nurodytų devynių narių teisėjų du narius teisėjus numatyta skirti pagal pareigas ir likusius septynis narius teisėjus numatyta rinkti patiems teisėjams iš savo kolegų tarpo. Taigi teismų taryboje daugumą turėjo sudaryti teisėjai, iš kurių renkamų teisėjų jų pačių kolegų siūlomoje įsteigti Bulgarijos teismų taryboje turėjo būti kiek mažiau negu pusė. Formaliai tokią teisėjų proporcijos dalį Venecijos komisija kaip ir turėtų palaikyti. Tačiau Venecijos komisija aptariamoje nuomonėje, įvertinusi siūlomos įsteigti Bulgarijoje teismų tarybos sudėtį, konstatavo, kad teisėjų, renkamų pačių kolegų, šioje taryboje turėjo būti tik septyni, o tai, Venecijos komisijos vertinimu, neatitinka Rekomendacijoje Rec(2010)12 nustatyto standarto – ne mažiau kaip pusę teismų tarybos narių turėtų sudaryti teisėjai, kuriuos rinktų jų kolegos, užtikrinant plačiausią atstovavimą ir narių įvairovę. Maža to, siekiant, kad būtų laikomasi minėtos rekomendacijos, Venecijos komisija Bulgarijai siūlo peržiūrėti siekiamos įsteigti teismų tarybos sudėtį ir nustatyti ją tokią, kad ne mažiau kaip pusę narių sudarytų teisėjai, kuriuos rinktų jų kolegos (44–45 punktai). Taigi Venecijos komisijos Bulgarijos siekto įtvirtinti konstitucinio reguliavimo atitikties standartas buvo būtent Europos Tarybos Ministrų Komiteto įvirtintas standartas, kuris yra kiek aukštesnis už tą standartą, kurį, manoma, formaliai sutiktų palaikyti Venecijos komisija. Šis Europos Tarybos Ministrų Komiteto nustatytas standartas Venecijos komisijos taip pat buvo palaikytas 2015 m. spalio 23 d. teiktoje nuomonėje dėl to paties dokumento – dėl Bulgarijos Konstitucijos. Šiuo atveju Venecijos

komisija dėl teisėjų dalies teismų taryboje prisimena aiškią savo poziciją, kad ji palaiko tokią teismų tarybos sudėtį, kurios didelę narių teisėjų dalį (ir nenurodė kitos alternatyvos – arba daugumą) turėtų rinkti patys teisėjai; kad ji mano, jog per didelis teisėjų teismų taryboje dominavimas kelia „korporatyvinio valdymo“ riziką. Venecijos komisija daro nuorodą į Rekomendacijoje Rec(2010)12 nustatytą standartą ir Bulgarijos įstatymų leidėjui rekomenduoja šio standarto apimtyje nustatyti, kokia dalis teisėjų, renkamų jų kolegų, turėtų būti taryboje (41–43 punktai). Taigi atsižvelgiant į šią nuomonę nėra užkertama kelio valstybei įsteigti ir tokią teismų tarybą, kurios narių daugumą atrinktų jų kolegos, bet to eksplicitiškai Venecijos komisija nerekomenduoja. Tai ji savo praktikoje yra padariusi, pavyzdžiui, 2014 m. kovo 24 d. nuomonėje dėl Bosnijos ir Hercegovinos teismų tarybos, kai Venecijos komisija rekomenduoja valstybei suformuoti tokią teismų tarybą, kurios narių būtent daugumą rinktų jų kolegos (46 punktas). O, pavyzdžiui, 2012 m. gruodžio 17 d. nuomonėje dėl Juodkalnijos Konstitucijos pataisų Venecijos komisija nemato nieko blogo, kad siūlomos teismų tarybos sudėtyje 50 proc. yra teisėjų (5/10), kur teisėjai, renkami jų kolegų, yra kiek mažiau negu pusė (4/10) (20–21 punktai). Tai Venecijos komisijos padaryta net neprisiminus nei apie savo pačios nustatytą standartą, nei apie tą standartą, kuris įtvirtintas Rekomendacijoje Rec(2010)12, kai pastarasis buvo prisimintas dėl Bulgarijos teismų tarybos sudėties. O Venecijos komisijos 2014 m. spalio 14 d. nuomonėje dėl buvusios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos Konstitucijos pataisų, sprendžiant tinkamos pusiausvyros pačioje teismų taryboje klausimą, kad teisėjai taryboje nedominuotų, komisija įvertino tarybos sudėtį kaip keliančią korporatyvizmo pavojų. Šią iš penkiolikos narių sudarytą tarybą pačių teisėjų atrinkti dešimt narių sudarė taryboje kvalifikuotą daugumą ir nebuvo užkirsta galimybė, kad tarp kitų jau parlamento renkamų tarybos narių parlamentas neatrinktų teisėjo (73–76 punktai). Taigi šis standartas kelia korporatyvizmo pavojų. Galbūt tokiems vertinimams Venecijos komisija ir turi pagrindą, tačiau visa tai neprisideda prie aiškumo ir neleidžia aiškiai pasakyti, kokį vis dėlto standartą palaiko Venecijos komisija, o valstybėms žinoti, kokio standarto pagrindu priimti tam tikrus sprendimus.

Vadinasi, sistemiškai vertinant tarptautinių institucijų priimtus *soft law* dokumentus, atsižvelgiant į juose nustatytų nuomonių skirtumus, galima teigti, kad teisėjo ir teismų nepriklausomumas suponuoja nepriklausomų institucijų, kurios gali būti steigiamos kaip teismų tarybos, buvimą ir jų dalyvavimą ne tik formuojant teisėjų korpusą, priimant sprendimus, kurių galia neturėtų būti devalvuota iki nesaistomojo pobūdžio nuomonės, rekomendacijos ar pasiūlymo pateikimo, bet ir sprendžiant teisminės valdžios

finansavimo, administravimo ir kitų sričių klausimus, paprastai priskirtus vykdomosios valdžios kompetencijai. Tai optimaliai įgyvendinti galėtų teismų tarybos, kurių ne mažiau kaip pusę narių turėtų sudaryti teisėjai, kuriuos rinktų patys teisėjai, užtikrinant plačiausią atstovavimą ir narių įvairovę. Standartu negali būti laikoma tai, kad nariai teisėjai teismų taryboje turėtų sudaryti ne mažiau kaip pusę tokios teismų tarybos narių, tarp kurių galėtų atsidurti ir tokie teisėjai, kurie tampa nariais pagal pareigas arba atrinkti kitų subjektų, kurie nėra teisėjai. Tarptautinės institucijos preferencijas šiandien teikia ne vien tik iš teisėjų sudaromoms, t. y. mišrios sudėties teismų taryboms, nors vien tik iš teisėjų suformuotos teismų tarybos taip pat yra gerbiamos, bet tai nėra tas teismų tarybos modelis, kurio turėtų būti siekiama. Būtent šių išvadų pagrindu bus formuluojami tolesni šio tyrimo argumentai.

1.2. Teismų tarybų institucionalizavimas Europos Sąjungos valstybėse narėse

Iš Europos Sąjungos valstybių narių tik Austrija, Čekija, Liuksemburgas ir Vokietija neturi įsteigtų teismų tarybų. Eksplicitinio reikalavimo valstybėms sudaryti šias tarybas taip pat nėra. Tačiau valstybėms sudarius teismų tarybas reikėtų nustatyti, kaip tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatyti standartai iš tiesų yra įgyvendinami, kad būtų užtikrintas teisėjo ir teismų nepriklausomumas.

Mėginant tai aiškintis pirmiausiai matoma, kad įvairiuose šaltiniuose yra pateikiama aprašomoji informacija, kuri negali padėti įgyvendinti užsibrėžto uždavinio. Paprastai įvairiuose šaltiniuose, nevertinant šiame tyrimo etape Lietuvos ir nenustatinėjant pateiktų duomenų teisingumo, yra nurodoma, kad daugelyje Europos Sąjungos valstybių narių (Belgijoje, Bulgarijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Italijoje, Kipre, Kroatijoje, Lenkijoje, Maltoje, Portugalijoje, Prancūzijoje, Rumunijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje, Vengrijoje) teismų tarybos yra konstitucinio lygio institucijos, o kitose – jos įtvirtintos ordinarinės teisės lygiu (Airijoje, Danijoje, Estijoje, Latvijoje, Nyderlanduose, Suomijoje); kad daugelyje Europos Sąjungos valstybių narių teismų tarybos yra sudarytos iš teisėjų ir ne teisėjų, o to išimtis nurodoma Graikija, Kipras ir Vengrija, kuriose teismų tarybos yra formuojamos vien tik iš teisėjų; kad į Europos Sąjungos valstybėse narėse įsteigtas teismų tarybas narius teisėjus paprastai atrenka jų kolegos (ir to išimtis yra nurodoma Ispanija ir Lenkija, kuriose teisėjus į teismų tarybas renkančia institucija yra nurodomas parlamentas); kad Europos Sąjungos valstybėse narėse įsteigtos teismų tarybos yra skirtingo dydžio: Belgijos teismų tarybą sudaro

keturiasdešimt keturi nariai, Italijos – dvidešimt septyni, Bulgarijos ir Lenkijos – dvidešimt penki, Prancūzijos – dvidešimt du, Ispanijos – dvidešimt vienas, Rumunijos – devyniolika, Slovakijos – aštuoniolika, Airijos septyniolika / aštuoniolika[13], Portugalijos – septyniolika, Latvijos ir Vengrijos – penkiolika, Graikijos – penkiolika arba vienuolika, Kipro – trylika, Danijos, Estijos, Kroatijos ir Slovėnijos – vienuolika, Švedijos ir Maltos – dešimt, Suomijos – aštuoni, Nyderlandų – trys–penki (šiuo metu yra keturi) ir kt.

Panašaus pobūdžio duomenys neatskleidžia aplinkybės, kad, pavyzdžiui, esama ir tokių valstybių, kuriose teisėjai ir prokurorai sudaro korpusą, vadinamą magistratais, kitose – magistratai nėra teisėjų ir prokurorų sudaromas korpusas, o šiuo terminu tik kitaip vadinami teisėjai. Tai, kad teisėjai ir prokurorai yra magistratai, reiškia, kad tokios tarybos turėtų būti sudaromos iš teisėjų ir prokurorų, o tai jau yra svarbi vertinimo aplinkybė. Panašaus pobūdžio duomenys nepasako, kurios teismų tarybos dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, koks jų vaidmuo šiame procese, o kurios jų iš šio proceso yra eliminuotos ir kt. Siekiant visa tai nustatyti, reikia kitokio pobūdžio duomenų. Mokslinėje literatūroje pamėginta suklasifikuoti teismų tarybas į dvi grupes. Tai – Pietų Europos teismų tarybų modelis (angl. *Southern European model*) ir Šiaurės Europos teismų tarybų modelis (angl. *Northern European model*). Nesiimant užduoties atlikti šios klasifikacijos normatyvinio tyrimo, nes tai nėra šio darbo tikslas, ja vis dėlto galima remtis, siekiant identifikuoti konkrečių teismų tarybų modelių, veikiančių partikuliariniuose nacionaliniuose kontekstuose, požymius tarptautinių standartų kontekste ir įvertinti, kaip valstybės įgyvendina tarptautinius standartus, kad būtų užtikrintas teisėjo ir teismų nepriklausomumas. Visa tai turėtų padėti labiau suprasti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią teisėjų instituciją. Teismų tarybų modeliai toliau tyrime vadinami pasirinktu būdu.

1.2.1. Pietų Europos teismų tarybų modelis: teisėjų korpuso formavimas

Pietų Europos teismų tarybų modelio koncepcija suponuoja teismų tarybų konstitucinį statusą ir suteiktus įgaliojimus teisėjų korpuso formavimo srityje, t. y. jos turėtų būti sudaromos vykdyti tuos įgaliojimus, kuriems vykdyti tarptautinės institucijos ir numatė jų pagrindinį vaidmenį siekiant užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą. Kokiu būdu tai yra įgyvendinama?

[13] Įvairūs šaltiniai pateikia skirtingus duomenis, bet tai bus aptarta vėliau.

Šiam teismų tarybų modeliui priskiriamos valstybės yra Prancūzija, Italija, Ispanija, Portugalija, Belgija (Voermans, 2003, p. 2134–2136), o jų pavyzdžiu seka kitos Europos Sąjungos valstybės narės. Mokslinėje literatūroje nurodoma, kad būtent Prancūzija ir yra pirmoji valstybė, sukūrusi teismų tarybą, įtvirtindama ją 1946 metų Ketvirtosios Respublikos Konstitucijoje (plačiau žr. Haley, 2006), jos pavyzdžiu sekė kitos valstybės. Atlikta minėtų valstybių konstitucinio reguliavimo analizė leidžia patvirtinti, kad Prancūzijos *Conseil supérieur de la magistrature* (CSM) (toliau – Prancūzijos teismų taryba), Italijos *Consiglio superiore della magistratura* (CSM) (toliau – Italijos teismų taryba), Portugalijos *Conselho superior da magistratura* (CSM) (toliau – Portugalijos teismų taryba), Ispanijos *Consejo General del Poder Judicial* (CGPJ) (toliau – Ispanijos teismų taryba) ir Belgijos *Conseil supérieur de la Justice* (CSJ) / *Hoge Raad voor de Justitie* (HRJ) (toliau – Belgijos teismų taryba) yra įvirtintos konstituciniu lygiu ir joms numatytos tos funkcijos, kurioms atlikti tarptautinė bendruomenė ir numatė šių institucijų pagrindinį vaidmenį – dalyvauti vykdant teisėjų atranką, skyrimą, paaukštinimą ir atleidimą iš pareigų. Tačiau teismų tarybos skiriasi šių įgaliojimų apimtimi ir tuo, kaip jie yra vykdomi. Būtent Italijos teismų taryboje yra centralizuotos visos teisėjų korpuso formavimo galios, bet visos teismų tarybos dalyvauja teisėjų skyrimo procedūroje ir jų santykis su politine valstybės valdžia šioje srityje vis dėlto skiriasi. Vienos teismų tarybos, atsiribojant nuo specifinių niuansų, kurių esama kiekvienoje sistemoje, pačios priima sprendimus dėl teisėjų paskyrimo, pavyzdžiui, Italijos, Portugalijos ir Ispanijos teismų tarybos. O kitos, pavyzdžiui, Prancūzijos ir Belgijos teismų tarybos, dalyvauja teisėjų skyrimo procedūroje pateikdamos nuomonę prezidentui / valstybės vadovui, kuria prezidentas / valstybės vadovas, sprendžiantis teisėjų skyrimo klausimą, vadovaujasi. Šiame kontekste pažymėtina, kad Prancūzijos ir Belgijos teismų tarybos veikia proaktyviai, t. y. jos turi siūlyti kandidatūras į teisėjus teisėjus skiriančiai institucijai, o neveikia teisėjus skiriančios institucijos kreipimosi dėl kandidatūrų skirti juos teisėjais pagrindu. O Belgijos monarchas turi konstituciniu lygiu įtvirtintus įgaliojimus vetuoti Belgijos teismų tarybos siūlymą[14], bet tokiu atveju jis taip pat turi ir konstituciniu lygiu nustatytą pareigą pagrįsti savo sprendimą. Skirtingai nei Prancūzijos, Belgijos Konstitucijoje yra įtvirtinta ir pačios

[14] Pagal Belgijos Konstitucijos 37 straipsnį, federacinė vykdomoji valdžia priklauso Karaliui.

Belgijos teismų tarybos pareiga motyvuoti savo sprendimus[15]. Vis dėlto aplinkybės, kad visose minėtose valstybėse yra numatyta garantija, kuri užtikrintų, jog teisėjų korpuso formavimas būtų objektyvesnis, nes yra įsteigta teismų taryba, o jos sprendimai nėra devalvuoti iki nesaistomojo pobūdžio nuomonės, rekomendacijos ar pasiūlymo pareiškimo, negali pakakti. Institucija, dalyvaujanti formuojant teisėjų korpusą, taip pat turėtų būti nepriklausoma, reguliuojant jos sudėtį nepriklausomos institucijos standartą atitinkančiu būdu.

Visų aptariamų valstybių konstitucijose įtvirtinta teismų tarybų formavimo tvarka. Dėl Prancūzijos, Portugalijos ir Ispanijos teismų tarybų yra nustatytas konkretus narių skaičius, o dėl Italijos ir Belgijos teismų tarybų – tam tikra sudarymo proporcija, paliekant konkrečią teismų tarybos sudėtį reglamentuoti įstatymų leidėjui. Minėta, kad Belgijos teismų tarybą sudaro keturiasdešimt keturi nariai, Italijos – dvidešimt septyni, Ispanijos – dvidešimt vienas, Portugalijos – septyniolika, taip pat, pagal įvairius šaltinius, Prancūzijos teismų tarybą sudaro dvidešimt du nariai. Tarptautinį standartą, kad ne mažiau kaip pusę teismų tarybos narių turėtų sudaryti teisėjai, kuriuos rinktų patys teisėjai, formaliai atitinka tik dvi institucijos. Tai – Italijos ir Belgijos teismų tarybos. Italijos teismų taryboje esantys magistratai, renkami jų pačių kolegų, sudaro tarybos narių daugumą, šešiolika iš dvidešimt septynių tarybos narių, kai pačių magistratų taryboje yra aštuoniolika, o Belgijos teismų taryboje esantys magistratai, renkami jų kolegų, sudaro pusę tarybos narių. Pažymėtina, kad sąvokos „magistratas“ samprata Italijoje, Belgijoje ir Prancūzijoje aprėpia ir teisėjus, ir prokurorus. Tad minėtų valstybių teismų tarybas sudarys ir teisėjai, ir prokurorai, nors prokurorai ir teisėjai yra visiškai skirtingi valstybės pareigūnai, kad ir kaip jie savo statusu nebūtų lyginami.

Šiame kontekste matoma, kad Prancūzijos teismų taryba yra padalyta į dvi kolegijas – kolegiją, turinčią teisėjų skyrimo įgaliojimus, ji tyrime pavadinta „Teisėjų kolegija“, ir kolegiją, turinčią prokurorų skyrimo įgaliojimus, ji tyrime įvardijama „Prokurorų kolegija“. Kiekvieną šių kolegijų sudaro penkiolika narių. Vadinasi, siūlymas kandidatūrų teisėjus skiriančiai institucijai bus padarytas būtent iš penkiolikos narių sudarytos Teisėjų kolegijos. Ją sudaro: septyni magistratai (vienas prokuroras ir šeši teisėjai, iš jų vienas yra teisėjas pagal pareigas, esantis ir šios kolegijos pirmininku, – *Cour de cassation* pirmasis pirmininkas) ir aštuoni ne magistratai (vienas valstybės patarėjas, kurį skiria Valstybės Taryba, vienas advokatas ir šeši

[15] Remiantis Belgijos Konstitucijos 151 straipsnio 4 ir 5 dalimis ir Prancūzijos Konstitucijos 65 straipsniu.

kvalifikuoti ir žinomi piliečiai, nesantys parlamento nariais ir nepriklausantys nei teisminei, nei administracinei sistemoms, kuriuos po du skiria Respublikos Prezidentas ir abiejų rūmų parlamento pirmininkai) (Prancūzijos Respublikos Konstitucija, 1958, 65 straipsnio 2 dalis). Taigi kolegiją sudarančių magistratų yra mažuma. Šis teismų tarybos formavimo būdas turėtų padėti spręsti problemą, kai teisėjo ir teismų nepriklausomumo vertybė pradedama naudoti ne kaip priemonė užtikrinti teisingumo sistemos apskritai ir atskiro teisėjo šioje sistemoje nepriklausomumą nuo politinės valstybės valdžios, o kaip priemonė teisminės valdžios korporatyviniams interesams apsaugoti, vidiniam priklausomumui stiprinti ir teisėjų asociacijoms dominuoti, t. y. problemoms, kurios nėra svetimos valstybėms, turinčioms teismų tarybas, kurias sudaro teisėjų dauguma, kur teisėjų asociacijų vaidmuo jose yra labai didelis. Tą iš esmės patvirtina ir ENCJ turimi duomenys (ENCJ, Ataskaita 2015–2016 m., 2016, p. 17). Nepaisant to, kad nariai ne magistratai Prancūzijos teismų taryboje nėra nei politikai, nei aktyvūs parlamento nariai, kaip to CCJE ir nenorėtų, kad būtų, tačiau jie nėra atrinkti parlamento, kaip to norėtų Venecijos komisija, o šeši jų yra skiriami Respublikos Prezidento ir abiejų rūmų parlamento pirmininkų (kiekvieno po du). Ta aplinkybė, kad formaliai nariai ne magistratai iš tiesų atstovauja įvairias pilietinės visuomenės pakraipas, savaime neeliminuoja narių ne magistratų galimų ryšių su juos skiriančiais politikais. Prancūzijos pasirinktas narių ne magistratų formavimo būdas Prancūzijos teismų taryboje visgi kelia abejonių dėl to, ar nariai ne magistratai yra apsaugoti nuo galimos politinės valstybės valdžios įtakos.

Pažymėtina, kad tokios narių ne magistratų skyrimo į teismų tarybą tvarkos, kurią turi Prancūzija, neturi visos kitos aptariamos valstybės. Jų tarybos iš principo yra formuojamos taip, kaip to pageidautų Venecijos komisija – nariai ne teisėjai / ne magistratai teismų tarybose yra skiriami parlamento. Tačiau Prancūzija, kurios Teisėjų kolegiją, dalyvaujančią skiriant teisėjus, sudaro magistratų mažuma, nėra išskirtinė Pietų Europos teismų tarybų modelio valstybė. Portugalijos teismų taryba, kurią sudaro septyniolika narių, taip pat formuojama iš teisėjų mažumos: aštuoni teisėjai (septyni teisėjai yra renkami jų kolegų, vadovaujantis proporcinio atstovavimo principu, ir vienas teisėjas yra Aukščiausiojo Teismo pirmininkas, kuris yra ir šios tarybos pirmininkas) ir devyni ne teisėjai (du skiria Respublikos Prezidentas ir septyni yra renkami parlamento) (Portugalijos Respublikos Konstitucija, 1976, 218 straipsnio 1 dalis). Taigi nei Prancūzijos teismų tarybos Teisėjų kolegija, nei Portugalijos teismų taryba formaliai neatitinka tarptautinio standarto, kad ne mažiau kaip pusę teismų tarybos narių turėtų

sudaryti teisėjai, kuriuos rinktų patys teisėjai, bet jo neatitinka ir Ispanijos teismų taryba, suformuota iš teisėjų daugumos.

Ispanijos teismų tarybą sudaro jai pirmininkaujantis Ispanijos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas ir monarcho karališkuoju dekretu skiriami dvidešimt narių. Iš jų: dvylika turi būti teisėjai, skiriami iš visų lygių teismų teisėjų, ir aštuoni turi būti ne teisėjai (po keturis skiria abiejų rūmų parlamentas 3/5 balsų dauguma iš advokatų ir kitų teisininkų (atitinkančius Konstitucijoje nustatytus reikalavimus)) (Ispanijos Karalystės Konstitucija, 1978, 122 straipsnio 3 dalis). Iš dvylikos teisėjų po šešis teisėjus renka abiejų rūmų parlamentas 3/5 balsų dauguma, bet prieš tai turi būti atlikta tam tikra teisėjų atranka tarp pačių teisėjų. Ispanijoje kandidatus būti kandidatais į teismų tarybos narius teisėjus turi paremti dvidešimt penkių teisėjų korpusą sudarančių narių grupė arba teisėjų asociacija (Ispanijos Karalystės organinis įstatymas dėl teisminės valdžios, 1985, 567 straipsnio 2 dalis ir 574 straipsnio 1 dalis). Tad teisėjus į Ispanijos teismų tarybą renkantis Ispanijos parlamentas iš tiesų renka tik kandidatus į teismų tarybos narius teisėjus, nes juos, parlamento atrinktus, galiausiai turi paskirti monarchas karališkuoju dekretu. O monarchas, remiantis Ispanijos Konstitucijos 1 straipsnio 3 dalimi, kurioje nustatyta, kad Ispanijos politinė forma yra parlamentinė monarchija, gali būti laikomas neutralia institucija, todėl jo galios aptariamoje srityje galėtų būti laikomos tik formalios. Ispanija šiuo teismų tarybos formavimo būdu taip pat mėgino spręsti korporatyvizmo problemą, kurios nesprendė buvęs teisėjų atrankos į tarybą pačių teisėjų formavimo būdas, sąlygojant vienos konservatyvios teisėjų asociacijos dominavimą taryboje. Ispanijos konstitucinės justicijos institucija konstitucinės justicijos byloje dėl parlamento renkamų teisėjų į teismų tarybą tvarkos nepripažino, kad teisinis reguliavimas, kuriuo nustatyta tokia teisėjų atrankos į teismų tarybą tvarka, prieštarauja Ispanijos Konstitucijai. Tačiau įspėjo dėl rizikos, kad toks teisėjų į teismų tarybą skyrimo procesas bus ilgainiui pajungtas šališkiems politiniams interesams, o tai praktiškai pasitvirtino, silpninant tokiu būdu Ispanijos teismų tarybos nepriklausomumo įvaizdį. A. Pérez tyrimas rodo, kad Ispanijos teismų tarybos, kuri nėra laikoma atstovaujamąja institucija, sudėtis atspindi politinių partijų pasiskirstymą parlamente, o tarybos nariai dažnai išreiškia pageidavimus tos politinės partijos, kuri juos į tarybą nominavo. Tokiu būdu tarybos nariai labiau rūpinasi politikų, o ne teisėjų interesais (plačiau žr. Pérez, 2018)[16]. Šis aspektas yra svarbi problema teisminės valdžios nepriklausomumui, ir ypač įsivertinant aplinkybes, kad

[16] Iš esmės tokios pačios pozicijos laikosi P. Ortiz'as (žr. Ortiz, 2017, p. 328).

tarybos nariai išsirenka Ispanijos teismų tarybos pirmininką ir Ispanijos Aukščiausiojo Teismo pirmininką, paskiriamą monarcho karališkuoju dekretu, kontrasignuotu Ministro Pirmininko, kai šio Ispanijos teismų tarybos pirmininko ir Ispanijos Aukščiausiojo Teismo pirmininko įgaliojimai yra susieti su Ispanijos teismų taryba, ir jis yra laikomas aukščiausiuoju teisminės valdžios pareigūnu, atstovaujančiu teisminę valdžią bei jos valdymo instituciją[17]; kad taryba yra ir drausminių priemonių teisėjams taikymo institucija.

Analizuojant aptariamų valstybių teismų tarybas galima matyti joms būdingą požymį – jos yra ir drausminių priemonių teisėjams taikymo institucijos, išskyrus Belgijos teismų tarybą. Pažymėtina, kad Prancūzijos teismų tarybos Teisėjų kolegija, veikianti kaip drausmės tribunolas, sudaroma iš šešiolikos narių, papildant kolegiją vienu teisėju iš Prokurorų kolegijos (Prancūzijos Respublikos Konstitucija, 1958, 65 straipsnio 6 dalis), t. y. magistratų joje yra lygiai pusė. Šioje Teisėjų kolegijoje, sprendžiančioje teisėjų drausminės atsakomybės klausimus, teisingumo ministras neturi jokių įgaliojimų, jų neturi ir Italijos teisingumo ministras. Tai visiškai atitinka Venecijos komisijos požiūrį, kad teisingumo ministras neturėtų dalyvauti priimant sprendimus, susijusius su drausminių priemonių teisėjams taikymu (Venecijos komisija, Ataskaita „Teisėjų skyrimas“, 2007, 33 punktas). Kita vertus, šių valstybių teisingumo ministrai turi įgaliojimus inicijuoti drausmės bylas (GRECO, Prancūzijos vertinimo ataskaita ..., 2013, 122 punktas; ENCJ, Faktų lentelė – Prancūzija; Italijos Respublikos Konstitucija, 1948, 107 straipsnio 2 dalis). Italijoje yra laikoma, kad būtent tokie Italijos teisingumo ministro įgaliojimai yra tiesiogiai susiję su teisingumo ministro kompetencijomis, numatytomis Italijos Konstitucijos 110 straipsnyje, pagal kurį, atsižvelgiant į teismų tarybos įgaliojimus, už teisingumo sistemos organizavimą ir veiklą yra atsakingas teisingumo ministras. Dėl to jis gali inicijuoti drausmės bylas, siekiant, kad teisminė valdžia netaptų pernelyg uždara. Kadangi teisingumo ministras turi politinę atsakomybę parlamentui, tai yra laikoma, kad teisėjai gali būti valstybės pareigūno, nesančio teisminės valdžios dalimi, bet turinčio politinę atsakomybę parlamentui, patikros objektu (Benvenuti, Paris, 2018, 1649). Kaip ir Italijos bei Prancūzijos atvejais, teisingumo ministras neturi jokių įgaliojimų Portugalijos ir Ispanijos teismų tarybose sprendžiant drausminių priemonių teisėjams taikymo klausimus. Tačiau, skirtingai nei Italijoje ir Prancūzijoje, Portugalijoje ir

[17] Remiantis Ispanijos Karalystės Konstitucijos 123 straipsnio ir Ispanijos Karalystės organinio įstatymo dėl teisminės valdžios 105 ir 585–586 straipsnių nuostatomis.

Ispanijoje teisingumo ministras neturi jokių įgaliojimų inicijuoti drausmės bylas teisėjams. Jeigu Portugalijoje drausmės bylų inicijavimo įgaliojimai yra numatyti Portugalijos teismų tarybai (GRECO, Portugalijos vertinimo ataskaita ..., 2015, 131 punktas), tai Ispanijoje tokius įgaliojimus turi specialus pareigūnas – kaltintojas drausmės byloje, kuris yra skiriamas Ispanijos teismų tarybos iš aukštesnės profesinės kvalifikacijos teisėjų, šio kaltintojo drausmės byloje įgaliojimus susiejant su pačia teismų taryba (Ispanijos Karalystės organinis įstatymas dėl teisminės valdžios, 1985, 606 straipsnio 1 ir 2 dalys). Eliminavus teisingumo ministrą iš teismų tarybos, sprendžiančios drausminių priemonių teisėjams taikymo klausimus, sudėties, negalima teigti, kad šis valstybės pareigūnas yra visiškai eliminuotas iš teismų tarybos veiklos.

Antai Italijos teisingumo ministrui Italijos teismų taryboje suteikti įgaliojimai dalyvauti tarybos plenariniuose posėdžiuose be balsavimo teisės ir būti informuotam apie Italijos teismų tarybos priimamus sprendimus, susijusius su magistratų statusu (Di Federico, 2012, p. 386–387). Prancūzijos teisingumo ministras, pagal Prancūzijos Konstitucijos 65 straipsnio 8 ir 9 dalis, turi įgaliojimus dalyvauti Prancūzijos teismų tarybos kolegijų posėdžiuose, išskyrus tuos, kurie, kaip minėta, yra susiję su drausmės klausimais, taip pat turi įgaliojimus pateikti iš penkiolikos narių sudarytoje plenarinėje teismų tarybos kolegijoje (galima ją įvardyti „Plenarine kolegija“) klausimus dėl teisėjų etikos ir kitus klausimus, susijusius su tuo, kaip vykdomas teisingumas. Be to, kitas vykdomosios valdžios subjektas ir vienas iš jos vadovų – Respublikos Prezidentas – turi įgaliojimus kreiptis į Prancūzijos teismų tarybą jam siekiant tinkamai įgyvendinti jo konstitucinius įgaliojimus – garantuoti teisminės valdžios nepriklausomumą (Prancūzijos Respublikos Konstitucija, 1958, 8–9 straipsniai, 64 straipsnio 1 dalis ir 65 straipsnio 8 dalis). Taigi Prancūzijoje teisminės valdžios nepriklausomumo garantas yra ir vykdomosios valdžios subjektas, ir vienas iš jos vadovų, o jam turi padėti Prancūzijos teismų taryba. To nėra nė vienoje iš aptariamų valstybių. Galimai tai yra susiję su tuo, kad Prancūzija vis dar atmeta valstybės valdžių pusiausvyros pačią koncepciją (Provine, Garapon, 2006, p. 177). Bet, kaip ir teisingumo ministras, Prancūzijos Respublikos Prezidentas nėra teismų tarybos narys ir jai nepirmininkauja, o taip buvo iki 2008 metais padarytų Konstitucijos pataisų (Prancūzijos Respublikos Konstitucija, 1958, 65 straipsnio 1 ir 3 dalys) ir taip yra Italijos teismų taryboje (Italijos Respublikos Konstitucija, 1948, 104 straipsnio 2 dalis). Pažymėtina, kad, skirtingai nei Prancūzijos Respublikos Prezidentas, kuris teisėjų skyrimo procedūroje veikia teismų tarybos išorėje, Italijos Respublikos Prezidentas dalyvauja teisėjų skyrimo procedūroje jau būdamas šios tarybos nariu ir pirmininku pagal pareigas. Kita vertus, jis vis dėlto nedalyvauja sprendžiant teisėjų drausmės

klausimų. Tai, kad Italijos Respublikos Prezidentas yra Italijos teismų tarybos narys ir jos pirmininkas pagal pareigas, primena Prancūzijos teismų tarybos modelį, buvusį, kaip minėta, iki padarytų Prancūzijos Konstitucijos 2008 metų pataisų. Tačiau abi valstybes skiria viena aplinkybė – Prancūzija yra vertinama kaip pusiau prezidentinė respublika, kurios Respublikos Prezidentas yra vykdomosios valdžios subjektas ir yra vienas iš jos vadovų, o Italija – parlamentine respublika, kurios Respublikos Prezidentas nėra vykdomosios valdžios subjektas. Šiuo aspektu Italijos teismų tarybos modelis yra visiškoje dermėje su Venecijos komisijos požiūriu, kad parlamentinėse sistemose, kuriose prezidentas / valstybės vadovas turi tik formalias galias, jis galėtų būti skiriamas teismų tarybos pirmininku. Mat Venecijos komisija mano, kad yra labai svarbu užtikrinti, jog teismų tarybos pirmininkas būtų nešališkas asmuo, kuris nebūtų susijęs su jokiais politiniais interesais (Venecijos komisija, Ataskaita „Teisėjų skyrimas“, 2007, 35 punktas). Tokiu, atrodo, parlamentinėse sistemose pagal apibrėžimą tampa prezidentas / valstybės vadovas. Ir tai neturėtų turėti įtakos teismų tarybos nepriklausomumo įvaizdžiui ir tikslui, kuriam įgyvendinti yra steigiamos valstybėse teismų tarybos. Italija savo ruožtu argumentuoja, kad maksimalaus teisminės valdžios nepriklausomumo užtikrinimo tikslui realizuoti teismų tarybos pirmininku ir yra įtvirtintas Italijoje Respublikos Prezidentas, kuris šioje šalyje įkūnija tautos vienybę ir kuris nėra Vyriausybės vadovas (CCJE, Atsakymų rinkinys, 2021, p. 166). Bet tai nereiškia, kad tai turėtų būti tokia pati tiesa kitose parlamentinėse respublikose.

Aptariamose valstybėse vykdomoji valdžia ne tik yra tiesiogiai susijusi su teisėjų korpusą formuojant dalyvaujančiomis teismų tarybomis, bet ji nėra eliminuota iš teisminės valdžios administravimo ir valdymo srities[18]. Nors

[18] Prancūzijoje teisingumo sistemos administravimo ir valdymo funkcijos yra patikėtos vykdomajai valdžiai (plačiau žr. Garapon, Epineuse, 2012), Italijoje ir Portugalijoje vykdomoji valdžia dalijasi teisingumo sistemos organizavimo ir veiklos kompetencijomis kartu su teismų tarybomis (Italijos Respublikos Konstitucija, 1948, 110 straipsnis; Portugalijos Respublikos Konstitucija, 1976; CCJE, Atsakymų rinkinys, 2021, p. 232–234), Ispanijoje vykdomoji valdžia sprendžia teisingumo sistemos materialinio aprūpinimo, personalo ir finansavimo klausimus (GRECO, Ispanijos vertinimo ataskaita ..., 2013, 81 punktas), Belgijoje vykdomoji valdžia vis dar turi didelius įgaliojimus teisingumo sistemos administravimo, organizavimo ir finansavimo klausimais, nors teismų tarybos įsteigimu buvo siekta užtikrinti skaidresnę magistratų skyrimo tvarką ir teismų teikiamų paslaugų kokybę, atsisakant tokiu būdu tokio teisminės valdžios administravimo modelio, kur vykdomoji valdžia turi didelę įtaką (žr. Allemeersch *et al*., 2012).

teismų taryboms ir gali būti suteikti tam tikri įgaliojimai tose srityse, kurios anksčiau priklausė išimtinai teisingumo ministro kompetencijai, tačiau jie neužgožia tų pagrindinių funkcijų, kurias vykdyti šios teismų tarybos turėjo būti steigiamos, – spręsti teisėjų atrankos, skyrimo, paaukštinimo ir atleidimo iš pareigų klausimus. Kaip minėta, tarptautinės institucijos laikosi pozicijos, kad teisminės valdžios nuomonė jos finansavimo srityje turėtų būti girdima, o tai galėtų vykti ir per teismų tarybas. Tačiau 2018–2020 metų Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisijos darbo grupės dėl teisminės valdžios vertinimo (toliau – CEPEJ-GT-EVAL) duomenys neleidžia teigti, kad ši nuomonė reiškiama per nurodytas institucijas aptariamose valstybėse. Jų teismų tarybos formaliai nėra įtrauktos į teisminės valdžios finansavimo sritį, paliekant šį klausimą vykdomosios valdžios kompetencijai[19]. Tad bet kokia neoficiali įtaka šioje srityje yra įmanoma. Tačiau visų valstybių teismų tarybos turi savo atskirą biudžetą, kuris yra skirtas tik jų pačių funkcijoms tinkamai vykdyti[20].

Vadinasi, aptartos teismų tarybos: pirma, yra ne vien tik iš teisėjų formuojamos konstitucinį statusą turinčios valstybės institucijos, kurių esminiai konstitucinės sampratos elementai yra eksplicitiškai įtvirtinti valstybių konstitucijose; antra, dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, bet ne visose iš jų yra centralizuotos visos teisėjų atrankos, skyrimo, paaukštinimo ir atleidimo iš pareigų galios; trečia, savo vaidmeniu formuojant teisėjų korpusą skiriasi: vienos jų pačios priima autonominius sprendimus, o kitos – dalyvauja formuojant teisėjų korpusą kartu su prezidentu / valstybės vadovu, kai jos kreipiasi į šią instituciją dėl siūlomos kandidatūros; ketvirta, turi įgaliojimus taikant drausmines priemones teisėjams, išskyrus Belgijos teismų tarybą, kai iš šios procedūros yra eliminuotas teisingumo ministras; penkta, teisminės valdžios administravimo, veiklos ir kitų sričių klausimais gali dalytis įgaliojimais su teisingumo ministru, taip jo visiškai neeliminuojant iš šios jo valdymo srities, tačiau šie teismų taryboms palaipsniui nustatomi įgaliojimai negali nustelbti jų pagrindinių funkcijų; šešta, turi savo autonominius biudžetus, tačiau rengiant ir svarstant teisminės valdžios biudžetą nėra nurodomos kaip turinčios įgaliojimus institucijos šioje srityje.

---

[19] Remiantis CEPEJ-GT-EVAL 2018–2020 metų duomenimis (CEPEJ-GT-EVAL, Prancūzijos vertinimas, 2020, p. 6–7; CEPEJ-GT-EVAL, Italijos vertinimas, 2020, p. 5–6; CEPEJ-GT-EVAL, Portugalijos vertinimas, 2020, p. 5–6; CEPEJ-GT-EVAL, Ispanijos vertinimas, 2020, p. 5–6; CEPEJ-GT-EVAL, Belgijos vertinimas, 2020, p. 5–6).

[20] Remiantis ENCJ duomenimis faktų lentelėse dėl Prancūzijos, Italijos, Portugalijos, Ispanijos ir Belgijos.

Nors nė viena teismų tarybų negali būti laikoma atitinkanti tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytus standartus visa apimtimi, tačiau Italijos teismų taryba visgi gali būti įvardyta kaip institucija, kuri labiausiai šiuos standartus atitinkanti institucija, veiksmingai užtikrinanti teisėjo ir teismų nepriklausomumą nuo politinės valstybės valdžios įtakos. Maža to, būtent šią tarybą galima įvardyti kaip instituciją, įtvirtintą tarptautiniuose *soft law* dokumentuose. Toks modelis gali būti veiksmingas tik analogiškose politinėse ir teisinėse sistemose. Standartai, kurie buvo nustatyti atsižvelgiant tik į konkrečias ir identifikuotinas nacionalines teisės sistemas, negali būti laikomi standartais, į kuriuos turėtų būti akontekstualiai atsižvelgta kitų valstybių tiek aiškinant ir taikant nacionalinę teisę, tiek ją kuriant.

1.2.2. Šiaurės Europos teismų tarybų modelis: teismų paslaugų efektyvumas

Kitokia nei Pietų Europos teismų tarybų modeliui yra laikoma Šiaurės Europos teismų tarybų modelio koncepcija, pagal kurią, teismų tarybų įgaliojimai turėtų apimti teismų sistemos administravimo, valdymo, finansavimo ir pan. sritis, priklausančias vykdomosios valdžios kompetencijai. Bet yra neaišku, kas turėtų įgyvendinti funkcijas teisėjų atrankos, skyrimo, paaukštinimo ir atleidimo iš pareigų procese, kai šioms funkcijoms vykdyti tarptautinės institucijos ir numatė nepriklausomų institucijų pagrindinį vaidmenį siekiant užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą. Tad kokiu būdu visa tai yra įgyvendinama šiame modelyje?

Šiaurės Europos teismų tarybų modelio pavyzdžiais, kuriais taip pat seka ir kitos valstybės, paprastai yra nurodomos Švedija, Danija, Airija, Nyderlandai (Voermans, 2003, p. 2136), taip pat Norvegija (Šinkūnas, 2012a, p. 207). Atlikta šių valstybių konstitucinio reguliavimo analizė leidžia teigti, kad Švedijos *Domstolsverket* (DV) (angl. *National Courts Administration*), Danijos *Domstolsstyrelsen* (angl. *Danish Court Administration*), Norvegijos *Domstoladministrasjonen* (DA) (angl. *Norwegian Courts Administration*), Nyderlandų *Raad voor de rechtspraak* (angl. *Dutch Council for the Judiciary*) ir Airijos *An tSeirbhís Chúirteanna* (angl. *Courts Service*) nėra konstitucinės valstybės institucijos ir jos iš esmės yra sudaromos spręsti teismų sistemos administravimo, valdymo, finansavimo ir kt. klausimus, siekiant, kad būtų

suteiktos tinkamos teisminės valdžios paslaugos[21]. Laikant, kad visos nurodytos institucijos yra teismų tarybos, galima teigti, kad savo konstrukcija yra panašios minėtos Danijos, Norvegijos ir Airijos institucijos, todėl jos gali būti nesunkiai lyginamos. O Nyderlandų ir Švedijos minėtos institucijos savo konstrukcija vis dėlto skiriasi, todėl bus aptartos atskirai, susiejant gautus rezultatus su Danijos, Norvegijos ir Airijos institucijų modeliais.

Atlikta Danijos *Domstolsstyrelsen* (toliau – Danijos teismų taryba), Norvegijos *Domstoladministrasjonen* (toliau – Norvegijos teismų taryba) ir Airijos *Courts Service* (toliau – Airijos teismų taryba) analizė leidžia teigti:

pirma, jos yra suformuotos iš valdytojų komiteto ir šio komiteto paskirto direktoriaus, atsakingo už einamuosius dienos darbus. Tiek iš vienuolikos narių sudarytame Danijos valdytojų komitete (angl. *Board of Governors*), tiek iš devynių narių sudarytame Norvegijos valdytojų komitete (angl. *Board of Governors*) direktorius nėra valdytojų komiteto narys, o iš aštuoniolikos narių sudarytame Airijos valdytojų komitete direktorius yra tokio komiteto (angl. *Board of the Service*) narys;

antra, jų valdytojų komitetai yra formuojami mišriu būdu, kai teisėjų dauguma sudaromas Airijos komitetas (10/18), iš kurių penki teisėjai yra įvairių teismų renkami teisėjai, o Danijos komitete teisėjai sudaro mažumą (5/11), kaip ir Norvegijos komitete (4/9);

trečia, Danijos ir Norvegijos teismų tarybų komitetų narius skiria vykdomoji valdžia. Danijoje vykdomoji valdžia laikosi subjektų, turinčių įgaliojimus teikti kandidatūras į komiteto narius, padarytais kandidatūrų pasiūlymais, o Norvegijoje tokių subjektų nėra, ir vykdomoji valdžia pati skiria visus komiteto narius, išskyrus du – Norvegijos vykdomoji valdžia neturi įgaliojimų skirti dviejų visuomenės atstovų, kuriuos skiria parlamentas;

ketvirta, renkamą valdytojų komiteto pirmininką turi tik Danijos teismų taryba, Norvegijoje komiteto pirmininkas yra skiriamas vykdomosios valdžios pasitarus su Norvegijos teisėjų asociacija, o Airijoje juo pagal pareigas tampa Airijos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas;

---

[21] Kadangi CEPEJ-GT-EVAL disponuojami duomenys dėl Švedijos, Danijos, Norvegijos, Airijos ir Nyderlandų 2020 m. rugsėjo 24 d. valstybių vertinimo klausimynuose nebuvo pernelyg informatyvūs, pasinaudota kitais informacijos šaltiniais. Tai – CCJE analizuojamų valstybių pateikti atsakymai, rengiant nuomonę Nr. 24 „Dėl teismų tarybų raidos ...“, ENCJ disponuojami duomenys faktų lentelėse ir 2006–2007 metų ataskaitoje dėl teismų finansavimo ir atsakomybės pateikti duomenys.

penkta, jos formaliai yra vykdomosios valdžios valdymo sritis. Danijos teisingumo ministras neturi įgaliojimų duoti nurodymų teismų tarybai ir negali pakeisti jos sprendimų, o Norvegijos vykdomoji valdžia turi įgaliojimus tokius nurodymus teismų tarybai duoti, bet prieš tai su ja turi būti pasitarta. Tačiau šia nurodymų teise Norvegijos vykdomoji valdžia nesinaudoja;

šešta, jos nedalyvauja formuojant teisėjų korpusą, o dalyvauja kita specialiai tam įsteigta institucija: Danijoje – iš šešių narių sudaryta Teisėjų skyrimo taryba (angl. *Judicial Appointments Council*), Norvegijoje – iš septynių narių sudarytas Teisėjų skyrimo komitetas (angl. *Judicial Appointment Board*), Airijoje – iš vienuolikos narių sudarytas Teisėjų paskyrimo patariamasis komitetas (angl. *Judicial Appointments Advisory Board*);

septinta, jos neturi įgaliojimų dėl teisėjų drausminės atsakomybės, o šiuos įgaliojimus turi specialiai tam įsteigta institucija: Danijoje – Specialusis kaltinimo ir peržiūros teismas (angl. *Special Court of Indictment and Revision*), Norvegijoje – Teisėjų priežiūros komitetas (angl. *Supervisory Committee for Judges*), Airijoje – institucija, kurią pati Airija ir identifikuoja kaip teismų tarybą tarptautinių standartų prasme, suteikiant jai *Comhairle na mBreithiúna* (angl. *Judicial Council of Ireland*) pavadinimą[22].

Laikant Danijos *Domstolsstyrelsen*, Norvegijos *Domstoladministrasjonen* ir Airijos *Courts Service* teismų tarybomis galima teigti, kad nė viena jų sudėtis nėra reguliuojama nepriklausomos institucijos standartą atitinkančiu būdu. Maža to, Airijos *Courts Service* negalima traktuoti teismų taryba tarptautinių standartų prasme. To niekada nedarė ir pati Airija. Teisminės valdžios nepriklausomumui užtikrinti Airija įsteigė kitą instituciją, kurią ji ir traktuoja kaip teismų tarybą. Šią instituciją sudaro visi Airijos teisėjai, jai vadovauja tarybos komitetas (angl. *Board of the Council*), kurį sudaro vienuolika teisėjų: penki teisėjai yra atitinkamų teismų pirmininkai pagal pareigas, penki teisėjai yra renkami teisėjų ir vienas narys yra kooptuotas teisėjas. Šiai tarybai pirmininkauja Airijos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas (Judicialcouncil.ie, 2023). Atsižvelgiant į tai, Airijos *Courts Service* ir *Judicial Council of Ireland* galima įvardyti dviem skirtingais

[22] Remiantis CCJE duomenimis (CCJE, Atsakymų rinkinys, 2021, p. 91, 94, 153–154, 229–230); Airijos *Courts Service* ir Teisėjų paskyrimo patariamojo komiteto teikiama informacija (Courts.ie, 2021; Jaab.ie, 2021), GRECO duomenimis (GRECO, Danijos vertinimo ataskaita ..., 2014, 64, 73, 116 punktai; GRECO, Norvegijos vertinimo ataskaita ..., 2014, 97 ir 148 punktai), ENCJ teikiama informacija (ENCJ, Faktų lentelė – Danija), P. O'Brien'o atliktu tyrimu dėl Airijos (plačiau žr. O'Brien, 2018).

pavadinimais: Airijos *Courts Service* laikyti „Airijos teismų tarnyba“, o *Judicial Council of Ireland* – „Airijos teisėjų taryba“. Pažymėtina, kad ši institucija formuojama vien tik iš teisėjų spręsti tuos klausimus, kuriems spręsti Venecijos komisija vien tik iš teisėjų sudarytų teismų tarybų net nerekomenduoja, – drausminių priemonių teisėjams taikymo klausimus, kai korporatyvizmo rizika, komisijos požiūriu, yra labai didelė. Be to, Airijos teisėjų taryba turi funkcionuoti greta kitų institucijų – Airijos teismų tarnybos, atsakingos iš esmės už tinkamų teisminės valdžios paslaugų suteikimą, ir Airijos Teisėjų paskyrimo patariamojo komiteto, atsakingo, kad tik aukščiausius profesionalumo ir etikos standartus atitinkantys asmenys būtų paskirti teisėjais. Šių aplinkybių kontekste abejojama, ar Airiją galima teigti esant Šiaurės Europos teismų tarybų modelio valstybe. Šių abejonių kyla ne tik dėl vienos Airijos.

Kita valstybė, kuri paprastai yra priskiriama Šiaurės Europos teismų tarybų modelio valstybių grupei, yra Švedija, įsteigusi instituciją *Domstolsverket*. Švedijos *Domstolsverket* yra traktuojama kaip nepriklausoma viešojo administravimo institucija (angl. *a public authority*), kuri yra įsteigta Švedijos Vyriausybės sprendimo (t. y. ne įstatymo) pagrindu, ir yra institucija prie Vyriausybės, kurią saisto bendrieji Vyriausybės nurodymai (žr. Nergelius, Zimmermann, 2012, p. 189–190). Švedijoje teismų administravimas iš esmės yra Vyriausybės (Teisingumo ministerijos) kompetencijoje, ji gali pavesti specifines užduotis Švedijos *Domstolsverket* (GRECO, Švedijos vertinimo ataskaita ..., 2013, 81 punktas; CCJE-BU, Ataskaita „Dėl teismų nepriklausomumo ...“, 2018, 188 punktas). Šiame kontekste galima sakyti, kad Švedijos *Domstolsverket* yra suteikti įgaliojimai administruoti konkrečias teismų sistemos sritis, kai patys įgaliojimai kyla vykdomosios valdžios nurodymų pagrindu. Švedijos *Domstolsverket* yra laikoma nepriklausoma institucija ta prasme, kad Vyriausybė neturi įgaliojimų šiai institucijai nurodyti, kaip ji turi priimti konkrečius sprendimus. Tą pažymėjo CCJE-BU ataskaitoje priskirdamas tai Švedijos konstitucinės tradicijos ypatumams ir šios valstybės išskirtinumui šiuo klausimu (CCJE-BU, Ataskaita „Dėl teismų nepriklausomumo ...“, 2018, 188 punktas). Kadangi Švedijos *Domstolsverket* yra viešojo administravimo institucija, jai vadovauja Vyriausybės skiriamas generalinis direktorius. Nors mokslinėje literatūroje ir ekspertinėse nuomonėse teigiama, kad joje taip pat turėtų būti komitetas, sudarytas iš dešimties narių (ar pati taryba yra sudaryta iš dešimties narių), skiriamų Vyriausybės, kuriam vadovauja generalinis direktorius (pvz., Nergelius, Zimmermann, 2012, p. 193; Ambrasaitė-Balynienė, 2015, p. 9), nepateikiant daugiau informacijos šituo klausimu, tačiau dėl tokio komiteto buvimo / nebuvimo (ar dėl tarybos tokios sudėties buvimo / nebuvimo) iš

esmės nėra aišku. Tai, kas yra pateikiama kaip komitetas, remiantis Švedijos teisingumo ministro 2007 m. lapkričio 22 d. įsakymo turiniu, išties labiau atitinka specialią Švedijos *Domstolsverket* Skaidrumo tarybą, kurios užduotis yra Švedijos *Domstolsverket* veiklos skaidrumas ir patarimas generaliniam direktoriui. Ši taryba vargu ar gali būti vertinama kaip organas, kuris prisideda prie Švedijos *Domstolsverket* įgaliojimų teismų sistemoje įgyvendinimo. CCJE-BU ataskaitoje diskutuojama, ar Švedijos *Domstolsverket* neturėtų vadovauti komitetas, kurį sudarytų teisėjų dauguma, o ne dabartinis generalinis direktorius. Tokios priemonės, CCJE-BU vertinimu, priartintų Švediją prie teismų tarybos modelio, atitinkančio tarptautinius standartus (CCJE-BU, Ataskaita „Dėl teismų nepriklausomumo ...“, 2018, 188 punktas). Švedijos *Domstolsverket* nėra suteikiama teismų tarybos prasmė GRECO 2013 m. spalio 18 d. Švedijos vertinimo ataskaitoje. Pati Švedija CCJE klausimyne į klausimą, ar ši valstybė turi teismų tarybą, atsakė neigiamai ir paaiškino, kad yra svarstomos galimybės dėl Švedijos *Domstolsverket* modifikavimo, atsižvelgiant į kitose valstybėse įsteigtas teismų tarybas (CCJE, Atsakymų rinkinys, 2021, p. 289, 293). Tai įvertinus, negalima sutikti su nuomonėmis, kad Švedijos *Domstolsverket* yra teismų taryba. Tačiau taip pat negalima nepastebėti tos aplinkybės, kad kitais teisminės valdžios administravimo ir valdymo aspektais Švedija turi tuos požymius, kurie yra būdingi Šiaurės Europos modelio teismų taryboms. Antai Švedija, kaip ir aptartos Danija, Norvegija, taip pat Airija, yra įsteigusi visiškai savarankišką instituciją teisėjų skyrimo klausimams spręsti – iš devynių narių sudarytą Teisėjų komitetą (angl. *Judges Proporsals Board*), jis, kaip ir Švedijos *Domstolsverket*, yra institucija prie Vyriausybės (Nergelius, Zimmermann, 2012, p. 192). O drausminių priemonių teisėjams taikymo klausimai, kaip ir Danijoje bei Norvegijoje, yra numatyti dar vienai specialiai institucijai – Nacionaliniam drausminių nusižengimų komitetui (angl. *National Disciplinary Offence Board*), esančiam taip pat prie Vyriausybės (Nergelius, Zimmermann, 2012, p. 210; GRECO, Švedijos vertinimo ataskaita ..., 2013, 120 punktas).

Atlikta Danijos, Norvegijos, Švedijos ir Airijos institucijų, dalyvaujančių skiriant teisėjus, analizė atskleidžia:

pirma, nė viena iš jų nepriima autonominių sprendimų dėl teisėjų paskyrimo. Švedijoje sprendimą dėl teisėjų paskyrimo priima vykdomoji valdžia Teisėjų komiteto teikiamo pasiūlymo pagrindu, kai vykdomoji valdžia nėra saistoma komiteto pasiūlymo dėl skiriamų teisėjų, bet praktikoje ji paprastai pasiūlymo laikosi. Danijoje sprendimą dėl teisėjų paskyrimo priima monarchas, kuriam pataria vykdomoji valdžia, o ši monarchui pataria gavusi Teisėjų skyrimo tarybos motyvuotą patarimą, apimantį ir nuomonių

skirtumus, dėl tarybos atrinkto atitinkamo kandidato. Danijos vykdomoji valdžia tarybos patarimu vadovaujasi, o jeigu nesivadovautų, ji turėtų informuoti parlamentą. Norvegijoje sprendimą dėl teisėjų paskyrimo priima vykdomoji valdžia remdamasi Teisėjų skyrimo komiteto pasiūlymu, suformuluotu dėl trijų kandidatų, kai paprastai teisėju skiriamas tas asmuo, kuris yra nurodytas pirmu numeriu. O Airijoje sprendimą dėl teisėjų paskyrimo priima Respublikos Prezidentas patarus Vyriausybei, kurios diskreciją riboja Teisėjų paskyrimo patariamasis komitetas, veikiantis tik tada, kai į jį kreipiasi teisingumo ministras, paaiškėjus, jog yra atsilaisvinusi (ar atsilaisvins) vieta į teisėjo pareigas. Šis komitetas turi pateikti mažiausiai septynių kandidatų į skiriamą poziciją sąrašą, jame kandidatai nėra graduojami. Airijos Vyriausybė neturi pareigos paskirti asmenį teisėju iš to sąrašo, kurį buvo pateikęs komitetas, tačiau jeigu nėra kokios nors įtikinamos priežasties, Vyriausybė turėtų vadovautis jai pateiktu sąrašu. Tačiau tai neriboja Vyriausybės diskrecijos pasirinkti ne patį tinkamiausią kandidatą iš sąraše nurodytų kandidatų;

antra, Švedijos, Danijos ir Norvegijos institucijoms yra būdinga tai, kad sekretoriato funkcijas įgyvendina Švedijos *Domstolsverket*, Danijos ir Norvegijos teismų tarybos;

trečia, visos institucijos yra formuojamos mišriu būdu, kai iš teisėjų daugumos ar jų pusės yra sudaromi Švedijos Teisėjų komitetas (5/9) ir Danijos Teisėjų skyrimo taryba (3/6);

ketvirta, Švedijos, Danijos ir Norvegijos institucijų nariai yra skiriami vykdomosios valdžios[23], kuriai ir yra galiausiai teikiami patarimai dėl teisėjų paskyrimo[24].

Pažymėtina, nė vienos iš teisėjų korpuso formavime dalyvaujančių institucijų sudėtis, nepažeidžiant to, kas yra taikoma teismų taryboms, nėra reguliuojama nepriklausomos institucijos standartą atitinkančiu būdu, kaip

---

[23] Nurodytą argumentą būtų galima patikslinti teigiant, kad iš devynių narių į Švedijos Teisėjų komitetą du visuomenės atstovus skiria parlamentas.

[24] Remiantis Švedijos Konstitucijos 11 skyriaus 6 straipsniu, kuriame nustatyta, kad teisėjai yra skiriami Vyriausybės remiantis objektyviais kriterijais; Airijos Konstitucijos 35 straipsnio 1 dalimi ir 13 straipsnio 9 ir 11 dalimi, kad teisėjus skiria Respublikos Prezidentas patarus Vyriausybei; GRECO teikiama informacija (GRECO, Švedijos vertinimo ataskaita ..., 2013, 91–93 punktai; GRECO, Danijos vertinimo ataskaita ..., 2014, 73 –75 ir 79 punktai; GRECO, Norvegijos vertinimo ataskaita ..., 2014, 76, 100 ir 103 punktai; GRECO, Airijos vertinimo ataskaita ..., 2014, 126, 129 ir 132 punktai), J. Nergelius'o ir D. Zimmermann'o tyrimu dėl Švedijos (plačiau žr. Nergelius, Zimmermann, 2012), P. O'Brien'o tyrimu dėl Airijos (plačiau žr. O'Brien, 2018).

rekomenduoja Europos Tarybos Ministrų Komitetas Rekomendacijos Rec(2010)12 47 ir 48 punktuose. Juose nustatyta, kad, jei konstitucinėse ar kitose teisinėse nuostatose nustatyta, jog valstybės vadovas, vyriausybė ar įstatymų leidžiamoji valdžia priima sprendimus dėl teisėjų atrankos ir karjeros, nepriklausomai ir kompetentingai institucijai, kuri iš esmės sudaryta iš teisėjų (nepažeidžiant teismų taryboms taikomų taisyklių, numatytų IV skyriuje), užtikrinant plačiausią atstovavimą ir narių įvairovę, leidžiama teikti rekomendacijas arba reikšti nuomones, kurių skyrimo institucija laikosi praktikoje. Formaliai žiūrint, tai turėtų kelti abejonių dėl aptariamų institucijų nepriklausomumo. Bet GRECO ir CCJE-BU šiuo aspektu problemų neįžvelgia.

GRECO vertinimu, Švedijos Teisėjų komitetas ir Danijos Teisėjų skyrimo taryba užtikrina, kad teisėjų skyrimas būtų skaidrus ir vyktų remiantis objektyviais kriterijais (GRECO, Švedijos vertinimo ataskaita ..., 2013, 96 punktas; Danijos vertinimo ataskaita ..., 2014, 84 punktas). O kadangi Norvegijos Teisėjų skyrimo komitetas nėra teismų taryba, tai, GRECO teigia, Rekomendacijos Rec(2010)12 nuostatos nėra taikomos šiam komitetui (GRECO, Norvegijos vertinimo ataskaita ..., 2014, 98 punktas). Tokią išvadą GRECO suformuluota po to, kai ji pripažino, kad Norvegijos Teisėjų skyrimo komitetas atlieka teismų taryboms būdingas funkcijas. Šis GRECO požiūris kelia abejonių ir parodo, kad tarptautinių standartų atitikties požiūriu objektu gali nebūti tokios institucijos, kurios dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, bet jos nėra įsteigtos kaip teismų tarybos arba valstybės tokių institucijų nevertina kaip tarybų. Tai taip pat patvirtintų CCJE-BU 2018 m. vasario 7 d. ataskaita „Dėl teismų nepriklausomumo ...“, kurios turinys leidžia teigti, kad tarptautinių standartų laikymosi požiūriu buvo vertinama tik Norvegijos teismų taryba, o šios valstybės Teisėjų skyrimo komitetas buvo kritikuojamas kitais aspektais. Pažymėtina, niekas iki šiol nepanaikino principų, įtvirtintų minėtos Rekomendacijos Rec(2010)12 47 ir 48 punktuose. Tad ir nėra aišku, kodėl tokios institucijos, kurias turi Švedija, Danija ir Norvegija, jau nebetampa tarptautinių institucijų nei tyrimo, nei kritikos objektu. Kai institucija, dalyvaujanti formuojant teisėjų korpusą, nebėra tarptautinių institucijų nei tyrimo, nei kritikos objektu tarptautinių standartų atitikties požiūriu, manoma, jau yra pavojinga situacija, nes tokiu atveju sudaromos visos galimybės silpninti teisminės valdžios nepriklausomumo apsaugą tokios teisinės inžinerijos pagalba, kuri formaliai atitiktų tarptautinius standartus. Nors to nevyksta Švedijoje, Danijoje ar Norvegijoje ir šiose valstybėse iš tiesų gali būti užtikrintas objektyviais kriterijais pagrįstas teisėjų korpuso formavimas, tačiau šiose valstybėse sukurtas teismų tarybomis laikomų institucijų modelis pagal santykį su kitomis institucijomis tampa inspiracijos

šaltiniu, siekiant sukurti formaliai tarptautinius standartus atitinkančius teismų tarybų modelius, kurie leistų politinei valstybės valdžiai išlaikyti ypač didelę įtaką formuojant teisėjų korpusą, sudarius institucijas, kurioms tarptautinių institucijų nebėra teikiama ypatingo dėmesio. Šių argumentų negali keisti GRECO mėginimas įvertinti Airijos instituciją, turėjusią pakeisti Teisėjų paskyrimo patariamojo komiteto modelį, minėtos Rekomendacijos Rec(2010)12 47 punkto atitikties požiūriu. Naujai formuojama institucija neatitiko šiame punkte įtvirtinto principo (plačiau žr. GRECO, Tarpinė Airijos atitikties ataskaita ..., 2018). Tokį GRECO požiūrį lėmė ne konceptualaus suvokimo dėl institucijų, dalyvaujančių formuojant teisėjų korpusą, pasikeitimas, o Airijos teisminės valdžios atstovų rėmimasis minėtos Rekomendacijos Rec(2010)12 nuostatomis. Tai savo ruožtu buvo sąlygota Europos Komisijos 2018 m. kovo 7 d. ataskaitos, teiktos dėl Airijos, kurioje buvo padaryta nuoroda į šios rekomendacijos 47 punktą (Europos Komisija, Airijos ataskaita, 2018, p. 46). Tai leidžia teigti, kad tarp institucijų nėra vienodo požiūrio, kas turėtų būti jų vertinimo objektu. Tokia situacija neprisideda nei prie sėkmingai įgyvendinamo teismų tarybų projekto, nei leidžia siekti teisėjo ir teismų nepriklausomumo tikslo. Europiniame kontekste institucijos šiuo klausimu turėtų būti vieningos. Ši atskleista problema nekyla dėl Nyderlandų *Raad voor de rechtspraak* (toliau – Nyderlandų teismų taryba), kuri turi įgaliojimus skiriant teisėjus, išskyrus Nyderlandų Aukščiausiojo Teismo teisėjus, nes šis teismas nėra Nyderlandų teismų tarybos veiklos jurisdikcijoje (Mak, 2018, p. 1807).

Nyderlandų teismų tarybą gali sudaryti trys–penki nariai (dabar yra keturi). Tad narių teisėjų šioje institucijoje gali būti arba pusė, arba dauguma. Asmenys į tarybos narius yra skiriami karališkuoju dekretu teisingumo ministro, sutarusio su Nyderlandų teismų taryba, siūlymu. Teisingumo ministro siūlymas turi būti patvirtintas specialios patariamosios komisijos. Tokiu pačiu principu yra skiriamas ir tarybos pirmininkas, juo turi būti tik teisėjas[25]. Taigi ir šios teismų tarybos sudėtis nėra reguliuojama nepriklausomos institucijos standartą atitinkančiu būdu. Tai, kad ši taryba

[25] Prieš teikdamas siūlymą teisingumo ministras, sutaręs su Nyderlandų teismų taryba, pateikia ne daugiau kaip šešių kandidatų sąrašą į atsilaisvinusią vietą taryboje. Šis sąrašas yra pateikiamas specialiai tam tikslui sudarytai patariamajai komisijai, į kurios sudėtį įeina teismo pirmininkas, Nyderlandų teisėjų asociacijos atstovas, apylinkės teismo komiteto narys ne teisėjas, delegatų komiteto narys ir Teisingumo ministerijos atstovas. Patariamoji komisija turi patarti ne daugiau kaip dėl trijų kandidatų ir tai pateikti teisingumo ministrui (CCJE, Atsakymų rinkinys, 2021, p. 214–215).

dalyvauja skiriant teisėjus, jau yra Pietų Europos teismų tarybų modelio požymis. Kaip ir Prancūzijos bei Belgijos teismų tarybos, taip pat Danijos Teisėjų skyrimo taryba, Norvegijos Teisėjų skyrimo komitetas, Airijos Teisėjų paskyrimo patariamasis komitetas ir Švedijos Teisėjų komitetas, Nyderlandų teismų taryba nepriima autonominių sprendimų dėl teisėjų paskyrimo. Pagal Nyderlandų Konstitucijos 117 straipsnio 1 dalį, monarchas skiria teisėjus karališkuoju dekretu. Tai kartu reiškia, kad šis dekretas turi būti kontrasignuotas teisingumo ministro (Lange, 2012, p. 241). Teisėjai Nyderlanduose faktiškai yra paskiriami Nyderlandų teismų tarybos siūlymo teisingumo ministrui pagrindu, kai siūlymas yra teikiamas atsižvelgiant į teismuose esančių komitetų ir Nacionalinio teisėjų skyrimo komiteto (angl. *National Selection Committee for Judges*) patarimą (ENCJ, Faktų lentelė – Nyderlandai). Ši institucija, kurią sudaro Nyderlandų teismų tarybos skiriami nariai, užtikrinant ne tik teisminės valdžios, bet ir įvairių visuomenės sričių atstovavimą, yra įsteigta specialiam tikslui – atrinkti teisėjus. Teisingumo ministras, patikrinantis, ar kandidatas atitinka visus jam keliamus reikalavimus, visais teisėjų skyrimo atvejais vadovavosi Nyderlandų teismų tarybos siūlymu dėl atitinkamo kandidato (CCJE, Atsakymų rinkinys, 2021, išn. nr. 1, p. 211).

Pažymėtina, kad ši taryba ne tik dalyvauja skiriant teisėjus, bet ir turi įgaliojimus spręsti teismų sistemos administravimo, valdymo, finansavimo ir kt. klausimus, siekiant, kad būtų suteiktos tinkamos teisminės valdžios paslaugos, kas yra būdinga toms institucijoms, kurios pristatomos kaip Šiaurės Europos modelio teismų tarybos. Tačiau, skirtingai nei šios institucijos, Nyderlandų teismų taryba: pirma, jau yra aiškiai įvardijama kaip institucija, esanti teisminės valdžios dalimi, bet kuri nevykdo teisingumo (CCJE, Atsakymų rinkinys, 2021, p. 213); antra, veikia kaip „buferis“ tarp teisminės valdžios ir vykdomosios valdžios tarpusavio santykiuose, pavyzdžiui, rūpinasi kasmetinėmis biudžeto derybomis su teisingumo ministru (Mak, 2018, p. 1807, 1816), nutraukiant bet kokį turėtą tiesioginį ryšį tarp vykdomosios valdžios ir teismų, nors, kaip minėta, ji neturi jurisdikcijos Nyderlandų Aukščiausiajam Teismui. Tokio tiesioginio ryšio su vykdomąja valdžia nutraukimas neužkerta galimybės šiai institucijai reguliariai susitikti su teisingumo ministru. Jeigu Nyderlandų teismų taryba manytų, kad jai yra trukdoma įgyvendinti jos įgaliojimus, tai turėtų būti apsvarstyta reguliarių susitikimų su vykdomąja valdžia metu (CCJE, Atsakymų rinkinys, 2021, p. 216–217). Tokie reguliarūs susitikimai negali būti vertinami kaip problema, jeigu teismų taryba nepradeda orientuoti savo veiksmų, atsižvelgdama į politinės valstybės valdžios interesus. O tai, Nyderlandų teisėjų vertinimu, būtent ir vyksta šioje valstybėje (Mak, 2018, p. 1837).

Kaip ir Švedijos *Domstolsverket*, Danijos ir Norvegijos teismų tarybos, Nyderlandų teismų taryba neturi įgaliojimų taikyti teisėjams drausminių priemonių. Jeigu Švedijoje, Danijoje ir Norvegijoje yra specialiai tam tikslui įsteigtos institucijos, tai Nyderlanduose drausmines priemones teisėjams taikančios institucijos yra teismų pirmininkai ir Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas (CCJE, Atsakymų rinkinys, 2021, p. 211), kuris vienintelis turi įgaliojimus teisėjus atleisti iš pareigų ar sustabdyti jų įgaliojimus (GRECO, Nyderlandų vertinimo ataskaita ..., 2013, 118 punktas). Tai, kad Nyderlandų teismų taryba nesprendžia drausminių priemonių teisėjams taikymo klausimų, yra būdinga Šiaurės Europos modelio teismų taryboms. Kita vertus, Švedijos, Danijos ir Norvegijos atvejai rodo, kad tam yra įsteigtos specialios institucijos, o tai nėra būdinga Nyderlandams. Nyderlandų teismų tarybos modelis iš esmės skiriasi nuo Šiaurės Europos teismų tarybų modelio, išskyrus tai, kad ši teismų taryba buvo steigiama siekiant įprasminti naują požiūrį teisingumo sistemos organizavimo srityje, kuriuo mėginama siekti tradicinės teisinės valstybės vertybės ir naujų organizacinių vertybių pusiausvyros (žr. Mak, 2018).

Taigi ne visos Šiaurės Europos modelio teismų tarybomis pristatomos institucijos gali būti tokios pripažįstamos. Šiam modeliui priskirtų institucijų analizė leidžia teigti, kad šios institucijos: pirma, nėra konstitucinį statusą turinčios valstybės institucijos, kurios yra formuojamos ne vien tik iš teisėjų; antra, neturi įgaliojimų dalyvauti formuojant teisėjų korpusą, išskyrus Nyderlandų teismų tarybą, nes tam yra įsteigtos kitos konstitucinio statuso neturinčios ne vien tik iš teisėjų formuojamos savarankiškos institucijos, kurios kreipiasi į sprendimą dėl teisėjų korpuso sudėties priimančią instituciją dėl siūlomos kandidatūros, o ši pasiūlymu vadovaujasi, kai šios savarankiškos institucijos gali nebūti tarptautinių institucijų atliekamo vertinimo objektu tarptautinių standartų atitikties požiūriu, nors tokiu objektu jos turėtų būti; trečia, neturi įgaliojimų taikyti drausminių priemonių teisėjams; ketvirta, iš esmės yra sudaromos teismų sistemos finansavimo, administravimo ir kitų sričių klausimams spręsti siekiant, kad būtų suteiktos tinkamos teisminės valdžios paslaugos, ir formaliai yra vykdomosios valdžios valdymo sritis, išskyrus Nyderlandų teismų tarybą, kuri yra laikoma teisminės valdžios dalis. Nei institucijų, pristatomų teismų tarybomis, nei institucijų, dalyvaujančių formuojant teisėjų korpusą, sudarymas nėra reguliuojamas nepriklausomos institucijos standartą atitinkančiu būdu. Šis teismų tarybų modelis sudaro prielaidų silpninti teisminės valdžios nepriklausomumo apsaugą.

1.2.3. Teismų taryba teisminės valdžios nepriklausomumo silpninimo tikslui: Lenkija

Lenkijoje į valdžią atėjus politinei partijai „Teisė ir teisingumas“ buvo pradėtos vykdyti plataus masto reformos, kurių objektas buvo teisminė valdžia. Reformomis užsibrėžta didinti teisminės valdžios veiksmingumą, sunaikinti joje įsivyravusį korporatyvizmą, siekiant atkurti visuomenės pasitikėjimą teismine valdžia. Šias reformas tarptautinė bendruomenė įvertino kaip pasikėsinimą į teisminės valdžios nepriklausomumą ir teisinės valstybės apsaugos realų susilpninimą, kai politinė valstybės valdžia, be kita ko, pamėgino instrumentalizuoti teisėjo ir teismų nepriklausomumą turinčią užtikrinti instituciją – teismų tarybą – pasitelkusi sumanią teisinę inžineriją.

Nesiekiant pateikti Lenkijos valdančiosios partijos iniciatyva priimtų įstatymų raidos, jų analizės ir vertinimo, nes tai jau plačiai mokslinėje literatūroje, mokslinėse konferencijose ir įvairiuose tarptautiniuose šaltiniuose atlikta[26], disertaciniam tyrimui yra svarbi ta Lenkijoje vykdytų reformų ir teisinio reguliavimo keitimo paketo dalis, pristatyta 2017 metais, kuri yra susijusi su teismų ir teisėjų nepriklausomumui užtikrinti sudaroma *Krajowa Rada Sądownictwa* (KRS) (toliau – Lenkijos teismų taryba) (Lenkijos Respublikos Konstitucija, 1997, 186 straipsnio 1 dalis). Ši institucija yra konstituciniu lygiu įtvirtinta valstybės institucija, kas yra Pietų Europos modelio teismų taryboms būdingas požymis. Būdama teismų ir teisėjų nepriklausomumo sergėtoja, Lenkijos teismų taryba nėra traktuojama nei teisminės valdžios dalimi, nei teisminę valdžią atstovaujančia institucija. Lenkijos konstitucinės justicijos institucijos vertinimu, Lenkijos teismų taryba yra *sui generis* institucija, kuri nėra nė vienos valstybės valdžios dalis. Anot Lenkijos Konstitucinio Tribunolo, Lenkijos Konstitucijos kūrėjai numatė *Krajowa Rada Sądownictwa* vietą tarp įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės valdžių, taip paverčiant šią instituciją valstybės valdžių bendradarbiavimo ir partnerystės forumu. Todėl, Lenkijos Konstitucinio Tribunolo vertinimu, Lenkijos teismų tarybai negali būti taikomos tokios pačios garantijos, kurios taikomos teisminei valdžiai (Konstitucinio Tribunolo 2017 m. birželio 20 d. sprendimas). Šiuo aspektu Lenkijos teismų taryba yra panaši į Belgijos. Bet, skirtingai nei Belgijos teismų taryba, Lenkijos teismų taryba nėra laikoma tam tikru ryšininku tarp teisminės valdžios, iš vienos

[26] Lenkijoje vykdytų reformų pagrindinius aspektus aptarė, pavyzdžiui, A. Balicki’is ir A. Juškevičiūtė-Vilienė (žr. Balicki, Juškevičiūtė-Vilienė, 2021); L. Pech’as, P. Wachowiec’as ir D. Mazur’as (žr. Pech *et al.*, 2021), R. Markowski’is (žr. Markowski, 2019) ir kt.

pusės, ir įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių, iš kitos pusės (Allemeersch et al., 2012, p. 341). Lenkijos teismų taryba – tai visų valdžių tam tikras forumas, kuris savo ruožtu nėra traktuojamas kaip Lenkijos teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucija. Tačiau, A. Bodnar'o ir L. Bojarski'io vertinimu, dėka kasdienės veiklos ir konstitucinės kultūros Lenkijos teismų taryba tokia institucija vis dėlto gali būti laikoma (Bodnar, Bojarski, 2012, p. 671). Kaip ir aptarti Pietų Europos teismų tarybų modeliai, Lenkijos teismų taryba turi konstitucinius įgaliojimus dalyvauti formuojant teisėjų korpusą. Tačiau, skirtingai nei Pietų Europos modelio teismų tarybos, Lenkijos teismų taryba neturi įgaliojimų spręsti drausminių priemonių teisėjams taikymo klausimų, kaip ir Belgijos teismų taryba. Lenkijos teismų taryba, kaip ir kitos aptartos Pietų Europos modelio teismų tarybos, turi savo atskirą biudžetą. Nepaisant to, kad Lenkijoje, kaip ir kitose Pietų Europos teismų tarybų modelio valstybėse, teisingumo ministras turi didelius įgaliojimus teisminės valdžios finansavimo srityje, tačiau Lenkijos teismų tarybai, skirtingai nei Pietų Europos modelio teismų taryboms, taip pat yra suteikti įgaliojimai šioje srityje[27].

Kaip matyti iš ESTT jurisprudencijos, susijusios su Lenkijos valstybe, norint užtikrinti pagal Europos Sąjungos teisę reikalaujamas teisminės valdžios nepriklausomumo ir nešališkumo garantijas, būtina, kad būtų taisyklės, kuriomis, be kita ko, yra reglamentuojamas teisėjų skyrimas (pvz., ESTT, *A. K. ir kiti (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)*, 2019, 123 punktas). Pagal Lenkijos Konstitucijos 179 straipsnį, Respublikos Prezidentas, remdamasis Lenkijos teismų tarybos siūlymu, skiria teisėjus neterminuotam laikotarpiui. Taigi teisėjų paskyrimo įgaliojimus turi Respublikos Prezidentas, kaip vykdomoji valdžia, kuriai siūlymus teikia Lenkijos teismų taryba, t. y. šiuo atveju sprendimą dėl teisėjų paskyrimo priimti įgaliojimus turi vykdomoji valdžia – Respublikos Prezidentas, kaip ir Prancūzijoje. Šie Lenkijos Respublikos Prezidento įgaliojimai skiriant teisėjus savaime neduoda pagrindo kvestionuoti teisminės valdžios nepriklausomumo ir nešališkumo. Lenkijos teismų tarybos dalyvavimas skiriant teisėjus leidžia riboti Respublikos Prezidento diskreciją, kuri gali būti ribojama: pirma, Lenkijos teismų taryba turi įgaliojimus siūlyti

[27] Remiantis CCJE duomenimis (CCJE, Lenkijos atsakymas, 2021), CEPEJ-GT-EVAL duomenimis (CEPEJ-GT-EVAL, Lenkijos vertinimas, 2020, p. 5–6), A. Bodnar'o ir L. Bojarski'io tyrimu (plačiau žr. Bodnar, Bojarski, 2012), Lenkijos Respublikos Nacionalinės teismų tarybos įstatymo 19 straipsnio 1 dalimi (2019 m. gegužės 23 d. redakcija).

kandidatus skirti juos teisėjais, kas yra labai panašu į aptartas Prancūzijos ir Belgijos teismų tarybas, todėl Respublikos Prezidentas nėra laisvas pats pasirinkti kandidatus skirti juos teisėjais, bet tai savaime neužkerta galimybės Respublikos Prezidentui Lenkijos teismų tarybos padarytą pasirinkimą vetuoti; antra, Lenkijos teismų taryba, turėdama galimybę siūlyti kandidatus skirti juos teisėjais, gali riboti Respublikos Prezidento diskreciją, kai Respublikos Prezidentas tarybos pateiktu siūlymu vadovaujasi. To pageidauja tarptautinės institucijos ir tai buvo galima stebėti realizuojant Prancūzijoje ir Belgijoje, kai Belgijos Konstitucijoje nustačius monarchui teisę vetuoti Belgijos teismų tarybos siūlymą, yra nustatytas ir įpareigojimas tokį savo sprendimą pagrįsti. ESTT vertinimu, tiek, kiek tokiais įgaliojimais yra naudojamasi tik išimtiniais atvejais ir griežtai bei veiksmingai yra laikomasi pareigos motyvuoti, tokie įgaliojimai negali sukelti pagrįstų abejonių dėl pasirinktų kandidatų nepriklausomumo (pvz., ESTT, *Repubblika prieš II-Prim Ministru*, 2021, 71 punktas). O ši motyvavimo pareiga yra problema tarptautinių standartų atitikties požiūriu Lenkijoje.

CCJE-BU 2016 m. spalio 26 d. nuomonės dėl Lenkijos teisėjų asociacijos „Iustitia“ pirmininko kreipimosi turinys rodo, kad Respublikos Prezidentas 2016 m. birželio 22 d. priėmė sprendimą nepaskirti įvairių grandžių teismų teisėjais dešimt kandidatų. Šiuo sprendimu Respublikos Prezidentas nesivadovavo Lenkijos teismų tarybos siūlymu dėl teikiamų kandidatūrų skirti juos teisėjais ir nenurodė jokių priimto sprendimo motyvų. CCJE-BU nuomone, tarptautinių standartų laikymosi požiūriu, Respublikos Prezidentas vis dėlto turėjo vadovautis Lenkijos teismų tarybos siūlymu dėl teisėjų paskyrimo ir tokiu būdu paskirti atitinkamus kandidatus teisėjais. Ta aplinkybė, kad Respublikos Prezidentas sprendimo nepaskirti Lenkijos teismų tarybos pateiktų kandidatų teisėjais nemotyvavo, rodo teisėjų skyrimo procedūros skaidrumo stoką. Tai, CCJE-BU vertinimu, neatitinka tarptautinių standartų (CCJE-BU, Nuomonė dėl Lenkijos teisėjų asociacijos „Iustitia“ prašymo ..., 2016, 15–16, 18 punktai). Šiame kontekste klausimas, kuris galėtų būti keliamas: o kokius iš tiesų įgaliojimus turi Lenkijos Respublikos Prezidentas pagal Lenkijos Konstituciją? Aptariamoje CCJE-BU nuomonėje matoma, kad tarp Lenkijos konstitucinės teisės specialistų šiuo klausimu nėra vienos nuomonės. Vieni mano, kad Respublikos Prezidento galios skiriant teisėjus yra formalios ir jis negali nesilaikyti Lenkijos teismų tarybos siūlymo. Kiti teigia, kad Respublikos Prezidentas turi veto teisę. Vienų vertinimu, Respublikos Prezidentas, įgyvendamas šią teisę, turi priimtą sprendimą pagrįsti, o kitų – kad Respublikos Prezidento veto teisė yra jo prerogatyva ir šios teisės įgyvendinimas nekelia reikalavimo Respublikos Prezidentui pagrįsti priimtų veto sprendimų (CCJE-BU, Nuomonė dėl Lenkijos teisėjų

asociacijos „Iustitia“ prašymo ..., 2016, 4 punktas). Tad konstitucines nuostatas galimai atitinkantys prezidento / valstybės vadovo aktai gali neatitikti tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytų standartų. Nėra aišku, kaip spręsti klausimą, kai tam tikrus tarptautinius standartus neatitinkantys prezidento / valstybės vadovo aktai galimai yra konstitucines nuostatas atitinkantys ir tie aktai galutinio tarptautiniais standartais siekiamo rezultato kontekste galimai patys savaime netgi nėra jokia problema, nes yra sukurti tam tikri mechanizmai, kuriuos svarbu tirti ir įvertinti. Vis dėlto siekiant, kad prezidento / valstybės vadovo aktai nebūtų problema teisminės valdžios nepriklausomumui, tokia institucija kaip teismų taryba, dalyvaujanti formuojant teisėjų korpusą, turi būti nepriklausoma, reguliuojant jos sudėtį nepriklausomos institucijos standartą atitinkančiu būdu.

Remiantis Lenkijos Konstitucija galima teigti, kad Lenkijos teismų taryba yra formuojama ne vien tik iš teisėjų: yra aiškiai nustatytas dvidešimt penkių narių skaičius ir ją sudaro teisėjų dauguma. Tarp dvidešimt penkių teismų tarybą sudarančių narių: septyniolika narių yra teisėjai, iš jų – du yra nariai pagal pareigas (Lenkijos Aukščiausiojo Teismo pirmasis pirmininkas ir Lenkijos vyriausiojo administracinio teismo pirmininkas) ir aštuoni nariai yra ne teisėjai, iš jų – septyni yra aktyvūs parlamento ir vykdomosios valdžios nariai (šeši nariai yra įstatymų leidžiamosios valdžios nariai ir vienas narys yra vykdomosios valdžios narys pagal pareigas ir tai būtų teisingumo ministras) ir vienas narys yra Respublikos Prezidento skiriamas asmuo (Lenkijos Respublikos Konstitucija, 1997, 187 straipsnio 1 dalis). Respublikos Prezidentas Lenkijos teismų tarybos nariu paprastai skiria teisėją arba teisėją emeritą (CCJE, Lenkijos atsakymas, 2021). Tai reiškia, kad gali atsitikti taip, jog šioje teismų taryboje narių teisėjų gali būti netgi aštuoniolika ir tokiu būdu teisėjai gali joje iš esmės dominuoti. Tai, pagal tarptautinės bendruomenės reiškiamą poziciją, nėra rekomenduotina. Bet renkamų taryboje teisėjų yra penkiolika, kurie, remiantis Lenkijos Konstitucinio Tribunolo 2007 m. liepos 18 d. sprendimu, turi būti renkami teisėjų iš Lenkijos Konstitucijos 187 straipsnio 1 dalies 2 punkte nurodytų teismų teisėjų. Jie tokiu būdu buvo renkami iki Lenkijoje vykdytų įstatyminių reformų pradžios ir Lenkijos Konstitucinio Tribunolo 2017 m. birželio 20 d. sprendimo priėmimo. Šiuo Lenkijos Konstitucinio Tribunolo sprendimu buvo pakeista konstitucinė doktrina ir, remiantis naująja doktrina, yra aišku, kad Lenkijos Konstitucijoje iš tiesų nėra konstitucionalizuota penkiolikos teisėjų atrinkimo į Lenkijos teismų tarybą tvarka, paliekant tai sureguliuoti įstatymais. Ši nekonstitucionalizuota teisėjų į teismų tarybą atrinkimo tvarka primena tą tvarką, kuri nustatyta Ispanijoje. Tai, kad į Lenkijos teismų tarybos sudėtį įeina aktyvūs parlamento nariai, nebuvo kliūtis Venecijos komisijai įvertinti

Lenkijos teismų tarybą iki jos sudarymo tvarkos pakeitimų kaip atitinkančią tarptautinius standartus (Venecijos komisija, Nuomonė dėl įstatymų projektų, 2017, 18 punktas), nors, pagal tos pačios Venecijos komisijos minėtos ataskaitos „Teisėjų skyrimas“ nuostatas, teismų tarybos nariai, kurie nėra teisėjai, turėtų būti renkami parlamento kvalifikuota balsų dauguma iš asmenų, turinčių atitinkamą teisinę kvalifikaciją, o siekiant tokios institucijos depolitizavimo, jos nariai neturėtų būti aktyvūs parlamento nariai (29 ir 32 punktai). Formalus Lenkijos teismų taryboje septyniolikos teisėjų skaičius, galintis virsti skaičiumi aštuoniolika Respublikos Prezidentui paskyrus dar vieną teisėją, kai tarybai pirmininkauja tarybos išrinktas teisėjas, iš tiesų leidžia kalbėti apie teisėjų dominavimą taryboje, o tai turėtų kelti „korporatyvinio valdymo“ riziką (30 punktas), apie kurią Venecijos komisija nekalba. Maža to, Venecijos komisija nepasisakė, kad jos vertinamoje Lenkijos teismų taryboje iki reformų nebuvo užtikrintas plačiausias teisėjų atstovavimas ir narių įvairovė, nors ji žinojo (ar negalėjo nežinoti) apie aukštesniųjų teismų teisėjų susitelkimą Lenkijos teismų taryboje, o tai ir buvo esminis šios tarybos sudėties trūkumas, sudaręs pagrindą Lenkijos įstatyminių reformų iniciatoriams keisti Lenkijos teismų tarybos formavimo tvarką, siekiant stiprinti Lenkijos teismų tarybos demokratinį legitimumą, užtikrinti geresnį Lenkijos teisėjų atstovavimą (Iš: ESTT, *Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)*, 2021, 69 punktas) ir išspręsti korporatyvizmo problemą (Chancellery of the Prime Minister of Poland, 2018, 114 punktas).

Pagal siūlomą naują Lenkijos teismų tarybos sudarymo tvarką, narius teisėjus turėtų rinkti ne teisėjai, o parlamentas iš kandidatų, kuriuos gali siūlyti dviejų tūkstančių piliečių arba dvidešimt penkių teisėjų grupė (Lenkijos Respublikos Nacionalinės teismų tarybos įstatymas, 2011, 11a straipsnio (2019 m. gegužės 23 d. redakcija) 2 dalis). Taigi dvidešimt vienas Lenkijos teismų tarybos narys turi būti skiriamas įstatymų leidžiamosios valdžios, vienas narys – vykdomosios valdžios ir vienas narys yra vykdomosios valdžios narys pagal pareigas. Teisėjai šiuo atveju gali pareikšti savo nuomonę tik dėl kandidato tapti kandidatu į tarybą, o galutinį sprendimą turėtų priimti vienų rūmų parlamentas – Lenkijos Seimas – 3/5 balsų dauguma (Lenkijos Respublikos Nacionalinės teismų tarybos įstatymas, 2011, 11d straipsnio (2019 m. gegužės 23 d. redakcija) 5 ir 6 dalys). Panaši tvarka yra nustatyta aptartoje Ispanijoje. Šiose valstybėse dominuojančiai politinei jėgai niekas neužkerta galimybės išrinkti savo pageidaujamą kandidatą į teismų tarybą, nors Ispanijoje, skirtingai nei Lenkijoje, būtent teisėjų bendruomenės nuomonė turi pakankamą svorį teismų tarybos teisėjų narių rinkimuose. Be to, kaip atkreipė dėmesį CCJE-BU, jeigu Lenkijos Seime nebus pasiekta 3/5

balsų dauguma, tokiu atveju teisėjai yra išrenkami tie, kurie gauna daugiausiai balsų. O tai daro politizuotų narių teisėjų riziką didesnę (CCJE-BU, Nuomonė dėl Lenkijos teismų tarybos pateikto prašymo, 2017, 12 punktas). Pažymėtina, kad Ispanija nusprendė patikėti narių teisėjų atrinkimą į Ispanijos teismų tarybą parlamentui, siekdama spręsti teisėjų atstovavimo teismų taryboje problemą. Bet Ispanijos sprendžiama problema buvo ne aukštesniųjų teismų teisėjų dominavimas taryboje, kaip tai yra Lenkijoje, o vienai teisėjų asociacijai priklausantys teisėjai. Šią problemą spręsdama Ispanija vis dėlto susilpnino teisminės valdžios nepriklausomumo apsaugą ir yra dėl to kritikuojama. Kita vertus, jeigu Ispanija atstovavimo teismų taryboje problemą tam tikra apimtimi visgi išsprendė, tai Lenkija kol kas neužtikrina to, kad būtų atstovaujama skirtingų rūšių ir lygių teismams, t. y. būtų realiai sprendžiama ta problema, kurią vykdomomis taryboje reformomis siekta spręsti. Remiantis EŽTT duomenimis, į naujai sudarytą Lenkijos teismų tarybą buvo išrinkti būtent žemesniųjų teismų teisėjai, neįtraukiant apeliacinių teismų, Lenkijos Aukščiausiojo Teismo ir karo teismų teisėjų (EŽTT, *Grzęda v. Poland*, 2022, 55 punktas). Vadinasi, naujos sudėties Lenkijos teismų taryba neatitinka Lenkijos Konstitucijos 187 straipsnio 1 dalies 2 punkto, kuriame nustatyta, kad Lenkijos teismų tarybą sudaro penkiolika narių teisėjų, išrinktų iš Lenkijos Aukščiausiojo Teismo, bendrosios kompetencijos teismų, administracinių teismų ir karo teismų teisėjų. Maža to, Lenkijos Seimo renkami teisėjai į Lenkijos teismų tarybą nepadaro juos teisminės valdžios atstovais šioje institucijoje. Jie yra tik Lenkijos Seimo atrinkti teisėjai, kurie savo esme nėra teisminę valdžią Lenkijos teismų taryboje atstovaujantys nariai (plačiau žr. Matczak, 2018).

Šiame kontekste pažymėtina, kad iki reformų buvęs Lenkijos teismų tarybos modelis vis dėlto galėjo užtikrinti teismų ir teisėjų nepriklausomumą, nors jo negalima įvertinti kaip modelį, atitinkantį tarptautinius standartus. A. Śledzińska-Simon tyrimas rodo, kad teisėjai dominavo taryboje ne tik formalaus skaičiaus prasme, bet ir savo veikloje, kai narių ne teisėjų realus dalyvavimas tarybos posėdžiuose buvo mažiau reguliarus. Tokią praktiką lėmė Lenkijos Konstitucinio Tribunolo sprendimas, kuriuo buvo užtikrinta, kad Lenkijos teismų tarybos nariai realiai dalyvautų posėdžiuose, siekiant, kad būtų įgyvendintas balsavimo aktas. Šis sprendimas, anot mokslininkės, praktiškai lėmė teisingumo ministro nedalyvavimą Lenkijos teismų tarybos posėdžiuose ir kartu sumažino Lenkijos Aukščiausiojo Teismo pirmojo pirmininko bei Lenkijos vyriausiojo administracinio teismo pirmininko dalyvavimą dėl ilgų taryboje vykstančių svarstymų, susijusių su vertinimu ir atrinkimu kandidatų skirti juos teisėjais (Śledzińska-Simon, 2018, p. 1849–1850). Tai, kad Lenkijos teismų taryba buvo nepriklausoma nuo politinės

valstybės valdžios institucija, patvirtintų ir ESTT sprendimo *Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* turinys. Šiame sprendime teismas nurodo, kad, pagal anksčiau galiojusią teisėjų atrankos į Lenkijos teismų tarybą tvarką, nebuvo pavojaus, kad įstatymų leidžiamoji ir vykdomoji valdžios kontroliuotų Lenkijos teismų tarybą ir pakenktų šios institucijos nepriklausomumui. Pažymėtina, kad šioje institucijoje, siekiant, pavyzdžiui, minimizuoti vykdomosios valdžios įtaką, teisingumo ministro narystė net nėra narystė be balsavimo teisės. Kitaip tariant, Lenkijos teismų tarybos modelis iki šios institucijos sudarymo tvarkos pakeitimų rodo, kad šis modelis buvo laikomas veiksmingu modeliu siektinų tikslų požiūriu, nors jis ir negali būti įvertintas kaip atitinkantis tarptautinius standartus. Net jeigu nebuvo užtikrinta tinkama narių ne teisėjų atsvara teismų taryboje, o kartu ir jų atranka, tai nereiškia, kad Lenkijos teismų taryba negalėjo įgyvendinti savo konstitucinės paskirties – būti teismų ir teisėjų nepriklausomumo sergėtoja. Pastebėtina, kad, suteikus parlamentui įgaliojimus rinkti penkiolika Lenkijos teismų tarybos narių teisėjų į šią tarybą, joje vis tiek išlieka tas pats septyniolikos arba aštuoniolikos teisėjų skaičius. Jeigu jiems politinė valstybės valdžia nedarys poveikio, tai jie turėtų generuoti tokią pačią problemą, kurią įstatyminių reformų iniciatoriai ir siekė spręsti, – korporatyvizmą, ir ypač tuo atveju, kai teismų taryboje dominuoja vien tik žemesniųjų teismų teisėjai. Atrodo, kad Lenkija korporatyvizmo problemą mėgino spręsti ne per narių ne teisėjų veiksmingą kontrolę ir atsvarą teisėjų atžvilgiu teismų tarybos viduje, bet per tautos atstovų prižiūrėtą teisėjų į teismų tarybą atranką ir tokiu būdu politiškai kontroliuojamą Lenkijos teismų tarybą siekiant kreipti ją politiškai svarbių tikslų teisminės valdžios nepriklausomumo srityje įgyvendinimo kryptimi. Siekiant kontroliuoti teisminę valdžią ir įgyvendinti politinius tikslus šioje srityje, yra labai svarbu instrumentalizuoti pačią teismų tarybą ir į ją atrinkti teisėjus, kurie prisidėtų prie bendrojo politinės valstybės valdžios tikslo. O tarptautinės institucijos siekia, kad būtų išlaikyta pusiausvyra teismų taryboje tarp teisėjų ir kitų narių, atrinktų iš visuomenės, pabrėždamos dialogo tarp valstybės valdžių būtinybę (pvz., CCJE, Nuomonė Nr. 18 „Dėl teisminės valdžios padėties ...“, 2015).

Lenkijos pavyzdys iš esmės parodo, kaip politinė valstybės valdžia savo politiniams tikslams įgyvendinti gali mėginti sumaniai pasinaudoti tam tikrų teismų tarybų modelių pavyzdžiais. Ir ne tik jais. Pavyzdžiui, Lenkija savo argumentuose remiasi Venecijos komisijos nuomone dėl Ukrainos Konstitucijos pataisų (*Chancellery of the Prime Minister of Poland*, 2018, 115 punktas), kurioje ši komisija pasisako dėl galimai neveiksmingai įgyvendinamos drausminės procedūros, kuriai galėtų turėti įtakos

dominuojantys teismų taryboje teisėjai (Venecijos komisija, Nuomonė dėl Ukrainos Konstitucijos pataisų, 2013, 39 punktas), kai Lenkijos teismų taryba, pastebėtina, neturi jokių įgaliojimų šioje srityje. Taip pat remiasi Venecijos komisijos nuomone dėl buvusios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos Konstitucijos pataisų (*Chancellery of the Prime Minister of Poland,* 2018, 115 punktas), kurioje buvo sprendžiamas tinkamos pusiausvyros teismų taryboje klausimas, siekiant, kad teisėjai taryboje nedominuotų (žr. Venecijos komisija, Nuomonė dėl buvusios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos Konstitucijos pataisų, 2014, 73–76 punktai), o ne tai, kad parlamentas parinktų, kas turėtų būti nariais taryboje. Tačiau ta aplinkybė, jog penkiolika teisėjų į Lenkijos teismų tarybą renka parlamentas, pati savaime negali būti laikoma kaip pakankama konstatuoti, kad dėl tokiu būdu suformuotos teismų tarybos jau gali kilti abejonių dėl teisminės valdžios nepriklausomumo stokos. ESTT argumentuoja, kad vien dėl tos aplinkybės, jog tokia institucija kaip Lenkijos teismų taryba dalyvauja skiriant teisėjus, daugiausiai yra sudaryta iš teisėkūros institucijų pasirinktų narių, negali kilti abejonių dėl pasibaigus šiam procesui paskirtų teisėjų nepriklausomumo (ESTT, *Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)*, 2021, 103 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Bet visa tai gali atrodyti ir būti įvertinta visai kitaip, atsižvelgus į įvairias aplinkybes, kuriomis buvo steigiama naujos sudėties Lenkijos teismų taryba, į ką buvo atkreipęs dėmesį ESTT, nagrinėdamas Lenkijos bylas, kas taip pat atsiskleidė ir EŽTT jurisprudencijoje. Iš šių teismų sprendimuose Lenkijos bylose teikiamų duomenų yra matomos aplinkybės, kurioms esant buvo naujai sudaroma Lenkijos teismų taryba:

pirma, Lenkijoje buvo įgyvendintos plataus masto įstatyminės reformos, be kita ko, dėl Lenkijos Aukščiausiojo Teismo. Šios reformos apėmė ir pakeitimus šio teismo pačioje struktūroje, įsteigiant dvi kolegijas, įskaitant ir Drausmės bylų kolegiją, kuriai buvo suteikta labai didelė autonomija (ESTT, *Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)*, 2021, 106 punktas), o jos korpusą nuspręsta formuoti iš visiškai naujai skiriamų teisėjų, kurių skyrimo procedūroje svarbus vaidmuo buvo numatytas naujai įsteigtai Lenkijos teismų tarybai;

antra, Lenkijoje vykdomos Lenkijos Aukščiausiojo Teismo reformos apėmė ir viso mechanizmo sukūrimą, sutrumpinant teisėjų pensinį amžių, ir tai buvo pritaikyta kadencijos šiame teisme dar nebaigusiems teisėjams, tikintis, kad netrukus daugelis darbo vietų Lenkijos Aukščiausiajame Teisme bus užimtos, šio teismo teisėjams išėjus į pensiją (ESTT, *Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)*, 2021, 90, 106–107 punktai ir juose nurodyta

jurisprudencija), kai tokių darbo vietų užėmimo procese (t. y. skiriant šio teismo teisėjus) buvo numatyta dalyvauti naujai sudarytai Lenkijos teismų tarybai;

trečia, Lenkijoje vykdomomis reformomis dėl Lenkijos Aukščiausiojo Teismo teisėjų sutrumpinus teisėjų pensinį amžių buvo taip pat numatyti įgaliojimai Respublikos Prezidentui pratęsti šio teismo teisėjų įgaliojimų laiką teisėjams sulaukus naujai nustatyto pensinio amžiaus. Tai numačius Lenkijos teismų tarybai buvo suteikti įgaliojimai teikti Respublikos Prezidentui dėl to išvadas, nenumatant taisyklių, pagal kurias ši taryba būtų įpareigota tokias išvadas motyvuoti (ESTT, *Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)*, 2019, 117 punktas; ESTT, *Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)*, 2021, 90 ir 106 punktai bei juose nurodyta jurisprudencija);

ketvirta, Lenkijoje vykdomos reformos dėl Lenkijos Aukščiausiojo Teismo apėmė teisėjų atrankos procedūros pakeitimą, kai kandidatų į šio teismo teisėjus atranką nuspręsta vykdyti ne per teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijas, o tiesiogiai naujai sudarytos Lenkijos teismų tarybos (Lenkijos Respublikos Aukščiausiojo Teismo įstatymas, 2017, 31 straipsnio 2 dalis), suteikiant įgaliojimus skelbti apie laisvas teisėjų vietas į Lenkijos Aukščiausiąjį Teismą Respublikos Prezidentui, kai juos anksčiau turėjo Lenkijos Aukščiausiojo Teismo pirmasis pirmininkas[28];

penkta, Lenkijoje naujos sudėties teismų taryba buvo įsteigta prieš laiką sutrumpinus jos narių teisėjų, atrinktų jų kolegų, įgaliojimų terminą (ESTT, *Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)*, 2021, 105 punktas)[29];

šešta, Lenkijos Aukščiausiojo Teismo teisėjų korpuso formavimo proceso metu įstatymų leidėjo galiausiai buvo nuspręsta nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį yra užkertama galimybė atlikti veiksmingą Lenkijos teismų tarybos sprendimų dėl Lenkijos Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimo teisminę kontrolę, įskaitant ir tai, kad negalima patikrinti įgaliojimų viršijimo

---

[28] EŽTT vertinimu, tokiu būdu buvo labiau susilpnintas teisminės valdžios dalyvavimas Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimo procedūroje (EŽTT, *Reczkowicz v. Poland*, 2021, 275 punktas).

[29] Europos Komisijos vertinimu, toks pirmalaikis tarybos narių teisėjų įgaliojimų sutrumpinimas ir veiklos nutraukimas pažeidžia teisinės valstybės ir teisėtumu grindžiamos demokratinės valstybės principą (Europos Komisija, Rekomendacija dėl teisinės valstybės principo Lenkijoje, 2017, 30 punktas).

ar piktnaudžiavimo jais atvejų, teisinės ar akivaizdžios vertinimo klaidos (remiantis ESTT, *A. K. ir kiti (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)*, 2019, 145 punktas; ESTT, *A. B. ir kiti prieš Krajowa Rada Sądownictwa (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – skundas)*, 2021, 157–164 punktai);

septinta, Lenkijos teismų tarybos formavimo tvarka, pagal kurią nariai teisėjai į Lenkijos teismų tarybą turi būti atrinkti parlamento, yra keičiama būtent tuo metu, kai vykdomos plataus masto įstatyminės reformos, kurių objektas yra teisminė valdžia (ESTT, *Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)*, 2021, 104 punktas);

aštunta, nauja Lenkijos teismų tarybos formavimo tvarka buvo nulemta Lenkijos Konstitucinio Tribunolo 2017 m. birželio 20 d. sprendimo, kuris: a) yra priimtas neteisėtos Konstitucinio Tribunolo sudėties; b) yra priimtas keičiant iki tol suformuotą konstitucinę doktriną, buvusią dermėje su tarptautiniais standartais ta apimtimi, jog reikalavo, kad narius teisėjus į Lenkijos teismų tarybą rinktų patys teisėjai; c) nėra, EŽTT vertinimu, tinkamai pagrįstas (žr. EŽTT, *Reczkowicz v. Poland*, 2021, 73, 237–239, 252 punktai); d) yra priimtas generalinio prokuroro kreipimosi į Konstitucinį Tribunolą pagrindu, keliant ne tik atstovavimo Lenkijos teismų taryboje klausimą, bet ir jos termino bendrumo klausimą, kai, pagal Lenkijos Konstitucijos 191 straipsnio 1 dalies 1 punktą, būtent generalinis prokuroras turi konstitucinius įgaliojimus kreiptis į Konstitucinį Tribunolą, nenustatant tokių įgaliojimų teisingumo ministrui; e) yra priimtas generalinio prokuroro kreipimosi į Konstitucinį Tribunolą pagrindu, kai generalinis prokuroras įstatyminėmis pataisomis yra padaromas ir teisingumo ministru, esančiu ne tik tarybos nariu pagal pareigas, bet ir turinčiu labai plačius įgaliojimus tiek teisingumo sistemos organizavimo srityje, tiek skiriant ir atleidžiant teismų pirmininkus ir jų pavaduotojus, tiek teisėjų drausminėse procedūrose[30];

devinta, naujai sudarytos Lenkijos teismų tarybos formavimo procedūra yra abejotina įvairiais aspektais: a) renkant narius į tarybą tik aštuoniolika kandidatų (iš maždaug dešimties tūkstančių teisėjų) pretendavo būti renkamais teisėjais į tarybą; b) nebuvo patvirtinta, ar nauji Lenkijos teismų tarybos nariai teisėjai buvo teisėtai iškelti kandidatais į tarybos narius, ir

[30] Europos Komisijos vertinimu, tai sudaro sąlygas teisingumo ministrui daryti įtaką teismų pirmininkams, o tai gali veikti asmeninį teisėjų nepriklausomumą nagrinėjant bylas (plačiau žr. Europos Komisija, Rekomendacija dėl teisinės valstybės principo Lenkijoje, 2017).

nebuvo aišku, kas parėmė jų kandidatūras; c) tam tikri kandidatai galimai parėmė vienas kito kandidatūras, rodant pačios teisėjų bendruomenės kandidatų būti išrinktais į tarybą palaikymo tikrąjį mastą; d) buvo atsisakoma atskleisti sąrašą asmenų, kurie parėmė kandidatus į tarybą, nors buvo priimtas galutinis teismo sprendimas tai atskleisti; e) mažiausiai vienas tarybos narys pats parėmė savo kandidatūrą; f) dalis naujos Lenkijos teismų tarybos narių susiję su vykdomąja valdžia[31].

Tad aplinkybės, kuriomis buvo naujai sudaryta Lenkijos teismų taryba, leidžia manyti, kad Lenkijos teismų taryba buvo sudaroma kaip politinės programos dalis, turinti prisidėti prie bendrojo politinės valstybės valdžios tikslo ir siekti užtikrinti teismų ir teisėjų nepriklausomumą taip, kaip ši politinė valstybės valdžia supranta. Visgi politinės valstybės valdžios turėtos subjektyviosios intencijos dėl Lenkijos teismų tarybos vaidmens turint bendro ketinimo teisminės valdžios nepriklausomumo silpninimo srityje ekspektacijas gali taip ir likti subjektyviosiomis intencijomis, kurių neobjektyvizuotas pasireiškimas Lenkijos teismų tarybos veiksmuose, rodant, kad ši taryba iš tiesų prie to prisideda, iš esmės negali nieko duoti moksliniame diskurse. Kitaip tariant, Lenkijos teismų taryba savo veikloje vis tik gali tinkamai įgyvendinti jai teisės nustatytus įgaliojimus, nepaisant to, ko galbūt tikėjosi iš jos politinė valstybės valdžia.

ESTT sprendime byloje *A. K. ir kiti (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* pažymi, kad iš tiesų tai, kiek Lenkijos teismų taryba yra nepriklausoma nuo politinės valstybės valdžios, kai vykdo jai pagal nacionalinę teisę pavestas užduotis kaip institucija, kuriai yra priskirtas teismų ir teisėjų nepriklausomumo sergėtojos vaidmuo, gali būti svarbu vertinant, ar jos atrinkti teisėjai atitiks nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimus, kylančius iš Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio; kad, vertinant tai, kiek Lenkijos teismų taryba yra nepriklausoma nuo politinės valstybės valdžios, gali būti pagrįstai atsižvelgiama, kaip taryba vykdo savo konstitucinę teismų ir teisėjų nepriklausomumo sergėtojos užduotį ir kaip ji naudojasi savo įvairiais įgaliojimais, visų pirma, ar ji tai daro taip, kad gali kilti abejonių dėl jos nepriklausomumo nuo politinės valstybės valdžios (139 ir 144 punktai). Vadinasi, turėtų būti labai svarbu ne tik analizuoti, kiek atitinkama institucija yra struktūriškai nepriklausoma, bet ir ar tokia institucija savo veikloje yra

[31] Remiantis EŽTT 2021 m. liepos 22 d. sprendimu byloje *Reczkowicz v. Poland* (77–79, 96, 271–272 punktai), L. Pech'o, P. Wachowiec'o ir D. Mazur'o tyrimu (žr. Pech *et al*., 2021).

nepriklausoma, ir ypač tuo atveju, kai pati institucija gali nesutikti su tuo, kad ji stokoja nepriklausomumo[32]. Visa tai reikalauja duomenų rinkimo ir tyrimo. Duomenų, kurie sudaro prielaidų abejoti Lenkijos teismų tarybos nepriklausomumu jai vykdant konstitucines pareigas, yra. Juos galima atrinkti iš ESTT ir EŽTT sprendimų. Tačiau tai neturėtų stabdyti tolesnio jų rinkimo. Be to, vertinant Lenkijos teismų tarybos nepriklausomumą, taip pat, manoma, neužtenka apsiriboti tik šios institucijos tyrimu. Padarius tyrimo objektu tik Lenkijos teismų tarybą, už tokio tyrimo ribų yra paliekamos, pavyzdžiui, Lenkijos teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijos, kurios dalyvauja formuojant teisėjų korpusą (kalbant apie bendrosios kompetencijos teismų teisėjus). O tai reiškia, kad teisėjų bendruomenės nuomonė formuojant teisėjų korpusą yra reikšminga, ir teisėjų bendruomenė, neapsiribojant jos naryste Lenkijos teismų taryboje, formuojant teisėjų korpusą dalyvauja. Kitas klausimas, kiek teisėjų bendruomenės nuomonės naujai sudarytos Lenkijos teismų tarybos yra paisoma. Lenkijos teismų tarybos nepriklausomumas nuo politinės valstybės valdžios tampa išties svarbus daug platesniame kontekste, nes vėliau jos pasiūlyti teisėjai, kurie galiausiai būtų Respublikos Prezidento paskirti, turėtų įsitraukti per Lenkijos teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijas į teisėjų skyrimo procedūrą, taip sukuriant jau kitokių požymių turinčio korporatyvizmo problemą.

Taigi konstitucinį statusą turinti ne vien tik iš teisėjų sudaryta Lenkijos teismų taryba visgi gali būti įvardyta Pietų Europos modelio teismų taryba, kurios esminiai konstitucinės sampratos elementai yra eksplicitiškai įtvirtinti Lenkijos Konstitucijoje. Ši institucija savo vaidmeniu formuojant teisėjų korpusą yra panaši į Prancūzijos ir Belgijos teismų tarybas, o nauja sudarymo tvarka – į Ispanijos teismų tarybą. Lenkijos teismų tarybos iki reformų ir jau reformuotos sudarymas nėra reguliuojamas nepriklausomos institucijos standartą atitinkančiu būdu sudarant prielaidas silpninti teismų ir teisėjų nepriklausomumą. Vis dėlto Lenkijos teismų taryba iki reformų, sudaroma iš teisėjų daugumos atrenkant juos pačių teisėjų, buvo nepriklausoma institucija ir ji gebėjo užtikrinti teismų ir teisėjų nepriklausomumą, nors jos sudėtyje buvo ir parlamento narių, ir teisingumo ministras, o naujai sudaryta Lenkijos teismų taryba, pakeičiant teisėjų atrankos būdą taip, kad juos renka

[32] Pavyzdžiui, Lenkijos teismų taryba, reaguodama į ESTT sprendimą byloje *Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)*, išreiškė savo poziciją, kuria ji visiškai nesutinka su tuo, kad ji stokoja nepriklausomumo nuo politinės valstybės valdžios (plačiau žr. Lenkijos teismų taryba, Pozicija dėl ESTT sprendimo, 2021).

parlamentas, kelia abejonių dėl jos nepriklausomumo. Tačiau vien tokios aplinkybės nepakanka. Vertinant šios institucijos nepriklausomumą svarbus tiek tas kontekstas, kuriam esant ji buvo naujai sudaryta, tiek jos veikla siekiant užtikrinti teismų ir teisėjų nepriklausomumą.

1.3. Kritinis tarptautinių *soft law* dokumentų vertinimas

Tarptautinių institucijų priimti *soft law* dokumentai dėl teismų tarybų turėtų padėti siekiant užtikrinti teisminės valdžios nepriklausomumą. Bet ar tokio požiūrio turėtų pakakti?

Sisteminė tarptautinių institucijų priimtų *soft law* dokumentų analizė, Europos Sąjungos valstybėse narėse įsteigtų teismų tarybų modelių tyrimas ir įvertinimas, kaip tirtos valstybės laikosi nustatytų standartų, taip pat kaip jos yra vertinamos dėl atitikties šiems standartams, atskleidžia, kad tarptautinių institucijų įtvirtintais standartais nėra skiriama dėmesio tokiems siektino tikslo požiūriu reikšmingiems dalykams, kaip antai:

nėra kreipiama dėmesio į tai, kokia teismų tarybų sudėtis turėtų būti faktinio sprendimo priėmimo momentu. Taigi standartas, kad ne mažiau kaip pusę tarybos narių turėtų sudaryti teisėjai, renkami jų kolegų, užtikrinant plačiausią atstovavimą ir narių įvairovę, gali būti visiškai neįgyvendintas, kai yra priimami konkretūs sprendimai, o tai, manoma, turėtų būti svarbu teismų tarybų sudėties standarto klausimu;

nors norima, kad teismų tarybose vis dėlto būtų sutelkta kuo daugiau galių, nėra kreipiama dėmesio į tai, kiek tokių galių centralizacija gali apskritai derėti atitinkamoje nacionalinėje teisės sistemoje;

nėra kreipiama dėmesio į tai, kad iš teisėjų, renkamų jų kolegų, daugumos sudarytos teismų tarybos gali būti sudaromos taip, kad plačiausias teisėjų atstovavimas ir narių įvairovė nėra užtikrinama. Maža to, iš teisėjų, renkamų jų kolegų, daugumos sudarytos teismų tarybos gali būti įvertintos kaip atitinkančios tarptautinius standartus, nepaisant to, kad plačiausias teisėjų atstovavimas ir narių įvairovė tokiose teismų tarybose nėra užtikrinamas;

nėra kreipiama dėmesio į tai, kad tarptautinius standartus atitinkančios teismų tarybos negali išspręsti mišrios sudėties teismų tarybomis sprendžiamos korporatyvizmo problemos. Siekdamos šią problemą išspręsti valstybės gali mėginti ieškoti sprendimų, kuriais silpninama teisminės valdžios nepriklausomumo apsauga. Bet lygiai taip pat tam tikruose socialiniuose ir politiniuose kontekstuose korporatyvizmas gali būti ne problema, kurią reikėtų išspręsti, o tik tam tikras nepageidaujamas reiškinys

siekiant užtikrinti teisminės valdžios nepriklausomumo apsaugą (plačiau žr. Selejan-Guțan, 2018);

nėra kreipiama dėmesio į tai, kad teismų tarybos nebūtinai turi turėti įgaliojimus drausminių priemonių teisėjams taikymo srityje, ir todėl joms negali būti automatiškai priskiriamos tos problemos, kurias mėginama spręsti mišrių teismų tarybų sudėtimis;

nėra kreipiama dėmesio į tai, kad nariai ne teisėjai mišriose teismų tarybose gali būti lygiai taip pat įsitraukę į korporatyvizmo schemas ir nebūtinai užtikrina teisėjų kontrolę ir atsvarą;

nėra kreipiama dėmesio į tai, kiek nepriklausomos nuo politinės valstybės valdžios teismų tarybos gali daryti poveikį paties teisėjo nepriklausomumui, o tas poveikis gali būti tiek pat pavojingas, kiek ir poveikis, kuris gali būti daromas išorės subjektų (plačiau žr. Kosař, 2016);

nėra kreipiama dėmesio į tai, dėl kokių teismų ir jų teisėjų yra įsteigtos valstybėse teismų tarybos;

nėra kreipiama dėmesio į teismų tarybų santykį ir jų sąveiką su savavaldėje teisminėje valdžioje dalyvaujančiomis institucijomis, taip pat į teisėjų asociacijų galimą įtaką pačiose teismų tarybose;

nėra kreipiama dėmesio į tai, kokia teisminės valdžios sistema yra įtvirtinta valstybėse ir kokios yra aukščiausiųjų teismų pirmininkų galios teisminei valdžiai per jų narystę ir pirmininkavimą teismų tarybose, jų pačių nepriklausomumą nuo politinės valstybės valdžios įtakos. Aplinkybė, kad aukščiausiųjų teismų pirmininkai tampa vykdomų įstatyminių reformų, nukreiptų į teisminę valdžią, objektais, rodo tokių pirmininkų ypatingą svarbą teisminės valdžios nepriklausomumo užtikrinimo srityje;

nėra kreipiama dėmesio į teismų pirmininkų, jų pavaduotojų ar skyrių pirmininkų galimą susitelkimą teismų tarybose, jų dalyvavimo proporcijas, kokia yra nustatyta stabdžių ir atsvarų sistema tarp teisėjų, iš vienos pusės, ir teismų pirmininkų, jų pavaduotojų ar skyrių pirmininkų, iš kitos pusės, kai pastarieji per narystę teismų tarybose gali spręsti dėl teisėjų paskyrimo, karjeros ar jiems taikomų poveikio priemonių (plačiau žr. Kosař, 2016);

nėra kreipiama dėmesio į tai, ar teisėjai gali tapti politinės valstybės valdžios institucijų nariais ir paskui grįžti į teisminę valdžią, ir ypač į tai, ar tokie teisėjai gali tapti teismų tarybų nariais ir jų pirmininkais pagal pareigas[33];

---

[33] Mokslinėje literatūroje tokie teisėjai vadinami „superteisėjais“ (Kosař, 2016, p. 248; Kosař, Spáč, 2021, p. 110).

nėra kreipiama dėmesio į tai, kad tarptautinių standartų atitikties požiūriu vertinimo objektu gali nebūti valstybėse įsteigtos tokios savarankiškos institucijos, kurios dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, bet kurios nėra įsteigtos kaip teismų tarybos, nors teisėjo ir teismų nepriklausomumo tikslui realizuoti ir buvo svarbios tik tos nepriklausomos institucijos, kurios dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, kurių bent pusę narių turėtų sudaryti teisėjai, atrinkti jų kolegų, užtikrinant plačiausią atstovavimą ir narių įvairovę;

nėra kreipiama dėmesio į tai, kad tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatyti standartai tam tikrais aspektais gali būti skirtingi ir nėra aišku, kuriais standartais reikėtų vadovautis, jeigu norima steigti teismų tarybas arba performuoti jau esamas taip, kad jos derėtų su tarptautiniais standartais. Ypač tai tampa reikšminga, kai tokiais standartais pradeda remtis tiek ESTT, tiek ir EŽTT[34];

nėra kreipiama dėmesio į teismų tarybų priimamų sprendimų turinio kokybę, ir ypač į tų sprendimų, kuriais politinė valstybės valdžia formuojant teisėjų korpusą turėtų vadovautis;

nėra kreipiama dėmesio į tai, kad net ir nepriklausomumo nuo politinės valstybės valdžios reikalavimus atitinkančios teismų tarybos išties gali ir neužtikrinti to, kad jų sprendimų pagrindu suformuotas teisėjų korpusas atitiktų aukščiausius profesionalumo ir etikos standartus, taip teisingumo akto adresatui būtų užtikrinta, jog bus priimtas teisingas sprendimas, o su tuo ir turi būti siejamas teismų tarybų nepriklausomumas (plačiau žr. Garoupa, Ginsburg, 2009);

nėra kreipiama dėmesio į tai, kad teismų tarybų sudėties atitinkamas standartas yra tik prielaida į tai, jog teismų tarybos joms suteiktų įgaliojimų apimtyje vykdytų įgaliojimus nepriklausomai nuo politinės valstybės valdžios. Tačiau tai savaime nereiškia, kad sudėties standartą atitinkančios institucijos nepriklausomai nuo politinės valstybės valdžios įgyvendina joms suteiktus įgaliojimus, taip neužtikrinant to, kad teisėjų korpusas būtų formuojamas tik iš aukščiausius profesionalumo ir etikos standartus atitinkančių asmenų, kurie turėtų užtikrinti teisingumo akto adresatui, kad bus priimtas teisingas sprendimas (plačiau žr. Garoupa, Ginsburg, 2009);

---

[34] Kiek visa tai gali tapti oficialiosios konstitucinės doktrinos dalimi, įvairiais aspektais nagrinėta J. Miliuvienės (Miliuvienė, 2018; Miliuvienė, 2019; Miliuvienė, 2020), E. Jarašiūno (Jarašiūnas, 2006), V. A. Vaičaičio (Vaičaitis, 2020b; Vaičaitis, 2020c), T. Birmontienės (Birmontienė, 2020), E. Spruogio (Spruogis, 2020) ir kt.

nėra kreipiama dėmesio į tai, kad naujosiose demokratijose įsteigtose teismų tarybose nariai ne teisėjai gali būti politinės valstybės valdžios nariai, renkami politinės valstybės valdžios narių, ir jos vis dėlto gali veiksmingai užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą;

nėra kreipiama dėmesio į tai, kad teismų tarybų sudėties konstrukto susiejimas su valstybės valdymo forma kelia daug neaiškumų, nes valstybės valdymo forma yra politikos mokslų tyrimo objektas ir šie mokslai ne visada gali pateikti vienareikšmį atsakymą, kai šis atsakymas gali nesutapti nei su tuo, kas yra įtvirtinta valstybių konstitucinėse nuostatose, nei su tuo, kas yra išaiškinta konstitucinėje doktrinoje, o kartu nėra aišku, kuriuo valstybės valdymo formos apibrėžimu turėtų vadovautis valstybės, siekiančios formuoti tarptautinius standartus atitinkančias teismų tarybas;

nėra kreipiama dėmesio į tai, kokiu būdu teismų tarybos pateikia nuomonę, rekomendaciją ar pasiūlymą toms institucijoms, kurios priima galutinius sprendimus dėl teisėjų korpuso sudėties, t. y. ar teismų tarybos nuomonę, rekomendaciją ar pasiūlymą pateikia po to, kai į jas kreipiasi institucijos, priimančios galutinius sprendimus dėl teisėjų korpuso sudėties (galima laikyti teismų tarybų pasyviu vaidmeniu), ar teismų tarybos pačios kreipiasi į institucijas, priimančias galutinius sprendimus dėl teisėjų korpuso sudėties, su pateikta savo nuomone, rekomendacija ar pasiūlymu, o institucijos, priimančios galutinius sprendimus dėl teisėjų korpuso sudėties, tuo vadovaujasi (galima laikyti teismų tarybų proaktyviu vaidmeniu);

nėra kreipiama dėmesio į tai, kad tarptautinių *soft law* dokumentų nuostatose įtvirtinti identifikuotinų valstybių teismų tarybų modeliai neatsižvelgiant į kontekstą negali tapti transplantavimo dalyku naujosiose demokratijose. Gali būti taip, kad teismų taryba atitinkamoje sociopolitinėje terpėje net negali būti veiksminga arba vien jos įsteigimo nepakanka, kai nėra sukurta mechanizmų, kurie sudarytų pagrindą veiksmingai teisminės valdžios savivaldai (plačiau žr. Beers, 2012). Anot K. Binmore'o, niekas niekada nepasiūlytų statyti lėktuvo ar tilto, nepagalvojęs, kaip mechanizmas atlaikys įtempimus ir apkrovas. Tačiau idėja, kad reikėtų skirti tiek pat dėmesio ir tiek pat rūpintis projektuojant socialinius konstruktus, paprastai sutinkama su panieka (Binmore, 2007, p. 89). O tokių emocijų raiškos turėtų būti vengiama.

Manoma, kad į visa tai yra svarbu atsižvelgti siekiant veiksmingai užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą skatinant tolesnę tarptautinių *soft law* dokumentų nagrinėjamoje srityje raidą. Tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytų standartų neaiškumai sudaro prielaidų ieškoti sumanių būdų kontroliuoti teisminę valdžią. Lenkija savo pavyzdžiu parodė, kaip politinė valstybės valdžia, siekdama kontroliuoti teisminę valdžią, gali savo tikslams mėginti instrumentalizuoti instituciją, kuri yra sudaroma tik dėl

to, kad užtikrintų teismų ir teisėjų nepriklausomumą. Tai, kas įvyko šioje valstybėje, taip pat Vengrijoje, kuri nebuvo analizuota šiame tyrime, turėtų būti pagrindas peržiūrėti standartus dėl teismų tarybų. Šiame kontekste matoma, kad CCJE 2021 m. lapkričio 5 d. priima nuomonę Nr. 24 „Dėl teismų tarybų raidos ...“. Bet joje iš esmės tėra tik tvirtinama tai, kas jau anksčiau šios institucijos buvo nustatyta dėl teismų tarybų, išskyrus tai, kad šioje nuomonėje CCJE labai aiškiai pradeda kreipti dėmesį teismų tarybų atsakomybei ir atskaitomybei, siejant tai su tarybų institucine atskaitomybe už savo veiklą visuomenei ir atsakomybe už šios veiklos rezultatus. Ši nuomonė negali būti laikoma tuo, kas iš esmės turėtų padėti užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą, kuriam ir steigiamos teismų tarybos, turint Lenkijos ir Vengrijos atvejų dabarties kontekstą. Antai CCJE pateiktame klausimyne valstybėms domėdamasi teismų tarybų sudėtimi nekreipia dėmesio į tai, kad svarbiausia yra ne tai, ar teismų tarybas sudaro teisėjų dauguma (ar ne mažiau kaip jų pusė), bet tai, kad teismų tarybas sudarytų teisėjų dauguma (ar ne mažiau kaip jų pusė), kurie būtų atrinkti jų kolegų, užtikrinant plačiausią atstovavimą ir narių įvairovę, tai, kad ta teisėjų dauguma iš tiesų būtų faktinio sprendimo priėmimo momentu. To pateiktais klausimais nėra mėginama išsiaiškinti. Tarptautinių institucijų palaikomo teismų tarybų sudėties standarto, kaip rodo atlikto tyrimo duomenys, negali užtikrinti būtent tos teismų tarybos, kurios yra priskirtinos Šiaurės Europos teismų tarybų modeliui, į kurį iš principo ir atsižvelgia CCJE savo nuomonėse. Tačiau tarptautinių institucijų palaikomas teismų tarybų sudėties standartas yra būdingas Pietų Europos modelio teismų taryboms, o šis modelis ir tapo eksportuotinu standartu tarptautinių *soft law* dokumentų pagalba ir tarptautinės institucijos, kuriančios gaires dėl teismų tarybų, turėtų siekti nustatyti, kaip tas standartas iš tiesų yra realizuojamas valstybėse. To nėra pamėginta išsiaiškinti CCJE. Šios institucijos suformuluoto klausimyno turinys taip pat rodo, kad ji nemėgina išsiaiškinti, kokią proporciją tarybose sudaro teisėjai, žinant, kad teisėjų ryškus dominavimas teismų tarybose nėra tinkamas modelis, kurį turėtų rinktis valstybės. CCJE visiškai nekelia klausimo, kokie subjektai dalyvauja priimant sprendimus dėl teisėjų paskyrimo ir profesinės karjeros, taip pat klausimo, kas apskritai priima galutinius sprendimus dėl teisėjų paskyrimo ir profesinės karjeros. Institucija nekelia klausimo dėl valstybės valdymo formos, kai narystė tarybose ir pirmininkavimas jose yra susiejamas būtent su šia politikos mokslų kategorija. CCJE nemėgina išsiaiškinti, kokia yra sudėtis tų institucijų, kurios turi įgaliojimus dalyvauti priimant sprendimus dėl teisėjų paskyrimo ir profesinės karjeros, bet kurios nėra įsteigtos kaip teismų tarybos. CCJE taip pat nemėgina išsiaiškinti, koks yra institucijų, turinčių įgaliojimus dalyvauti priimant

sprendimus dėl teisėjų paskyrimo ir profesinės karjeros, santykis su tomis institucijomis, kurios yra laikomos teismų tarybomis. CCJE nemėgina aiškintis, kokia yra sudėtis tų institucijų, kurios turi įgaliojimus dalyvauti priimant sprendimus dėl drausminių priemonių teisėjams taikymo, kai tokie įgaliojimai nebūtinai turi būti nustatyti teismų taryboms, taip pat koks tokių institucijų santykis su tomis institucijomis, kurios dalyvauja sprendžiant teisėjų korpuso sudėties klausimus. CCJE nededa pastangų siekiant išsiaiškinti, kokia yra valstybėse valdžių padalijimo struktūra, kas valstybėse yra laikoma teismų taryba valdžių padalijimo struktūroje ir t. t. Ta aplinkybė, kad CCJE minėtoje nuomonėje dėmesio centru padaro teismų tarybas, kai ne visų valstybių teismų tarybos turi įgaliojimus dalyvauti formuojant teisėjų korpusą, o šiame procese dalyvaujančių institucijų iš esmės nepastebi tuo aspektu, kad nemėgina išsiaiškinti, kokia yra šių institucijų sudėtis, jau sudaro pagrindą teigti, kad iš esmės CCJE nėra mėginama užkirsti kelio silpninti teisminės valdžios nepriklausomumą. Tos problemos, kurios turėtų būti sprendžiamos Lenkijos ir Vengrijos atvejų kontekste, siekiant, kad tai daugiau nesikartotų, nėra sprendžiamos. Tai, kad ESTT, kuriam galiausiai antrina ir EŽTT, tiesiog jau nebegalėjo nepasisakyti teismų tarybų, kurios nėra teismas, klausimu, pradėjęs Lenkijos pavyzdžiu brėžti tam tikras gaires dėl šių institucijų (Bogdanowicz, Taborowski, 2020, p. 308, 322), demonstruodamas tam tikrą teisminį aktyvizmą[35], Europos Sąjungos valstybėms narėms turėtų kelti nerimą, nes teisėjo ir teismų nepriklausomumo apsauga iš tiesų nėra tik deklaracija ir teisingumo sistemos organizavimas nėra išimtinai Europos Sąjungos valstybių narių vidaus kompetencija, leidžiant joms daryti šioje srityje bet ką, prisidengiant teisingumo sistemos organizavimo kompetencijos turėjimo argumento skraiste. Tačiau ESTT pradėtas tam tikras teisminis aktyvizmas Europos Sąjungos valstybių narių teisingumo sistemos organizavimo srityje, kuriam antrina ir EŽTT, nėra situacijos gelbėjimas. Todėl teisėjo ir teismų nepriklausomumo užtikrinimo klausimas lieka vis dar labai aktualus.

Tad, atsižvelgus į anksčiau išdėstytus argumentus, galima teigti, kad siekiant užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą, į tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytus standartus turėtų būti žvelgiama kritiškai tiek aiškinant ir taikant nacionalinę teisę, tiek ją kuriant.

---

[35] Plačiau apie Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnio 1 dalies antrosios pastraipos ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio aiškinimo problematiką žr. Bonelli, Claes, 2018; Bogdanowicz, Taborowski, 2020; Roeben, 2020; Jarukaitis, Morkūnaitė, 2021.

2. LIETUVOS TEISĖJŲ INSTITUCIJA: SPECIALIOS TEISĖJŲ INSTITUCIJOS KONSTITUCINĖ SAMPRATA

Ankstesnėje disertacinio tyrimo dalyje tirti įvairūs tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatyti standartai leido nustatyti šių dokumentų reglamentavimo neaiškumus ir jų taikymo sunkumus. Taip pat tirti Europos Sąjungos valstybėse narėse įsteigti teismų tarybų modeliai leido nustatyti jų struktūrinius ir veiklos ypatumus, jų galimą įvairovę, o kai kuriuos iš jų galima aptikti tiesiogiai įtvirtintus tarptautiniuose *soft law* dokumentuose. Tyrimas parodė, kad nė viena iš analizuotų valstybių sudarytomis institucijomis, pristatomomis teismų tarybomis, visa apimtimi nėra atsižvelgusi į tirtus tarptautinius standartus ir tai nebūtinai yra kliūtis siekti tų tikslų, kuriems šios institucijos turi būti sudaromos. Europos Sąjungos valstybių narių kontekste Lietuva nėra išimtis, nes ji taip pat yra įsteigusi analogišką instituciją ir taip pat turėtų atsižvelgti į tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytus standartus. Šia institucija yra laikoma Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija. Siekiant nustatyti specialios teisėjų institucijos perspektyvas savavaldėje teisminėje valdžioje, reikėtų išsiaiškinti, kokia institucija yra įtvirtinta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, atskleidžiant esminius šios institucijos konstitucinės sampratos elementus. Norint tai padaryti, reikėtų atlikti tiek Konstitucijos tekste įtvirtintų nuostatų, tiek oficialiosios konstitucinės doktrinos analizę, darant tyrimui reikšmingais atvejais aiškią skirtį tarp Konstitucijos teksto ir oficialiosios konstitucinės doktrinos.

2.1. Speciali teisėjų institucija kaip konstitucinio statuso teisminės valdžios savivaldos institucija: paskirtis ir galios

Lietuvos teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemos institucinės ir teismų tarybos modelio prielaidos glūdi Konstitucijoje.

Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje yra įtvirtinta, kad dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija, įstatymų leidėjo pavadinta Teisėjų tarybos vardu. Toks konstitucinis reguliavimas neleidžia teigti, kad Konstitucijoje yra įtvirtinti pagrindiniai šios institucijos elementai, kurie buvo nustatyti ankstesnėje disertacinio tyrimo dalyje aptartoms Pietų Europos modelio teismų taryboms, skirtingai nei to norėtų, pavyzdžiui, CCJE 2021 m. lapkričio 5 d. nuomonėje Nr. 24 „Dėl teismų tarybų raidos ...“. Todėl nėra visai aišku, kas ši institucija yra teisminei valdžiai

apskritai, ir nėra aiškus, koks jos vaidmuo siekiant užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą. Bet toks konstitucinis neapibrėžtumas tekstine savo forma nereiškia, kad šių elementų Konstitucijoje šiandien visiškai nėra. Juos tam tikra apimtimi yra atskleidęs Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje.

Nepriklausomo ir nešališko teismo užtikrinimo žmogui (ar asmeniui) siekiu Lietuvos Konstitucijoje, kaip ir daugelio demokratinių valstybių konstitucijose, yra įtvirtintos teisėjų ir teismų nepriklausomumą garantuojančios nuostatos, o jų sampratos aspektai yra atskleisti gausioje Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. Neanalizuojant visų teisėjų ir teismų nepriklausomumą garantuojančių nuostatų ir nesiekiant atskleisti visų teisėjo ir teismų nepriklausomumo principo sampratos elementų, glūdinčių Konstitucijoje, nes to nereikalauja atliekamo tyrimo apimtis, tyrimui svarbiu aspektu būtų galima pažymėti, kad tik nepriklausoma nuo kitų valstybės valdžių teismų, kaip teisminės valdžios institucijų, sistema gali laiduoti teismo organizacinį savarankiškumą, kurio materialinis pagrindas yra finansinis teismo nepriklausomumas nuo vykdomosios valdžios sprendimų, o kartu ir teisėjo procesinį savarankiškumą, kuris yra būtina nešališko ir teisingo bylos išnagrinėjimo sąlyga. Tik būdama nepriklausoma nuo kitų valstybės valdžių, teisminė valdžia ir gali įgyvendinti savo funkciją – vykdyti teisingumą (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. ir 2006 m. gegužės 9 d. nutarimai). Kitaip tariant, siektinų tikslų požiūriu teisminė valdžia turi būti visavertė ir nepriklausoma. Toks teisminės valdžios visavertiškumas ir nepriklausomumas suponuoja jos savireguliaciją ir savivaldą (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. ir 2006 m. gegužės 9 d. nutarimai). Šiame kontekste matoma, kad pačios teisminės valdžios „savivaldos“ sąvokos *expressis verbis* Konstitucijos tekste nėra įtvirtinta, skirtingai nei tai yra padaryta, pavyzdžiui, Konstitucijos X skirsnyje, kurio pavadinimui pasirinkta formuluotė „Vietos savivalda ir valdymas“. Tačiau, kaip argumentuoja E. Šileikis, teisminės valdžios savivaldos esmė logiškai ir sistemiškai išplaukia iš teisėjo ir teismų nepriklausomumo paties principo (Konstitucijos 109 straipsnio 2 dalis ir 114 straipsnio 1 dalis) ir minėtos konstitucinės nuostatos, kad dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija (Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalis) (Šileikis, 2004, p. 289), kas iš principo yra dermėje su Konstitucinio Teismo argumentacija „byla po bylos“ formuojamoje oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje[36]. Nekvestionuojant šių

[36] Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje yra pažymėjęs, kad teismų organizacinis savarankiškumas, teisminės valdžios savireguliacija ir savivalda, apimančią apimanti,

mokslininko argumentų, kuriems iš esmės pritariama, toliau galima argumentuoti, kad, pagal Konstituciją, teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos sistema savo pačia struktūra turėtų būti suformuota ir veikti taip, jog būtų įgyvendintas konstitucinis teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas apsaugant kiekvieną teisėją ir visus teismus nuo politinės valstybės valdžios įtakos ir kitų asmenų kišimosi į teismų ir teisėjų veiklą; kad teisėjai deramai atliktų savo konstitucines pareigas ir priimtų teisingus sprendimus vadovaudamiesi Konstitucija, įstatymais ir teise; kad teisėjų korpusą sudarytų tik aukščiausius profesionalumo ir etikos standartus atitinkantys teisėjai; kad kiekvienas neteisėtas ar neetiškas teisėjo poelgis būtų deramai įvertintas; kad būtų įgyvendintas skaidraus ir efektyvaus teisingumo vykdymo siekis; kad savo veikloje teisminė valdžia stiprintų visuomenės pasitikėjimą teismais ir t. t. Teisminės valdžios savireguliacija ir savivalda siekiama užtikrinti ne pačių teisėjų laisvę nebūti niekam atskaitingiems už savo sprendimus, t. y. ne teisėjų savivalę suteikiant tam tikrų privilegijų, bet siekiama užtikrinti teisėjų laisvę nuo politinės valstybės valdžios ir kitų asmenų įtakos bei kišimosi ir sudaryti visas sąlygas įvykdyti pareigą žmogui (ar asmeniui), kad būtų garantuota jo teisė turėti nešališką ginčo arbitrą, kuris, pagal Konstituciją, įstatymus ir teisę iš esmės išspręstų kilusį ginčą (*inter alia*, Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 27 d. nutarimas). Kitaip tariant, pagal Lietuvos aukščiausiąją teisę, visa teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos sistema turi tarnauti ne teisėjui apsaugant jį nuo kitų įtakos, bet teisingumo akto adresatui – žmogui (ar asmeniui), kad kiekvienoje byloje būtų užtikrinta, jog bus priimtas teisingas sprendimas. Šios sistemos pagrindinė institucija yra Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija, kuri Konstitucinio Teismo yra interpretuojama kaip svarbus Teismo – savarankiškos valstybės valdžios – savivaldos elementas (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas), turintis konstitucinį statusą.

Šis svarbus savarankiškos valstybės valdžios savivaldos elementas, turintis konstitucinį statusą, turi būti sudarytas labai aiškiai Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytam tikslui – patarti Respublikos Prezidentui dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų. Šių

---

be kita ko, ir teismų darbo organizavimą, ir teisėjų profesinio korpuso veiklą, ir Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios įstatymo numatytos teisėjų institucijos dalyvavimą formuojant teisėjų korpusą, yra teisėjo ir teismų nepriklausomumo principo elementai (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d., 2006 m. gegužės 9 d. nutarimai).

konkrečių įgaliojimų (atvejų) išvardijimas ir kitų įgaliojimų (atvejų) nepaminėjimas Konstitucijos tekste leidžia laikyti specialiai teisėjų institucijai nustatytų įgaliojimų sąrašą išsamų ar baigtinį. Analizuojant specialios teisėjų institucijos konstitucinius įgaliojimus, galima matyti, kad šios teisėjų institucijos konstituciniai įgaliojimai patarti Respublikos Prezidentui dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų yra gana platūs. Kitaip tariant, speciali teisėjų institucija dalyvauja sprendžiant ne tik teisėjų paskyrimo, bet ir paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų klausimus. H. Šinkūnas savo tyrime palyginęs šiuos specialios teisėjų institucijos įgaliojimus su Europos chartijos dėl teisėjų 1.3 papunkčiu labai taikliai nustatė, kad šiame chartijos papunktyje numatytos nepriklausomos institucijos paskirtis ir įgaliojimai yra beveik identiški Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytiems specialios teisėjų institucijos įgaliojimams (Šinkūnas, 2012a, p. 203). Aspektas, kad speciali teisėjų institucija yra konstitucinė valstybės institucija ir ji dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, sieja ją su pirmoje disertacinio tyrimo dalyje aptartomis Pietų Europos modelio teismų tarybomis. Vis dėlto analizuotų teismų tarybų modelių kontekste galima taip pat teigti, kad speciali teisėjų institucija, skirtingai nei Italijos ar Portugalijos teismų tarybos, pati savarankiško sprendimo dėl teisėjų korpuso sudėties neturi jokių konstitucinių įgaliojimų priimti. Taigi šiuo aspektu speciali teisėjų institucija yra visiškai kitokia nei šių valstybių teismų tarybos. Tai, kad speciali teisėjų institucija turi konstitucinius įgaliojimus kartu su Respublikos Prezidentu dalyvauti formuojant teisėjų korpusą, tarsi suartina ją su Prancūzijos, Belgijos ar net Lenkijos teismų tarybomis. Tačiau ar jos tokios iš tiesų savo požymiais yra panašios, kaip galėtų atrodyti, bus pamėginta nustatyti tyrimo eigoje. Šiame tyrimo etape yra svarbu kuo tiksliau išskirti svarbiausius šiam tyrimui specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos elementus, neneigiant kitų elementų svarbos.

Pagal Konstituciją, specialios teisėjų institucijos patarimo Respublikos Prezidentui reikia: pirma, teikiant Seimui skirti ir atleisti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus, o iš jų – pirmininką, kai galutinį dėl to sprendimą turi priimti Seimas (67 straipsnio 10 punktas, 84 straipsnio 11 punktas ir 112 straipsnio 2 dalis); antra, skiriant ir atleidžiant Seimo pritarimu Lietuvos apeliacinio teismo teisėjus, o iš jų – pirmininką, kai galutinį sprendimą dėl to priima Respublikos Prezidentas (84 straipsnio 11 punktas ir 112 straipsnio 3 dalis)[37]; trečia, skiriant ir atleidžiant apylinkių,

[37] Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime yra pažymėjęs, kad, nors Konstitucijos 112 straipsnio 3 dalyje eksplicitiškai yra reguliuojami Lietuvos

apygardų bei specializuotų teismų teisėjus ir pirmininkus, kai galutinį dėl to sprendimą priima Respublikos Prezidentas (84 straipsnio 11 punktas ir 112 straipsnio 4 dalis). Vis dėlto speciali teisėjų institucija dalyvauja ne visais teisėjų korpuso formavimo klausimais. Formuojant bendrosios kompetencijos teismų ir specializuotų teismų teisėjų korpusą speciali teisėjų institucija neturi įgaliojimų šiais atvejais: pirma, ji neturi jokių įgaliojimų priimti sprendimus dėl Konstitucinio Teismo teisėjų skyrimo, taigi neturi ir įgaliojimų patarti dėl kurio nors Lietuvos Respublikos teismo teisėjo atleidimo iš pareigų tais atvejais, kai šis teisėjas yra Seimo paskirtas Konstitucinio Teismo teisėju[38]; antra, ji neturi jokių įgaliojimų Respublikos Prezidentui patarti dėl teisėjo atleidimo iš pareigų tais atvejais, kai kurio nors Lietuvos Respublikos teismo teisėjas yra paskiriamas į kitas pareigas, nes yra sudaroma kuri nors kita Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta valstybės institucija, vykdanti Lietuvoje valstybės valdžią (išskyrus bendrosios kompetencijos teismus ir pagal Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalį įsteigtus specializuotus teismus)[39]; trečia, ji neturi jokių įgaliojimų Seimui patarti, ar Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininką, šio teismo teisėją, Lietuvos apeliacinio teismo pirmininką, šio teismo teisėją pašalinti iš pareigų apkaltos proceso tvarka pagal Konstitucijos 74 ir 116 straipsnius už tai, kad jie padarė šiurkštų Konstitucijos pažeidimą arba sulaužė priesaiką, taip pat paaiškėjus, jog yra padarytas nusikaltimas (Konstitucinio Teismo 2005 m. birželio 2 d., 2006 m. gegužės 9 d. nutarimai). Tad, pagal Konstituciją, Respublikos Prezidentas kartu su jam patarančia specialia teisėjų institucija dalyvauja formuojant

---

apeliacinio teismo teisėjų ir (paskyrus Lietuvos apeliacinio teismo teisėjus) šio teismo pirmininko skyrimo santykiai, tačiau šios dalies sisteminis aiškinimas suponuoja tai, kad minėto teismo teisėjai ir šio teismo pirmininkas turi būti atleidžiami tokia pat tvarka, kaip ir skiriami, t. y. įgaliojimus juos atleisti, jeigu tam pritaria Seimas, turi Respublikos Prezidentas.

[38] Konstitucinis Teismas 2005 m. birželio 2 d. nutarime yra pažymėjęs, kad prieš priimdamas sprendimą dėl kurio nors Lietuvos Respublikos teismo teisėjo, paskirto Konstitucinio Teismo teisėju, atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentas pagal Konstituciją neturi kreiptis patarimo į Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią teisėjų instituciją, o ši institucija pagal Konstituciją neturi įgaliojimų Respublikos Prezidentui patarti dėl to.

[39] Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime atsižvelgęs į tai, kad pagal Konstituciją teisėjas, kol jis eina pareigas, negali būti renkamas Seimo nariu ar Respublikos Prezidentu, yra konstatavęs, kad speciali teisėjų institucija pagal Konstituciją neturi įgaliojimų Respublikos Prezidentui patarti dėl teisėjo atleidimo iš pareigų tais atvejais, kai iš pareigų atleidžiamas kurio nors Lietuvos teismo teisėjas, kuris (sudarant Vyriausybę ar keičiant jos sudėtį) yra skiriamas Vyriausybės nariu (Ministru Pirmininku arba ministru).

žemesnių grandžių bendrosios kompetencijos teismų ir specializuotų teismų teisėjų korpusą, taip pat Respublikos Prezidentas kartu su jam patarančia specialia teisėjų institucija ir Seimas dalyvauja formuojant aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą. Vadinasi, speciali teisėjų institucija turi įgaliojimus dalyvauti tiek formuojant bendrosios kompetencijos teismų, tiek formuojant specializuotų teismų teisėjų korpusą. Šis požymis nėra būdingas aptartoms Italijos, Prancūzijos ir Portugalijos teismų taryboms. Nepaisant to, kad, formuojant teisėjų korpusą, gali dalyvauti ir Seimas, tačiau čia yra svarbus Respublikos Prezidento ir specialios teisėjų institucijos, į kurią Respublikos Prezidentas kreipiasi patarimo, santykis. Klausimas, kuris šiame kontekste gali būti keliamas, yra toks: kaip Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija reiškia savo patarimą? Ar ji yra institucija, kuri pati kreipiasi į Respublikos Prezidentą su pasiūlymu, kuriuo ji išreiškia savo patarimą? Ar ji yra institucija, į kurią Respublikos Prezidentas kreipiasi patarimo?

Ankstesnėje disertacinio tyrimo dalyje nustatyta, kad tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytais standartais nėra kreipiama dėmesio į tai, kokiu būdu teismų tarybos pateikia nuomonę, rekomendaciją ar pasiūlymą toms institucijoms, kurios priima galutinius sprendimus dėl teisėjų korpuso sudėties, t. y. nėra kreipiama dėmesio į tai, ar teismų tarybos nuomonę, rekomendaciją ar pasiūlymą pateikia po to, kai į jas kreipiasi institucijos, priimančios galutinius sprendimus dėl teisėjų korpuso sudėties, ar teismų tarybos pačios kreipiasi į institucijas, priimančias galutinius sprendimus dėl teisėjų korpuso sudėties, su išreikšta savo nuomone, rekomendacija ar pasiūlymu, o šia išreikšta teismų tarybų nuomone, rekomendacija ar pasiūlymu galutinius sprendimus priimančios institucijos turėtų vadovautis praktikoje. Analizuotų Prancūzijos, Belgijos ir Lenkijos teismų tarybų pavyzdžiai rodo, kad šiose valstybėse įsteigtoms teismų taryboms yra būdingas būtent pastarasis vaidmuo, kurį galima laikyti proaktyviu formuojant teisėjų korpusą (t. y. sprendžiant teisėjų skyrimo ar paaukštinimo klausimus). Pagal Konstituciją, konstituciniai Respublikos Prezidento įgaliojimai formuojant teisminę valdžią yra reikšmingas valstybės vadovo konstitucinio statuso elementas (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime yra pažymėjęs, kad speciali teisėjų institucija negali savo iniciatyva patarti ir jos duodamas patarimas gali būti tik po to, kai Respublikos Prezidentas į ją kreipėsi; kad kreiptis Respublikos Prezidentas gali tik dėl vieno asmens kandidatūros į tą pačią laisvą vietą, o jo kreipimosi negali saistyti ir nesaisto jokios valstybės institucijos, jokio valstybės pareigūno, jokios kitos institucijos, jokio kito asmens sprendimai. Konstitucinio Teismo vertinimu, tokių Respublikos

Prezidento įgaliojimų pakeitimas ar apribojimas, taip pat tokios šių įgaliojimų įgyvendinimo tvarkos nustatymas, kai Respublikos Prezidento veiksmai būtų saistomi Konstitucijoje nenumatytų institucijų ar pareigūnų sprendimų, reikštų Respublikos Prezidento konstitucinės kompetencijos pasikeitimą (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas). Vadinasi, Lietuvos atvejis yra toks, kad, formuojant teisėjų korpusą, pagal Konstituciją, iniciatyva priklauso būtent Respublikos Prezidentui, t. y. Respublikos Prezidentas kaip vykdomosios valdžios subjektas formuojant teisėjų korpusą veikia proaktyviai santykiuose su specialia teisėjų institucija, kai ši institucija turi patarti Respublikos Prezidentui tik po to, kai jis į ją kreipiasi, kad patartų dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų. Arba kitaip – specialios teisėjų institucijos vaidmuo formuojant teisėjų korpusą yra pasyvus. Būtent tokio proaktyvaus vykdomosios valdžios subjekto – valstybės vadovo – vaidmens formuojant teisėjų korpusą, kai jam patariančios institucijos – specialios teisėjų institucijos – vaidmuo yra pasyvus, nebuvo nustatyta nė vienoje aptartoje Pietų Europos teismų tarybų modelio valstybėje. Šiame kontekste galima teigti, kad Prancūzijos, Belgijos ir Lenkijos teismų tarybų veikimo principas santykių su prezidentu / valstybės vadovu srityje nėra panašus į specialios teisėjų institucijos veikimo principą santykių su Respublikos Prezidentu srityje. Be to, tuo, kaip speciali teisėjų institucija turi, pagal Konstituciją, veikti santykių su Respublikos Prezidentu srityje, nėra panašu į tas savarankiškas institucijas, dalyvaujančias formuojant teisėjų korpusą, kurias turi įsisteigusios valstybės, priskirtos Šiaurės Europos teismų tarybų modelio grupei. Tad šiuo aspektu Lietuva gali būti išties vertinama kaip unikali valstybė lyginant ją su kitomis valstybėmis. Bet taip pat galima teigti, kad Lietuva gali būti vertinama ir kaip unikali valstybė ne tik lyginant ją su kitomis valstybėmis, bet ir tuo, kad jos Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos, dalyvaujančios formuojant teisėjų korpusą, veikimo principas nėra įvertintas tarptautiniuose *soft law* dokumentuose. Todėl siekiant atsižvelgti į šiuose dokumentuose nustatytus standartus reikėtų tai daryti taip, kad būtų paisoma nacionalinės teisės ypatumų, atsižvelgiant į šiuos standartus tik kontekstualiai.

Vadinasi, Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje eksplicitiškai įtvirtinta speciali teisėjų institucija: pirma, yra teisminės valdžios savivaldos institucija, turinti konstitucinį statusą, o jos konstitucinės sampratos elementai yra tiek eksplicitiškai įtvirtinti Konstitucijos tekste, tiek ir Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje; antra, turi būti sudaryta ir turi būti sudaryta Konstitucijoje aiškiai nurodytam tikslui – patarti Respublikos Prezidentui formuojant visų grandžių bendrosios kompetencijos teismų ir specializuotų teismų teisėjų korpusą; trečia, turi patarti Respublikos Prezidentui dėl teisėjų paskyrimo,

paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų ir tokiu būdu turi įgyvendinti itin plačius konstitucinius įgaliojimus teisėjų korpuso formavimo srityje, kurių sąrašas šiame tyrime laikytinas išsamiu ar baigtiniu; ketvirta, santykyje su Respublikos Prezidentu turi veikti Respublikos Prezidento kreipimosi pagrindu, taigi, kaip tyrime laikoma, pasyviai.

2.2. Speciali teisėjų institucija konstitucinėje stabdžių ir atsvarų sistemoje: formuluotės „pataria speciali ... teisėjų institucija“ prasmės išsiaiškinimas

Kaip minėta, speciali teisėjų institucija turi būti sudaryta Konstitucijoje aiškiai nurodytam tikslui – patarti Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą. Tarptautinės institucijos yra tos nuomonės, kad teismų tarybų, dalyvaujančių formuojant teisėjų korpusą, priimamų sprendimų galia neturėtų būti devalvuota iki nesaistomojo pobūdžio nuomonės, rekomendacijos ar pasiūlymo pateikimo. Tad kyla klausimas: kokio pobūdžio patarimą Respublikos Prezidentui duoda speciali teisėjų institucija?

Tai, kad speciali teisėjų institucija turi būti sudaryta, kaip argumentuoja Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime, Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytam tikslui – patarti Respublikos Prezidentui dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų, sugestionuoja, kad jos priimamų sprendimų galia yra bendrąja prasme devalvuota iki nesaistomojo pobūdžio rekomendacijos pateikimo dėl to dalyko, dėl kurio į ją kreipėsi Respublikos Prezidentas, nes komentuojamoje konstitucinėje nuostatoje yra aiškiai įtvirtinta sąvoka „pataria“. Siekiant nustatyti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtintos sąvokos „pataria“ konstitucinę reikšmę, Konstitucija negali būti panaudota kaip savo pačios žodynas, nes ši sąvoka niekur kitur Konstitucijos tekste nėra įtvirtinta. Sąvoka „patarti“ kasdienėje vartosenoje paprastai suprantama kaip pasakymas subjektui, kaip jis turėtų elgtis tam tikru klausimu, kai subjektas nėra saistomas pasakymo turinio privalomumo, t. y. subjektas neprivalo veikti dėl to, ką sudaro patarimo dalykas. Be to, patarimo davėjas nėra įpareigotas tokį patarimą apskritai duoti. Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje argumentuoja, kad speciali teisėjų institucija ne tik padeda Respublikos Prezidentui formuoti teismus, bet ir yra atsvara Respublikos Prezidentui, kaip vykdomosios valdžios subjektui, formuojant teisėjų korpusą; kad specialios teisėjų institucijos patarimas sukelia teisinius padarinius: jei nėra šios institucijos patarimo, Respublikos Prezidentas negali priimti sprendimo dėl teisėjo paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo motyvuojamosios

dalies II skyriaus 6 punktas); kad ši doktrininė nuostata, be kita ko, reiškia, kad specialios teisėjų institucijos patarimo negalima interpretuoti kaip rekomendacijos Respublikos Prezidentui; kad, jeigu minėtas patarimas būtų tik rekomendacija, tai speciali teisėjų institucija neatliktų vienos iš teisminės valdžios atsvarų vykdomajai valdžiai funkcijos (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 14 punktas).

Vadinasi, remiantis Konstitucinio Teismo argumentacija galima teigti, kad, pagal Konstituciją, specialios teisėjų institucijos patarimas negali būti laikomas rekomendacija. O ši išvada plaukia iš doktrininės nuostatos, kad specialios teisėjų institucijos patarimas sukelia teisinius padarinius: jei nėra šios institucijos patarimo, Respublikos Prezidentas negali priimti sprendimo dėl teisėjo paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų. Tai suponuoja, kad specialios teisėjų institucijos patarimas nėra tas patarimas, kurio Respublikos Prezidentas gali nepaisyti formuodamas teisėjų korpusą. Bet tokiu Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies išaiškinimu Konstitucinis Teismas tarsi padaro pačią sąvoką „pataria“, įtvirtintą šioje nuostatoje, ne rekomendacinio pobūdžio. Vis dėlto tokia Konstitucinio Teismo pasirinkta Konstitucijos aiškinimo technika kelia neaiškumų. Siekiant nustatyti, ką galėtų reikšti sąvoka „pataria“ Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, reikėtų pirmiausiai išsiaiškinti, kokia institucija yra nurodyta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies formuluotėje „pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija“, vertinant tris dėmenis – Respublikos Prezidentas, speciali teisėjų institucija ir šios institucijos atliekama patarimo funkcija.

Nesiimant užduoties atlikti Konstituciniam Teismui aiškinant Konstituciją taikomų teisės aiškinimo metodų sistemos, kuri deskriptyviai nebuvo moksliškai analizuota, tyrimo ir jokių šios sistemos reformų, nes tai nėra disertacinio tyrimo dalykas, čia svarbu tik prisiminti, jog, pagal Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, susijusią su Konstitucijos aiškinimu, be to, kad Konstitucijos raidės negalima aiškinti vien pažodžiui, vien taikant lingvistinį-verbalinį teisės aiškinimo metodą, turi būti taikomi įvairūs teisės aiškinimo metodai: sisteminis, bendrųjų teisės principų, loginis, teleologinis, įstatymų leidėjo ketinimų, precedentų, istorinis, lyginamasis ir kt. (pvz., Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d., 2009 m. rugsėjo 24 d., 2020 m. liepos 30 d., 2022 m. gruodžio 29 d. nutarimai). Teisinio pozityvizmo paradigmoje egzistuojančioje teisės tradicijoje, net ir akceptavusioje tam tikrus *common law* tradicijos požymius, tai turėtų reikšti, kad lingvistinio-verbalinio teisės aiškinimo metodo, kuris taikomas aiškinant Konstituciją, nesuabsoliutinimas turbūt nereiškia jo visiško ignoravimo. O kartu nėra žinoma, kad kažkas būtų panaikinęs vadinamąją auksinę aiškinimo taisyklę,

jog įstatymo tekste vartojamus žodžius reikia suprasti taip, kaip jie yra vartojami kasdienėje kalboje, jeigu pats įstatymas nenumato kitaip (cituota Kūris, 1998, p. 26). Be to, negalimumas aiškinti konstitucines nuostatas izoliuotai viena nuo kitos, nes Konstitucija yra vientisas dokumentas, reiškia, kad lingvistinis-verbalinis teisės aiškinimo metodas, kuris taikomas aiškinant Konstituciją, turi būti taikomas kartu su sisteminiu, teleologiniu (suprantant jį kaip konstitucinio reguliavimo tikslo), t. y. su visais tais teisės aiškinimo metodais, kurie taikomi aiškinant Konstituciją, bet kurie leidžia formuluoti teiginius, kylančius iš Konstitucijos teksto, o ne tokius teiginius, kurie būtų labiau apie Konstitucijos tekstą, kuriuos galima formuluoti, jeigu Konstitucijos tekstas yra abstraktus. Na tai taip pat reiškia, kad suvokimas, jog Konstitucija nėra vien tik iš eksplicitinių nuostatų visumos sudarytas dokumentas (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas), nereiškia, kad galima kaip nors apeiti eksplicitinių nuostatų visumos analizės atlikimą ir išeiti iš šių nuostatų sukurtų tam tikrų rėmų, pradedant kurti konstitucinę doktriną, kuri būtų daugiau apie eksplicitines konstitucines nuostatas pagal tą viziją, kurią iš principo turėtų Konstitucinio Teismo teisėjai. Taigi, atsižvelgiant į šiuos Konstitucijos aiškinimo aspektus, toliau galima atlikti Konstitucijos aiškinimą, o kartu su tuo vertinti Konstitucinio Teismo atliktą šio dokumento aiškinimą tyrimui svarbiais aspektais.

2.2.1. Respublikos Prezidentas ir konstitucinė teisėjų institucija

H. Šinkūnas straipsnio antrašte „Ar speciali teisėjų institucija turėtų būti sudaroma vien tik iš teisėjų?“ iškėlė šiam tyrimui svarbų klausimą ir taip pat konstitucijos interpretavimo metodologijai svarbią problemą. Mokslininko neįtikino Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarime išsakyti argumentai, kad speciali teisėjų institucija turi būti formuojama vien tik iš teisėjų. Mėginant atsakyti į šį mokslinio straipsnio antrašte iškeltą klausimą ir šiame procese mėginant aiškintis, ką konstitucinė sąvoka „pataria“ galėtų reikšti, reikėtų išsiaiškinti formuluotės „pataria speciali ... teisėjų institucija“ prasmę, svarstant įvairias galimas jos aiškinimo alternatyvas.

Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtintą formuluotę „speciali ... teisėjų institucija“ aiškinant pažodžiui, ji lyg ir turėtų būti aiškinama taip, kad ši speciali teisėjų institucija turėtų būti sudaryta vien tik iš teisėjų. Konstitucinėje nuostatoje įtvirtintas žodis „teisėjas“ formuluotėje „speciali ... teisėjų institucija“ yra suprantamas kaip asmuo, vykdantis teisingumą Lietuvos Respublikos vardu. Akontekstinis specialios teisėjų institucijos interpretavimas turėtų reikšti, kad specialios teisėjų institucijos teisėjai yra

tiek bendrosios kompetencijos teismų, tiek Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalyje numatytų specializuotų teismų, tiek ir Konstitucinio Teismo teisėjai, t. y. iš esmės visi Lietuvos Respublikos teismų teisėjai nespecifikuojant jų nurodytu būdu. Tačiau tai, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalis numatyta Konstitucijos IX skirsnyje „Teismas“, leidžia labai nesunkiai nustatyti, kad teisėjais, sudarančiais specialią teisėjų instituciją, bus laikomi tik bendrosios kompetencijos teismų ir pagal Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalį įsteigtų specializuotų teismų teisėjai. Vadinasi, Konstitucijos teksto visas kontekstas leidžia teigti, kad tuo atveju, kai yra kalbama apie specialią teisėjų instituciją, Konstitucinio Teismo teisėjai nėra tie teisėjai, kurie yra specialios teisėjų institucijos sudėtyje. Arba kitaip – taikant sisteminį teisės aiškinimo metodą galima teigti, kad teisėjais, sudarančiais specialią teisėjų instituciją, bus laikomi tik bendrosios kompetencijos teismų ir pagal Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalį įsteigtų specializuotų teismų teisėjai. Tačiau net ir tai, kad Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą pataria speciali teisėjų institucija, tokia teisėjų institucija vis dėlto, manoma, galėtų būti traktuojama kaip teisėjų institucija ir tuo atveju, jeigu jos bent pusę narių sudarytų teisėjai, t. y. būtų mišrios sudėties, kurios dalį sudarytų teisėjai. Šį argumentą paremti galėtų pasitelkti įstatymų projektai, susiję su 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatymo priėmimu, iš kurių raidos galima matyti, kad steigiama iš teisėjų daugumos sudaryta mišrios sudėties Teismų taryba kaip speciali teisėjų institucija buvo traktuojama kaip teisėjų institucija, nes ši institucija buvo įvardyta ne Teismų tarybos, o Teisėjų tarybos pavadinimu, kai Teismų tarybos pavadinimas projektų raidoje atsirado tik vėliau. Maža to, argumentą, kad tokia institucija galėtų būti traktuojama kaip teisėjų institucija net ir tuo atveju, jeigu jos bent pusę narių sudarytų teisėjai, galėtų pastiprinti taip pat ir visai kitoks Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies aiškinimas, nei įprasta tai daryti.

Siekiant argumento preciziškumo, reikėtų vėl prisiminti, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta konstitucinė nuostata yra suformuluota taip: „Dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija.“ Tokia konstitucinės nuostatos formuluotė įprastai yra suprantama ir aiškinama taip, kad dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija. Šiame kontekste visiškai nėra gilinamasi į tai, kad formuluotėje „pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija“ gali būti tiesiog praleisti žodžiai „paskyrimas“, „paaukštinimas“, „perkėlimas“ ir „atleidimas iš pareigų“. Juos įrašius į minėtą formuluotę galima nesunkiai gauti štai tokią komentuojamos konstitucinės

nuostatos supratimo ir aiškinimo versiją – „Dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų institucija“. Tariant, kad šie žodžiai yra praleisti formuluotėje „pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija“ ir juos šioje formuluotėje įrašius, keičiasi visas Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies supratimas. Mat čia išsiskiria institucijos turimos jurisdikcijos objektas – teisėjai. Šis objektas nereikalauja, kad dėl jo sprendžianti institucija būtų suformuota vien tik iš teisėjų. Maža to, tokia institucija netgi gali būti formuojama taip, kad ją sudarantys teisėjai būtų mažuma, t. y. ji neturi būti formuojama taip, kad jos bent pusę narių sudarytų teisėjai. Čia svarbu akcentuoti, kad formuluotės „speciali ... teisėjų institucija“ aiškinimu visiškai nereikalaujama to, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta institucija būtų formuojama išimtinai vien tik iš teisėjų.

Vis dėlto tiek tokia ne vien tik iš teisėjų galima sudaryti „speciali įstatymo numatyta teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų institucija“, kurią galima sudaryti ir ne iš teisėjų daugumos, tiek tokia ne vien tik iš teisėjų galima sudaryti „speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija“, kurią galima sudaryti iš bent pusės narių teisėjų, laikant jas teisėjų institucijomis, iš esmės turėtų veikti tik kaip patariamoji institucija Respublikos Prezidentui. Toks šios institucijos kaip patariamosios Respublikos Prezidentui institucijos vaidmuo implikuoja, kad: pirma, ji neprivalo apskritai priimti sprendimo; antra, jos sprendimai neturi būti priimti intrainstituciniame pasitarime, juos apsvarsčius; trečia, jos sprendimai yra tik rekomendacinio pobūdžio.

Argumentą, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta speciali teisėjų institucija visgi turėtų būti formuoja ne išimtinai vien tik iš teisėjų, galėtų pastiprinti dar ir tai, kad Konstitucijos kūrėjų (ar rengėjų) intencija visiškai net nebuvo įtvirtinti būtent vien tik iš teisėjų sudarytos specialios teisėjų institucijos. Tai patvirtina Konstitucijos rengimo projektai[40]. Tačiau šiandien su tokiu argumentu niekur negalima nueiti dėl konstitucinių teorijų raidos procese įvykusių pokyčių ir visų tų trūkumų, kurie atsiskleidė vykstančiose amerikiečių mokslinėse diskusijose tarp „gyvojo“ konstitucionalizmo ir pirminių intencijų originalizmo (angl. *original intentions originalism*) proponentų, o kartu ir atsižvelgiant į visus tuos

[40] Plačiau žr. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo 1992 m. rugsėjo 17 d. vakarinio posėdžio Nr. 8 stenogramą, kurioje yra išdėstytas K. Lapinsko paaiškinimas.

pakitimus, kurie yra įvykę kalbos filosofijoje[41], kas taip pat turėtų būti imama domėn[42]. Todėl, jeigu Konstitucijos „dvasia“ ir nėra kažkokia mistika, taip, anot E. Kūrio, koncentruotai vadinant bendruosius konstitucinės santvarkos principus ir Konstitucijos kūrėjų siekius (Kūris, 1998, p. 52), tačiau šiandien vargu ar istorinė medžiaga apie Konstitucijos kūrėjų siekius dėl konstitucinių nuostatų galėtų būti laikoma konstitucinėse nuostatose įtvirtintos tų nuostatų prasmės, ir ypač tuo atveju, kai šios konstitucinės nuostatos negali būti vertinamos kaip abstrakčios. Tad kokios kitos specialios teisėjų institucijos aiškinimo alternatyvos yra galimos?

Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime argumentuoja, kad formuluotės „pataria speciali ... teisėjų institucija“ prasmės išsiaiškinimas negali būti grindžiamas vien verbaliniu, pažodiniu joje vartojamų sąvokų aiškinimu (motyvuojamosios dalies II skyriaus 28 punktas). Su šiuo Konstitucinio Teismo argumentu galima sutikti. Pažodinis formuluotėje „pataria speciali ... teisėjų institucija“ įtvirtintų sąvokų aiškinimas ne tik veda prie anksčiau nurodytų argumentų, bet ir neleidžia, pavyzdžiui, atsižvelgti į konstitucinės nuostatos patį tikslą, kuris yra ne, siauruoju požiūriu, specialios teisėjų institucijos patarimas Respublikos Prezidentui dėl teisėjų korpuso formavimo, bet, plačiuoju požiūriu, teisėjo ir teismų nepriklausomumas. Užtikrinus teisėjo ir teismų nepriklausomumą yra užtikrinamas ir visuomenės pasitikėjimas teismine valdžia, teise, valstybės teisine sistema. Ir čia kyla teleologinio teisės aiškinimo metodo, kuris, remiantis E. Šileikio duomenimis, Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo priėmimo momentu buvo šio teismo, aiškinant Konstituciją, sureikšminamas (žr. Šileikis, 2006), taikymo galimybės klausimas. Būtent turimas teisėjo ir teismų nepriklausomumo tikslas, vedantis kartu ir į visuomenės pasitikėjimą teismine valdžia, teise ir valstybės teisine sistema, pats savaime leistų įtraukti į

---

[41] Pavyzdžiui, P. Grice’as kalbos filosofijoje išplėtojo svarbią „kalbėtojo intencijos“ (angl. *speaker’s meaning*) analizę, t. y. „analizę to, ką vartodamas sakinį turi omenyje kalbėtojas, atskiriant tai nuo to, ką tas sakinys reiškia abstraktesne prasme“ (angl. *sentence meaning*) (žr. Dworkin, 2006, p. 65–66; Solum, 2007, p. 145–151; Solum, 2009, p. 947–949; Solum, 2020, p. 303–306). Mokslinėje literatūroje pirminių intencijų originalizmas gali būti siejamas su „kūrėjų intencijomis“ (angl. *framers’ meaning*), kas atitinka P. Grice’o kalbos filosofijoje išskirtą „kalbėtojo intencijos“ kategoriją (Solum, 2009, p. 949–953).

[42] Visa šio diskurso problematika, atsakant į klausimą, kodėl Konstitucijos kūrėjų (rengėjų) intencijos šiandien yra absoliučiai netinkamas Konstitucijos aiškinimo metodas, galima rasti išsamiai analizuotoje M. Borusevičiūtės publikacijoje „Originalizmo kaip konstitucijos interpretavimo teorijos šiandienos iššūkiai“ (žr. Borusevičiūtė, 2022a).

specialios teisėjų institucijos sudėtį ir kitus asmenis, kurie nėra teisėjai. Būtinumas užtikrinti visuomenės pasitikėjimą teismine valdžia, teise ir valstybės teisine sistema gali pateisinti ne tik kitų teisminės valdžios savivaldos institucijų sudarymą ne vien tik iš teisėjų, pritariant tokiu būdu Konstitucinio Teismo argumentui 2006 m. gegužės 9 d. nutarime[43], bet ir tokiu pačiu principu sudaromą specialią teisėjų instituciją. Teisminės valdžios vien profesiniu pagrindu formavimas nebūtinai turi lemti, kad teisminės valdžios savivaldos elementas turi būti formuojamas tokiu pačiu išimtinai vien profesinio pagrindo principu, ir ypač tuo atveju, jeigu yra akceptuojamas požiūris, kad teisėjas tarnauja visuomenei. Jeigu yra akceptuojamas požiūris, kad teisėjas tarnauja visuomenei, tokio požiūrio akceptavimas sugestionuoja, kad toks teisėjas turi turėti tokias savybes, kurios gali būti įvertintos ne vien tik pačių teisėjų (Bell, 2006, p. 16). Teisėjo ir teismų nepriklausomumas gali būti užtikrintas tik nepriklausomos teisminės valdžios savivaldos institucijos, kur šios institucijos nepriklausomumas gali būti užtikrintas ne jos suformavimu išimtinai vien tik iš teisėjų. Teisminės valdžios savivaldos institucijos nepriklausomumas gali būti užtikrintas ir į jos sudėtį įtraukus kitus asmenis, kurie nėra teisėjai. Vien tai, kad specialią teisėjų instituciją sudarytų ir kiti asmenys, kurie nėra teisėjai, neparodo ir neįrodo, kad tokiu principu suformuota speciali teisėjų institucija negalėtų patarti Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą taip, kad aukščiausius profesionalumo ir etikos standartus atitinkantys asmenys, atrinkti pagal objektyvius kriterijus, šį korpusą sudarytų, taip užtikrinant teisėjo ir teismų nepriklausomumą, kaip to reikalauja Konstitucija. O taip pat tai neveda prie teiginio, kad tokiu būdu būtų paneigtas Teismo, kaip visavertės ir veikiančios nepriklausomai nuo kitų valdžių, valdžios esmė[44]. Todėl į H. Šinkūno mokslinio straipsnio antrašte iškeltą mokslinį klausimą, ar speciali teisėjų institucija turėtų būti sudaroma vien tik iš teisėjų, galima šiuo momentu labai nesunkiai atsakyti, kad speciali teisėjų institucija neturėtų būti sudaroma vien tik iš teisėjų. Ir jeigu,

---

[43] Konstitucinis Teismas šiame nutarime yra pažymėjęs, kad įstatymų leidėjas Teismų įstatyme įtvirtinęs įvairias teisminės valdžios savivaldos institucijas, gali, ir ypač atsižvelgdamas į būtinumą užtikrinti visuomenės pasitikėjimą teismine valdžia, teise, valstybės teisine sistema, nustatyti ir tokį teisinį reguliavimą, kad į šias teisminės valdžios savivaldos institucijas įeitų ne vien teisėjai, bet ir kiti asmenys (motyvuojamosios dalies II skyriaus 30.3 papunktis).

[44] Teismo, kaip visavertės ir veikiančios nepriklausomai nuo kitų valdžių, valdžios esmė yra argumentas, kurį pavartojo Konstitucinis Teismas 1999 m. gruodžio 21 d. nutarime.

mokslininko vertinimu, specialios teisėjų institucijos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarime sprendžiama „(ne)konstitucingumo problema galėjo būti sprendžiama suteikiant teisę balsuoti dėl sprendimų tam tikrais klausimais (pavyzdžiui, dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ir atleidimo iš pareigų) priėmimo tik nariams teisėjams“ (Šinkūnas, 2012a, p. 205), tai čia galima teigti kai ką daugiau – taikant teleologinį teisės aiškinimo metodą, taikomą Konstitucinio Teismo, aiškinant Konstituciją, galima rasti mišrios sudėties specialią teisėjų instituciją, įgyvendinančią tuos pačius teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų konstitucinius įgaliojimus. Bet ir šiuo atveju speciali teisėjų institucija turėtų veikti tik kaip patariamoji institucija Respublikos Prezidentui, jos patarimas Respublikos Prezidentui būtų tik rekomendacinis, jis net neturėtų būti pateiktas ir neturėtų būti priimtas intrainstituciniame pasitarime, jį apsvarsčius. Taigi teleologinis teisės aiškinimo metodas, kuris yra taikomas Konstitucinio Teismo, aiškinant Konstituciją, kuo puikiausiai galėtų būti pritaikytas konkrečiu atveju, esant vienai labai svarbiai sąlygai, – konstitucinė nuostata turėtų būti tokia abstrakti, kad jos reikšmės negalima nustatyti remiantis Konstitucijos tekstu. To konkrečiu atveju nėra. Tad reikėtų grįžti prie to paties Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarime išsakyto argumento – formuluotės „pataria speciali ... teisėjų institucija“ prasmės išsiaiškinimas negali būti grindžiamas vien verbaliniu, pažodiniu joje vartojamų sąvokų aiškinimu ir galiausiai teigti, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalis turi būti aiškinama per valdžių padalijimo prizmę, atsižvelgiant į visą Konstitucijoje numatytą valstybės valdžių sąrangą bei stabdžių ir atsvarų mechanizmą, kuris, remiantis E. Kūriu, garantuoja atskirų valdžios šakų santykinį savarankiškumą ir pusiausvyrą (Kūris, 1998, p. 44).

Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime argumentuoja, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies formuluotė „pataria speciali ... teisėjų institucija“ aiškintina atsižvelgiant į įvairiuose Konstitucijos straipsniuose (jų dalyse) įtvirtintą teisėjų korpuso formavimo tvarką, pagal kurią valstybės valdžios institucijoms ir kitoms institucijoms, dalyvaujančioms formuojant teisėjų korpusą, nustatyti skirtingi įgaliojimai: teisėjus į pareigas skiria ir atleidžia politinio pobūdžio institucijos – Seimas arba Respublikos Prezidentas, patarimus Respublikos Prezidentui dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų duoda speciali teisėjų institucija (motyvuojamosios dalies II skyriaus 28 punktas). Šiam argumentui pritarus ir pridėjus, kad, formuojant Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų korpusą, Respublikos Prezidentui pritarimus duoda Seimas (Konstitucija, 1992, 112 straipsnio 3 dalis), galima toliau teigti, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija yra, kaip ir

argumentuoja Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime, „Teismo, t. y. savarankiškos valstybės valdžios, savivaldos institucija, kuri, kaip ir teisminė valdžia apskritai, yra ne politinio, bet vien profesinio pobūdžio“ (motyvuojamosios dalies II skyriaus 28 punktas). Todėl ji ir turi būti formuojama vien tik iš teisėjų. Tik profesiniu pagrindu sudaryta speciali teisėjų institucija gali būti atsvara Respublikos Prezidentui – ir kaip vykdomosios valdžios subjektui, ir kaip politinio pobūdžio institucijai – formuojant teisėjų korpusą (motyvuojamosios dalies II skyriaus 28 punktas). Būtent tokios specialios teisėjų institucijos kaip savarankiškos valstybės valdžios savivaldos institucijos, suformuotos išimtinai tik iš teisėjų, užduotis ir yra patikrinti Respublikos Prezidento padarytą pasirinkimą ir atliktą turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimą, išreikšti savo poziciją dėl Respublikos Prezidento padaryto pasirinkimo tinkamumo / netinkamumo, apsvarsčius tokį pasirinkimą intrainstituciniame pasitarime, t. y. iš principo ne generalizuotai, bet individualizuotai pasakyti Respublikos Prezidentui, kaip jis turėtų elgtis atitinkamu klausimu, už tai, kaip ir argumentuoja Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime, prisiimant visą atsakomybę (motyvuojamosios dalies II skyriaus 26 punktas). Ir jeigu, kaip teigia šis teismas savo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarime, nėra specialios teisėjų institucijos patarimo, Respublikos Prezidentas negali priimti sprendimo dėl teisėjo paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų (motyvuojamosios dalies II skyriaus 6 punktas).

Tokia specialios teisėjų institucijos, kaip teisminės valdžios savivaldos institucijos, patikra yra saugumas toms galioms, kurias turi Respublikos Prezidentas formuojant teisėjų korpusą, įvairiems Respublikos Prezidento galimiems šių galių piktnaudžiavimo atvejams. Tai suteikia teisminės valdžios savivaldos institucijai galių užkirsti galimybę tam, kad aukščiausių profesionalumo ir etikos standartų neatitinkantys asmenys netaptų teisėjų korpuso dalimi arba aukščiausius profesionalumo ir etikos standartus atitinkantys teisėjai nebūtų šalinami iš teisėjų korpuso Respublikos Prezidento, kaip vykdomosios valdžios institucijos, laisvos valios sprendimu ar tokios laisvos valios sprendimu, kuriai galiausiai taip pat pritartų Seimas. Kitaip tariant, stabdžių ir atsvarų sistemoje ne Respublikos Prezidentas veikia, o jam jo veikime pataria speciali teisėjų institucija, bet greičiau Respublikos Prezidentas veikia su specialios teisėjų institucijos patarimu. Ir tai būtų galima netgi laikyti galių ribojimo (suvaržymo) teorija, sudarančia pagrindą šitaip aiškinti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią teisėjų instituciją, kas nėra tapatu aiškinimui, jog speciali teisėjų institucija įgyvendina tik savo diskrecijos teisę pareikšti savo nuomonę tuo atveju, kai Respublikos Prezidentas kreipiasi į ją patarimo. Šiame kontekste reikėtų

pažymėti, kad Konstitucijos tekste nėra įtvirtinta, jog speciali teisėjų institucija turi apskritai kokią pareigą veikti, gavusi Respublikos Prezidento kreipimąsi, o šį saugiklį nustatė Konstitucinis Teismas[45]. Būtų galima sutikti su Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo argumentu, kad Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą specialios teisėjų institucijos patarimo negalima interpretuoti kaip rekomendacijos (motyvuojamosios dalies II skyriaus 14 punktas), bet ne ta prasme, kad sąvoka „pataria“ Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje jau reiškia ne rekomendacinio pobūdžio aktą, kaip tai atrodytų, kad daro Konstitucinis Teismas savo aiškinimu, o ta prasme, kad Respublikos Prezidento diskrecija formuojant teisėjų korpusą yra ribojama specialios teisėjų institucijos sprendimo ir be jos pozityviosios sankcijos dėl to asmens, dėl kurio Respublikos Prezidentas į ją kreipiasi patarimo, Respublikos Prezidentas negali priimti jokio tolesnio sprendimo dėl teisėjo paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų. Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalis leidžia teigti, kad vykdomosios valdžios institucija – Respublikos Prezidentas – ir teisminės valdžios savivaldos institucija – speciali teisėjų institucija – kartu dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, kur kiekviena jų turi savo specifines funkcijas. Teisėjų korpuso suformavimo prielaida yra specialios teisėjų institucijos indėlis patarimo forma. Aiškinant konstitucinę nuostatą, įtvirtintą Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, per valdžių padalijimo prizmę, ji turėtų būti suprantama taip, kad vien tik iš teisėjų sudaryta speciali teisėjų institucija privalo veikti, kai Respublikos Prezidentas kreipiasi į ją patarimo, patikrinti Respublikos Prezidento teikiamą asmenį, jį apsvarsčius intrainstituciniame pasitarime, galiausiai pareikšti savo nuomonę dėl Respublikos Prezidento valios įgyvendinimo. Specialiai teisėjų institucijai nesutikus su Respublikos Prezidento padarytu pasirinkimu, procesas toliau negali vykti. Ši atsvaros funkcija nepaneigia pačios sąvokos „pataria“ rekomendacinio krūvio.

Pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje neaiškino, ką konkrečiai reiškia sąvoka „pataria“. 1999 m. gruodžio 21 d. nutarime Konstitucinis Teismas, neatskleidęs sąvokos „pataria“ prasmės, tiesiog padaro išvadą – kad jei nėra specialios teisėjų institucijos patarimo, Respublikos Prezidentas negali priimti sprendimo dėl teisėjo paskyrimo, paaukštinimo,

[45] Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime yra pažymėjęs, kad Konstitucija nenumato ir netoleruoja tokios situacijos, kai speciali teisėjų institucija nepataria Respublikos Prezidentui, kai jam į šią instituciją kreipusis patarimo dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų, arba pataria jam ne dėl to, dėl ko buvo kreiptasi.

perkėlimo ar atleidimo iš pareigų. O šią padarytą išvadą Konstitucinis Teismas vėliau išaiškina 2006 m. gegužės 9 d. nutarime. Tačiau šią išvadą aiškindamas šis teismas taip ir neišaiškino sąvokos „pataria“ reikšmės konkrečioje Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje. Ir tai, manoma, yra minėto Konstitucinio Teismo nutarimo argumentacijos trūkumas. Todėl šiame kontekste būtų galima sutikti su Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarime išsakytais tokiais argumentais, kad:

pirma, tuo atveju, kai į specialią teisėjų instituciją Respublikos Prezidentas kreipiasi patarimo dėl teisėjo paskyrimo, paaukštinimo ar perkėlimo, o speciali teisėjų institucija pataria asmenį paskirti teisėju, paaukštinti teisėją ar jį perkelti, toks patarimas Respublikos Prezidento nesaisto (motyvuojamosios dalies II skyriaus 15.1 papunktis);

antra, tuo atveju, kai į specialią teisėjų instituciją Respublikos Prezidentas kreipiasi patarimo dėl anksčiau nurodytų atvejų, o speciali teisėjų institucija arba pataria Respublikos Prezidentui to nedaryti, arba atsako, jog nepataria Respublikos Prezidentui to daryti, Respublikos Prezidentas tokiu atveju negali to asmens paskirti teisėju, paaukštinti teisėjo ar jo perkelti (taip pat negali teikti kandidatūros Seimui, jeigu klausimas yra dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo arba Lietuvos apeliacinio teismo teisėjo) (motyvuojamosios dalies II skyriaus 15.2 papunktis);

trečia, tuo atveju, kai į specialią teisėjų instituciją Respublikos Prezidentas kreipiasi patarimo atleisti teisėją iš pareigų, o speciali teisėjų institucija tokio patarimo neduoda, tai Respublikos Prezidentas, negavęs tokio patarimo, negali atleisti teisėjo iš pareigų (taip pat negali teikti jo Seimui atleisti iš pareigų, jeigu atleidžiamas teisėjas yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas, o jeigu atleidžiamas teisėjas yra Lietuvos apeliacinio teismo teisėjas, tai negali prašyti Seimo pritarimo jį atleisti iš pareigų) (motyvuojamosios dalies II skyriaus 15.3 papunktis).

Tačiau negalima sutikti su Konstitucinio Teismo argumentu, kad tais atvejais, kai į specialią teisėjų instituciją Respublikos Prezidentas kreipiasi patarimo dėl teisėjo atleidimo iš pareigų, o speciali teisėjų institucija Respublikos Prezidentui pataria tokį teisėją atleisti iš pareigų, tai Respublikos Prezidentas, gavęs tokį specialios teisėjų institucijos patarimą, privalo atleisti atitinkamą teisėją iš pareigų (taip pat privalo teikti jį Seimui atleisti iš pareigų, jeigu atleidžiamas teisėjas yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas, o jeigu atleidžiamas teisėjas yra Lietuvos apeliacinio teismo teisėjas, tai privalo prašyti Seimo pritarimo jį atleisti iš pareigų) (motyvuojamosios dalies II skyriaus 15.3 papunktis), jeigu tokius Respublikos Prezidento veiksmus nulemia specialios teisėjų institucijos duoto patarimo reikšmė, kurią išaiškino Konstitucinis Teismas. Manoma, kad Respublikos Prezidento privalėjimą

atleisti atitinkamą teisėją iš pareigų (taip pat privalėjimą teikti teisėją Seimui, jeigu yra atleidžiamas iš pareigų yra aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjas) lemia jo pareiga paisyti Konstitucijos reikalavimų. Todėl jis privalo atleisti atitinkamą teisėją iš pareigų ar teikti jį Seimui esant nustatytiems atitinkamiems atleidimo pagrindams, kurių buvimą yra nustačiusi speciali teisėjų institucija, turinti prisiimti visą už tai atsakomybę. Specifinis Respublikos Prezidento ir specialios teisėjų institucijos veikimo principas nepaneigia pačios sąvokos „pataria“ rekomendacinio krūvio. Bet ar tai, kad specialios teisėjų institucijos patarimas suponuoja šios teisėjų institucijos duodamo patarimo patvirtinimo reikšmę veikiant stabdžių ir atsvarų mechanizmui, reiškia, kad patarimas turėtų būti suprantamas tik kaip pritarimo sinonimas[46]?

Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nėra įrašytos sąvokos „pritaria“ greta „pataria“. Vadinasi, komentuojama konstitucinė nuostata nėra suformuluota taip, kad Respublikos Prezidentui „pataria ir pritaria speciali ... teisėjų institucija“. Taip pat komentuojamoje konstitucinėje nuostatoje yra pasirinkta įtvirtinti būtent sąvoką „pataria“, o ne sąvoką „pritaria“. V. A. Vaičaičio vertinimu, Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime sustiprino specialios teisėjų institucijos vaidmenį santykyje su vykdomąja valdžia, konstatavęs, be kita ko, jog Respublikos Prezidentas negali paskirti ar atleisti teisėjo (ar kreiptis į Seimą), jei speciali teisėjų institucija tam „nepritarė“, taip žodį „pataria“ prilyginant žodžiui „pritaria“. Mokslininkas argumentuoja, kad būtų sunku rasti Konstitucija pagrįstą sąvokos „pataria“ gramatinės reikšmės pakeitimo pateisinimą. Teigia, kad, jeigu būtų norėta Konstitucijoje įtvirtinti nuostatą, jog Respublikos Prezidentas negali paskirti ar atleisti teisėjo be specialios teisėjų institucijos pritarimo, tai būtų buvę ir parašyta Konstitucijoje (Vaičaitis, 2020a, p. 20–21). Šiems mokslininko argumentams galima pritarti tik iš dalies.

Atliktas tyrimas neleidžia teigti, kad Konstitucinis Teismas buvo tiesiogiai sutapatinęs sąvokas „patarti“ ir „pritarti“, laikydamas jas sinonimais, nors stabdžių ir atsvarų mechanizmo veikimo kontekste šios sąvokos gali būti tapatinamos. Galima sutikti su V. A. Vaičaičio argumentu, kad, jeigu būtų norėta, tai komentuojamoje konstitucinėje nuostatoje būtų įtvirtinta sąvoka „pritaria“. Tačiau taip pat manoma, kad tokios aplinkybės, kaip: pirma, Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje sąvokos „pritaria“ eksplicitinis nenumatymas, o jos eksplicitinis numatymas nustatant Lietuvos

[46] L. Butkevičiaus, E. Kūrio ir H. Šinkūno vertinimu, specialios teisėjų institucijos patarimas yra pritarimas (Butkevičius *et al*., 2011, p. 162).

apeliacinio teismo teisėjų korpuso formavimo tvarką, pagal kurią Seimui yra nustatyti įgaliojimai pritarti, o specialiai teisėjų institucijai – patarti; antra, sąvokos „pritaria“ / „pritarimas“ eksplicitinis įtvirtinimas įvairiose konstitucinėse nuostatose[47] ir jos susiejimas su Seimo, t. y. įstatymų leidžiamosios valdžios institucijos, kuri ją sudarančių narių skaičiumi gali būti vertinama kaip skaitlinga ir kuri priima sprendimus balsuodama dėl tam tikros propozicijos[48], veiksmais, sudaro pagrindą ne tik teigti, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje sąvokos „pritaria“ eksplicitinis neįtvirtinimas tiesiog reiškia, kad speciali teisėjų institucija turėtų veikti atitinkamu būdu priimdama patarimo sprendimą ir neturėtų veikti atitinkamu būdu, kurio iš jos reikalautų pritarimo sprendimo priėmimas, bet ir teigti, kad speciali teisėjų institucija ją sudarančių narių skaičiumi neturėtų būti skaitlinga. Todėl pritarimo funkcija specialiai teisėjų institucijai eksplicitiškai Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nėra numatyta ir negali būti suprantama kaip pritarimo sinonimas.

Jeigu specialios teisėjų institucijos duodamas patarimas Respublikos Prezidentui būtų suprantamas tik kaip pritarimo sinonimas, tai išeitų, kad speciali teisėjų institucija turi veikti „už“, „prieš“ arba „susilaikau“ balsavimo principu dėl tam tikros propozicijos. Tai nėra būdingas veikimo principas

---

[47] Konstitucijoje yra nustatyta: „Pirmalaikius Seimo rinkimus gali paskelbti ir Respublikos Prezidentas, jeigu Seimas per 30 dienų nuo pateikimo nepriėmė sprendimo dėl naujos Vyriausybės programos arba nuo Vyriausybės programos pirmojo pateikimo per 60 dienų du kartus iš eilės nepritarė Vyriausybės programai“ (58 straipsnio 2 dalies 1 punktas); „Seimas pritaria ar nepritaria Respublikos Prezidento teikiamai Ministro Pirmininko kandidatūrai“ (67 straipsnio 6 punktas); „Seimas svarsto Ministro Pirmininko pateiktą Vyriausybės programą ir sprendžia, ar jai pritarti“ (67 straipsnio 7 punktas); „Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu skiria Ministrą Pirmininką, paveda jam sudaryti Vyriausybę ir tvirtina jos sudėtį“ (84 straipsnio 4 punktas); „Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu atleidžia Ministrą Pirmininką“ (84 straipsnio 5 punktas); „Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu skiria ir atleidžia Lietuvos Respublikos generalinį prokurorą“ (84 straipsnio 11 punktas); „Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu skiria ir atleidžia kariuomenės vadą ir saugumo tarnybos vadovą“ (84 straipsnio 14 punktas); „Ministrą Pirmininką Seimo pritarimu skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas“ (92 straipsnio 1 dalis); „Nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai“ (92 straipsnio 5 dalis); „Vyriausybė privalo atsistatydinti, <...> kai Seimas du kartus iš eilės nepritaria naujai sudarytos Vyriausybės programai“ (101 straipsnio 3 dalies 1 punktas); „Generalinį prokurorą skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu“ (118 straipsnio 5 dalis); „Ši Lietuvos Respublikos Konstitucija įsigalioja kitą dieną po referendumo rezultatų oficialaus paskelbimo ir su sąlyga, jeigu referendume jai pritars daugiau kaip pusė visų Lietuvos Respublikos piliečių, turinčių rinkimų teisę“ (151 straipsnis).

[48] Išskyrus Konstitucijos 151 straipsnį, kur pritarimą turi duoti daugiau kaip pusė visų Lietuvos Respublikos piliečių, turinčių rinkimų teisę.

teisminei valdžiai apskritai, o kartu tai negali būti būdingas ir vien tik iš teisėjų sudarytos teisminės valdžios savivaldos institucijos, dalyvaujančios formuojant teisėjų korpusą (t. y. dalyvaujančios stabdžių ir atsvarų sistemoje) veikimo principas. Teisminės valdžios apskritai veikimo principas yra argumentai ir motyvai, kurie neatsiejamai yra susiję su tam tikros nuomonės, pozicijos pareiškimu. Toks pat veikimo principas turėtų būti taikomas ir vien tik iš teisėjų sudarytai teisminės valdžios savivaldos institucijai, dalyvaujančiai formuojant teisėjų korpusą (t. y. dalyvaujančiai stabdžių ir atsvarų sistemoje). Taigi, galima toliau argumentuoti, nepaisant to, kad Respublikos Prezidentas gali suformuoti teisėjų korpusą tik turėdamas specialios teisėjų institucijos patarimą, kuris turi būti tik su pozityviąja sankcija, t. y. pritariant ar patvirtinant Respublikos Prezidento padarytą pasirinkimą po to, kai jis specialios teisėjų institucijos yra apsvarstytas intrainstituciniame pasitarime, bet tas pritarimas ar patvirtinimas, kaip ir tas patarimas, kuriuo nėra išreiškiamas pritarimas ar patvirtinimas, turi būti duotas specialios teisėjų institucijos tik tokiu veikimo principu, kuris yra būdingas teisminei valdžiai apskritai, – priimant motyvuotus sprendimus.

Tai, kad specialios teisėjų institucijos patarimai turi būti racionaliai argumentuoti su labai aiškiai išdėstytais motyvais, mano ir Konstitucinis Teismas, kuris 2006 m. gegužės 9 d. nutarime, be kita ko, yra pažymėjęs, kad specialios teisėjų institucijos patarimai Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą turi būti racionaliai argumentuoti; kad motyvai, dėl kurių patariama, turi būti aiškiai išdėstyti; kad šios institucijos patarimai turi būti pagrįsti vien nustatytais (išsiaiškintais) faktais; kad šios institucijos patarimai negali būti grindžiami prielaidomis, subjektyviosiomis specialios teisėjų institucijos narių nuostatomis ar nuomonėmis; kad kiekvienas specialios teisėjų institucijos narys turi aiškiai ir nedviprasmiškai pareikšti savo poziciją kiekvienu klausimu; kad šios institucijos darbas turi būti organizuojamas taip, kad dėl kiekvieno patarimo Respublikos Prezidentui būtų balsuojama posėdyje; kad pasibaigus balsavimui kiekvienas šios institucijos narys turi žinoti, kaip balsavo kiekvienas kitas jos narys (motyvuojamosios dalies II skyriaus 25 ir 26 punktai). Tačiau šiuo atveju, atrodo, kad visa tai turi būti išreiškiama ne rašytine forma, kas yra teisminės valdžios apskritai veikimo principas, bet žodine forma, o tai paprastai yra įstatymų leidžiamosios valdžios *modus operandi*. Be to, šiame Konstitucinio Teismo nutarime atskleistas specialios teisėjų institucijos sudarymo principas sudaro pagrindą teigti, kad ši institucija, Konstitucinio Teismo vertinimu, vis tik turėtų būti skaitlinga, nors tokios išvados neleidžia daryti Konstitucijos nuostatų analizė. Specialios teisėjų institucijos skaitlingumas, jos motyvų aiškus išdėstymas ir balsavimo procedūra, kai kiekvienas šios institucijos narys turi aiškiai ir

nedviprasmiškai pareikšti savo poziciją kiekvienu klausimu, leidžia apsisaugoti nuo vykdomosios valdžios potencijų veikti paskirus specialios teisėjų institucijos narius. Mat jeigu vykdomoji valdžia galėtų mėginti veikti ir galiausiai paveikti tam tikrus specialios teisėjų institucijos narius, to ji negali padaryti dėl visų šios institucijos narių tuo atveju, jeigu instituciją sudarančių narių yra daug. Todėl skaitlingumas yra svarbus saugiklis siekiant apsisaugoti nuo vykdomosios valdžios veiksmų ir galimo poveikio institucijai, kuri dalyvauja formuojant teisėjų korpusą. Bet toks vykdomosios valdžios poveikis gali būti įmanomas tik tuo atveju, jeigu vykdomajai valdžiai patarimus duodanti institucija būtų įstatymų leidžiamoji valdžia arba ne iš teisėjų daugumos sudaryta speciali teisėjų institucija. Taip būtų galima pagrįsti, kad patarimus vykdomajai valdžiai duodanti institucija turėtų būti skaitlinga. Toks vykdomosios valdžios poveikis vien iš teisėjų sudarytai specialiai teisėjų institucijai negalimas pagal apibrėžimą, nes tada kiltų klausimas, o kaip tokiu atveju šie teisėjai vykdo teisingumą Lietuvos Respublikos vardu. Be to, skaitlingumas nėra saugiklis nuo vykdomosios valdžios veiksmų ir poveikio institucijai, kuri dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, kai šios institucijos paskirų narių tolesnė teisėjo karjera priklauso nuo tos pačios vykdomosios valdžios ir jos prisiminimo, kokią poziciją aiškiai ir nedviprasmiškai buvo pareiškęs kiekvienas šios institucijos narys kiekvienu klausimu. Šios problemos nekiltų, jeigu vykdomajai valdžiai patarimus duodanti institucija būtų įstatymų leidžiamoji valdžia arba ne iš teisėjų daugumos sudaryta speciali teisėjų institucija.

Vadinasi, konstitucinė formuluotė „pataria speciali ... teisėjų institucija“ šiame tyrime suprantama ir aiškinama taip, kad vykdomoji valdžia formuojant teisėjų korpusą turi veikti kartu su specialios teisėjų institucijos patarimu, be kurio davimo teisėjų korpuso formavimo procedūra negali būti baigta. To reikalauja valdžių padalijimas. Todėl sutinkama su Konstitucinio Teismo argumentu, kad speciali teisėjų institucija yra atsvara vykdomosios valdžios institucijai formuojant teisėjų korpusą. Tokia specialios teisėjų institucijos konstitucinė samprata ir jos atliekama vienos iš teisminės valdžios atsvarų vykdomajai valdžiai funkcija nepaneigia pačios sąvokos „pataria“ rekomendacinio krūvio. Patarimo tikslui speciali teisėjų institucija turi būti sudaroma vien tik iš teisėjų, pritariant Konstitucinio Teismo išvadai dėl specialios teisėjų institucijos sudėties ir pridedant šį argumentą patikslinantį teiginį, – specialiai teisėjų institucijai įgyvendinant tiesiogiai Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus, nes atlikta analizė kol kas apėmė tik šį aspektą. Tik iš teisėjų sudaryta speciali teisėjų institucija gali patikrinti Respublikos Prezidento padarytą pasirinkimą ir atliktą turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimą. Eksplicitinis sąvokos „pritaria“ neįtvirtinimas

Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje šiame tyrime suprantamas ir aiškinamas taip, kad sąvoka „pataria“ negali būti vertinama kaip sinonimas sąvokos „pritaria“, kurios eksplicitinis neįtvirtinimas minėtoje konstitucinėje nuostatoje leidžia teigti, kad speciali teisėjų institucija, įgyvendindama Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus, turėtų veikti teisminei valdžiai apskritai būdingu veikimo principu ir taip veikdama ji neturėtų narių skaičiumi būti skaitlinga.

2.2.2. Seimas ir konstitucinė teisėjų institucija

Konstitucinės formuluotės „pataria speciali ... teisėjų institucija“ prasmės tyrimas leido nustatyti, kad speciali teisėjų institucija yra atsvara vykdomosios valdžios institucijai formuojant teisėjų korpusą. Nustačius vykdomosios valdžios institucijos ir specialios teisėjų institucijos santykį formuojant teisėjų korpusą, būtų galima nustatyti, koks specialios teisėjų institucijos santykis yra su įstatymų leidžiamosios valdžios institucija – Seimu, kuris Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nėra minimas, tačiau kuris turi konstitucinius įgaliojimus dalyvauti formuojant aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą. Šiam klausimui svarstyti aktualus tampa Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. priimtas nutarimas.

Konstitucinis Teismas 2022 m. balandžio 15 d. nutarimu išsprendė konstitucinės justicijos bylą, kurioje buvo keliamas politinės valstybės valdžios institucijų aktų, susijusių su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų atleidimu iš pareigų, kai jie savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, atitikties Konstitucijai klausimas. Šiame nutarime Konstitucinis Teismas argumentuoja, kad nei Respublikos Prezidentas, gavęs specialios teisėjų institucijos patarimą atleisti teisėją iš pareigų, savo poelgiu pažeminus teisėjo vardą (jeigu atleidžiamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas – patarimą teikti Seimui jį atleisti, o jeigu atleidžiamas Lietuvos apeliacinio teismo teisėjas – patarimą prašyti Seimo pritarimo jį atleisti), nei Seimas, gavęs Respublikos Prezidento teikimą dėl teisėjo atleidimo iš pareigų, savo poelgiu pažeminus teisėjo vardą, neturi įgaliojimų vertinti minėtos specialios teisėjų institucijos patarimo pagrįstumo ir teisėtumo; kad Respublikos Prezidentas ir Seimas savo konstitucinius įgaliojimus atleisti teisėją iš pareigų atitinkamai įgyvendina atsižvelgdami į specialios teisėjų institucijos patarimą, priimtą įsitikinus, kad tam tikras teisėjo poelgis buvo, ir įvertinus, kad juo tikrai buvo pažemintas teisėjo vardas; kad jei Respublikos Prezidentas ar Seimas galėtų iš naujo vertinti, ar tam tikras teisėjo poelgis buvo, ir spręsti, ar juo buvo pažemintas teisėjo vardas, jie perimtų ar

pasisavintų specialios teisėjų institucijos konstitucinius įgaliojimus; kad tai reikštų, jog speciali teisėjų institucija, kuri sudaroma vien profesiniu pagrindu, nėra atsvara Respublikos Prezidentui ir Seimui – politinio pobūdžio valstybės valdžios institucijoms – formuojant teisėjų korpusą; kad toks aiškinimas būtų nesuderinamas ir su konstituciniu teisėjo ir teismų nepriklausomumo principu, su Konstitucijos 5 straipsnyje įtvirtinta valstybės valdžių pusiausvyra, konstituciniais valdžių padalijimo, atsakingo valdymo principais (motyvuojamosios dalies 27.5 papunktis). Kitaip tariant, jeigu Konstitucinis Teismas 1999 m. gruodžio 21 d. ir 2006 m. gegužės 9 d. nutarimuose konstatuoja, kad speciali teisėjų institucija yra atsvara Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą, tai toks pat vertinimas išlieka ir Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarime. Tačiau šio nutarimo naujovė yra ta, kad speciali teisėjų institucija jau yra atskleidžiama kaip esanti atsvara dar ir Seimui, kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas. Taigi Seimas turi vadovautis Respublikos Prezidento ir specialios teisėjų institucijos priimtų teisės aktų teisėtumo prezumpcija ir nagrinėjamo konkretaus atvejo kontekste neturi jokios pareigos įsitikinti, ar tam tikras teisėjo poelgis buvo, ir įvertinti, ar juo tikrai buvo pažemintas teisėjo vardas, balsuojant iš esmės tik dėl to, ar teisėją, savo poelgiu pažeminusį teisėjo vardą, atleisti iš pareigų. Tokia Konstitucinio Teismo pateikta specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos naujovė ir atskleistas naujas stabdžių ir atsvarų mechanizmo veikimo principas yra diskutuotini.

Kaip minėta, konstitucinės nuostatos, susijusios su aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpuso formavimu, leidžia teigti, kad tuo atveju, kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas, dalyvauja trys konstitucinio lygmens subjektai – Respublikos Prezidentas, speciali teisėjų institucija ir Seimas. Teisėjo atleidimo iš pareigų procedūroje dalyvauja: pirma, Respublikos Prezidentas ir Seimas, kurie laikytini politinio pobūdžio valstybės valdžios institucijomis, iš kurių Respublikos Prezidentas yra vykdomosios valdžios institucija, o Seimas – įstatymų leidžiamosios valdžios institucija; antra, viena teisminės valdžios savivaldos institucija – vien tik iš teisėjų formuojama speciali teisėjų institucija. Ši institucija, Konstitucinio Teismo požiūriu 2022 m. balandžio 15 d. nutarime, turi būti atsvara dar ir Seimui, kai yra sprendžiamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpuso formavimo klausimas. Išsiaiškinta konstitucinės formuluotės „pataria speciali ... teisėjų institucija“ prasmė šiame tyrime leido pritarti Konstitucinio Teismo argumentui, kad speciali teisėjų institucija yra atsvara vykdomosios valdžios institucijai formuojant teisėjų korpusą, bet ši prasmė neapima

specialios teisėjų institucijos kaip atsvaros įstatymų leidžiamajai valdžiai sampratos. Argumentas, kad speciali teisėjų institucija turi būti atsvara įstatymų leidžiamosios valdžios institucijai – Seimui, iš tiesų atrodo, kad yra labai logiškas, ir ypač žinant, kad aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų pašalinimo iš pareigų apkaltos proceso tvarka procedūroje pagal Konstitucijos 74 ir 116 straipsnius Seimą atsverianti institucija yra teisminės valdžios institucija – Konstitucinis Teismas (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 16.2 papunktis). Taikant aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų pašalinimo iš pareigų apkaltos proceso tvarka procedūrą, į Konstitucinį Teismą, kaip teisminės valdžios instituciją, kreipiasi būtent pats Seimas. Ši valstybės valdžios institucija į Konstitucinį Teismą kreipiasi dėl išvados, ar teisėjų, kuriems pradėta apkaltos byla, konkretūs veiksmai neprieštarauja Konstitucijai, gavimo, pagal Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 4 punktą ir 106 straipsnio 6 dalį. Toliau Seimas, pagal Konstitucijos 107 straipsnio 4 dalį, remdamasis Konstitucinio Teismo pateikta išvada, galutinai dėl šių teisėjų nusprendžia, bet nevertina, ar teisėjų, kuriems pradėta apkaltos byla, konkretūs veiksmai prieštarauja / neprieštarauja Konstitucijai, nes tokių įgaliojimų Seimas pagal Konstituciją tiesiog neturi (Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 31 d. išvada). Tačiau, manoma, tai visiškai nėra tai, kas yra įtvirtinta Konstitucijoje konkretaus Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo aplinkybėmis. Aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjai nebuvo šalinami iš pareigų apkaltos proceso tvarka ir valstybės valdžios institucijų santykiai Konstitucijoje yra nustatyti kitokie, kaip ir įtvirtinta visai kitokia pusiausvyros tarp valdžių struktūra.

Konstitucinėje stabdžių ir atsvarų sistemoje speciali teisėjų institucija turi būti atsvara Respublikos Prezidentui kaip vykdomosios valdžios institucijai formuojant teisėjų korpusą, o įstatymų leidžiamosios valdžios institucija – Seimas – įsitraukia į teisėjų korpuso formavimo procesą tuo atveju, kai, kaip minėta, yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas. Seimui Konstitucijos tekste nėra nustatyta konstitucinių įgaliojimų kreiptis į specialią teisėjų instituciją patarimo ar išvados, o gautas iš specialios teisėjų institucijos patarimas ar gauta išvada galėtų ir turėtų jį atsverti. Konstitucinėje stabdžių ir atsvarų sistemoje speciali teisėjų institucija neturi konstitucinių įgaliojimų kreiptis į Seimą, taip pat ji neturi konstitucinių įgaliojimų kreiptis į Respublikos Prezidentą. Speciali teisėjų institucija yra vien tik iš teisėjų suformuota teisminės valdžios savivaldos institucija, į kurią, formuojant teisėjų korpusą, yra kreipiamasi ir ji veikia tik kreipimosi į ją pagrindu. Į specialią teisėjų instituciją kreiptis

konstitucinius įgaliojimus turi tik Respublikos Prezidentas, kuris, neturėdamas jos patarimo, negali toliau kreiptis į Seimą, kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas. Speciali teisėjų institucija konstitucinėje stabdžių ir atsvarų sistemoje turi patarti Respublikos Prezidentui dėl jo padaryto pasirinkimo ir atlikto turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimo, apsvarsčiusi ir įvertinusi visa tai vien tik iš teisėjų sudarytame intrainstituciniame pasitarime. Respublikos Prezidentas, gavęs specialios teisėjų institucijos patarimą, kuriuo iš esmės turi būti patvirtintas Respublikos Prezidento padarytas pasirinkimas ir atliktas turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimas, įgyja konstitucinius įgaliojimus kreiptis į Seimą. Šiame kontekste pažymėtina, kad atsakomybė už atitinkamą patarimą Respublikos Prezidentui tenka būtent specialiai teisėjų institucijai, į kurią Respublikos Prezidentas kreipiasi patarimo (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 26 punktas). Seimas savo ruožtu turi apsispręsti ne dėl specialios teisėjų institucijos duoto patarimo Respublikos Prezidentui, o dėl Respublikos Prezidento teikimo, kuris Respublikos Prezidento yra įmanomas padaryti tik tada, kai yra gautas specialios teisėjų institucijos patarimas, kuriuo, kaip minėta, turi būti patvirtintas Respublikos Prezidento padarytas pasirinkimas ir atliktas turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimas, apsvarsčius visa tai specialios teisėjų institucijos intrainstituciniame pasitarime, kai tokio patarimo neturėdamas Respublikos Prezidentas negali kreiptis į Seimą. Taigi, kaip ir pažymi Konstitucinis Teismas 2009 m. gegužės 15 d. sprendime pasisakydamas dėl Seimo konstitucinių įgaliojimų skirti / atleisti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus ir šio teismo pirmininką, Seimas tokius konstitucinius įgaliojimus įgyvendina kartu su Respublikos Prezidentu (motyvuojamosios dalies II skyriaus 7 punktas), kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas. Vadinasi, konstitucinėje stabdžių ir atsvarų sistemoje Seimas yra ta institucija, kuri turi iš tiesų patikrinti ne specialios teisėjų institucijos priimto sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą, o būtent vykdomosios valdžios padarytą pasirinkimą ir atliktą turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimą, dėl kurių jis gavo specialios teisėjų institucijos patarimą, ir priimti dėl to sprendimą, kuris turėtų būti teisėtas ir pagrįstas. Manoma, kad Respublikos Prezidento padarytas teikimas tokio teisėtumo ir pagrįstumo negali garantuoti, nors šis teikimas yra galimas tik turint specialios teisėjų institucijos Respublikos Prezidentui duotą patarimą, už kurį ji turi prisiimti atsakomybę. Šią atsakomybę speciali teisėjų institucija turėtų prisiimti ir tuo atveju, jeigu ji yra laikoma atsvaros Seimui institucija, o tokia institucija speciali teisėjų institucija negali būti laikoma. Argumentą, kad Seimas turi konstitucinę pareigą patikrinti Respublikos Prezidento padarytą

pasirinkimą ir atliktą turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimą, dėl kurių jis gavo specialios teisėjų institucijos patvirtinamąjį patarimą, ir priimti teisėtus ir pagrįstus sprendimus, paremtų ir jau suformuota oficialioji konstitucinė doktrina.

Antai Konstitucinis Teismas 2009 m. gegužės 15 d. sprendime, be kita ko, pasisako apie Seimo pareigą, esant objektyviam Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko atleidimo iš pareigų pagrindui, kai yra pasibaigęs įstatymu nustatytas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko įgaliojimų laikas, įsitikinti, ar iš tikrųjų yra nurodytas objektyvaus pobūdžio faktas, ir, jeigu pripažįstama, kad įgaliojimų laikas yra pasibaigęs, priimti atitinkamą individualų teisės taikymo aktą dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko atleidimo iš teisėjo ar teismo pirmininko pareigų. O Konstitucinio Teismo 2020 m. rugsėjo 2 d. nutarime, kuriame, kaip argumentuoja D. Jočienė, buvo sprendžiamas įvykęs „nesusipratimas“ tarp valstybės valdžios institucijų (žr. Jočienė, 2021), Konstitucinis Teismas, aiškindamas teisėjo atleidimo iš pareigų pagal neobjektyvaus pobūdžio teisėjo atleidimo iš pareigų pagrindą, nustatytą Konstitucijos 115 straipsnio 4 punkte, be kita ko, pasisako, kad Seimas turi pareigą, Respublikos Prezidento teikimu atleidžiant teisėją iš pareigų nurodytu pagrindu, įsitikinti, jog teisėjas tikrai yra išrinktas (paskirtas) į kitas pareigas ar jo sutikimu perkeltas į kitą darbą; kad Seimas turi tinkamai įgyvendinti jam Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus, skiriant į pareigas ir atleidžiant iš jų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus, šio teismo pirmininką; kad Seimas, įgyvendindamas savo įgaliojimus, privalo priimti teisėtus ir pagrįstus teisės aktus; kad tai, jog Respublikos Prezidentas, teikdamas Seimui Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kandidatūras, šio teismo pirmininką ir įstatymo nustatytais atvejais teikdamas Seimui atleisti teisėjus iš pareigų, kartu pateikia Seimui atitinkamų teisės aktų projektus, nepaneigia Seimo pareigos, tinkamai apsvarsčius šiuos projektus, priimti teisėtus ir pagrįstus teisės aktus; kad Respublikos Prezidento ir Seimo teisėtų ir pagrįstų teisės aktų priėmimas yra teisminės valdžios nepriklausomumo garantija, kai, kaip minėta, Respublikos Prezidento teikimas tokio teisėtumo ir pagrįstumo negali garantuoti (plačiau žr. Borusevičiūtė, 2022b).

Šiame kontekste pažymėtina, kad Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarime pateiktas Konstitucijos aiškinimas negali būti įvertintas kaip apribotas konkrečiu konstitucinės justicijos bylai reikšmingu aspektu (teisėjo atleidimas iš pareigų Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkto pagrindu). Teiginys, kad speciali teisėjų institucija yra atsvara dar ir Seimui formuojant aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą, yra suformuluotas kaip generalizuotas teiginys. Tai reiškia, kad

speciali teisėjų institucija turėtų būti traktuojama kaip atsvara Seimui visais aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpuso formavimo klausimais. Maža to, Konstitucinio Teismo atliktas Konstitucijos aiškinimas kelia svarbią problemą teisminės valdžios nepriklausomumui. Šiame kontekste svarstytina, ar Konstitucinis Teismas, turėdamas užtikrinti iš konstitucinio teisėjo ir teismų nepriklausomumo principo kylančią teisėjo įgaliojimų trukmės neliečiamumo garantiją, kad nebūtų sudaryta prielaidų nepagrįstai atleisti teisėją iš pareigų nepasibaigus jo įgaliojimų laikui, tokias prielaidas sudarė dėl aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpuso ir tuo susilpnino šio teisėjų korpuso nepriklausomumo apsaugą, prie kurios sumažinimo savo veiksmais gali prisidėti teisėjo ir teismų nepriklausomumą turinti užtikrinti vien tik iš teisėjų sudaryta speciali teisėjų institucija. Tai, kad speciali teisėjų institucija turėtų tinkamai įgyvendinti savo konstitucinius įgaliojimus, nebūtinai gali reikšti, kad ji tinkamai tai daro, o Respublikos Prezidento galios gali tapti neapribotos nei specialios teisėjų institucijos, nei Seimo, kuriam, pagal Konstitucinio Teismo pateiktą Konstitucijos aiškinimą 2022 m. balandžio 15 d. nutarime, atsvara turi būti speciali teisėjų institucija.

Taigi konstitucinės formuluotės „pataria speciali ... teisėjų institucija“ prasmės išsiaiškinimas nesudaro pagrindo išvadai, kad speciali teisėjų institucija, būdama atsvara Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą, turi būti laikoma atsvara ir Seimui, kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas. Specialios teisėjų institucijos kaip atsvaros Seimui konstitucinei sampratai, atskleistai Konstitucinio Teismo, negalima pritarti.

2.3. Teisėjų savivaldos institucijos formavimo ypatumai siekiamam tikslui įgyvendinti

Speciali teisėjų institucija turi būti sudaryta vien tik iš teisėjų. Šiame kontekste nėra aišku, kaip ši institucija turėtų būti formuojama, kad būtų pasiektas tas tikslas, kuriam ji turi būti sudaryta. Siektino tikslo požiūriu neturėtų pakakti to, kad speciali teisėjų institucija turi būti sudaryta vien tik iš teisėjų.

Konstitucijos tekste nėra jokių eksplicitinių nuostatų dėl to, kokiu būdu šios konstitucinės valstybės institucijos nariai teisėjai į šią instituciją turėtų būti atrinkti. Bet šį būdą atskleidė Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstituciją. Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime yra pažymėjęs, kad savavaldės teisminės valdžios decentralizuotumas, teisėjo nepriklausomumas, visų teisėjų vienodas teisinis statusas vykdant teisingumą

ir kiti konstituciniai imperatyvai suponuoja demokratišką specialios teisėjų institucijos formavimo tvarką; kad pagal Konstituciją specialios teisėjų institucijos narius, bent absoliučią jų daugumą, turi demokratiškai išrinkti patys teisėjai (ar jų atstovai) (motyvuojamosios dalies II skyriaus 33 punktas). Taigi, nepaisant to, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią teisėjų instituciją turi sudaryti vien tik teisėjai, Konstitucinio Teismo vertinimu, šių teisėjų didžioji dalis turi būti atrinkta specifiniu atrankos būdu – jie turi būti išrinkti tik pačių teisėjų (ar jų atstovų). Šiame nutarime Konstitucinis Teismas argumentuoja, kad, siekiant užtikrinti teisminės valdžios savivaldos veiksmingumą, taip pat atsižvelgiant į tai, kad savavaldė teisminė valdžia negali būti pernelyg centralizuota, kai kurios tokios kitos institucijos netgi turi būti sudarytos, visų pirma turi būti demokratiškai sušauktas įstatymo numatytas teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimas, be kurio teisminės valdžios savivalda apskritai neįmanoma; kad, jeigu įstatymų leidėjas pasirinktų tokį teisminės valdžios savivaldos modelį, kad, be demokratiškai sušaukto įstatymo numatyto teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimo, būtų tik viena teisėjų savivaldos institucija, vykdanti, *inter alia*, Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus, ir kartu būtų įtvirtinti teisiniai (be kita ko, procedūriniai) mechanizmai, kurie neleistų pernelyg centralizuoti savavaldės teisminės valdžios, tai savaime nereikštų, kad yra nukrypstama nuo Konstitucijoje įtvirtintos Teismo, kaip savarankiškos ir savavaldės valstybės valdžios, sampratos (motyvuojamosios dalies II skyriaus 30.2 papunktis).

Vadinasi, Konstitucinio Teismo argumentai leidžia teigti, kad, siekiant užtikrinti teisminės valdžios savivaldos veiksmingumą, taip pat atsižvelgiant į tai, kad savavaldė teisminė valdžia negali būti pernelyg centralizuota, demokratiškai sušauktas įstatymo numatytas teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimas yra ta institucija, kuri turi būti sudaryta, kaip ir turi būti sudaryta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija, kurios atsiradimo sąlyga turi būti demokratiškai sušauktas įstatymo numatytas teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimas. Tai, kaip Konstitucinis Teismas formuluoja savo doktrinines nuostatas, leidžia suprasti, kad šis susirinkimas yra institucionalizuotas organas ar institucija, kuri įprasminta įstatymų leidėjo 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatyme įtvirtintu Visuotiniu teisėjų susirinkimu, laikomu aukščiausia „teismų savivaldos institucija“, kurioje dalyvauja visi Lietuvos teisėjai (Teismų įstatymas, 1994, 116 straipsnis). V. A. Vaičaičio vertinimu, Konstitucinis Teismas savo pozicija, kad specialios teisėjų institucijos narius, bent absoliučią jų daugumą, turi demokratiškai išrinkti patys teisėjai (ar jų atstovai), konstitucionalizavo Visuotinio teisėjų susirinkimo, kaip „teismų savivaldos institucijos“,

atsiradimą (Vaičaitis, 2020a, p. 21). Tuo aspektu, kad Konstitucinis Teismas konstitucionalizavo demokratiškai sušaukto įstatymo numatyto teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimo kaip institucionalizuoto darinio, kuriuo yra teisminės valdžios savivaldos institucija – Visuotinis teisėjų susirinkimas, atsiradimą, su mokslininku galima sutikti. Maža to, galima pridėti, kad Konstitucinis Teismas nuo tokio Visuotinio teisėjų susirinkimo atsiradimo konstitucionalizavimo galėjo susilaikyti. Aplinkybė, kad specialios teisėjų institucijos didžioji dalis narių turi būti renkami demokratiškai pačių teisėjų, nesuponuoja, kad teisėjai, renkantys specialios teisėjų institucijos narius, turi juos rinkti per suformuotą teisminės valdžios savivaldos instituciją – demokratiškai sušauktą įstatymo numatytą teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimą. Teisėjai, kaip teisminės valdžios bendruomenės nariai, gali dalyvauti visuotiniuose teisėjų į specialią teisėjų instituciją rinkimuose patys nesudarydami atitinkamo konkretaus organo ar institucijos, kuri turėtų demokratiškai sušaukto įstatymo numatyto teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimo pavidalą. Pavyzdžiui, savivaldybių tarybų nariai yra renkami Lietuvos Respublikos piliečių ir kitų nuolatinių administracinio vieneto gyventojų, kurie nesudaro atitinkamo administracinio vieneto visuotinio gyventojų institucionalizuoto susirinkimo kaip savivaldos institucijos, kuri būtų būtinoji prielaida atsirasti atitinkamai savivaldybės tarybai. Kitaip tariant, yra įvairių būdų atrinkti specialios teisėjų institucijos narius teisėjus, kurie, manoma, turėjo būti palikti įstatymų leidėjo diskrecijai, jos neribojant institucionalizuoto demokratiškai sušaukto teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimo palikta galimybe. Bet prisirišus prie Konstitucinio Teismo anksčiau minėto argumento, kad, be demokratiškai sušaukto įstatymo numatyto teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimo, teisminės valdžios savivalda apskritai yra neįmanoma (motyvuojamosios dalies II skyriaus 30.2 papunktis), nes tokiu būdu nebus sudaryta speciali teisėjų institucija konstituciškai svarbiam tikslui įgyvendinti, galima teigti, kad, be Konstitucinio Teismo minėto susirinkimo, yra neįmanoma ir pati teisminė valdžia, nes Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija yra ne tik svarbus teisminės valdžios savivaldos elementas, bet ji yra ir teisėjų legitimumo šaltinis.

Slovakijos mokslininkas J. Svák'as alternatyviuoju būdu yra paklausęs: ar Slovakijos teismų taryba yra teisminės valdžios savivaldos institucija, ar vis dėlto ji yra konstitucinė valstybės institucija, kuri yra teisėjų legitimumo šaltinis. Nustačius, kad institucija yra teisminės valdžios savivaldos institucija, negalima teigti, kad ji yra teisėjų legitimumo šaltinis, ir atvirkščiai. Anot mokslininko, Slovakijoje įsteigta teismų taryba nėra nei teisminės valdžios savivaldos institucija, nei aukščiausioji institucija, atstovaujanti teisminę valdžią, bet yra teisėjų legitimumo šaltinis. Kaip teisėjų legitimumo

šaltinis tokia teismų taryba neturėtų būti sudaroma iš teisėjų daugumos, nes tokiu atveju teisėjų įgaliojimai kyla iš pačios teisminės valdžios, o ne iš žmonių, kuriuos atstovauja parlamentas, ir ne iš vykdomosios valdžios, kurią atstovauja Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė (Svák cituota Kosař, 2016, p. 263). Vis dėlto atlikta analizė leidžia pritarti Konstituciniam Teismui, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija yra teisminės valdžios savivaldos institucija, bet lygiai taip pat sutikti ir su J. Svák'u teigiant, kad speciali teisėjų institucija yra ir konstitucinis teisėjų legitimumo šaltinis. Taigi Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią teisėjų instituciją galima laikyti ir teisminės valdžios savivaldos institucija, ir konstitucine valstybės institucija, kuri (kartu su Respublikos Prezidentu ir Seimu) yra teisėjų legitimumo šaltinis. Kitaip tariant, teisėjų įgaliojimai kyla ne vien tik iš teisminės valdžios, bet ir iš vykdomosios valdžios institucijos – Respublikos Prezidento, renkamo žmonių, taip pat ir iš žmonių, kuriuos atstovauja įstatymų leidžiamosios valdžios institucija – Seimas, kuris dalyvauja formuojant teisėjų korpusą tik tada, kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas. Tai neprieštarauja anksčiau minėtam požiūriui, kad teisėjas tarnauja visuomenei, kas sugestionuoja, kad toks teisėjas turi turėti tokias savybes, kurios gali būti iš principo įvertintos ne vien tik pačių teisėjų (Bell, 2006, p. 16), nes teisėjo savybės Lietuvoje, pagal Konstituciją, turėtų būti įvertintos ne vien tik pačių teisėjų. Šiame procese dalyvauja kitos konstitucinio lygmens valstybės valdžios institucijos. Todėl teisinės valstybės principo taikymo požiūriu specialios teisėjų institucijos vaidmuo formuojant teisėjų korpusą turi būti itin svarbus. Tačiau toks specialios teisėjų institucijos statusas kartu suponuoja, kad ji nėra ir negali būti vertinama kaip teisėjų interesus turinti atstovauti institucija, nepaisant to, kad specialios teisėjų institucijos nariai turi būti renkami į šią instituciją iš pačios teisėjų bendruomenės. Tuo, kad, pagal Konstituciją, didžioji teisėjų dalis į specialią teisėjų instituciją turi būti renkami pačių teisėjų, Lietuva yra dermėje su tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytais standartais. Šiuose dokumentuose taip pat yra išreiškiamas pageidavimas užtikrinti įvairių teismų teisėjų atstovavimą teismų tarybose.

Iš Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo argumentų matyti, kad, pagal Konstituciją, siekiant užtikrinti įvairių grandžių teismų teisėjų atstovavimą, kiekvienai bendrosios kompetencijos teismų, taip pat pagal Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalį įsteigtų specializuotų teismų (šiuo metu – administracinių teismų) grandžiai specialioje teisėjų institucijoje turėtų būti nustatytas ir tam tikras skaičius vietų, o specialios teisėjų institucijos narius (paisant tai teismų grandžiai nustatyto vietų skaičiaus) rinktų būtent tos

grandies teismo (teismų) teisėjai. Atsižvelgiant į tai, kad speciali teisėjų institucija turi konstitucinius įgaliojimus vertinti teisėjų kvalifikaciją ir jos patarimai Respublikos Prezidentui turi būti duodami įvertinus asmenų profesinį pasirengimą, tai specialioje teisėjų institucijoje turėtų būti nustatytas toks skaičius vietų, kad specialios teisėjų institucijos narių daugumą sudarytų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, pagal Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalį įsteigto šiuo metu Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjai (motyvuojamosios dalies II skyriaus 34 punktas). Ši Konstitucinio Teismo argumentacija galėtų būti kvestionuotina tiek, kiek tai yra panašu į nustatymą reguliavimo, kurį būtų galima tikėtis nustatytą būtent ordinarinėje teisėje įstatymų leidėjo, bei implikuoja būtent skaitlingos specialios teisėjų institucijos sudėtį, o tokio skaitlingumo neleido nustatyti atlikta Konstitucijos teksto analizė. Kita vertus, būtų galima diskutuoti, koks specialios teisėjų institucijos narių skaičius galėtų leisti teigti, kad speciali teisėjų institucija jau yra skaitlinga. Bet Konstitucinio Teismo teisėjų rinkimų tvarkos į specialią teisėjų instituciją ir aukščiausiųjų instancijų teismų teisėjų dominavimo šioje institucijoje matymui iš esmės galima pritarti. Ta aplinkybė, kad šioje institucijoje iš principo turi dominuoti aukščiausiųjų instancijų teismų teisėjai, leidžia teigti, kad tai nėra dermėje su tarptautiniais standartais, pagal kuriuos to turėtų būti vengiama daryti. Tam pritartų ir H. Šinkūnas bei A. Driukas (plačiau žr. Šinkūnas, Driukas, 2021, p. 69) ir jie yra teisūs, jeigu speciali teisėjų institucija būtų vertinama izoliuotai ir neatsižvelgiant į tai, kokia speciali teisėjų institucija yra nurodyta konkrečiame teisės akte – Lietuvos Konstitucijoje. Šiuo klausimu matoma, kad Konstitucinis Teismas vertino teisėjų atstovavimo specialioje teisėjų institucijoje aspektą ir kartu jis atsižvelgė į patį tikslą, kuriam ši institucija yra sudaroma – patarti Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą. Į šį tikslą Konstitucinis Teismas negalėjo neatsižvelgti. Tačiau bent absoliučios teisėjų daugumos rinkimai į specialią teisėjų instituciją savo ruožtu nereiškia, kad tam tikra dalis teisėjų negali būti atrinkti į specialią teisėjų instituciją kitu būdu, kuris nėra demokratinis. Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime yra pažymėjęs, kad:

pirma, Konstitucijai neprieštarautų toks teisinis reguliavimas, jog specialios teisėjų institucijos nariais kai kurie teisėjai (palyginti nedidelė jos narių dalis), būtent Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, taip pat pagal Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalį įsteigto šiuo metu Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininkai, taptų pagal pareigas (motyvuojamosios dalies II skyriaus 33 punktas), o tai yra visiškoje dermėje su tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytais standartais;

antra, Konstitucijai neprieštarautų toks teisinis reguliavimas, jog specialios teisėjų institucijos nariai būtų teisėjai, išrinkti pakankamai gausios Lietuvos Respublikos teismų teisėjus vienijančios visuomeninės teisėjų organizacijos, tačiau tokie teisėjai turėtų sudaryti palyginti nedidelę specialios teisėjų institucijos narių dalį (motyvuojamosios dalies II skyriaus 33 punktas), o tai taip pat yra visiškoje dermėje su tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytais standartais;

trečia, Konstitucijai taip pat neprieštarautų toks teisinis reguliavimas, jog palyginti nedidelę dalį specialios teisėjų institucijos narių skirtų Respublikos Prezidentas ir (arba) teisingumo ministras (motyvuojamosios dalies II skyriaus 33 punktas), kai pagal tarptautinius standartus to neturėtų būti daroma, nors iš esmės tai, manoma, galėtų būti problema tik tokiu atveju, jeigu speciali teisėjų institucija būtų formuojama ne vien tik iš teisėjų, o to Lietuvoje nėra.

Tačiau, Konstitucinio Teismo vertinimu, Konstitucijai prieštarautų toks teisinis reguliavimas, kad specialios teisėjų institucijos pirmininkas taptų kurio nors teismo teisėjas pagal pareigas, kaip tai buvo galima matyti kai kuriose ankstesnėje disertacinio tyrimo dalyje aptartų valstybių teismų tarybose (pvz., Prancūzijos ar Portugalijos), kaip tai taip pat buvo numatyta 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatyme steigiant mišrios sudėties Teismų tarybą, kurios pirmininku pagal pareigas buvo numatytas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas (119 straipsnio 5 dalis). Konstitucinio Teismo požiūriu, pagal Konstituciją, yra galima tik tokia specialios teisėjų institucijos vadovo (pirmininkaujančio asmens) rinkimo tvarka, kai specialios teisėjų institucijos vadovas (pirmininkaujantis asmuo) yra renkamas pačių šios institucijos narių arba demokratiškai sušaukto įstatymo numatyto teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimo (galinčio rinkti ir pačios šios specialios teisėjų institucijos narius). Maža to, vadovavimas (pirmininkavimas) specialiai teisėjų institucijai, Konstitucinio Teismo vertinimu, galėtų būti ir rotacinis (motyvuojamosios dalies II skyriaus 32 punktas), kurį turi, pavyzdžiui, ankstesnėje disertacinio tyrimo dalyje aptarta Belgijos teismų taryba. Konstitucinio Teismo pozicija dėl renkamo specialios teisėjų institucijos vadovo (pirmininkaujančio asmens) neužkerta galimybės tam, kad specialios teisėjų institucijos nariai patys išsirinktų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininką kaip specialios teisėjų institucijos vadovą (pirmininkaujantį asmenį). O tai praktikoje vyksta. Kitaip tariant, nepaisant to, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas negali būti specialios teisėjų institucijos vadovu (pirmininkaujančiu asmeniu) pagal pareigas, o toks jis buvo pagal anksčiau nustatytą teisinį reguliavimą Teismų įstatyme, tai nereiškia, kad jis toks negali tapti demokratiniu rinkimų būdu, kai patys specialios teisėjų

institucijos nariai šios institucijos vadovu (pirmininkaujančiu asmeniu) išsirenka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininką. Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas Lietuvoje yra ne šiaip teismų praktiką formuojančio bendrosios kompetencijos teismo pirmininkas, bet jis, be kita ko, pagal Konstitucijos 103 straipsnio 1 dalį, yra vienas iš tų subjektų, kurie turi įgaliojimus siūlyti kandidatus į Konstitucinio Teismo teisėjus, t. y. teismo, pagal kurio sprendimus turi būti orientuojama visa nacionalinė ordinarinio lygmens teisės sistema su joje veikiančiais dalyviais, įskaitant ir patį įstatymų leidėją; pagal anksčiau galiojusį teisinį reguliavimą, numatytą Teismų įstatymo 73 straipsnio 2 dalyje (2002 m. sausio 24 d. redakcija), jis taip pat buvo tas teisėjas, kuris siūlydavo kandidatūras į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus Respublikos Prezidentui; pagal Teismų įstatymo 119 straipsnio 2 dalies (2006 m. gegužės 23 d. redakcija) 1 punktą, yra tas teisėjas, kuris yra Teisėjų tarybos narys pagal pareigas; pagal Nacionalinės teismų administracijos įstatymo 1 straipsnio 3 dalį (2018 m. birželio 29 d. redakcija) ir 4 straipsnio 3 dalį (2018 m. birželio 29 d. redakcija), priima į pareigas Nacionalinės teismų administracijos, aptarnaujančios teismus ir „teismų savivaldos institucijas“, direktorių. Tokiu būdu toks teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos sistemoje esantis valstybės pareigūnas, ir ypač tuo atveju, jeigu ši sistema yra pernelyg centralizuota, o tai dar reikės šiame tyrime nustatyti, iš esmės tampa labai svarbiu politinės valstybės valdžios taikiniu, jeigu ši nori kontroliuoti teisminę valdžią. H. Šinkūnas ir A. Driukas teigia, kad „politinė valdžia, paskyrusi iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų tarpo jo pirmininką, tradiciškai pageidauja būtent šio asmens atsakomybės už visą teismų sistemą ir teisminės valdžios veiklą bei rezultatus“ (Šinkūnas, Driukas, 2021, p. 68). Remiantis jų argumentais galima teigti, kad išskaidytomis kompetencijomis, decentralizuotomis teisminės valdžios funkcijomis ir paskirstymu atsakomybės teismų sistemos viduje bent jau tarp trijų pareigūnų – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininko ir Teisėjų tarybos pirmininko – galėtų būti užkirstas potencialus pavojus politinei valstybės valdžiai daryti įtaką teisminei valdžiai per vieną teisminės valdžios pareigūną. Konstitucinio Teismo paliktą alternatyvą, kad specialios teisėjų institucijos pirmininkas būtų renkamas Visuotiniame teisėjų susirinkime, H. Šinkūnas ir A. Driukas vertina palankiai. Jų požiūriu, taip jis įgytų ir specialios teisėjų institucijos narių, ir visos teisėjų bendruomenės pasitikėjimą ir įgaliojimus veikti, o tai dar labiau sutvirtintų jo autoritetą santykiuose su kitomis valstybės valdžiomis (Šinkūnas, Driukas, 2021, p. 68). Vis dėlto, kad ir kaip palankiai Konstitucinio Teismo pozicija dėl specialios teisėjų institucijos vadovo (pirmininkaujančio asmens) galėtų

būti vertinama, ir ypač žinant tai, kad Konstitucinio Teismo dėl renkamo specialios teisėjų institucijos vadovo (pirmininkaujančio asmens) pozicija iš esmės dera su tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytais standartais, tačiau ir ji galėtų būti kvestionuotina tiek, kiek tai yra panašu į nustatymą reguliavimo, kurį būtų galima tikėtis nustatytą būtent ordinarinėje teisėje įstatymų leidėjo.

Tad aiškinantis, kokiu būdu vien tik iš teisėjų sudaryta speciali teisėjų institucija turėtų būti formuojama, kad būtų pasiektas tas tikslas, kuriam ši institucija turi būti sudaryta, nustatyta, kad speciali teisėjų institucija yra ne tik konstitucinį statusą turinti teisminės valdžios savivaldos institucija, bet ją galima pagrįstai laikyti teisėjų legitimumo šaltiniu (kartu su Respublikos Prezidentu ir Seimu) ir tokiu būdu ji negali būti vertinama kaip teisėjų interesus atstovaujanti institucija. Todėl šiai institucijai formuoti turėtų būti teikiamas itin svarbus dėmesys, kad būtų pasiektas tas tikslas, kuriam ji ir turi būti sudaroma. Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje atskleidžia itin svarbius vien tik iš teisėjų sudarytos specialios teisėjų institucijos sudarymo principus, kurie turėtų padėti įgyvendinti tą tikslą, kuriam speciali teisėjų institucija turi būti sudaroma, taip apsaugodamas pačiu aukščiausiu lygiu šią instituciją nuo įstatymų leidėjo sprendimų ordinarinės teisės lygiu, nors tam tikrais aspektais gali būti keliamas klausimas, ar tai Konstitucinis Teismas galėjo daryti. Visgi konstitucinė speciali teisėjų institucija savo sudėtimi ir formavimo tvarka yra dermėje su tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytais standartais ir neturi tų struktūrinių trūkumų, kurie leistų kvestionuoti šios institucijos nepriklausomumą, neleidžiant jai pasiekti to tikslo, kuriam ji turi būti sudaroma vien tik iš teisėjų.

2.4. Speciali teisėjų institucija pagal teismų tarybų modelius

Tyrime nustatyta, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija yra konstitucinį statusą turinti teisminės valdžios savivaldos institucija, taip pat yra laikoma, kad ji yra teisėjų legitimumo šaltinis (kartu su Respublikos Prezidentu ir Seimu). Konstitucijos nuostatose ir oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje yra nustatyti pagrindiniai specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos elementai, atskleisti šioje disertacinio tyrimo dalyje. Šiame skyriuje būtų galima pamėginti nustatyti, kokia institucija yra nurodyta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, taikant pasirinktą Pietų Europos ir Šiaurės Europos teismų tarybų modelių klasifikaciją, ir įvertinti, ar Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta

institucija riboja įstatymų leidėjo diskreciją pasirinkti teisminės valdžios savivaldos modelį.

Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos konstitucinis statusas ir jos paskirtis reiškia, kad ji negali būti nesudaryta. Šios institucijos sudarymo prielaida yra demokratiškai sušauktas įstatymo numatytas teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimas, be kurio yra neįmanoma ne tik teisminės valdžios savivalda, bet ir negali vykti jokia teisėjų legitimacija. Kaip konstitucinis teisėjų legitimumo šaltinis, speciali teisėjų institucija, kaip minėta, negali būti suprantama ir aiškinama taip, kad ji yra teisėjų interesus atstovaujanti institucija. Šiam teiginiui neprieštarauja, kad, pagal Konstituciją, teisėjai narius į specialią teisėjų instituciją turi rinkti iš savo narių tarpo. Tyrime taip pat nustatyta, kad, pagal Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalį, speciali teisėjų institucija: pirma, turi būti sudaryta konkrečiam tikslui – patarti Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą; antra, turi būti sudaryta, kad patarti dėl labai konkrečių teisėjų korpuso formavimo klausimų, o būtent – dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų. Šie specialios teisėjų institucijos tiesiogiai Konstitucijoje įtvirtinti įgaliojimai yra labai platūs. Ji ne tik dalyvauja skiriant visų grandžių bendrosios kompetencijos teismų ir specializuotų teismų teisėjus, bet ir sprendžiant teisėjų paaukštinimo, perkėlimo ir atleidimo iš pareigų klausimus. Tokie specialios teisėjų institucijos įgaliojimai, pritariant, kaip minėta, H. Šinkūnui, yra beveik identiški Europos chartijos dėl teisėjų 1.3 papunktyje nustatytiems įgaliojimams, kuriuos įgyvendinti turėtų nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių nepriklausoma institucija, kurios bent pusę visų narių turėtų sudaryti teisėjai, atrinkti jų kolegų, vadovaujantis plačiausiu teisėjų atstovavimo principu. Aspektas, kad speciali teisėjų institucija yra konstitucinė valstybės institucija ir ji dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, sieja ją su pirmoje disertacinio tyrimo dalyje išnagrinėtomis Pietų Europos modelio teismų tarybomis. Maža to, šios sąsajos sudaro pagrindą netgi teigti, kad Lietuva specialios teisėjų institucijos, kuria yra laikoma Teisėjų taryba, įsteigimu gali būti priskirta Pietų Europos teismų tarybų modelio valstybių grupei, kas iš principo ir yra daroma užsienio mokslininkų[49]. Ir tam tikra prasme jie yra teisūs. Bet ši konstitucinė valstybės

[49] Pavyzdžiui, tai daro M. Bobek'as ir D. Kosař'as. Tiesa, jie nemano, kad teismų tarybų skirstymas į Pietų Europos ir Šiaurės Europos teismų tarybų modelių grupes yra tinkamas, ir pateikia savo klasifikaciją, kurioje yra išskiriama teismų tarybos modelio (angl. *the judicial council model*) savarankiška grupė. Šiai grupei yra priskirtos tos valstybės, kurios paprastai yra laikomos Pietų Europos teismų tarybų

institucija vis dėlto turi ir tam tikrų ypatumų, nustatytų konstitucinių įgaliojimų srityje, taip skiriant ją nuo Pietų Europos modelio teismų tarybų.

Visų pirma čia būtų galima pažymėti, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija, kitaip, negu Belgijos teismų taryba, nėra tam tikra ryšininkė tarp teisminės valdžios, iš vienos pusės, ir įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių, iš kitos pusės, ji, ne taip, kaip Lenkijos teismų taryba, nėra laikoma visų valdžių tam tikru forumu, taip pat ji, kitaip, negu Italijos teismų taryba, neatspindi tam tikro valdžių padalijimo kompromiso savyje. Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija kaip teisminės valdžios savivaldos institucija, sudaryta vien tik iš teisėjų, pati dalyvauja forume su kitomis valdžiomis sprendžiant teisėjų korpuso formavimo klausimus. Pagal Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalį, speciali teisėjų institucija yra sudaroma siekiant patarti Respublikos Prezidentui dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų. Bendriausia prasme ji nedalyvauja drausminių priemonių teisėjams taikymo procedūroje, kaip ir Belgijos ar Lenkijos teismų tarybos. Šioje procedūroje dalyvauja dvi teisminės valdžios savivaldos institucijos, įtvirtintos Teismų įstatyme. Tai – Teisėjų etikos ir drausmės komisija, sprendžianti drausmės bylų teisėjams iškėlimo klausimus ir konsultuojanti teisėjus etikos klausimais (Teismų įstatymas, 1994, 85 straipsnio 1 dalis (2019 m. liepos 16 d. redakcija)), ir Teisėjų garbės teismas, nagrinėjantis teisėjų drausmės bylas ir teisėjų prašymus dėl teisėjo garbės gynimo (Teismų įstatymas, 1994, 114 straipsnio 1 dalies 3 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija) ir 122 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 1 dalis). Tačiau abi šios teisminės valdžios savivaldos institucijos, neturinčios konstitucinio statuso, kitaip, negu speciali teisėjų institucija, negali būti laikomos institucijomis, kurios turi išimtinius drausminių priemonių teisėjams taikymo įgaliojimus, ir turi būti matomos bendrame specialios teisėjų institucijos konstitucinių įgaliojimų vykdymo kontekste. Mat ši konstitucinė valstybės institucija taip pat turi įgaliojimų dėl drausminio pobūdžio klausimų, įskaitant ir tas drausminio pobūdžio veikas, kurias tyrė Teisėjų etikos ir drausmės komisija ir Teisėjų garbės teismas. Tokius įgaliojimus Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija turi tuo atveju, kai į ją patarimo kreipiasi Respublikos Prezidentas Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkto pagrindu, t. y. kai teisėjas savo poelgiu pažemino teisėjo vardą. Šiuos įgaliojimus speciali teisėjų institucija turi dviem atvejais: pirma, kai

---

modelio valstybės. Šiai mokslininkų išskirtai teismų tarybos modelio valstybių grupei priskirta ir Lietuva (žr. Bobek, Kosař, 2014).

Respublikos Prezidentas kreipiasi į ją tiesiogiai ir tokiu būdu yra apeinama drausminių priemonių teisėjams taikymo pati procedūra, t. y. nei Teisėjų etikos ir drausmės komisija, nei Teisėjų garbės teismas šioje procedūroje visiškai nedalyvauja; antra, kai teisminės valdžios savivaldos institucija – Teisėjų garbės teismas siūlo Respublikos Prezidentui atleisti teisėją iš pareigų, o Respublikos Prezidentą įtikina Teisėjų garbės teismo nuomonė, kad teisėjas, kuriam drausmės byla buvo iškelta dėl to, kad jis savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, turėtų būti atleistas iš pareigų (žr. Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 27 d. nutarimą). Taigi šiame kontekste galima teigti, kad speciali teisėjų institucija, skirtingai nei Belgijos ar Lenkijos teismų tarybos, vis dėlto, pagal Konstituciją, dalyvauja drausminių priemonių teisėjams taikymo procedūroje, nors bendroji drausminių priemonių teisėjams taikymo jurisdikcija jai nėra numatyta.

Taip pat specialios teisėjų institucijos konstituciniai įgaliojimai leidžia teigti, kad ši konstitucinė valstybės institucija neturi įgaliojimų dalyvauti teisėjų atrankos procedūroje, kuri tiesiogiai yra susijusi su teisėjų paskyrimo (paaukštinimo) procedūra. Kaip minėta, pagal Konstituciją, konstituciniai Respublikos Prezidento įgaliojimai formuojant teisminę valdžią yra reikšmingas valstybės vadovo konstitucinio statuso elementas (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas), kai jo vaidmuo šiame procese yra proaktyvus, t. y. jis turi kreiptis į specialią teisėjų instituciją patarimo, o ne *vice versa*. Respublikos Prezidento kreipimosi į specialią teisėjų instituciją negali saistyti jokios valstybės institucijos, jokio valstybės pareigūno, jokios kitos institucijos, jokio kito asmens sprendimai (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas). Konstitucinio Teismo vertinimu, tokių Respublikos Prezidento įgaliojimų pakeitimas ar apribojimas, taip pat tokios šių įgaliojimų įgyvendinimo tvarkos nustatymas, kai Respublikos Prezidento veiksmai būtų saistomi Konstitucijoje nenumatytų institucijų ar pareigūnų sprendimų, reikštų, kaip minėta, Respublikos Prezidento konstitucinės kompetencijos pasikeitimą (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas). Tačiau įstatymų leidėjas: pirma, gali nustatyti, kurie subjektai parenka teisėjų kandidatūras Respublikos Prezidentui, kai ši funkcija gali būti priskirta ir teisingumo ministrui, o jo teisė parinkti teisėjų kandidatūras Respublikos Prezidento negali saistyti (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas); antra, negali nustatyti teisinio reguliavimo, kad asmenys, išlaikę atitinkamą egzaminą ar egzaminus ir įtraukti į kandidatų tapti teisėjais sąrašus, būtų kaip nors reitinguojami, būtų sudaromos jų pirmumo ar kitokios eilės ir pan., kurios susaistytų Respublikos Prezidentą jam kreipiantis į specialią teisėjų instituciją patarimo dėl teisėjo paskyrimo. Respublikos Prezidentas asmenis, dėl kurių paskyrimo teisėjais jis kreipiasi į specialią

teisėjų instituciją, gali rinktis tik iš tų, kurie yra išlaikę atitinkamą egzaminą ar egzaminus ir yra įtraukti į kandidatų tapti teisėjais sąrašus, arba iš kitų asmenų, kurie gali būti teisėjais be egzaminų, jeigu tai konstituciškai pagrįsta (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Vadinasi, Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą niekas negali įsiterpti į Respublikos Prezidento turimus konstitucinius įgaliojimus šioje srityje ir savo sprendimais jį susaistyti. Bet įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti, kokie subjektai gali parinkti teisėjų kandidatūras Respublikos Prezidentui, tačiau tokių subjektų nustatyta teisė parinkti teisėjų kandidatūras Respublikos Prezidentui negali jo saistyti. Šiuo tikslu įstatymų leidėjas nuo 2003 metų Teismų įstatyme įsteigia teisėjų atrankoje dalyvaujančią instituciją – Pretendentų į teisėjus atrankos komisiją. Tad tuo atveju, kai turima teisėjų paskyrimo (ar paaukštinimo) procedūra, dalyvauja ne tik Respublikos Prezidentas ir speciali teisėjų institucija bei Seimas, kai pastaroji institucija dalyvauja tada, kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas, bet dar ir Pretendentų į teisėjus atrankos komisija, kuri, pagal neseniai galiojusį teisinį reguliavimą, motyvuotai savo išvadoje turėjo nurodyti Respublikos Prezidentui vieną ar kelis asmenis, tinkamiausius būti atitinkamo teismo teisėjais (Teismų įstatymas, 1994, 55^{1} straipsnio 9 dalis (2019 m. liepos 16 d. redakcija)), o, pagal neseniai nustatytą teisinį reguliavimą, įtraukia pretendentus į atitinkamų teismų teisėjus į Teismų įstatyme numatytus sąrašus, sudaromus pagal komisijos skirtų balų skaičių (Teismų įstatymas, 1994, 55^{6} straipsnio (2022 m. lapkričio 24 d. redakcija) 6 dalis). Šiame kontekste pažymėtina, kad: pirma, Pretendentų į teisėjus atrankos komisija, kaip ir Teisėjų etikos ir drausmės komisija bei Teisėjų garbės teismas, nėra konstitucinė valstybės institucija, nes ji Konstitucijoje nėra numatyta; antra, Pretendentų į teisėjus atrankos komisija nėra ta institucija, kuri savo išvadas turėtų pateikti specialiai teisėjų institucijai, o pastarosios sprendimais Respublikos Prezidentas vadovautųsi praktikoje. Pagal Konstituciją, Respublikos Prezidentas yra santykyje su specialia teisėjų institucija, į kurią jis kreipiasi patarimo, o jam jo konstitucinių įgaliojimų įgyvendinimo procese padeda Pretendentų į teisėjus atrankos komisija, kuri Respublikos Prezidentui ir parenka teisėjų kandidatūras. Vadinasi, Pretendentų į teisėjus atrankos komisija, kaip ir speciali teisėjų institucija, yra santykyje su Respublikos Prezidentu. Tačiau, skirtingai nei speciali teisėjų institucija, Pretendentų į teisėjus atrankos komisija negali būti vertinama kaip ta institucija, kuri savo sprendimais ir šiuose sprendimuose pateiktų atrinktų kandidatų gradacija galėtų kaip nors susaistyti Respublikos Prezidento diskreciją. Kaip minėta, remiantis Konstitucinio Teismo jurisprudencija galima teigti, kad įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti, kokie

subjektai parenka teisėjų kandidatūras Respublikos Prezidentui. Vadinasi, tas subjektas net nebūtinai turi būti Pretendentų į teisėjus atrankos komisija. Ši funkcija, Konstitucinio Teismo vertinimu, gali būti priskirta ir teisingumo ministrui. Minėta funkcija ilgą laiką taip pat buvo patikėta ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkui skiriant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus, kai šiame procese Pretendentų į teisėjus atrankos komisijai nebuvo numatyta jokių įgaliojimų[50]. Svarbu yra tik tai, kad šių subjektų teisė parinkti teisėjų kandidatūras Respublikos Prezidento negali saistyti. Arba kitaip – šie subjektai negali įsiterpti į Respublikos Prezidento konstitucinius įgaliojimus formuojant teisėjų korpusą ir savo sprendimais susaistyti Respublikos Prezidento turimą diskreciją kreipiantis jam į specialią teisėjų instituciją patarimo.

Tad šie aptarti konstitucinės valstybės institucijos ypatumai nustatytų konstitucinių įgaliojimų srityje nėra tie ypatumai, kurie galėtų suvaržyti įstatymų leidėjo diskreciją kurti tokį teisminės valdžios savivaldos modelį, paisant Konstitucijos, kurį būtų galima įvertinti kaip Pietų Europos teismų tarybos modelį. Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos konstituciniai įgaliojimai patarti Respublikos Prezidentui dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų yra ne tik beveik identiški, kaip minėta, Europos chartijos dėl teisėjų 1.3 papunktyje nustatytiems įgaliojimams, kuriuos įgyvendinti turėtų nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių nepriklausomos institucijos (Šinkūnas, 2012a, p. 203), bet ir įgaliojimams, kuriuos įgyvendina Pietų Europos modelio teismų tarybos. Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje galima rasti Pietų Europos modelio teismų taryboms būdingų požymių. Kita vertus, konstituciniai specialios teisėjų institucijos įgaliojimai primena ir ankstesnėje disertacinio tyrimo dalyje aptartas Danijos Teisėjų skyrimo tarybą, Airijos Teisėjų paskyrimo patariamąjį komitetą, Švedijos Teisėjų komitetą ar Norvegijos Teisėjų skyrimo komitetą. Kitaip tariant, Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija savo įgaliojimais primena ir tas savarankiškas institucijas, kurios Šiaurės Europos teismų tarybų

[50] Teismų įstatyme galiojusioje 73 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) nuostatoje buvo nustatytas reguliavimas, pagal kurį kandidatūras į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus Respublikos Prezidentui turėjo parinkti ir pasiūlyti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo primininkas, kai toks Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko siūlymas Respublikos Prezidento nesaistė. Šioje procedūroje nebuvo numatyta jokių Pretendentų į teisėjų atrankos komisijos įgaliojimų. Šie įgaliojimai buvo nustatyti tik 2020 metais priėmus atitinkamus pakeitimus Teismų įstatyme (Teismų įstatymas, 1994, 73 straipsnis (2020 m. sausio 14 d. redakcija)).

modelio valstybėse dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, bet jos nėra identifikuojamos ir suprantamos kaip teismų tarybos tarptautinių standartų prasme ir jos nėra institucijos, kurios būtų įtvirtintos konstituciniu lygiu. Tai reiškia, kad speciali teisėjų institucija, kuri, nors ir yra konstitucinį statusą turinti teisminės valdžios savivaldos institucija, tačiau ji neturi būti suprantama ir aiškinama tik kaip tokia teisėjų institucija, kuri turi būti tapatinama su tomis institucijomis, kurios klasifikacijoje Pietų ir Šiaurės Europos teismų tarybų modeliai yra traktuojamos kaip Pietų Europos modelio teismų tarybos. Šiame kontekste būtų galima teigti, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija yra institucija, dalyvaujanti formuojant teisėjų korpusą. Ir tai neturėtų riboti įstatymų leidėjo diskrecijos steigti tokį teisminės valdžios savivaldos modelį, kurį turi valstybės, priskirtos Šiaurės Europos teismų tarybų modelio grupei. Dvejonių dėl šio argumento galėtų nebent kelti Konstitucinio Teismo padarytas specialios teisėjų institucijos išaiškinimas, iš kurio galima daryti išvadą, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija gali vykdyti ir kitus įgaliojimus, kurie nebūtinai apsiriboja tik Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalimi.

Kaip minėta, Konstitucinio Teismo atliktu Konstitucijos išaiškinimu 2006 m. gegužės 9 d. nutarime siekiant užtikrinti teisminės valdžios savivaldos veiksmingumą, taip pat atsižvelgiant į tai, kad savavaldė teisminė valdžia negali būti pernelyg centralizuota, kai kurios kitos institucijos netgi turi būti sudarytos, visų pirma turi būti demokratiškai sušauktas įstatymo numatytas teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimas, be kurio teisminės valdžios savivalda apskritai neįmanoma; kad, jeigu įstatymų leidėjas pasirinktų tokį teisminės valdžios savivaldos modelį, kad, be minėto susirinkimo, būtų tik viena teisėjų savivaldos institucija, vykdanti, *inter alia*, Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus, ir kartu būtų įtvirtinti teisiniai (*inter alia*, procedūriniai) mechanizmai, kurie neleistų pernelyg centralizuoti savavaldės teisminės valdžios, tai savaime nereikštų, kad yra nukrypstama nuo Konstitucijoje įtvirtintos Teismo, kaip savarankiškos ir savavaldės valstybės valdžios, sampratos (motyvuojamosios dalies II skyriaus 30.2 papunktis). Konstitucinio Teismo argumentas, kad „<...> būtų tik viena teisėjų savivaldos institucija, vykdanti, *inter alia* Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus <...>“, leidžia teigti, kad, pagal Konstituciją, speciali teisėjų institucija gali vykdyti ir kitus įgaliojimus. Išėmus šį Konstitucinio Teismo argumentą iš nutarimo konteksto ir trumpam priėmus jį kaip teisingą, nekeliant šį teiginį tikslinančio klausimo, o kokius kitus įgaliojimus gali vykdyti speciali teisėjų institucija, būtų galima toliau argumentuoti, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali

teisėjų institucija vis dėlto galėtų būti laikoma ta teisėjų institucija, kuri atitinka Pietų Europos teismų tarybų modelio požymius. Šioms institucijoms gali būti suteikti įgaliojimai tose srityse, kurios anksčiau priklausė teisingumo ministro kompetencijai, bet tie įgaliojimai nenustelbia tų pagrindinių funkcijų, kurioms vykdyti šios teismų tarybos buvo steigiamos – spręsti teisėjų atrankos, skyrimo, paaukštinimo ir atleidimo iš pareigų klausimus. Kita vertus, tai, kad šiame tyrime laikoma, jog Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtintos specialios teisėjų institucijos šioje dalyje nustatytų įgaliojimų sąrašas yra išsamus ar baigtinis, neturėtų būti suprantama ir aiškinama taip, kad ši institucija negali vykdyti kitų įgaliojimų. Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime yra pažymėjęs, kad įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti tokius specialios teisėjų institucijos įgaliojimus, kurie nėra *expressis verbis* nustatyti Konstitucijoje, bet kyla iš šios specialios teisėjų institucijos konstitucinių įgaliojimų, susijusių su patarimu Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą, t. y. įgaliojimų, susijusių su teisminės valdžios, kaip profesiniu pagrindu formuojamos valstybės valdžios, dalyvavimu priimant sprendimus dėl teisėjų karjeros, taip pat galimybių asmenims siekti teisėjo karjeros užtikrinimu (motyvuojamosios dalies II skyriaus 30.1 papunktis). Taigi, Konstitucinio Teismo vertinimu, nepaisant to, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje yra aiškiai nustatyti specialios teisėjų institucijos įgaliojimai, ši institucija gali vykdyti ir kitus įgaliojimus. Tačiau tie kiti įgaliojimai turi būti susiję su jos tiesiogiai Konstitucijoje nustatytais įgaliojimais. Kiek šiame tyrime yra sutinkama su tokiu Konstitucinio Teismo padarytu Konstitucijos aiškinimu, bus atsakyta kitoje disertacinio tyrimo dalyje, bet šiam tyrimo etapui yra svarbu konstatuoti, šalinant kilusias abejones, kad toks Konstitucinio Teismo padarytas Konstitucijos aiškinimas šiandien neturėtų riboti įstatymų leidėjo diskrecijos steigti tokį teisminės valdžios savivaldos modelį, kurį turi valstybės, priskirtos Šiaurės Europos teismų tarybų modelio grupei. Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija savo įgaliojimais yra panaši ir į tas savarankiškas institucijas, kurios Šiaurės Europos teismų tarybų modelio valstybėse dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, bet jos neturi konstitucinio statuso ir jos nėra identifikuojamos ir suprantamos kaip teismų tarybos tarptautinių standartų prasme.

Vadinasi, Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija nustatytais konstituciniais įgaliojimais turi ir konstitucinį statusą turinčių teismų tarybų, dalyvaujančių formuojant teisėjų korpusą, kurios yra sudaromos valstybėse, priskirtinose Pietų Europos teismų tarybų modelio grupei, požymių, ir konstitucinio statuso neturinčių savarankiškų institucijų, dalyvaujančių formuojant teisėjų korpusą, kurios yra sudaromos valstybėse,

priskirtinose Šiaurės Europos teismų tarybų modelio grupei, požymių, kai pastarosioms institucijoms nėra teikiama teismų tarybos tarptautinių standartų prasme reikšmė. Įstatymų leidėjas, siekdamas užtikrinti teisminės valdžios savivaldos veiksmingumą ir atsižvelgdamas į tai, kad savavaldė teisminė valdžia negali būti pernelyg centralizuota, turi plačią diskreciją.

3. TEISĖJŲ TARYBA: ORDINARINĖ TEISĖ ANTIMAŽORITARINIO AKTO KONTEKSTE

Antroje disertacinio tyrimo dalyje buvo išnagrinėtos Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos aspektu, pritaikyti Konstitucinio Teismo naudojami aiškinant Konstituciją teisės aiškinimo metodai. Tai leido tam tikra apimtimi apibrėžti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią teisėjų instituciją, atskleidžiant ir papildomus šios institucijos konstitucinės sampratos aspektus, kurių Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje dar nėra atskleidęs. Tai atlikus taip pat buvo galima įvertinti specialią teisėjų instituciją Pietų ir Šiaurės Europos teismų tarybų modelių kontekste. Atliktas tyrimas parodė, kad speciali teisėjų institucija savo tiesiogiai Konstitucijoje nustatytais įgaliojimais primena teisėjų korpusą formuojant dalyvaujančias institucijas, kurios yra sudarytos Pietų ir Šiaurės Europos teismų tarybų modelių valstybėse. Įstatymų leidėjas, siekdamas užtikrinti Konstitucinio Teismo atskleistą teisminės valdžios savivaldos veiksmingumą ir atsižvelgdamas į tai, kad savavaldė teisminė valdžia negali būti pernelyg centralizuota, turi plačią diskreciją. Klausimas, kuris kyla ir į kurį reikėtų atsakyti, yra toks: kokį sprendimą dėl specialios teisėjų institucijos ir teisminės valdžios savivaldos modelio yra priėmęs įstatymų leidėjas?

3.1. Įstatymų leidėjo požiūrio į specialią teisėjų instituciją kaita

Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarime nagrinėtos konstitucinės justicijos bylos objektas buvo Seimo 2002 m. sausio 24 d. priimtas ir 2002 m. gegužės 1 d. įsigaliojęs nauja redakcija išdėstytas Teismų įstatymas. Šiuo nutarimu Konstitucinis Teismas pripažįsta, kad įstatymų leidėjo įsteigta mišrios sudėties Teismų taryba kaip Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija prieštarauja Konstitucijai. H. Šinkūno neįtikino, kaip minėta, Konstitucinio Teismo argumentai dėl specialios teisėjų institucijos sudarymo vien tik iš teisėjų. Tokiu specialios teisėjų institucijos sudėties „išgryninimu“, kai buvo „užkirsta“ galimybė specialios teisėjų institucijos nariais tapti ne teisėjams, mokslininko vertinimu, buvo apribotos (suvaržytos) jos galimybės veikti veiksmingiau (žr. Šinkūnas, 2012a). O iš Konstitucinio Teismo minėto nutarimo turinio akivaizdu, kad įstatymų leidėjo pareiga yra užtikrinti teisminės valdžios savivaldos, kurios dalis yra speciali teisėjų institucija, veiksmingumą. Bet ar tikrai galima teigti, kad specialios

teisėjų institucijos galimybės veikti veiksmingiau gali būti nulemtos Konstitucinio Teismo sprendimo dėl jos sudėties?

Siekiant atsakyti į šį klausimą, reikėtų išanalizuoti ne tik teisinį reguliavimą, nustatytą Konstituciniame Teisme užginčytame 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatyme, bet ir tą teisinį reguliavimą, kuris galiojo iki šios redakcijos Teismų įstatymo priėmimo ir įsigaliojimo. Ši analizė turėtų padėti nustatyti požiūrio į specialią teisėjų instituciją virsmą, kuris yra susijęs su požiūrio į teisminės valdžios administravimą ir valdymą pasikeitimu, ir užčiuopti problemą, kurią generuoja įstatymų leidėjo pasirinktas Teisėjų tarybos modelis, siekiant užtikrinti teisminės valdžios savivaldos, kurios dalis yra Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija, veiksmingumą.

3.1.1. Speciali teisėjų institucija iki 2002 metų

Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime atskleidė įvairius specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos elementus, kad įstatymų leidėjas, įstatymu reguliuodamas santykius, susijusius su teisėjų korpuso formavimu, nenukryptų nuo Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos. Šiame tyrimo etape yra svarbu išsiaiškinti, kaip speciali teisėjų institucija galėjo būti suprantama iki minėto Konstitucinio Teismo nutarimo priėmimo ir iki 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatymo priėmimo ir įsigaliojimo.

Žiūrint retrospektyviai, Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija buvo įsteigta ne tuo metu, kai įsigaliojo 1992 metų Konstitucija, o kiek vėliau. Remiantis Seimo 1993 m. gruodžio 14 d. nutarimu Nr. I-331 pritartais Teisinės sistemos reformos metmenims, Seimas tik 1993 metais išreiškė ketinimą įsteigti specialią teisėjų instituciją – Teisėjų tarybą, kuri turėtų patarti Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą. Ji, formuojama vien tik iš teisėjų, buvo įtvirtinta 1994 m. gegužės 31 d. priimto Teismų įstatymo VII skirsnyje Teisėjų tarybos pavadinimu, nustatant jos kompetenciją patarti Respublikos Prezidentui dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų (30 straipsnio 1 dalis). Taigi iki Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo tyrimo objekto priėmimo ir įsigaliojimo Lietuvoje galiojo 1994 m. gegužės 31 d. priimtas Teismų įstatymas, pagal kurio nuostatas Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija buvo Teismų įstatymo 30 straipsnio 1 dalyje numatyta Teisėjų taryba, sudaryta vien tik iš teisėjų. Jai ordinarinės teisės lygiu nustatyti įgaliojimai yra identiški Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytiems įgaliojimams. Čia matoma, kad įstatymų leidėjas iš

pradžių nenustato jokių papildomų Teisėjų tarybai kaip specialiai teisėjų institucijai įgaliojimų. Šių įgaliojimų sąrašas įstatyminėmis pataisomis galiausiai yra pildomas naujais papildomais Teisėjų tarybai nustatomais įgaliojimais, bet iš esmės Teisėjų tarybos įgaliojimai liko jos tiesioginiai konstituciniai įgaliojimai ar su jais susiję iki pat 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatymo priėmimo[51]. Nors 1994 m. gegužės 31 d. redakcijos Teismų įstatymu įsteigta Teisėjų taryba turėjo įgyvendinti jai Konstitucijoje tiesiogiai nustatytus įgaliojimus – patarti Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą, tačiau nemanoma, kad įstatymų leidėjas Teisėjų tarybos įsteigimu teikė šiai institucijai būtent teisminės valdžios savivaldos institucijos prasmę.

Kaip minėta antroje disertacinio tyrimo dalyje, teisminės valdžios visavertiškumas ir nepriklausomumas suponuoja jos savireguliaciją ir savivaldą, kuri *expressis verbis* Konstitucijos nuostatose nėra įtvirtinta. Tačiau, kaip argumentuoja E. Šileikis, teisminės valdžios savivaldos esmė logiškai ir sistemiškai išplaukia iš konstitucinio teisėjo ir teismų nepriklausomumo principo (Konstitucijos 109 straipsnio 2 dalis ir 114 straipsnio 1 dalis) ir Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies, kad dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali teisėjų institucija (Šileikis, 2004, p. 289). Bet tokios teisminės valdžios savivaldos esmės logiškas ir sistemiškas išplaukimas iš konstitucinio teisėjo ir teismų nepriklausomumo principo ir Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies turėtų įgyti savo konkrečią išraišką ordinarinėje teisėje steigiant Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią teisėjų instituciją. Šiame kontekste 1994 m. gegužės 31 d. redakcijos Teismų įstatyme galima matyti tam tikrų teisminės valdžios savivaldos institucijų sistemos užuomazgų. Šio įstatymo VII skirsnyje įtvirtinama Teisėjų taryba ir yra kalbama apie visuotinį teisėjų susirinkimą, renkantį Teisėjų tarybos narius. Tačiau šios redakcijos Teismų įstatyme, kaip ir Konstitucijoje, nėra *expressis verbis* įtvirtinama sąvoka „savivalda“, ji atsiranda 1998 m.

[51] Pavyzdžiui, Teisėjų tarybai buvo nustatyti įgaliojimai skirti tris asmenis teisėjų egzaminų komisijos nariais (Teismų įstatymas, 1994, 26 straipsnio (1998 m. balandžio 8 d. redakcija) 1 dalis ir 30 straipsnio (1998 m. balandžio 8 d. redakcija) 5 dalies 3 punktas). O kaip tam tikrą išimtį argumentui, kad Teisėjų tarybos įgaliojimai iš esmės liko jos tiesioginiai konstituciniai įgaliojimai ar su jais susiję, galima paminėti jos įgaliojimus pasisakyti teismų ir teisėjų darbo organizavimo klausimais, kai to prašo Respublikos Prezidentas, Seimas, teisingumo ministras ar visuotinis teisėjų susirinkimas (Teismų įstatymas, 1994, 30 straipsnio (1998 m. balandžio 8 d. redakcija) 5 dalies 5 punktas).

balandžio 8 d. priėmus Teismų įstatymą keičiantį įstatymą. Šiuo įstatymu buvo pakeistas Teismų įstatymo VII skirsnio pavadinimas. Jame greta anksčiau nurodytos Teisėjų tarybos ir visuotinio teisėjų susirinkimo yra įtvirtinama „teisėjų savivalda“. Tačiau teisminės valdžios administravimas ir valdymas nebuvo patikėtas išimtinai teisminės valdžios savireguliacijai ir savivaldai. Įstatymų leidėjas iki 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatymo priėmimo iš tiesų buvo sukūręs tokį teisminės valdžios administravimo ir valdymo modelį, kuriame teisingumo ministras turėjo itin plačius įgaliojimus. Šiame modelyje specialiai teisėjų institucijai, vadinamai Teisėjų tarybai, abejojama, ar buvo teikiama teismų tarybos tarptautinių standartų prasme reikšmė. Jai greičiausiai buvo teikiama tam tikros teisėjų savivaldos institucijos, kuri dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, prasmė. O tam tikra nepriklausoma teisminės valdžios savivaldos institucija, kuri būtų atsakinga už teisminės valdžios administravimą ir valdymą, ir būtų, pavyzdžiui, sąveikoje su teisingumo ministru, bei jos priedermė būtų užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą, nebuvo įsteigta.

Teismų administravimo funkcijoms vykdyti buvo įsteigtas Teismų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau – Teisingumo ministerija) (Seimas, Nutarimas „Dėl teisinės sistemos ...“, 1998, p. 2; Teismų įstatymas, 1994, 69^1 straipsnis (1998 m. balandžio 8 d. redakcija)). Jam buvo patikėtos iš esmės tam tikros funkcijos, padedančios užtikrinti tinkamas teismų darbo sąlygas. Bet vien tuo, kad ši institucija buvo steigiama prie Teisingumo ministerijos, nesudarė pagrindo Konstituciniam Teismui konstatuoti, kad tuo būtų įsiterpiama į teisminės valdžios, kurios nepriklausomumo užtikrinimo paskirties institucija turėjo būti pati Teisingumo ministerija[52], sritį (žr. Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimą). Šiai paskirčiai vykdyti į teisminės valdžios formavimo ir veiklos procesą ir buvo siekiama aktyviau įtraukti įstatymų leidžiamąją ir vykdomąją valdžias (Aiškinamasis raštas „Dėl ... teismų įstatymo ... projekto“, 1997). Tokiu būdu greta teisingumo ministro įgaliojimų parinkti teisėjų kandidatūras ir juos teikti Respublikos Prezidentui, kai, neturėdamas teisingumo ministro teikimo, Respublikos Prezidentas, formuodamas teisėjų korpusą, negalėjo priimti apskritai jokio sprendimo dėl teisėjų korpuso sudėties, palaipsniui buvo nustatomi įgaliojimai Respublikos Prezidentui ir teisingumo ministrui formuoti pačią Teisėjų tarybą. Buvo įtvirtinta, kad į iš keturiolikos teisėjų sudaromą Teisėjų tarybą du teisėjus skirtų Respublikos

[52] Teisingumo ministerijos paskirtis – užtikrinti teisingumo vykdymo nepriklausomumą (Seimas, Nutarimas „Dėl teisinės sistemos ...“, 1998, p. 5).

Prezidentas ir du – teisingumo ministras (Teismų įstatymas, 1994, 30 straipsnio (1998 m. balandžio 8 d. redakcija) 1 dalis). Sprendimą įtraukti Respublikos Prezidentą ir teisingumo ministrą į specialios teisėjų institucijos formavimo procesą būtų galima paaiškinti tuo, kad Respublikos Prezidentas ir teisingumo ministras buvo būtent tie politikai, kuriems buvo numatyti įgaliojimai formuoti patį teisėjų korpusą (Seimas, Posėdžio Nr. 9(162) stenograma, 1998).

Įstatymų leidėjo sprendimą nustatyti teisinį reguliavimą, pagal kurį numatomi teisingumo ministrui įgaliojimai parinkti teisėjų kandidatūras ir juos teikti Respublikos Prezidentui, kai, neturėdamas teisingumo ministro teikimo, Respublikos Prezidentas, formuodamas teisėjų korpusą, negalėjo priimti jokio sprendimo dėl teisėjų korpuso sudėties, Konstitucinis Teismas 1999 m. gruodžio 21 d. nutarime pripažino prieštaraujančiu Konstitucijai. Tačiau Konstitucinis Teismas įstatymų leidėjo sprendimą nustatyti teisinį reguliavimą, kuriuo Respublikos Prezidentui ir teisingumo ministrui buvo suteikti įgaliojimai formuoti specialią teisėjų instituciją, neįvertino kaip neatitinkančio Konstitucijos reikalavimų, nepaisant to, kad teisingumo ministro įgaliojimų dalyvauti formuojant specialią teisėjų instituciją jau nebegalima grįsti argumentu, kad teisingumo ministras dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, nes jo teikimas yra pripažįstamas prieštaraujančiu Konstitucijai. Kitaip tariant, įstatymų leidėjas, suteikdamas įgaliojimus teisingumo ministrui atitinkamoje srityje, turėjo visiškai kitokių motyvų, bet pagal rezultatą nustatė tai, kas atitiko Konstituciją. O Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo argumentai leidžia kalbėti apie visai kitokius motyvus, pateisinančius teisingumo ministro įgaliojimų suteikimą atitinkamoje srityje.

Konstitucinis Teismas 1999 m. gruodžio 21 d. nutarime teigia, kad, formuojant Teisėjų tarybą, vykdomosios valdžios atstovai – Respublikos Prezidentas ir teisingumo ministras skiria tik keturis iš keturiolikos Teisėjų tarybos narių. „Vadinasi“, iš to tuoj pat daro išvadą Konstitucinis Teismas, „nėra teisinio pagrindo teigti, kad Įstatymo 30 straipsnio 1 dalies normos, nustatančios teisingumo ministro įgaliojimus formuojant specialią teisėjų instituciją, pažeidžia teisėjo ir teismų nepriklausomumą“ (motyvuojamosios dalies IV skyriaus 6 punktas). Tad čia galima teigti, kad teisingumo ministro įgaliojimus dalyvauti formuojant specialią teisėjų instituciją gali pateisinti tam tikra aritmetika pagrįstas galimas poveikis teisminės valdžios nepriklausomumui. Kitaip tariant, jeigu vykdomosios vadžios atstovai skirtų ne keturis, bet kur kas daugiau Teisėjų tarybos narių, tai išvados, kad nėra teisinio pagrindo teigti, jog įstatyminės nuostatos, nustatančios teisingumo ministro įgaliojimus formuojant specialią teisėjų instituciją, pažeidžia teisėjo

ir teismų nepriklausomumą, daryti jau nebebūtų galima. Bet šį aspektą Konstitucinis Teismas galėjo labiau argumentuoti, nes jis atrodo, kad mano kitaip aptariamame nutarime pasisakydamas dėl Teisėjų garbės teismo formavimo, kai šį teismą[53] nuspręsta sudaryti iš penkių narių, kai tris narius iš teisėjų teisingumo ministro teikimu ir du narius iš teisėjų, pritarus Teisėjų tarybai, turėjo skirti Respublikos Prezidentas (Teismų įstatymas, 1994, 58 straipsnio 2 dalis (1998 m. balandžio 8 d. redakcija)). Šiuo atveju Konstitucinis Teismas pažymi, kad teismų veikla nėra teisingumo ministro valdymo sritis, todėl jo kompetencijai negali būti priskirti įgaliojimai dalyvauti sudarant Teisėjų garbės teismą (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo motyvuojamosios dalies IV skyriaus 10 punktas). Tačiau tokie Konstitucinio Teismo argumentai iš esmės negali būti vertinami kaip pakankami ir įtikinami, nes Konstitucinio Teismo išsakyti argumentai neleidžia paaiškinti, kodėl teisingumo ministro dalyvavimas formuojant specialią teisėjų instituciją konceptualiai skiriasi nuo jo dalyvavimo formuojant vien tik iš teisėjų sudaromą Teisėjų garbės teismą, kurį Konstitucinis Teismas aptariamame nutarime eksplicitiškai įvardijo kaip esančią teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos instituciją, nors vargu ar pats įstatymų leidėjas tokią prasmę Teisėjų garbės teismui buvo suteikęs ordinarinės teisės lygiu. Yra neaišku, kodėl specialios teisėjų institucijos sudarymas iš esmės gali būti teisingumo ministro valdymo sritimi, o Teisėjų garbės teismo sudarymas tampa teismų veikla, negalinti būti teisingumo ministro valdymo sritimi. Maža to, Konstitucinio Teismo išsakyti argumentai neleidžia paaiškinti, kodėl teisingumo ministro, kaip vykdomosios valdžios subjekto, dalyvavimas formuojant Teisėjų garbės teismą konceptualiai skiriasi nuo Respublikos Prezidento, kaip kito vykdomosios valdžios subjekto, dalyvavimo formuojant tą pačią instituciją. Pažymėtina, kad ta aplinkybė, jog įstatymų leidėjo numatytas teisingumo ministro teikimas Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą nebuvo konstituciškai pagrįstas, neužkerta galimybės teisingumo ministrui apskritai dalyvauti formuojant teisėjų korpusą. Konstitucinio Teismo vertinimu, įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti, kad nedidelę specialios teisėjų institucijos, kuri dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, narių dalį skirtų ir teisingumo ministras. Kokia toji nedidelė dalis, yra neaišku. Bet iš Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo yra aišku, kad įstatymų leidėjo sprendimas būtų konstituciškai pagrįstas, jeigu jis teisiniu reguliavimu nustatytų, kad į iš keturiolikos narių

[53] Pažymėtina, šio aptariamo teismo jurisdikcijoje buvo visų teismų, išskyrus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, teisėjai.

sudaromą Teisėjų tarybą (ir šiame kontekste galima teigti, kad ir iš daugiau negu keturiolikos narių sudaromą Teisėjų tarybą) keturis jos narius turi įgaliojimus skirti du vykdomosios valdžios subjektai – Respublikos Prezidentas ir teisingumo ministras. Be to, įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti, kokie subjektai parenka teisėjų kandidatūras Respublikos Prezidentui, ir ši funkcija gali būti patikėta teisingumo ministrui. Svarbu yra tai, kad teisingumo ministro teisė parinkti teisėjų kandidatūras Respublikos Prezidento nesaistytų, nes to reikalauja Konstitucija (motyvuojamosios dalies II skyriaus 5 punktas).

Taip pat, pagal Konstituciją, teisingumo ministras gali turėti kompetencijų ir kitose srityse, susijusiose su teismų veikla, nepaisant Konstitucinio Teismo suformuluoto 1999 m. gruodžio 21 d. nutarime principo, kad teismų veikla nėra teisingumo ministro valdymo sritis. Tai reiškia, kad su teisminės valdžios administravimu ir valdymu susiję klausimai neturi būti palikti išimtinai teisminės valdžios savireguliacijai ir savivaldai. Remiantis Konstitucinio Teismo šiame nutarime išsakytais argumentais galima teigti, kad:

vien tai, jog teismų veikla nėra teisingumo ministro valdymo sritis, nereiškia, kad įstatymų leidėjas negali nustatyti teisinio reguliavimo, pagal kurį teisingumo ministrui būtų suteikti įgaliojimai organizuoti teisėjų kvalifikacijos kėlimą (motyvuojamosios dalies IV skyriaus 4 ir 12 punktai);

vien tai, jog teismų veikla nėra teisingumo ministro valdymo sritis, nereiškia, kad įstatymų leidėjas negali nustatyti teisinio reguliavimo, pagal kurį dalį teisėjų egzaminų komisijos narių skirtų ir teisingumo ministras, nes ši komisija tikrina asmenų žinias prieš jų skyrimą teisėjais ir jai nėra pavesta tikrinti žinių asmenų, jau dirbančių teisėjais (motyvuojamosios dalies IV skyriaus 5 punktas);

vien tai, jog teismų veikla nėra teisingumo ministro valdymo sritis, nereiškia, kad įstatymų leidėjas negali nustatyti teisinio reguliavimo, pagal kurį nustatomi įgaliojimai teisingumo ministrui tvirtinti bylų paskirstymo teisėjams taisykles, nes taisyklės yra norminis aktas, o jų paskirtis – užtikrinti, kad visuose teismuose būtų taikomi vienodo bylų paskirstymo kriterijai (motyvuojamosios dalies IV skyriaus 8 punktas);

vien tai, jog teismų veikla nėra teisingumo ministro valdymo sritis, nereiškia, kad įstatymų leidėjas negali nustatyti teisinio reguliavimo, pagal kurį nustatomi įgaliojimai teisingumo ministrui inicijuoti drausmės bylos iškėlimą teisėjui (motyvuojamosios dalies IV skyriaus 11 punktas);

vien tai, jog teismų veikla nėra teisingumo ministro valdymo sritis, nereiškia, kad įstatymų leidėjas negali nustatyti teisinio reguliavimo, pagal

kurį teisingumo ministrui būtų nustatyti įgaliojimai organizuoti teismų materialinį aprūpinimą (motyvuojamosios dalies IV skyriaus 12 punktas);

vien tai, jog teismų veikla nėra teisingumo ministro valdymo sritis, nereiškia, kad įstatymų leidėjas negali nustatyti teisinio reguliavimo, pagal kurį teisingumo ministrui būtų nustatyti įgaliojimai organizuoti teismų finansinį aprūpinimą tik tiek, kiek teisingumo ministras gali dalyvauti rengiant valstybės biudžeto projektą, taip pat svarstant jį Seime, tik tiek, kiek teisingumo ministras gali išsiaiškinti, kiek lėšų reikia tinkamai teismų veiklai užtikrinti, tik tiek, kiek teisingumo ministras gali turėti nustatytą pareigą pasirūpinti, kad šios lėšos būtų numatytos valstybės biudžete (motyvuojamosios dalies IV skyriaus 12 punktas ir Konstitucinio Teismo 2000 m. sausio 12 d. sprendimo motyvuojamosios dalies 4.3 papunktis).

Maža to, vien tai, jog teismų veikla nėra teisingumo ministro valdymo sritis, nereiškia, pritariant E. Šileikiui, kad Teisingumo ministerija Vyriausybės iniciatyva negali rengti įstatymų projektų, kuriais yra siekiama naujai nustatyti „teismų sudarymą ir kompetenciją“ (Šileikis, 2005, p. 396), ir todėl turi būti eliminuojama iš teisėkūros proceso.

Bet Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarime suformuluotas principas, kad teismų veikla nėra teisingumo ministro valdymo sritis, vis dėlto reiškia, kad įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį teisingumo ministrui būtų suteikti įgaliojimai valstybės biudžete numatytus asignavimus pačiam paskirstyti konkretiems teismams (motyvuojamosios dalies IV skyriaus 12 punktas), šiuos asignavimus valdyti, nustatyti, kaip turėtų būti naudojamos teismams skirtos valstybės biudžeto lėšos (Konstitucinio Teismo 2000 m. sausio 12 d. sprendimo motyvuojamosios dalies 4.2 papunktis). To reikalauja teismų nepriklausomumo principas, apimantis ir teismų finansinį nepriklausomumą nuo vykdomosios valdžios. Finansinį teismų nepriklausomumą užtikrina toks teisinis reguliavimas, kai lėšos teismų sistemai ir kiekvienam teismui yra skirstomos įstatymu patvirtintame valstybės biudžete (motyvuojamosios dalies I skyriaus 3 punktas ir IV skyriaus 12 punktas). Taip pat Konstitucinio Teismo suformuluotas principas, kad teismų veikla nėra teisingumo ministro valdymo sritis, reiškia, kad įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį teisingumo ministrui būtų suteikti įgaliojimai kontroliuoti teismų ir teisėjų administracinę veiklą (motyvuojamosios dalies IV skyriaus 13 punktas). Šiuo aspektu E. Šileikis abejoja Konstitucinio Teismo padaryto teisėjo ir teismų nepriklausomumo principo, apimančio ir teismų, kaip teisminės valdžios institucijų sistemos, nepriklausomumą nuo vykdomosios valdžios atliekant vadinamąją administracinę veiklą, kuri iki

aptariamo Konstitucinio Teismo nutarimo priėmimo momento buvo priskirta Teisingumo ministerijos valdymo sričiai, išaiškinimo pagrįstumu.

Anot E. Šileikio, Konstitucija leidžia nustatyti tam tikrus teisingumo ministro įgaliojimus kontroliuoti teismų ir teisėjų administracinę veiklą, nesančią Konstitucijos 109 straipsnio 2 dalies objekto dalimi (Šileikis, 2005, p. 396–397). Bet turbūt, norint svarstyti, ką šiuo klausimu Konstitucija leidžia ir ką ji draudžia, taip pat apie Konstitucinio Teismo padarytą Konstitucijos išaiškinimą, pirmiausiai reikėtų labai aiškiai apibrėžti, ką konkrečiai reiškia formuluotė „administracinė veikla“, kurios aiškinti nesiėmė ir Konstitucinis Teismas 1999 m. gruodžio 21 d. nutarime. Šiame nutarime Konstitucinis Teismas pažymi, kad ginčijamo Teismų įstatymo nuostatose nėra atskleista, kas yra teismų ir teisėjų administracinė veikla, kurią teisingumo ministras turi teisę kontroliuoti. Tačiau yra nustatytos teismų ir teisėjų administracinės veiklos kontrolės priemonės, kurių pagrindu galima daryti išvadą, kad teisingumo ministro kontrolė apima ir priemones, užtikrinančias greitesnį, atitinkantį teisėjų etikos taisykles, bylų nagrinėjimą, ir kt., kurios vertinamos kaip susijusios su tiesioginiu teisėjo pareigų atlikimu, t. y. su teisingumo vykdymu nagrinėjant bylas (motyvuojamosios dalies IV skyriaus 13 punktas). Vadinasi, teismų ir teisėjų administracinė veikla, kurią teisingumo ministras turi teisę kontroliuoti, iš tiesų įstatymų leidėjo padaroma esančia Konstitucijos 109 straipsnio 2 dalies objekto dalimi, o tai yra nesuderinama su Konstitucija. Konstitucinio Teismo argumentai neleidžia teigti, kad Konstitucinis Teismas kaip nors būtų užkirtęs galimybę nustatyti tam tikrus teisingumo ministro įgaliojimus kontroliuoti teismų ir teisėjų tokią administracinę veiklą, kuri nėra susijusi su Konstitucijos 109 straipsnio 2 dalimi. Būtent netiksliai ir dviprasmiškai Teismų įstatyme apibrėžta teismų ir teisėjų administracinės veiklos kontrolė ir jos turinys leido Konstituciniam Teismui argumentuoti, kad tai sudaro teisingumo ministrui galimybę įsiterpti į teisingumo vykdymą, nustatytas teisinis reguliavimas įvertintas kaip sudarantis pagrindą vykdomosios valdžios subjektams valdyti teismus. Bet iš to visgi negalima daryti generalizuotos išvados, kad teisingumo ministro teismų administracinės veiklos kontrolė, pagal Konstituciją, iš viso yra negalima. Kitaip tariant, Konstitucinio Teismo argumentai neleidžia teigti, kad teisingumo ministras iš viso negali turėti įgaliojimų teismų ir teisėjų administracinės veiklos kontrolės srityje. Svarbu yra tai, ką ir argumentuoja E. Šileikis, teismų ir teisėjų administracinė veikla neturi būti Konstitucijos 109 straipsnio 2 dalies objekto dalimi. Tačiau šio teismo argumentacija išties galėjo būti aiškesnė, kad nekiltų abejonių dėl padaryto teisėjo ir teismų nepriklausomumo principo išaiškinimo pagrįstumo.

Turbūt dėl daugelio argumentacijos 1999 m. gruodžio 21 d. nutarime dalykų Konstitucinis Teismas galėtų būti kritikuojamas, tačiau kategoriškai teigti, kad teisingumo ministras turi būti visiškai eliminuotas iš srities, kurią iš esmės galima laikyti teisminės valdžios administravimu ir valdymu, negalima. Remiantis Konstitucinio Teismo atliktu Konstitucijos išaiškinimu, teisingumo ministras gali tam tikra apimtimi dalyvauti tiek formuojant teisėjų korpusą, tiek ir teisėjų korpuso formavime dalyvaujančią instituciją – Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią teisėjų instituciją, taip pat jis tam tikra apimtimi gali dalyvauti sudarant teisminės valdžios biudžetą. Ir nors Konstitucinis Teismas teisingumo ministro visiškai neeliminavo iš teisminės valdžios administravimo ir valdymo srities, tačiau šis teismas vis dėlto užkirto kelią tokiam teisminės valdžios administravimo ir valdymo modeliui, kuriame teisingumo ministro vaidmuo yra itin didelis. Šis modelis mokslinėje literatūroje dar gali būti sutinkamas „teisingumo ministerijos modelio“ (angl. *the Ministry of Justice model*) pavadinimu, kuris, pažymėtina, pats savaime nepaneigia ir pačių teisėjų vaidmens formuojant teisėjų korpusą ar pačios teisminės valdžios administravime ir valdyme (žr. Bobek, Kosař, 2014). 1994 m. gegužės 31 d. redakcijos Teismų įstatymo nuostatos sudaro prielaidų manyti, kad įstatymų leidėjas iš tiesų mėgino vesti Lietuvą „teisingumo ministerijos modelio“, jo kaip modelio neobjektyvizuodamas, kuriame buvo numatytas ir pačių teisėjų dalyvavimas, kryptimi.

Taigi iki 2002 metų įstatymų leidėjas siekė sukurti tokį teisminės valdžios administravimo ir valdymo modelį, kuriame ne tik teisingumo ministras turėjo itin plačius įgaliojimus, bet ir buvo numatytas pačių teisėjų dalyvavimas. Tačiau abejojama, kad šiame modelyje specialiai teisėjų institucijai buvo teikiama teismų tarybos tarptautinių standartų prasme reikšmė. Galiojusio teisinio reguliavimo, įtvirtinto Teismų įstatyme, ypatumai leidžia argumentuoti, kad jai buvo teikiama tam tikros teisėjų savivaldos institucijos, kuri dalyvauja formuojant teisėjų korpusą, prasmė, kuri formavosi palaipsniui, ir jai nebuvo teikiama teisminės valdžios savivaldos institucijos, kurios priedermė yra užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą, suteikiant jai itin dideles galias šioje srityje, prasmė.

3.1.2. Specialios teisėjų institucijos koncepcija nuo 2002 metų

2002 m. sausio 24 d. buvo priimtas naujos redakcijos Teismų įstatymas, juo įstatymų leidėjas keičia savo požiūrį į Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią teisėjų instituciją. Šiame tyrimo etape reikėtų išsiaiškinti, kaip šis požiūris pasikeičia.

Nauja 2002 m. sausio 24 d. redakcija išdėstytu Teismų įstatymu siekta vykdyti teisminės valdžios reformą iš esmės, be kita ko, reformuojant teisminės valdžios administravimą ir valdymą taip, kad teisingumo ministras būtų pašalintas iš teisminės valdžios administravimo srities, o teisminės valdžios savivaldos sistemą reformuojant taip, kad ji apimtų tiek savarankišką teismų darbo organizavimą, tiek nepriklausomą teisėjų profesinio korpuso veiklą, taip pat garantuotų realų teisminės valdžios nepriklausomumą (Įstatymų projektų ... aiškinamasis raštas, 2001, 9 ir 10 punktai). Įstatymu įsteigiama Teismų taryba, kaip Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija, pakeičiamas jos formavimo būdas taip, kad ji, užuot sudaroma vien tik iš teisėjų, būtų sudaroma mišriu būdu į sudėtį įtraukiant ir kitus asmenis, kurie nėra teisėjai[54]. Maža to, ji sudaroma tokiu mišriu būdu, kad į jos sudėtį įtraukiami tiek vykdomosios, tiek įstatymų leidžiamosios valdžios atstovai[55], bet išlaikomas narių teisėjų dominavimas. Užsienio mokslininkų vertinimu, Teismų tarybos įsteigimu Lietuva pateko į trečiąją „teismų tarybų bangą“ Europoje (žr. Kosař, 2016, p. 122–123), nors Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija konstituciniu lygiu įtvirtinta 1992 metais.

Įstatymų leidėjo priimtą sprendimą įsteigti mišrios sudėties Teismų tarybą ir jo pasirinktą Teismų tarybos sudarymo būdą, kai į jos sudėtį buvo nuspręsta įtraukti ir kitus asmenis, kurie nėra teisėjai, bet kurie buvo tiek vykdomosios valdžios, tiek įstatymų leidžiamosios valdžios atstovai, galima įvertinti kaip atitinkantį tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytus

---

[54] Teismų įstatyme (2002 m. sausio 24 d. redakcija) įtvirtinta: Teismų tarybą pagal pareigas sudaro dvidešimt keturi nariai: pirma, pagal pareigas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas, Lietuvos apeliacinio teismo pirmininkas, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininkas, Respublikos Prezidento įgaliotas atstovas, Seimo Pirmininko įgaliotas atstovas, Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkas ar jo pavaduotojas, Seimo Biudžeto ir finansų komiteto pirmininkas ar jo pavaduotojas, teisingumo ministras ar jo įgaliotas viceministras ir finansų ministras ar jo įgaliotas viceministras; antra, Visuotiniame teisėjų susirinkime išrinkti teisėjai (kurių kandidatūras Visuotiniame teisėjų susirinkime iškelia atitinkamų teismų atstovai); trečia, daugiausia teisėjų vienijančios teisėjų visuomeninės organizacijos išrinktas teisėjas (119 straipsnio 2 dalis).

[55] Pažymėtina, kad tokiu įstatymų leidėjo sprendimu atrodo, kad buvo įgyvendinta V. Valančiaus idėja įtraukti į specialios teisėjų institucijos sudėtį ne tik teisėjus, bet ir kitų institucijų atstovus (teisingumo ministrą, Respublikos Prezidento atstovą, Seimo Teisės ir teisėtvarkos, Biudžeto ir finansų komitetų atstovus), kurie yra aktyvūs politikai ar politikų įgalioti asmenys, taip pat pakeisti jos pavadinimą pavadinant ją Teismų taryba (žr. Valančius, 2000a, p. 61–62).

standartus, bet tik tiek, kiek Teismų taryba buvo mišrios sudėties ir joje dominavo teisėjai. Anot V. Valančiaus, Teismų tarybos modelis, kai į tarybą įtraukiami tiek vykdomosios valdžios, tiek įstatymų leidžiamosios valdžios atstovai, turėjo suteikti teisminės valdžios organizaciniams sprendimams daugiau viešumo ir skaidrumo (Valančius, 2000a, p. 62), t. y. iš esmės tokiu tarybos formavimo būdu sprendžiamos tos problemos, kurioms reikšmę teikia tarptautinės institucijos. Maža to, mišrios sudėties ir iš teisėjų daugumos sudaryta Teismų taryba nereiškia, kad ji negalėtų užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumo taip, kaip to pageidauja tarptautinių *soft law* dokumentų nuostatos. Šiame kontekste galima pažymėti, kad Europos Komisija Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą procese teiktose ataskaitose kaip tik ir nurodė šią mišrios sudėties Teismų tarybą kaip instituciją, kuri yra įsteigta užtikrinti teisminės valdžios nepriklausomumą (Europos Komisija, 2003, p. 13). Be to, Europos Komisijos vertinimu, 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatymas nustato ne tik nepriklausomos, bet ir veiksmingos teisminės valdžios pagrindus (Europos Komisija, 2002, p. 22). Tad net ir turint tokią Teismų tarybą, kurioje buvo nariai ne tik teisėjai, bet netgi vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžių atstovai, tai nebuvo vertinama kaip kliūtis siekiant užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą ir nebuvo trukdis Lietuvai įstoti į Europos Sąjungą. Europos Komisija, palaikydama tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytus standartus ir tą idėją, kad teismų tarybos gali būti gera priemonė reformuoti teisminę valdžią naujosiose demokratijose (žr. Kosař, 2016, p. 121–141), vis dėlto galėjo pasisakyti dėl to, kad tam tikra dalis narių Teismų taryboje yra vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžių atstovai. Ir atitinkamai paprašyti Lietuvos iš šios institucijos sudėties pašalinti nurodytus narius, kaip galinčius daryti poveikį specialios teisėjų institucijos veiklai ir kelti grėsmę teisminės valdžios nepriklausomumui apskritai. To ji nepadarė. Pastebėtina, kad įstatymų leidėjas mėgino įtvirtinti mišrios sudėties specialią teisėjų instituciją iš anksto

žinodamas, kad tai neatitinka Konstitucijos[56], nes pagrindinis tikslas buvo narystė Europos Sąjungoje[57].

Be to, kad įstatymų leidėjas nauja 2002 m. sausio 24 d. redakcija išdėstytame Teismų įstatyme steigia mišrios sudėties Teismų tarybą, jis taip pat nusprendžia įsteigti ir visą teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemą, išplėsti specialios teisėjų institucijos kompetencijas, įteisinant didėjantį teisminės valdžios savivaldos institucijos vaidmenį valstybės valdžios organizacijoje. Teismų tarybai siekiama suteikti teisę sudaryti būtinas komisijas, svarstyti teismų administravimo, teisėjų specializacijos teismuose klausimus, tvirtinti atitinkamus teisės aktus, kontroliuoti naujai steigiamos institucijos – Nacionalinės teismų administracijos, aptarnaujančios teisminės valdžios savivaldos institucijas ir vykdančios kitas funkcijas siekiant užtikrinti tinkamą teisminės valdžios funkcionavimą, veiklą, svarstyti ir aprobuoti teismų ir Nacionalinės teismų administracijos biudžeto projektus ir spręsti kitus svarbius teismų veiklos klausimus (Įstatymų projektų ... aiškinamasis raštas, 2001, 9–12 punktai)[58]. Kitaip tariant, 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatymo nuostatomis įstatymų leidėjas atima iš vykdomosios valdžios įgaliojimus teisminės valdžios administravimo ir valdymo srityje ir visa tai perduoda teisminės valdžios savireguliacijai ir savivaldai, kurioje sudaroma mišrios sudėties Teismų taryba kaip speciali teisėjų institucija, o šiai savivaldai

---

[56] Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo projekto (nauja redakcija) Nr. IXP-729(2SP) 1 straipsnio, kuriuo keičiamas Teismų įstatymas, 122 straipsniu buvo siūloma nustatyti, kad „Teisėjų tarybą“ (t. y. ne „Teismų tarybą“) sudaro tiek vykdomosios valdžios, tiek ir įstatymų leidžiamosios valdžios atstovai. Seimo Teisės departamento 2001 m. lapkričio 27 d. išvadoje Nr. IXP-729(2) „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo įstatymo projekto“ yra atkreipiamas dėmesys į tai, kad įstatymo projekte numatomos Teisėjų tarybos sudėtis, į kurią norima įtraukti tiek vykdomosios valdžios, tiek ir įstatymų leidžiamosios valdžios atstovus, neatitinka konstitucinio valdžių „atribojimo“ principo, paties institucijos pavadinimo ir Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje esančio tarybos apibrėžimo kaip specialios teisėjų (paryškinta – *išvados rengėjo*) institucijos (12 punktas). Įstatymų leidėjas atsižvelgia tik į institucijos pavadinimo pastabą.

[57] Iš Seimo 2002 m. sausio 15 d. posėdžio Nr. 59(183) stenogramos matyti, kad 2002 metų redakcijos Teismų įstatymas buvo eurointegracinis įstatymas, kuris, kaip nurodyta stenogramoje, buvo labai reikalingas. Europos Komisija nė vienoje iš savo teiktoje 1997–2002 metais ataskaitoje nebuvo nurodžiusi Lietuvai, kad ji turėtų įsteigti mišrios sudėties teismų tarybą.

[58] Pažymėtina, kad panašias Teismų tarybos kompetencijas mini V. Valančius savo disertaciniame tyrime (plačiau žr. Valančius, 2000c, p. 70–72).

aptarnauti ir kitoms funkcijoms vykdyti, siekiant užtikrinti tinkamą teisminės valdžios funkcionavimą, įsteigiama Nacionalinė teismų administracija. Tuo įstatymų leidėjas pakeičia teisminės valdžios administravimo ir valdymo modelio koncepciją, buvusią iki 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatymo priėmimo, kurioje teisingumo ministro vaidmuo buvo itin didelis. Tačiau įstatymų leidėjas tai darydamas, kaip minėta, nepaisė Konstitucijos – pasirinko įsteigti ne vien tik iš teisėjų sudarytos Teismų tarybos modelį.

Įstatymų leidėjas, gavęs Konstitucinio Teismo sprendimą, kuriame šis teismas labai išsamiai atskleidė specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos elementus, turėjo į tai atsižvelgti ir taip įstatymu sureguliuoti santykius, susijusius su teisėjų korpuso formavimu, kad nebūtų nukrypta nuo specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos, o kartu ir užtikrinti teisminės valdžios savivaldos, kurios dalis ši institucija yra, veiksmingumą, kurios potencijas rodė Konstitucijai prieštaraujančios mišrios sudėties Teismų tarybos sudarymas. Kita vertus, specialios teisėjų institucijos veiksmingumas / neveiksmingumas turbūt turėtų priklausyti ne tik nuo jos sudėties, bet ir nuo to, kokiam tikslui ji turi būti sudaryta ir kokius įgaliojimus ji turi įgyvendinti. Kitaip tariant, institucija turi būti formuojama atitinkamu būdu tam, kad ji pasiektų tą tikslą, kuriam ji ir turi būti sudaryta. Siekiant, kad institucija būtų veiksminga, ji turi tinkamai įgyvendinti savo įgaliojimus. Įstatymų leidėjas mišrios sudėties Teismų tarybos kaip specialios teisėjų institucijos įsteigimu siekė kartu išplėsti ir jos įgaliojimus, kurie nėra lygu Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytiems įgaliojimams, kuriuos turi įgyvendinti speciali teisėjų institucija. Pagal Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalį, speciali teisėjų institucija turi būti sudaryta labai konkrečiam tikslui – patarti Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą. Šiam tikslui įgyvendinti ši konstitucinė valstybės institucija turi būti sudaroma vien tik iš teisėjų. Tik tokia institucija, kaip argumentuoja Konstitucinis Teismas, gali užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą, *inter alia*, tuo aspektu, kad visų be išimties teismų teisėjai būtų apsaugoti nuo valstybės valdžios ir valdymo institucijų, Seimo narių ir kitų pareigūnų, politinių partijų, politinių ir visuomeninių organizacijų, kitų asmenų kišimosi į teisėjo ar teismo veiklą (tokį kišimąsi *expressis verbis* draudžia Konstitucijos 114 straipsnio 1 dalis) (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas). O įstatymų leidėjo įsteigta mišrios sudėties Teismų taryba turėjo vykdyti tiek Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje aiškiai nustatytus įgaliojimus, tiek tuos įgaliojimus, kurių Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje aiškiai nėra nustatyta, bet jie susiję su aiškiai Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytais įgaliojimais, tiek ir tuos įgaliojimus, kurie Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje aiškiai nėra nustatyti ir su jais nesusiję. Antai Teismų tarybai buvo įstatymu nustatyti

įgaliojimai svarstyti ir aprobuoti pasiūlymus dėl teismų investicinių programų projektų ir pasiūlymus dėl įstatyme nurodytų atitinkamų teismų biudžetų projektų ir pateikti juos Vyriausybei (Teismų įstatymas, 1994, 120 straipsnio 15 punktas (2003 m. sausio 21 d. redakcija)), kurie nėra konstituciniai specialios teisėjų institucijos įgaliojimai ir su jais nesusiję.

Iš Teismų įstatyme nustatyto teisinio reguliavimo raidos matyti, kad Konstituciniam Teismui pripažinus, jog įstatymų leidėjo įsteigta mišrios sudėties Teismų taryba prieštarauja Konstitucijai, įstatymų leidėjas tik pakeičia specialios teisėjų institucijos sudėtį į vien tik iš teisėjų sudaromą ir sugrąžina jai jos ankstesnį Teisėjų tarybos pavadinimą, o dėl jai įstatymu nustatytų įgaliojimų, kurie neapsiriboja vien tik Teismų įstatymo 120 straipsniu, pavadintu „Teisėjų tarybos kompetencija“, apimties jokių esminių pataisų nepadaro, išskyrus tai, kad specialios teisėjų institucijos įgaliojimų sąrašas nuo 2006 metų vis labiau yra plečiamas, o tie jos įgaliojimai iš esmės yra labiau susiję su teisminės valdžios finansavimu, administravimu, teismų naudojamų informacinių sistemų naudojimu ir plėtra, teismų komunikacija ir kt. Kitaip tariant, dabartinei Teisėjų tarybai kaip specialiai teisėjų institucijai, be tų jos Konstitucijoje aiškiai nustatytų įgaliojimų, yra nustatomi ir tie įgaliojimai, kurie neturi nieko bendra su specialios teisėjų institucijos tiesioginiais konstituciniais įgaliojimais ar kaip nors būtų su jais susiję. Šiems įgaliojimams įgyvendinti Teisėjų taryba yra sudariusi nuolatinius komitetus, būtent – Biudžeto ir investicijų komitetą, Informacinių technologijų komitetą, Komunikacijos komitetą, Mokymų ir tarptautinių ryšių komitetą, Teismų administravimo komitetą, Teisės aktų projektų rengimo ir vertinimo komitetą (Teisėjų taryba, „Dėl Teisėjų tarybos nuolatinių komitetų sudarymo“, 2020). Pažymėtina, kad tarp šių komitetų nėra nė vieno komiteto, skirto teisėjų skyrimui, paaukštinimui, perkėlimui ir atleidimui iš pareigų, taip pat nėra komiteto, skirto teisėjų etikai ir drausmei. Specialios teisėjų institucijos įgaliojimai, kurie nėra jos konstituciniai įgaliojimai ar būtų su jais susiję, o jiems Teisėjų tarybos yra skiriamas ypatingas dėmesys sudarant nuolatinius komitetus, kurie nėra sudaromi dėl jos konstitucinių įgaliojimų tinkamo įgyvendinimo, jau leidžia teigti, kad jie yra svarbūs. Jų svarbumas neleidžia argumentuoti, kad jie nenustelbia Teisėjų tarybos pagrindinių įgaliojimų, kurie yra numatyti Konstitucijoje, laikant juos tik antraeiliais savo svarba. Tai reiškia, kad tų kitų įgaliojimų, kurie nėra specialios teisėjų institucijos konstituciniai įgaliojimai, taip pat tų kitų įgaliojimų, kurie nėra susiję su Konstitucijoje numatytais, įgyvendinimas atitraukia Teisėjų tarybą nuo jos pagrindinės veiklos, kuriai ji kaip speciali teisėjų institucija ir yra sudaroma – patarti Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą, o su šia veikla susijusiems klausimams nėra sudaryta nuolatinio komiteto.

Šiame kontekste pažymėtina, kad Pietų Europos teismų tarybų modelio valstybėse, kuriose teismų taryboms yra nustatyti tradiciniai teisėjų korpuso formavimo įgaliojimai, taip pat joms gali būti nustatyti ir kiti įgaliojimai teisminės valdžios administravimo, veiklos ir kitose srityse, atimant juos iš teisingumo ministro, bet jie negali nustelbti teismų tarybų pagrindinių funkcijų. To negalima pasakyti dėl Teisėjų tarybos, kuri taip pat vykdo ir eilę funkcijų, kurių Pietų Europos modelio teismų tarybos nevykdo, nes tai patikėta vykdomajai valdžiai. Šis aspektas, skirtingai nei mano užsienio mokslininkai, visgi neleidžia traktuoti Lietuvos Pietų Europos teismų tarybų modelio valstybe. Be to, Lietuvoje yra nustatyta tokia teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistema, kuri nėra būdinga Pietų Europos teismų tarybų modelio valstybėse. Bet Lietuvai nėra užkirsta galimybė ieškoti tokio teisminės valdžios savivaldos modelio, kurio dalis yra speciali teisėjų institucija, sprendimo, paisant iš Konstitucijos kylančių reikalavimų, kuriame atsispindėtų Pietų Europos teismų tarybų modelio koncepcija. Taip pat pažymėtina, kad specialios teisėjų institucijos nauji įgaliojimai, kurie nėra jos konstituciniai įgaliojimai ir nėra su jais susiję, savo esme primena tuos įgaliojimus, kuriuos turi ir vykdo Danijos, Švedijos, Airijos, Nyderlandų ar Norvegijos institucijos, pristatomos teismų tarybomis. H. Šinkūno duomenimis, specialios teisėjų institucijos įgaliojimai įstatymų leidėjo buvo plečiami Danijos, Norvegijos ir Švedijos valstybių pavyzdžiu (Šinkūnas, 2012a, p. 207). Tai reiškia, kad vien tik iš teisėjų sudaryta speciali teisėjų institucija, kuri šiandien yra Teisėjų taryba, vykdo ir tuos įgaliojimus, kuriuos paprastai vykdo Šiaurės Europos teismų tarybų modeliui priskirtos institucijos, pristatomos teismų tarybomis. Atsižvelgdamas į Europos valstybėse įsteigtų teismų tarybų funkcijas, H. Šinkūnas priskyrė Lietuvą Šiaurės Europos teismų tarybų modelio valstybių grupei (Šinkūnas, 2012a, p. 207). Šis priskyrimas kelia abejonių, nes, kitaip, negu Šiaurės Europos teismų tarybų modelio valstybėse įsteigtos institucijos, pristatomos teismų tarybomis, vien tik iš teisėjų sudaryta Teisėjų taryba turi vykdyti ir teisėjų korpuso formavimo funkcijas, kurias Šiaurės Europos teismų tarybų modelio valstybėse vykdo tam tikslui specialiai įsteigtos savarankiškos institucijos, ir kitas funkcijas, kurias Šiaurės Europos teismų tarybų modelio valstybėse vykdo institucijos, pristatomos teismų tarybomis. Be to, teisingumo ministro eliminavimas iš teisminės valdžios administravimo ir valdymo srities nėra būdingas požymis Šiaurės Europos teismų tarybų modelio valstybėms. Tačiau ir šiuo atveju galima teigti, kad Lietuvai nėra užkirsta galimybė ieškoti tokio teisminės valdžios savivaldos modelio, kurio dalis yra speciali teisėjų institucija, sprendimo, paisant iš Konstitucijos kylančių reikalavimų, kuriame atsispindėtų Šiaurės Europos teismų tarybų modelio koncepcija.

Vis dėlto H. Šinkūnas, kuris, kaip minėta, suabejojo Konstitucinio Teismo sprendimu „išgryninti“ specialios teisėjų institucijos sudėtį, kai buvo „užkirsta“ galimybė specialios teisėjų institucijos nariais tapti ne teisėjams, ir mano, kad taip buvo apribotos (suvaržytos) jos galimybės veikti veiksmingiau, eventualiai yra teisus. Mišrios sudėties Teismų tarybos modelis, kuriame ši taryba vykdytų ne tik specialios teisėjų institucijos įgaliojimus, numatytus Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, bet ir kitus įgaliojimus, kurie yra susiję su teisminės valdžios finansavimu, administravimu ir kitais klausimais, pačia savo idėja ir tuo, kaip ši taryba turėtų sąveikauti su visa teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistema, tuo, koks šiai tarybai buvo numatytas vaidmuo valstybės valdžios organizacijoje, tikrai atrodo kaip modelis, kuris sudarė visas prielaidas šiai institucijai veikti veiksmingai. Tačiau tai, kad visus tuos mišrios sudėties Teismų tarybos įgaliojimus turi vykdyti vien tik iš teisėjų sudaryta Teisėjų taryba, o šių kitų įgaliojimų apimtis dar netgi yra plečiama, kai šiems kitiems įgaliojimams vykdyti nėra teikiamas antraeilis vaidmuo, neleidžia teigti, kad tokiu įstatymų leidėjo sprendimu yra užtikrinamas teisminės valdžios savivaldos veiksmingumas. Pažymėtina, kad, nepaisant to, jog teisingumo ministras steigiant mišrios sudėties Teismų tarybą buvo eliminuotas iš teisminės valdžios administravimo ir valdymo srities, tačiau jis kartu su finansų ministru vis dėlto buvo įtraukti į teisminės valdžios administravimą ir valdymą per savo narystę Teismų taryboje, kurios nariais jie buvo pagal pareigas. Tai reiškia ne tik tai, kad Vyriausybės – vykdomosios valdžios – nariai dalyvavo teisminės valdžios savivaldoje, bet ir tai, kad jie tokioje veikloje dalyvaudami turėjo pareigą domėtis tuo, kas vyksta su teismine valdžia, ir už tai atsiskaityti. Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje yra pažymėjęs, kad valstybės valdžių padalijimas Konstitucijoje suponuoja ir Vyriausybės – vykdomosios valdžios kolegialios institucijos atskaitingumą įstatymų leidžiamajai valdžiai – Tautos atstovybei (*inter alia*, Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d., 2015 m. gruodžio 30 d., 2018 m. kovo 8 d., 2020 m. rugpjūčio 28 d. nutarimai). Maža to, šiame kontekste galima teigti, kad įstatymų leidėjo įsteigtas Konstitucijai prieštaraujantis mišrios sudėties Teismų tarybos modelis iš esmės buvo geras modelis, nors ir reikalaujantis tam tikrų korekcijų, jeigu nebūtų Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies ir Teismų taryba būtų įsteigta kaip *sui generis* institucija, nepaisant to, kad tam tikra dalis ją sudarančių narių buvo tiek vykdomosios valdžios, tiek įstatymų leidžiamosios valdžios atstovai. Kita vertus, H. Šinkūnas ir nėra teisus, nes, manoma, Konstitucinis Teismas visgi ir sudarė visas prielaidas vien tik iš teisėjų sudarytai specialiai teisėjų institucijai veikti veiksmingai įgyvendinant aiškiai Konstitucijoje nustatytus

įgaliojimus, o įstatymų leidėjui užtikrinti teisminės valdžios savivaldos veiksmingumą, keičiant savo požiūrį į tai, kam speciali teisėjų institucija turi būti sudaroma.

Vadinasi, nuo 2002 metų, priėmus ir įsigaliojus naujos redakcijos Teismų įstatymui, atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimą, turima situacija yra tokia, kad iš vykdomosios valdžios yra atimami įgaliojimai teisminės valdžios administravimo ir valdymo srityje ir visa tai yra perduodama teisminės valdžios savireguliacijai ir savivaldai, kurioje steigiama mišrios sudėties Teismų taryba kaip speciali teisėjų institucija, pakeista galiausiai į vien tik iš teisėjų sudarytą Teisėjų tarybą. Šiame modelyje specialiai teisėjų institucijai teikiama teismų tarybos tarptautinių standartų prasme reikšmė, suteikiant jai itin dideles galias, nors negalima tvirtai nustatyti, koks tai yra teismų tarybos modelis pagal Pietų ir Šiaurės Europos teismų tarybų modelių klasifikaciją. Siekdamas užtikrinti teisminės valdžios savivaldos veiksmingumą, įstatymų leidėjas, įvertinęs specialios teisėjų institucijos sudėties aspektą, deramai vis dar nėra įvertinęs tikslo, kuriam speciali teisėjų institucija turi būti sudaryta, ir jos įgaliojimų apimties aspekto. Įgaliojimų, kurie nėra specialios teisėjų institucijos Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje aiškiai nustatyti įgaliojimai, taip pat kurie nėra ir su šiais įgaliojimais susiję, nustatymu šiai institucijai ir jų sąrašo plėtimu ordinarinėje teisėje, didinant specialios teisėjų institucijos galias, o tokie įgaliojimai savo svarba negali būti vertinami kaip tokie, kurie nenustelbia šios institucijos konstitucinių įgaliojimų, yra prisidedama prie teisminės valdžios savivaldos veiksmingumo neužtikrinimo. Abejojama, kad vien tik iš teisėjų sudaryta speciali teisėjų institucija turi būti suprantama kaip ta pati buvusi mišrios sudėties speciali teisėjų institucija, pakeista į vien tik iš teisėjų sudaromą.

3.2. Dabartinės Teisėjų tarybos (ne)konstitucingumo problema

Įstatymų leidėjo sprendimas nustatyti tokį teisinį reguliavimą Teismų įstatyme, pagal kurį keičiama mišrios sudėties Teismų taryba į vien tik iš teisėjų sudarytą Teisėjų tarybą, deramai neįvertinus tikslo, kuriam Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija turi būti sudaryta ir jos įgaliojimų apimties aspekto, yra kvestionuotinas. Bet kartu kyla klausimas: ar įstatymų leidėjas, įstatymu reguliuodamas santykius, susijusius su teisėjų korpuso formavimu, nenukrypo nuo specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos?

Antroje disertacinio tyrimo dalyje argumentuojama, kad, pagal Konstituciją, speciali teisėjų institucija turi būti sudaroma vien tik iš teisėjų, pridedant šį argumentą patikslinantį teiginį, – specialiai teisėjų institucijai įgyvendinant tiesiogiai Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus, laikant šį konstitucinių įgaliojimų sąrašą išsamiu ar baigtiniu. Kitaip tariant, įgyvendinant tiesiogiai Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus, speciali teisėjų institucija turi būti formuojama vien tik iš teisėjų, nes tik tokiu būdu ji gali tinkamai patikrinti ir įvertinti vykdomosios valdžios institucijos – Respublikos Prezidento – padarytą pasirinkimą ir atliktą turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimą. Šis argumentas neapėmė specialios teisėjų institucijos kitų įgaliojimų įgyvendinimo galimybės. Kita vertus, tai, kad šiame tyrime laikoma, jog specialios teisėjų institucijos Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytų įgaliojimų sąrašas yra išsamus ar baigtinis, neturėtų būti suprantama ir aiškinama taip, kad ši institucija negali turėti ir vykdyti kitų įgaliojimų, kurie gali būti nustatyti įstatymu. Bet tai, kad specialios teisėjų institucijos Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytų įgaliojimų sąrašas laikomas išsamiu ar baigtiniu, turi būti suprantama ir aiškinama taip, kad, be specialios teisėjų institucijos Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytų įgaliojimų, Konstitucijoje nėra nustatyta jokių kitų įgaliojimų šiai institucijai. Todėl negalima sutikti su E. Šileikio pateiktu Konstitucijos aiškinimu dėl specialios teisėjų institucijos galimybės tiesiogiai skundu kreiptis į Konstitucinį Teismą (žr. Šileikis, 2023a; Šileikis, 2023c, p. 436–439). Teisėjų taryba, kaip speciali teisėjų institucija, vykdydama kitus įgaliojimus, kurie nėra Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatyti specialios teisėjų institucijos įgaliojimai, neturi veikti kartu su Respublikos Prezidentu. Tai reiškia, kad vykdant tuos kitus įgaliojimus Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija neturėtų būti vertinama kaip institucija, kuri turi būti atsvara Respublikos Prezidentui. Todėl tiems kitiems įgaliojimams vykdyti jai neturi būti keliamas reikalavimas būti suformuotai vien tik iš teisėjų. Tad, jeigu vien tik iš teisėjų sudaromos specialios teisėjų institucijos argumentas gali būti pakankamas tada, kai ši institucija įgyvendina jos konstitucinius įgaliojimus, tai vien tik iš teisėjų sudaromos specialios teisėjų institucijos argumentas nėra pakankamas, kai ši speciali teisėjų institucija pradeda vykdyti įgaliojimus, kurie nėra nustatyti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, bet kurių vykdymas nereikalauja, kad ši institucija būtų sudaroma vien tik iš teisėjų. Ji tiesiog turi būti nepriklausoma institucija, o tai reiškia, kad institucija gali būti formuojama ne vien tik iš teisėjų ir neturi būti prilyginama Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytai specialiai teisėjų institucijai. Siekiant užtikrinti institucijos, nevykdančios Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytų įgaliojimų, nepriklausomumą, ji gali būti formuojama ne

vien tik iš teisėjų, laikantis sudėčiai keliamų standartų, paisant Konstitucijos. Tai, kad mišrios sudėties Teismų taryba negali turėti ir vykdyti tokių įgaliojimų, kuriuos gali turėti tik teisminės valdžios savivaldos institucija, sudaryta vien tik iš teisėjų (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas), nereiškia, kad vien tik iš teisėjų sudaryta Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija, pagal Konstituciją, turi turėti ir vykdyti taip pat tokius įgaliojimus, kuriuos galėjo turėti ir vykdyti mišrios sudėties Teismų taryba ir kurių turėjimas ir vykdymas nereikalauja vien tik iš teisėjų sudarytos teisminės valdžios savivaldos institucijos buvimo. Vis dėlto šis argumentas negali būti pritaikytas dėl visų Teisėjų tarybos kaip specialios teisėjų institucijos įgaliojimų, kurie nėra nustatyti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje.

Kiti specialios teisėjų institucijos įgaliojimai, kurie nėra Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatyti įgaliojimai, gali būti tiek susiję su aiškiai Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytais įgaliojimais, tiek su jais ir nesusiję. Konstitucinio Teismo vertinimu, įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti tokius specialios teisėjų institucijos įgaliojimus, kurie nėra *expressis verbis* nustatyti Konstitucijoje. Tačiau, remiantis Konstitucinio Teismo nuomone, įstatymų leidėjas negali nustatyti bet kokių specialiai teisėjų institucijai įgaliojimų. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti tokius specialios teisėjų institucijos įgaliojimus, kurie nėra *expressis verbis* nustatyti Konstitucijoje, bet tie įgaliojimai turi kilti iš šios specialios teisėjų institucijos konstitucinių įgaliojimų, susijusių su patarimu Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą, t. y. įgaliojimų, susijusių su teisminės valdžios, kaip profesiniu pagrindu formuojamos valstybės valdžios, dalyvavimu priimant sprendimus dėl teisėjų karjeros, taip pat galimybių asmenims siekti teisėjo karjeros užtikrinimu (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas). Kitaip tariant, speciali teisėjų institucija gali vykdyti tuos įgaliojimus, kurie yra susiję su aiškiai Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytais įgaliojimais. Kaip tokių įgaliojimų pavyzdžius Konstitucinis Teismas yra nurodęs specialios teisėjų institucijos įgaliojimus inicijuoti drausmės bylų iškėlimą teisėjams arba įgaliojimus skirti teisėjų egzaminų komisijos narius (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas). Tokių specialios teisėjų institucijos įgaliojimų, kurie yra susiję su jos Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytais įgaliojimais, vykdymas neprieštarauja vertinimui, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytų įgaliojimų sąrašas yra išsamus ar baigtinis. Šiems kitiems įgaliojimams, susijusiems su Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytais įgaliojimais, vykdyti speciali teisėjų institucija taip pat turi būti suformuota vien tik iš teisėjų, nors juos vykdant ji nėra tiesioginiuose santykiuose su Respublikos

Prezidentu. Tad įstatymų leidėjas ordinarinėje teisėje gali nustatyti ir kitus specialios teisėjų institucijos įgaliojimus, kurie turi būti susiję su jos konstitucinių įgaliojimų išsamiu ar baigtiniu sąrašu, bet kuriems įgyvendinti speciali teisėjų institucija taip pat turi būti formuojama išimtinai vien tik iš teisėjų, nors šiuos įgaliojimus įgyvendinant ji neturi veikti stabdžių ir atsvarų mechanizmo padiktuotu principu. Tačiau specialios teisėjų institucijos konstitucinių įgaliojimų sąrašo išsamumas ar baigtinumas, leidžiantis ordinarinėje teisėje nustatyti kitus specialios teisėjų institucijos įgaliojimus, kurie būtų susiję su šiuo sąrašu, neturėtų būti suprantamas ir aiškinamas taip, kad įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti tokius specialios teisėjų institucijos įgaliojimus, kurie nėra susiję su jos konstituciniais įgaliojimais. Tokiais įgaliojimais būtų galima laikyti visus tuos įgaliojimus, kurie iš esmės yra labiau susiję su teisminės valdžios finansavimu, administravimu, teismų naudojamų informacinių sistemų panaudojimu ir plėtra, teismų komunikacija ir kt., kuriems įgyvendinti dabartinė Teisėjų taryba yra sudariusi atitinkamus nuolatinius komitetus, o šie įgaliojimai pagal svarbą negali būti vertinami kaip antraeiliai. Todėl įstatymų leidėjo sprendimas nustatyti tokius specialios teisėjų institucijos įgaliojimus, kurie nėra eksplicitiškai įtvirtinti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje ir nėra su jais susiję, yra diskutuotinas ir dėl jo atitikties Konstitucijai. Šiame tyrime argumentuojama, kad įstatymų leidėjo sprendimas nustatyti tokius specialios teisėjų institucijos įgaliojimus, kurie nėra eksplicitiškai įtvirtinti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje ir nėra su jais susiję, neatitinka iš Konstitucijos kylančių reikalavimų. Todėl, manoma, kad dabartinis Teisėjų tarybos modelis turi būti performuotas. Šiame kontekste galima pradėti svarstyti apie tokias dabartinės Teisėjų tarybos performavimo galimybes, kurios, viena vertus, leistų užtikrinti, kad vien tik iš teisėjų formuojama speciali teisėjų institucija įgyvendintų tą tikslą, dėl kurio ji apskritai turi būti sudaryta, ir teisingumo akto adresatui būtų užtikrinta, kad bus priimtas teisingas sprendimas. Bet, kita vertus, ir padėtų užtikrinti Teisėjų tarybos kitų įgaliojimų, kurie nėra įtvirtinti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje ir su jais nėra susiję, įgyvendinimą, kai jų įgyvendinimo veiksmingumui užtikrinti nereikia turėti vien tik iš teisėjų sudarytos teisminės valdžios savivaldos institucijos.

Tad, atsižvelgus į anksčiau išsakytus argumentus, galima teigti, kad įstatymų leidėjas, įstatymu reguliuodamas santykius, susijusius su teisėjų korpuso formavimu, nukrypo nuo specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos. Vien tik iš teisėjų sudaryta Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija negali turėti ir vykdyti tokių įstatymų leidėjo įstatymu nustatytų įgaliojimų, kuriuos turėti ir vykdyti, teigiama, nekyla iš Konstitucijos reikalavimų.

3.3. Teisėjų tarybos vaidmuo teisminės valdžios savivaldos institucijų sistemoje

Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje yra atskleidęs savavaldės teisminės valdžios decentralizuotumo konstitucinį imperatyvą, reikalaujantį, kad savavaldė teisminė valdžia negali būti pernelyg (itin) centralizuota. Šito, kuriant Teismo, kaip savarankiškos valstybės valdžios, savivaldos institucijų sistemą, yra būtina vengti (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas). Konstitucinio Teismo argumentas, kad savavaldė teisminė valdžia negali būti pernelyg (itin) centralizuota, kuriame yra vertinamasis požymis „pernelyg“ („itin“), sugestionuoja, kad savavaldė teisminė valdžia iš esmės gali būti centralizuota, kai tas centralizuotumas negali virsti tuo, kas gali būti pavadinta kaip pernelyg (itin) centralizuota. Tačiau yra sunku suprasti, kokie savavaldės teisminės valdžios požymiai turėtų leisti savavaldę teisminę valdžią įvertinti kaip pernelyg (itin) centralizuotą.

Kaip minėta, Konstitucinio Teismo vertinimu, be specialios teisėjų institucijos, įstatymų leidėjas turi įgaliojimus įstatymu įtvirtinti ir kitas teisminės valdžios savivaldos institucijas. Siekiant užtikrinti teisminės valdžios savivaldos veiksmingumą, taip pat atsižvelgiant į tai, kad savavaldė teisminė valdžia pagal Konstituciją negali būti pernelyg centralizuota, kai kurios kitos institucijos netgi turi būti sudarytos, visų pirma turi būti demokratiškai sušauktas įstatymo numatytas teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimas. Įstatymų leidėjui pasirinkus tokį teisminės valdžios savivaldos modelį, kuriame būtų tik demokratiškai sušauktas įstatymo numatytas teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimas ir Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija, ir kartu įtvirtinus teisinius (*inter alia*, procedūrinius) mechanizmus, kurie neleistų pernelyg centralizuoti savavaldės teisminės valdžios, tai savaime, pasak Konstitucinio Teismo, nereikštų, kad yra nukrypstama nuo Konstitucijoje įtvirtintos Teismo, kaip savarankiškos ir savavaldės valstybės valdžios, sampratos (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas). Siekdamas užtikrinti teisminės valdžios savivaldos veiksmingumą, taip pat atsižvelgdamas į tai, kad savavaldė teisminė valdžia pagal Konstituciją negali būti pernelyg centralizuota, įstatymų leidėjas gali įstatymu įtvirtinti įvairias teisminės valdžios savivaldos institucijas ir nustatyti, kad tokias institucijas sudarytų ne vien teisėjai, bet ir kiti asmenys. Jeigu įstatymų leidėjas nuspręstų tai padaryti, jis tokiu atveju turėtų nustatyti, kad tokių institucijų absoliučią daugumą turi sudaryti teisėjai, o jų pirmininkaujantys asmenys yra tik teisėjai. Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje nepasisakė dėl to, kokiu būdu nariai teisėjai turi būti atrinkti į šias teisminės valdžios savivaldos institucijas, taip pat dėl to, kokiu būdu gali

būti atrenkami joms pirmininkaujantys asmenys. Pažymėtina, kad skirtingų institucijų, kurioms būtų patikėtos skirtingos funkcijos, įsteigimas, šitaip vengiant visų funkcijų sutelkimo vienoje institucijoje, yra siūlomas ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro (OSCE-ODIHR) 2010 metais priimtose Kijevo rekomendacijose. Mokslinėje literatūroje taip pat pradedama kalbėti apie galių teisminės valdžios savivaldoje išskaidymą ir nesutelkimą visų galių vienoje teisminės valdžios savivaldos institucijoje (pvz., Kosař, 2018).

Žvelgiant į teisinį reguliavimą, nustatytą galiojančiame Teismų įstatyme, matoma, kad teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemoje, be Teisėjų tarybos kaip specialios teisėjų institucijos ir Visuotinio teisėjų susirinkimo kaip demokratiškai sušaukto įstatymo numatyto teisėjų susirinkimo, yra ir kitų institucijų. Taip buvo ir nauja 2002 m. sausio 24 d. redakcija išdėstytame Teismų įstatyme. Minėta, įstatymų leidėjas nauja redakcija išdėstytame Teismų įstatyme steigia ne tik mišrios sudėties Teismų tarybą, kuri galiausiai Konstitucinio Teismo pripažinta prieštaraujančia Konstitucijai, bet jis taip pat nusprendžia įsteigti ir visą teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemą, kuriai aptarnauti steigiama Nacionalinė teismų administracija, išplečiant specialios teisėjų institucijos kompetencijas ir įteisinant didėjantį teisminės valdžios savivaldos institucijos vaidmenį valstybės valdžios organizacijoje. Tad reikėtų išsiaiškinti, koks yra specialios teisėjų institucijos vaidmuo kitoms savavaldėje teisminėje valdžioje sudarytoms institucijoms ir atitinkamai mėginti nustatyti, ar įstatymų leidėjas nėra įsteigęs tokios teisminės valdžios savivaldos institucijų sistemos, kurią galima vertinti kaip pernelyg (itin) centralizuotą, nukrypstant nuo konstitucinės savavaldės teisminės valdžios sampratos.

3.3.1. Savivaldos institucijų sistema ir centralizuotumo klausimas

Savavaldės teisminės valdžios institucijų sistemoje ordinarinėje teisėje yra numatytos dvi vien tik iš teisėjų sudaromos konstitucinį statusą turinčios teisėjų institucijos, įgyvendinant galimybę kitas ne konstitucinį statusą turinčias institucijas formuoti ne vien tik iš teisėjų. Siekiant išsiaiškinti, koks yra Teisėjų tarybos vaidmuo kitoms savavaldėje teisminėje valdžioje sudarytoms institucijoms ir atitinkamai mėginti nustatyti, ar kartais įstatymų leidėjas nėra sukūręs tokios teisminės valdžios savivaldos institucijų sistemos, kurią galima vertinti kaip pernelyg (itin) centralizuotą, yra pasirinktos nagrinėti kelios su teisėjų korpuso formavimu susijusios institucijos, paminėtos antroje disertacinio tyrimo dalyje. Tai – Teisėjų etikos ir drausmės

komisija, Teisėjų garbės teismas ir Pretendentų į teisėjus atrankos komisija. O dėl kitų pateikiami tik apibendrinti rezultatai, nes bendra tendencija turėtų būti matoma aptarus pasirinktas tris institucijas.

Pagal Konstituciją, turinti būti sudaryta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatyme, kaip minėta, yra steigiama kaip Teismų taryba, suteikiant jai vykdomosios teisminės valdžios savivaldos institucijos, užtikrinančios teismų ir teisėjų nepriklausomumą (119 straipsnio 1 dalis), statusą ir nustatant jos pareigą atsiskaityti už savo veiklą Visuotiniam teisėjų susirinkimui (114 straipsnio 2 dalis ir 117 straipsnio 4 punktas), kuris steigiamas kaip aukščiausia teisminės valdžios savivaldos institucija, kurioje dalyvauti numatyta visiems Lietuvos teisėjams (114 straipsnio 1 dalies 1 punktas ir 116 straipsnis). Be šios, remiantis V. A. Vaičaičio argumentais, Konstitucinio Teismo konstitucionalizuotos institucijos (Vaičaitis, 2020a, p. 21), negalima Konstitucijoje aiškiai įtvirtinta speciali teisėjų institucija, kuri privalo būti sudaryta. Šis teisinis reguliavimas yra nepakitęs iki šiol, išskyrus kelias esmines nagrinėjamo klausimo apimtyje aplinkybes: pirma, mišrios sudėties Teismų taryba yra pakeista į vien tik iš teisėjų sudarytą dabartinę Teisėjų tarybą[59]; antra, dabartinę Teisėjų tarybą sudarantys teisėjai yra atskaitingi juos rinkusiems teisėjams, kai anksčiau teisėjų bendruomenei buvo atskaitinga ne vien tik iš teisėjų sudaryta Teismų taryba. Be šių vien tik iš teisėjų sudarytų teisminės valdžios savivaldos institucijų, teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemoje esama ir kitų teisminės valdžios savivaldos institucijų.

Antroje disertacinio tyrimo dalyje nustatyta, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytai specialiai teisėjų institucijai nėra suteikti bendrieji įgaliojimai taikyti drausmines poveikio priemones teisėjams. Šiai procedūrai vykdyti yra įsteigtos dvi teisminės valdžios savivaldos institucijos. Tai – Teisėjų etikos ir drausmės komisija ir Teisėjų garbės teismas.

---

[59] Pažymėtina, kad, nepaisant to, jog Teisėjų tarybos narių teisėjų skaičius keitėsi po Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo priėmimo, tačiau Teisėjų tarybą nuspręsta formuoti iš absoliučios daugumos teisėjų, kurie demokratiškai išrenkami į šią instituciją pačių teisėjų, įtvirtinant Konstitucijai neprieštaraujančią teisinio reguliavimo galimybę, paliktą Konstitucinio Teismo minėtame nutarime, kad specialios teisėjų institucijos nariais kai kurie teisėjai (palyginti nedidelė jos narių dalis), būtent Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo ir šiuo metu Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininkai, taptų pagal pareigas. Tokias išvadas leidžia teigti išanalizuotos Teismų įstatymo 119 straipsnio 2 dalies redakcijos.

Analizuojant 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatymą galima matyti, kad kaip aiškiai įvardyta teisminės valdžios savivaldos institucija buvo steigiamas tik Teisėjų garbės teismas. Jis buvo steigiamas kaip teisėjų drausmės bylas ir teisėjų prašymus dėl teisėjo garbės gynimo nagrinėjanti vien tik iš teisėjų sudaryta teisminės valdžios savivaldos institucija (114 straipsnio 3 dalies ir 122 straipsnis). Mišrios sudėties Teismų tarybai buvo suteikti įgaliojimai Teisėjų garbės teismą formuoti skiriant jo narius, tvirtinti jo nuostatus, kuriais vadovaudamasis Teisėjų garbės teismas turėjo nustatytus įgaliojimus nagrinėti teisėjų drausmės bylas ir prašymus dėl teisėjų garbės gynimo (120 straipsnio 10 ir 11 punktai, 122 straipsnio 2 dalis ir 123 straipsnis). Tačiau Teisėjų garbės teismo pirmininko ir jo pavaduotojo rinkimų įgaliojimai buvo suteikti paties Teisėjų garbės teismo nariams (122 straipsnio 2 dalis). Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo pagrindu pakeitus mišrios sudėties Teismų tarybą į vien tik iš teisėjų sudaromą Teisėjų tarybą, šios institucijos vaidmuo dėl Teisėjų garbės teismo, teigiama, yra likęs nepakitęs, nepaisant to, kad šiandien Teisėjų garbės teismas yra formuojamas mišriu būdu įtraukiant į jo sudėtį visuomenės atstovus, kuriuos skiria Respublikos Prezidentas ir Seimo Pirmininkas (Teismų įstatymas, 1994, 122 straipsnio 2 dalis (2022 m. lapkričio 24 d. redakcija)).

Iš Teismų įstatymo nuostatų turinio galima matyti, kad, formuojant mišrios sudėties Teisėjų garbės teismą, nėra nustatyta, jog Teisėjų taryba turi įgaliojimus skirti šio teismo narius, o taip buvo anksčiau. Kita vertus, Teisėjų tarybos įgaliojimai formuojant Teisėjų garbės teismą nėra ir eliminuojami absoliučiai. Pagal Teismų įstatymo nuostatas, Teisėjų taryba turi įgaliojimus rinkti Teisėjų garbės teismo narius[60] ir rinkti juos pagal pačios nustatytą

[60] Teismų įstatymo 122 straipsnio 2 dalyje (2022 m. lapkričio 24 d. redakcija) įstatymų leidėjas įtvirtina: „Į Teisėjų garbės teismo narius du kandidatus skiria Respublikos Prezidentas, du kandidatus – Seimo Pirmininkas, šešis kandidatus – Teisėjų taryba“. Tai leidžia manyti, kad Teisėjų taryba turi įgaliojimus skirti kandidatus į Teisėjų garbės teismą. Po to, toje pačioje įstatymo nuostatoje įstatymų leidėjas numato: „Po vieną narį iš <...> teismų teisėjų į Teisėjų garbės teismą renka Teisėjų taryba.“ Taip pat komentuojamo įstatymo 120 straipsnio 10 punktu (2008 m. liepos 3 d. redakcija) įstatymų leidėjas įtvirtina: „Teisėjų taryba slaptu balsavimu renka Teisėjų garbės teismo narius <...>“. Bet sąvokos „skyrimas“ ir „rinkimas“ yra visiškai skirtingos ir įstatymų leidėjas turi aiškiai reglamentuoti, kokius veiksmus turi atlikti Teisėjų taryba. Atsižvelgiant į aptartas įstatymines nuostatas, taip pat į tai, kad 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatyme buvo nustatyta, kad septynis narius, pagal įstatyme nustatytas kvotas, „skiria“ Teismų taryba, į tai, kad 2008 m. liepos 3 d. redakcijos Teismų įstatyme buvo nustatyta, jog visus devynis narius, pagal įstatyme nustatytas kvotas, „renka“ Teisėjų taryba, galima teigti, kad Teisėjų taryba „renka“ narius į Teisėjų garbės teismą, tačiau, kaip minėta, įstatymų leidėjas turi aiškiai

kandidatų į Teisėjų garbės teismą kėlimo ir Teisėjų garbės teismo narių rinkimo tvarką (Teismų įstatymas, 1994, 122 straipsnio 2 dalis (2022 m. lapkričio 24 d. redakcija)). Vadinasi, pačių teisėjų bendruomenė vis dar neturi jokių įgaliojimų tiesiogiai rinkti Teisėjų garbės teismo narius teisėjus, o tik Teisėjų taryba, nors „teismų savivalda“, pagal Teismų įstatymo nuostatas, yra grindžiama atstovavimu (Teismų įstatymas, 1994, 10 straipsnio 2 dalis (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija)), kai pats atstovaujamasis subjektas, t. y. teisėjas, turėtų tiesiogiai dalyvauti deleguojant kitą teisėją. Tai galioja jau nuo 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatymo, kuriame buvo įtvirtinta mišrios sudėties Teismų taryba. Kita vertus, čia yra galimas ir tam tikras teisėjų bendruomenės palaikymas, nes, pagal Teisėjų tarybos 2014 m. gegužės 30 d. nutarimo „Dėl Kandidatų į Teisėjų garbės teismo kėlimo ...“ nuostatas, kandidatus į Teisėjų garbės teismo narius turi teisę kelti atitinkamų teismų teisėjai, tačiau taip pat kandidatais gali išsikelti ir patys teisėjai (7 punktas). Toks Teisėjų garbės teismo formavimo būdas, kai tam tikra dalis narių yra renkama pačios Teisėjų tarybos, reiškia, kad, atsitikus taip, jog Teisėjų garbės teismas nuspręstų pasiūlyti Respublikos Prezidentui atleisti teisėją iš pareigų, nes yra Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkte nustatytas pagrindas, o Respublikos Prezidentas nuspręstų kreiptis į Teisėjų tarybą patarimo dėl teisėjo atleidimo iš pareigų pagal Konstitucijos 115 straipsnio 5 punktą, tai Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija, kuri dalyvavo formuojant Teisėjų garbės teismą, turėtų eventualiai spręsti tokio teisėjo atleidimo iš pareigų klausimą. Abejojama, ar tokia šių teisminės valdžios savivaldos institucijų struktūra ir jų sąveika gali būti pateisinama. Teisminės valdžios savivaldos institucijos turėtų būti nepriklausomos ne tik nuo išorės subjektų, bet ir sistemos viduje. Be to, Teisėjų taryba ne tik turi įgaliojimus rinkti teisėjus į Teisėjų garbės teismą, bet ir juos atšaukti įstatyme nustatytais pagrindais (Teismų įstatymas, 1994, 120 straipsnio (2008 m. liepos 3 d. redakcija) 10 punktas ir 122 straipsnio 8 dalis (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija)). Jeigu anksčiau Teisėjų garbės teismo nariai patys rinko šio teismo pirmininką, tai šiandien jie tokios galimybės nebeturi, nes Teisėjų garbės teismo pirmininką rinkti iš narių teisėjų įgaliojimus turi tik pati Teisėjų taryba (Teismų įstatymas, 1994, 122 straipsnio 2 dalis (2022 m. lapkričio 24 d. redakcija)). Jai, kaip ir Visuotiniam teisėjų susirinkimui, Teisėjų garbės

---

reglamentuoti, kokius veiksmus turi atlikti Teisėjų taryba. Pažymėtina, kad 2022 m. lapkričio 24 d. redakcijos Teismų įstatymu, keičiant 122 straipsnio 2 dalį, aptartas aspektas paliktas nepakeistas.

teismas turi teikti veiklos ataskaitas (Teismų įstatymas, 1994, 114 straipsnio 2 dalis (2006 m. gegužės 23 d. redakcija), 117 straipsnio 5 punktas (2006 m. gegužės 23 d. redakcija) ir 120 straipsnio (2008 m. liepos 3 d. redakcija) 12 punktas). Teisėjų taryba vis dar turi įstatymų leidėjo nustatytus įgaliojimus tvirtinti Teisėjų garbės teismo nuostatus, kuriais vadovaudamasis, kaip minėta, Teisėjų garbės teismas turi nustatytus įgaliojimus nagrinėti teisėjų drausmės bylas ir prašymus dėl teisėjų garbės gynimo (Teismų įstatymas, 1994, 120 straipsnio (2008 m. liepos 3 d. redakcija) 11 punktas ir 123 straipsnis (2006 m. gegužės 23 d. redakcija)).

Kita teisminės valdžios savivaldos institucija, kuriai yra nustatyti įgaliojimai dalyvauti drausminių priemonių teisėjams taikymo procedūroje, yra jau minėta Teisėjų etikos ir drausmės komisija. Ši institucija *expressis verbis* įvardijama teisminės valdžios savivaldos institucija 2008 m. liepos 3 d. įstatymu padarytais pakeitimais Teismų įstatyme, jos nenumatant bendroje teisminės valdžios savivaldos institucijų sistemoje, kuriai reglamentuoti skirta 114 straipsnio 1 dalis, o šią instituciją numatant Teismų įstatymo 85 straipsnio 1 dalyje. Iš teisinio reguliavimo, nustatyto Teismų įstatyme, raidos matyti, kad įstatymų leidėjas 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatymu įgaliojimus formuoti Teisėjų etikos ir drausmės komisiją skiriant jos narius suteikė mišrios sudėties Teismų tarybai, kaip ir įgaliojimus šiai tarybai „tvirtinti“ komisijos pirmininką iš paskirtų narių, siūlyti du kandidatus į jos narius ir tvirtinti komisijos nuostatus (85 straipsnio 1 ir 3 dalys ir 120 straipsnio 8 punktas). Tai reiškia, kad pati teisėjų bendruomenė tiesiogiai į šios komisijos formavimo procesą nebuvo įtraukta. Šis teiginys yra formuluojamas atsižvelgiant ir į tą aplinkybę, kad, be pačios Teismų tarybos siūlomų kandidatų į Teisėjų etikos ir drausmės komisiją, kitus tris turėjo nustatytus įgaliojimus siūlyti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininkai, kiekvienas jų po vieną. Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo pagrindu pakeitus mišrios sudėties Teismų tarybos sudėtį į vien tik iš teisėjų sudaromą Teisėjų tarybą, o nuo 2008 metų *expressis verbis* laikant Teisėjų etikos ir drausmės komisiją „teismų savivaldos institucija“, bet neįtraukus jos į Teismų įstatymo 114 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisminės valdžios savivaldos institucijų sistemą, Teisėjų tarybos vaidmuo Teisėjų etikos ir drausmės komisijai, į kurios sudėtį jau yra įtraukti visuomenės atstovai, skiriami Respublikos Prezidento ir Seimo Pirmininko, iš esmės yra likęs nepakitęs. Jeigu anksčiau mišrios sudėties Teismų tarybai, o po Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo priėmimo ir vien tik iš teisėjų sudaromai Teisėjų tarybai buvo suteikti įgaliojimai skirti Teisėjų etikos ir drausmės komisijos narius, siūlyti du kandidatus į jos narius, „tvirtinti“ jos pirmininką

iš paskirtų komisijos narių ir tvirtinti šios komisijos nuostatus, tai dabar Teisėjų taryba „renka“ ir „skiria“ Teisėjų etikos ir drausmės komisijos narius teisėjus (4/7), „renka“ ir „tvirtina“ komisijos pirmininką iš paskirtų narių, taip pat tvirtina šios komisijos nuostatus (Teismų įstatymas, 1994, 85 straipsnio 2 dalis (2019 m. liepos 16 d. redakcija) ir 4 dalis (2022 m. lapkričio 24 d. redakcija) bei 120 straipsnio (2008 m. liepos 3 d. redakcija) 9 punktas).

Neanalizuojant įstatymų leidėjo vartojamų sąvokų tam tikro alogiškumo, nes tai gana išsamiai atskleidė E. Kūris (žr. Kūris, 2011, p. 233), pastebėtina, kad Teismų įstatyme aiškiai nėra įtvirtinta, jog Teisėjų tarybos „renkamas“ ir „tvirtinamas“ Teisėjų etikos ir drausmės komisijos pirmininkas turi būti būtinai teisėjas, kai toks reikalavimas yra aiškiai įstatyminėmis nuostatomis įvardijamas, kaip minėta, dėl Teisėjų garbės teismo pirmininko rinkimo, juo Teisėjų tarybos gali būti renkamas tik teisėjas. Taip pat formuojant Teisėjų etikos ir drausmės komisiją pati teisėjų bendruomenė vis dar tiesiogiai nedalyvauja, o kartu ir tai, kad teisminės valdžios pareigūnų – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininkų – nuomonė iš esmės nebėra svarbi, nes jų turėtus įgaliojimus siūlyti po vieną kandidatą į Teisėjų etikos ir drausmės komisijos narius perima politikai, kuriems suteikiami įgaliojimai skirti į šią komisiją visuomenės atstovus nuo 2008 m. liepos 3 d. padarytų pataisų Teismų įstatyme. Nors pažymėtina, kad tiek principas, jog „teismų savivalda“ yra grindžiama atstovavimu, tiek principas, kad „teismų savivalda“ yra grindžiama rinkimais, yra galiojantys (Teismų įstatymas, 1994, 10 straipsnio 2 dalis (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija)). Maža to, nuo tų pačių 2008 metų Teisėjų tarybai yra nustatomi įgaliojimai įstatymo nustatytais pagrindais atšaukti Teisėjų etikos ir drausmės komisijos narius iš pareigų, taip pat išklausyti Teisėjų etikos ir drausmės komisijos veiklos ataskaitas (85 straipsnio 6 dalis, 120 straipsnio 9 ir 12 punktai). Tai savo ruožtu indikuoja Teisėjų etikos ir drausmės komisijos, kaip labai aiškiai Teismų įstatyme įvardytos „teismų savivaldos institucijos“, tam tikrą institucinę subordinaciją Teisėjų tarybai, tačiau, skirtingai nei dėl Teisėjų garbės teismo, kurio ataskaitas turi išklausyti, kaip minėta, tiek Teisėjų taryba, tiek Visuotinis teisėjų susirinkimas, įstatymų leidėjas nėra nustatęs pareigos Visuotiniam teisėjų susirinkimui išklausyti Teisėjų etikos ir drausmės komisijos ataskaitų (remiantis Teismų įstatymo 114 ir 117 straipsniais). Šiame kontekste manoma, kad Teisėjų etikos ir drausmės komisija kaip teisminės valdžios savivaldos institucija turėtų būti ne tik nepriklausoma nuo išorės subjektų, bet ir sistemos viduje.

Antroje disertacinio tyrimo dalyje nustatyta, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytai specialiai teisėjų institucijai nėra tiesiogiai

Konstitucijoje įtvirtinti įgaliojimai dalyvauti teisėjų atrankos procedūroje, kuri tiesiogiai yra susijusi su teisėjų paskyrimo (paaukštinimo) procedūra, t. y. teisėjų atranka vyksta su tikslu paskirti (paaukštinti). Šioje procedūroje dalyvauja ordinarinės teisės lygiu nuo 2003 metų įsteigta Pretendentų į teisėjus atrankos komisija (Teismų įstatymas, 1994, 55^1 straipsnis (2003 m. sausio 21 d. redakcija)), kuri įstatymų leidėjo Teismų įstatyme nėra eksplicitiškai vadinama „teismų savivaldos institucija“, skirtingai nei tai padaryta dėl aptartų Teisėjų garbės teismo ir Teisėjų etikos ir drausmės komisijos. Tačiau tai, kad šiandien tris narius teisėjus į Pretendentų į teisėjus atrankos komisiją skiria Teisėjų taryba (3/7), o jos pirmininkas turi būti tik teisėjas, taip pat šios komisijos paskirtis ir turimos sąsajos su Teisėjų taryba leidžia laikyti Pretendentų į teisėjus atrankos komisiją teisminės valdžios savivaldos institucija, nepaisant to, kad teisėjai šioje komisijoje sudaro mažumą, o jos pirmininkas turi būti skiriamas Respublikos Prezidento (Teismų įstatymas, 1994, 55^2 straipsnio (2022 m. lapkričio 24 d. redakcija) 2 ir 3 dalys). Pažymėtina, kad, steigiant Pretendentų į teisėjus atrankos komisiją, įgaliojimai tiek skirti jos pirmininką iš komisijos narių tarpo, tiek skirti du jos narius buvo suteikti mišrios sudėties Teismų tarybos pirmininkui, kuriuo pagal pareigas buvo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas. Taigi, steigiant Pretendentų į teisėjus atrankos komisiją, pačiai teisėjų bendruomenei tiesiogiai dalyvauti formuojant šią komisiją jokių įgaliojimų nebuvo suteikta, kaip ir nenustatyta reikalavimo, kad į šią komisiją turėtų įeiti teisėjai, taip pat tai, koks asmuo galėtų būti Teismų tarybos pirmininko skiriamas šios komisijos pirmininku. Bet įgaliojimus skirti komisijos pirmininką turėjo teisminės valdžios atstovas, o ne politinė valstybės valdžios institucija. Teismų įstatymo 2003 metų pataisomis taip pat mišrios sudėties Teismų tarybai nustatomi įgaliojimai: pirma, tvirtinti šios komisijos nuostatus; antra, tvirtinti Pretendentų į teisėjus atrankos nuostatus ir nustatyti Pretendentų į teisėjus vertinimo kriterijus; trečia, tvirtinti Teisėjų karjeros siekiančių asmenų atrankos nuostatus ir nustatyti Teisėjų karjeros siekiančių asmenų vertinimo kriterijus (Teismų įstatymas, 1994, 55^1 straipsnio 2 dalis (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 69^1 straipsnio 1 dalis (2003 m. sausio 21 d. redakcija) ir 120 straipsnio 13 punktas (2003 m. sausio 21 d. redakcija)). Šis teisinis reguliavimas galiojo Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo priėmimo momentu ir tebegaliojo buvusią Teismų tarybą pakeitus į Teisėjų tarybą iki 2008 metų įstatymų leidėjo Teismų įstatyme padarytų pataisų, kuriomis iš Teisėjų tarybos pirmininko atimti įgaliojimai dalyvauti formuojant Pretendentų į teisėjus atrankos komisiją ir skirti jos pirmininką, tokius įgaliojimus suteikiant Respublikos Prezidentui.

Pagal 2008 m. liepos 3 d. Teismų įstatyme nustatytą teisinį reguliavimą, Respublikos Prezidentui yra nustatomi įgaliojimai sudaryti Pretendentų į teisėjus atrankos komisiją ir skirti jos pirmininką, aiškiai nustatant, kad trys komisijos nariai turi būti teisėjai ir keturi – visuomenės atstovai, bet aiškiai nenustatant, kad Respublikos Prezidento skiriamas šios komisijos pirmininkas turi būti teisėjas (55^1 straipsnio 1 dalis). Taip pat Respublikos Prezidentui įtvirtinami įgaliojimai nustatyti šios komisijos darbo tvarką, pretendentų į teisėjus atrankos kriterijus, atrankos skelbimo ir organizavimo tvarką, skelbti ir organizuoti atranką, kurią vykdančia institucija nurodyta Respublikos Prezidento kanceliarija (Teismų įstatymas, 1994, 55^1 straipsnio (2008 m. liepos 3 d. redakcija) 1 ir 3 dalys), kai paskutiniams įgaliojimams vykdyti Respublikos Prezidentui į pagalbą ateina Nacionalinė teismų administracija ir Teisėjų taryba nuo 2009 metų, taip pat nuo šių metų yra nustatoma teisė pretendentui, kvestionuojančiam Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos išvadą, kreiptis į Respublikos Prezidentą (Teismų įstatymas, 1994, 55^1 straipsnio 3 ir 9 dalys (2009 m. gruodžio 3 d. redakcija)), o nuo 2019 metų pretendentas jau turi teisę dėl galimai padarytų esminių procedūrinių pažeidimų, galėjusių turėti įtakos objektyviam atrankoje dalyvavusio pretendento įvertinimui, paduoti skundą Lietuvos Aukščiausiajam Teismui (Teismų įstatymas, 1994, 55^1 straipsnio 9 dalis (2019 m. liepos 16 d. redakcija)). Taigi Teisėjų taryba iš principo yra eliminuota iš Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos formavimo proceso, nes jai nebuvo suteikta jokių įgaliojimų šioje srityje. Į tai dar 2014 metais atkreipė dėmesį GRECO.

Šios institucijos vertinimu, siekiant užtikrinti minėtų Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijų Rec(2010)12 46–48 punktuose įtvirtintus principus, yra būtina, kad ne visi Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos nariai būtų skiriami Respublikos Prezidento (GRECO, Lietuvos vertinimo ataskaita ..., 2014, 116 punktas). Įstatymų leidėjas į tai atsižvelgęs nustato Teismų įstatyme teisinį reguliavimą, pagal kurį įgaliojimus sudaryti komisiją turi ne tik Respublikos Prezidentas, kuriam suteikiami įgaliojimai skirti keturis visuomenės atstovus į šią komisiją (4/7), bet ir Teisėjų taryba, kuriai suteikiami įgaliojimai skirti tris komisijos narius teisėjus (3/7) (Teismų įstatymas, 1994, 55^1 straipsnio 1 dalis (2019 m. liepos 16 d. redakcija)). Tokį įstatymų leidėjo sprendimą GRECO įvertino palankiai, nepaisant to, kad nėra formaliai tenkinamas reikalavimas, jog ne mažiau kaip pusė Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos narių yra atrenkami jų pačių teisėjų, užtikrinant plačiausią atstovavimą ir narių įvairovę. GRECO vertinimu, Pretendentų į teisėjus atrankos komisija savo nauja sudėtimi atitinka minėtos rekomendacijos Rec(2010)12 principus, imant domėn tai, kad Teisėjų taryba yra sudaryta iš teisėjų (GRECO, Lietuvos antroji rekomendacijų

įgyvendinimo ataskaita, 2019, 41 punktas; GRECO, Lietuvos antrosios rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitos ... priedas, 2021, 30 ir 32 punktai). Būtinumo, kad ne visi Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos nariai būtų skiriami Respublikos Prezidento, siekia pati Teisėjų taryba, kuri norėtų tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį jai vienai būtų suteikti įgaliojimai sudaryti Pretendentų į teisėjus atrankos komisiją ir skelbti atrankas (Teisėjų taryba, „Lietuvos teismų vystymosi vizija ...“, 2022, p. 11). Bet tai galėtų tikti tuo atveju, jeigu Pretendentų į teisėjus atrankos komisija būtų ta institucija, kuri turėtų padėti Teisėjų tarybai išrenkant kandidatus Respublikos Prezidentui skirti juos teisėjais, o to, pagal Konstituciją, nėra. Tačiau negalima atmesti galimybės, kad ateityje bus įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį Teisėjų tarybai bus suteikti įgaliojimai sudaryti Pretendentų į teisėjus atrankos komisiją, kai pati teisėjų bendruomenė tiesiogiai šiame procese nedalyvautų, ir skelbti atrankas. Dabartinė Teisėjų taryba taip pat turi įgaliojimus tvirtinti pretendentų į teisėjus atrankos kriterijus ir teisėjų karjeros siekiančių asmenų vertinimo kriterijus; derinti su Respublikos Prezidentu Pretendentų į teisėjus atrankos darbo ir pretendentų į apylinkės teismo teisėjus bei teisėjų karjeros siekiančių asmenų atrankos vykdymo tvarkos aprašą; nustatyti tvarką dėl ekspertų pasitelkimo, nustatant asmenines būdo ir pažintines savybes, vertinant asmens kompetencijas, ir dėl asmens kompetencijų vertinimo atlikimo (Teismų įstatymas, 1994, 55^1 straipsnio (2022 m. lapkričio 24 d. redakcija) 7 dalis, 55^2 straipsnio (2022 m. lapkričio 24 d. redakcija) 3 dalis, 55^6 straipsnio (2022 m. lapkričio 24 d. redakcija) 5 dalis). Tad, be to, kad Teisėjų taryba dalyvauja formuojant Pretendentų į teisėjus atrankos komisiją, dėl kurios sprendimų ji galiausiai turėtų pasisakyti po to, kai Respublikos Prezidentas kreipsis į ją patarimo, ji taip pat turi įgaliojimus tvirtinti kriterijus, kuriais vadovaudamasi Pretendentų į teisėjus atrankos komisija atlieka pretendentų į teisėjus ir teisėjų karjeros siekiančių asmenų atrankas. Šios Teisėjų tarybos galios Pretendentų į teisėjus atrankos komisijai, atrenkančiai kandidatus Respublikos Prezidentui, kuriam turi galiausiai patarti Teisėjų taryba, kelia abejonių. Svarstytina, ar tai neprisideda prie korporatyvizmo teisminėje valdžioje tendencijų stiprinimo, taip pat ar tuo yra užtikrinama derama stabdžių ir atsvarų pusiausvyra. Šias abejones dar labiau stiprina kitos dvi teisminės valdžios savivaldos institucijos, kurios savo veikla prisideda prie teisėjų korpuso formavimo proceso. Tai – Pretendentų į teisėjus egzamino komisija ir Nuolatinė teisėjų veiklos vertinimo komisija, dėl kurių Teisėjų tarybai yra nustatyti svarbūs įgaliojimai, be kita ko, jas formuojant, tvirtinant jų nuostatus, funkcijų atlikimo tvarkas, kai pati teisėjų bendruomenė šias komisijas formuojant tiesiogiai nedalyvauja ir nėra joje atstovaujama.

Atsižvelgus į anksčiau nurodytus argumentus galima toliau teigti, kad 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatymu įsteigtos Teismų tarybos vaidmuo kitoms teisminės valdžios savivaldos institucijoms buvo didelis ir savavaldė teisminė valdžia iš esmės buvo centralizuota. Šį argumentą pastiprina ta aplinkybė, kad Teismų taryba buvo steigiama kaip vykdomoji teisminės valdžios savivaldos institucija, kas iš principo implikuoja, kad tokiame modelyje vykdomajam elementui yra teikiamas svarbiausias vaidmuo ir šis elementas teisminės valdžios nepriklausomumo užtikrinimo klausimu turi veikti proaktyviai sprendžiant teisminei valdžiai svarbius klausimus. Būtent šiai institucijai ir buvo įstatymų leidėjo nustatyti įgaliojimai bendradarbiauti su kitomis Lietuvos institucijomis ir organizacijomis teisminės valdžios savivaldos, administravimo ir kitais teismų veiklos klausimais (Teismų įstatymas, 1994, 120 straipsnio 17 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija)), kurie yra išlikę iki šiol. Todėl yra nenuostabu, kad mišrios sudėties Teismų tarybai įstatymų leidėjo buvo nustatyta ir pareiga atsiskaityti būtent Visuotiniam teisėjų susirinkimui. Tokia Teismų tarybos kaip vykdomosios teisminės valdžios savivaldos institucijos prasmė iš tiesų tiktų tokioje teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemoje, kurią buvo įsteigęs įstatymų leidėjas 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatyme, neimant domėn Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies ir teikiant Teismų tarybai, pavyzdžiui, *sui generis* institucijos prasmę. Bet toks modelis tampa kritikos objektu Konstituciniam Teismui 2006 m. gegužės 9 d. nutarimu pripažinus mišrios sudėties Teismų tarybą prieštaraujančia Konstitucijai, be kita ko, konstatavus, kad savavaldė teisminė valdžia negali būti pernelyg (itin) centralizuota. Taigi, manoma, Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytai specialiai teisėjų institucijai nebegali būti teikiama vykdomosios teisminės valdžios savivaldos institucijos prasmė ordinarinėje teisėje. Nors Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarimu pripažino, jog mišrios sudėties Teismų taryba prieštarauja Konstitucijai, o įstatymų leidėjas, atsižvelgęs į šį Konstitucinio Teismo nutarimą, pakeitė specialios teisėjų institucijos sudėtį į vien tik iš teisėjų sudaromą Teisėjų tarybą, tačiau jis nepakeitė savo požiūrio į teisminės valdžios savivaldą ir į Teisėjų tarybos vaidmenį joje. Tai reiškia, kad Teisėjų taryba turi tokius įgaliojimus kitoms teisminės valdžios savivaldos institucijoms, kurių apimtis leidžia ne tik teigti, kad šiandieninė savavaldė teisminė valdžia vis dar lieka centralizuota, bet ir kelti abejonių dėl jos centralizuotumo atitikties Konstitucijai. Kadangi nėra aišku, koks turėtų būti savavaldės teisminės valdžios centralizuotumas, kad būtų galima savavaldę teisminę valdžią įvertinti kaip esančią pernelyg (itin) centralizuotą, negalima šiuo atveju daryti kategoriškos išvados, kad savavaldė teisminė valdžia iš tiesų

yra pernelyg (itin) centralizuota, o įstatymų leidėjas įtvirtintu teisminės valdžios savivaldos modeliu nukrypo nuo konstitucinės savavaldės teisminės valdžios sampratos. Be to, ši savavaldė teisminė valdžia, kurioje vien tik iš teisėjų sudaryta Teisėjų taryba turi dideles galias ir yra atskaitinga teisėjų bendruomenei, struktūriškai sudaro prielaidas korporatyvizmui, o Teisėjų tarybos pirmininku išrinkus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininką, jis tampa labai svarbiu politinės valstybės valdžios taikiniu, jeigu ši nori kontroliuoti teisminę valdžią.

3.3.2. Nacionalinė teismų administracija teisminės valdžios savivaldoje

Žvelgiant į ordinarinėje teisėje nustatytą teisinį reguliavimą, taip pat matoma, kad teisminės valdžios savivaldos institucijų sistemoje, be teisminės valdžios savivaldos institucijų, yra ir kita valstybės institucija, kuriai nesuteiktas teisminės valdžios savivaldos institucijos statusas. Tai – Nacionalinė teismų administracija, kuri įstatymų leidėjo 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatymu steigiama teisminės valdžios savivaldai aptarnauti ir kitoms funkcijoms vykdyti, siekiant užtikrinti tinkamą teisminės valdžios funkcionavimą, kai teisminės valdžios savivaldoje svarbiausioji institucija buvo mišrios sudėties Teismų taryba, kurios sudėtyje buvo ir vykdomosios valdžios atstovų. Įvertinus įstatymų leidėjo įstatymu įtvirtintą teisminės valdžios savivaldos modelį, kuriame svarbiausios galios yra sutelktos vien tik iš teisėjų sudarytoje Teisėjų taryboje, kaip centralizuotą, reikėtų išsiaiškinti, koks yra šios institucijos vaidmuo Nacionalinei teismų administracijai ir kokia yra Nacionalinės teismų administracijos reikšmė savavaldėje teisminėje valdžioje, kurioje svarbiausioji institucija yra vien tik iš teisėjų sudaryta Teisėjų taryba.

Teisėjų tarybos konstitucinė priedermė yra užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą, prie kurio realizavimo turi prisidėti Nacionalinė teismų administracija, jos įstatyminė paskirtis yra pagal kompetenciją užtikrinti teismų ir „teismų savivaldos institucijų“ administracinę ir organizacinę veiklą (Nacionalinės teismų administracijos įstatymas, 2002, 1 straipsnio (2008 m. liepos 15 d. redakcija) 1 dalis), siekiant tinkamo teisminės valdžios ir jos savivaldos funkcionavimo. Ordinarinėje teisėje Nacionalinei teismų administracijai nustatytų uždavinių ir šiems uždaviniams įgyvendinti įtvirtintų funkcijų visetas ir pobūdis rodo Teisėjų tarybos sąveiką su Nacionaline teismų administracija, indikuojant būtent Teisėjų tarybos pagrindinį ir kontroliuojantį vaidmenį srityje, kuri yra vadinama teismų administravimu ir organizavimu, už kurią Nacionalinė teismų administracija Teisėjų tarybai turi ir atsiskaityti

(Teismų įstatymas, 1994, 120 straipsnio (2008 m. liepos 3 d. redakcija) 21 punktas). Tai suponuoja, kad Nacionalinė teismų administracija savo įgaliojimais neturėtų įsiterpti į Teisėjų tarybos įgaliojimų sritį, jai iš esmės patikint, be kita ko, tas funkcijas, kurios Pietų Europos teismų tarybų modelio valstybėse gali būti būdingos būtent teisingumo ministrui, kuriam iš esmės ir buvo būdingos iki Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo priėmimo, taip pat iki 2002 m. sausio 24 d. redakcijos Teismų įstatymo priėmimo ir įsigaliojimo, keičiant teisminės valdžios administravimo ir valdymo koncepciją pagal principą, kad teismų veikla nėra ir negali būti laikoma vykdomosios valdžios institucijos valdymo sritimi. Pastebėtina, kad Nacionalinė teismų administracija savo pavadinimu primena Šiaurės Europos teismų tarybų modelio valstybėse įsteigtas institucijas, vadinamas teismų tarybomis, arba nepriklausomas institucijas, kurios taip traktuojamos, bent jau pagal anglišką jų vertimą. Tačiau ne tik pavadinimu, o ir įstatymine paskirtimi – pagal kompetenciją užtikrinti teismų ir „teismų savivaldos institucijų“ administracinę ir organizacinę veiklą. Bet Nacionalinė teismų administracija nėra teisminės valdžios savivaldos institucija, ji nėra teismų taryba tarptautinių standartų prasme, jos sudėtyje nėra teisėjų, skirtingai nei tai yra Danijos ir Norvegijos teismų tarybose, Airijos teismų tarnyboje, taip pat jai nevadovauja teisėjas, o Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko priimtas direktorius (Nacionalinės teismų administracijos įstatymas, 2002, 1 straipsnio 3 dalis (2018 m. birželio 29 d. redakcija), 4 straipsnio 1 dalis (2008 m. liepos 15 d. redakcija) ir 3 dalis (2018 m. birželio 29 d. redakcija)).

Siekdama užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą, Teisėjų taryba, kaip ir kitos teisminės valdžios savivaldos institucijos, nevaldo jokių lėšų, jas valdo Nacionalinė teismų administracija, kurios funkcija yra užtikrinti šių institucijų veiklą. Kitaip tariant, Teisėjų taryba, kurios konstitucinė priedermė yra užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą, kurioje sutelktos svarbiausios galios teisminės valdžios savivaldos institucijų sistemoje, kuri priskirtų įgaliojimų apimtyje turėtų išlaikyti teismų ir teisminės valdžios savivaldos institucijų administracinės ir organizacinės veiklos kontrolę, neturi savo autonominio biudžeto, kuriame būtų lėšų, skirtų jai tinkamai įgyvendinti turimus įgaliojimus. Šias lėšas valdo ne teisminės valdžios savivaldos institucija, vadovaujama ne teisminės valdžios savivaldos institucijos, o Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko, galinčio būti išrinkto ir Teisėjų tarybos pirmininku, priimto asmens, kuris yra ne teisėjas. Kita vertus, ta aplinkybė, kad Teisėjų taryba neturi savo autonominio biudžeto, o tokį biudžetą turėti yra Pietų Europos teismų taryboms, dalyvaujančioms formuojant teisėjų korpusą, būdingas požymis, nereiškia, kad Teisėjų tarybai

nėra suteikta įgaliojimų teisminės valdžios finansavimo srityje, išskiriant Lietuvą šioje srityje.

Pagal Teismų įstatymo 126 straipsnį (2002 m. sausio 24 d. redakcija), teismai yra finansuojami iš valstybės biudžeto. O įstatymų nustatytais atvejais teismų sistema gali būti finansuojama ir iš kitų valstybės finansavimo šaltinių. Viešieji finansai teisminei vadžiai šiandien yra skiriami įstatymu patvirtintame biudžete, kurį rengiant Vyriausybė yra saistoma iš Konstitucijos kylančių reikalavimų, be kita ko, turi numatyti asignavimus Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje nurodytoms valstybės valdžią vykdančioms institucijoms, kad valstybės valdžią vykdančios institucijos galėtų atlikti joms Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytas funkcijas, kad būtų garantuotas šių institucijų savarankiškumas, valdžių pusiausvyra, taip pat jų nepriklausomumas nuo Vyriausybės kaip vykdomosios valdžios institucijos. Jeigu Vyriausybės parengtame valstybės biudžeto projekte Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje nurodytoms valstybės valdžią vykdančioms institucijoms būtų numatyta asignavimų mažiau negu jų reikia, kad jos galėtų atlikti joms Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytas funkcijas, kad būtų garantuojamas šių institucijų savarankiškumas, valdžių pusiausvyra, būtų sudarytos prielaidos pažeisti konstitucinį valdžių padalijimo principą ir Konstitucijos 5 straipsnį (Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 11 d. nutarimas). Viena iš Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje nurodytų valstybės valdžią vykdančių institucijų yra Teismas. Tai suponuoja Vyriausybės pareigą parengtame valstybės biudžeto projekte numatyti tiek lėšų teisminei valdžiai, kad būtų užtikrintas jos nepriklausomumas nuo Vyriausybės, kaip vykdomosios valdžios institucijos, ir ji galėtų garantuoti deramą atsvarą kitoms valstybės valdžioms. Teisinį reguliavimą, kuriuo buvo nustatyta teisingumo ministro teisė valstybės biudžete numatytus asignavimus pačiam paskirstyti konkretiems teismams (išskyrus Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą), Konstitucinis Teismas 1999 m. gruodžio 21 d. nutarime pripažino prieštaraujančiu Konstitucijai. Konstitucinio Teismo vertinimu, teismų nepriklausomumo principą, apimantį ir teismų finansavimo nepriklausomumą nuo vykdomosios valdžios, gali užtikrinti nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį valstybės biudžete būtų nustatoma ir tai, kiek lėšų skiriama kiekvienam teismui, kad būtų sudarytos tinkamos sąlygos vykdyti teisingumą. O ar teismų ir teisėjų nuomonė, kad būtų sudarytos tinkamos sąlygos vykdyti teisingumą, yra svarbi?

Sisteminė nustatyto ordinarinėje teisėje teisinio reguliavimo analizė rodo, kad biudžeto projektus sudaro teismai, kurie yra asignavimų valdytojai ir kurie pasiūlymus dėl savo biudžetų projektų pateikia Teisėjų tarybai svarstyti, o ši aprobavusi pasiūlymus dėl pateiktų biudžetų projektų pateikia

svarstyti Vyriausybei. Nacionalinė teismų administracija savo ruožtu surenka ir apibendrina teismų poreikius dėl teismų biudžetų projektų ir parengia valstybės biudžeto asignavimų paskirstymo teismams projektą, kurį pateikia Teisėjų tarybai[61]. Teisėjų tarybai nėra suteikta įgaliojimų spręsti dėl visai teismų sistemai įstatymu skirtų asignavimų paskirstymo tarp teismų. Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas buvo iškėlęs klausimą dėl galimybės užtikrinti teismų finansinį nepriklausomumą suteikiant įgaliojimus teisminės valdžios savivaldos institucijai, kuri galėtų spręsti dėl visai sistemai įstatymu skirtų asignavimų paskirstymo tarp teismų. Šiuo atveju Konstitucinis Teismas atsisakė aiškinti pagal pareiškėjo prašymą nurodytus Konstitucinio Teismo baigiamuosius aktus, motyvuodamas tuo, kad juose specialios teisėjų institucijos statusas nebuvo susietas su konstituciniu teismų finansinio nepriklausomumo principo užtikrinimu ir nenagrinėti pareiškėjo prašyme keliami klausimai (Konstitucinio Teismo 2017 m. lapkričio 8 d. sprendimas). Visgi rengiant ir svarstant teismų biudžetus teismų ir teisėjų nuomonė yra svarbi, Teisėjų taryba dalyvauja šiame procese, iš kurio yra eliminuojamas teisingumo ministras ir yra įtraukiama Nacionalinė teismų administracija. Tačiau Teisėjų taryba ne tik dalyvauja šiame procese. Ji taip pat dalyvauja valstybės investicijų programoje numatytų investicijų, skirtų teismams, srityje, t. y. teismų sistemos finansavimo iš kitų valstybės finansavimo šaltinių srityje.

Nustatyto ordinarinėje teisėje teisinio reguliavimo sisteminė analizė leidžia teigti, kad Teisėjų tarybai yra nustatyti įgaliojimai tvirtinti tvarkos aprašą, kuriuo vadovaudamasi Nacionalinė teismų administracija rengia teismų investicijų projektus, derinti Nacionalinės teismų administracijos parengtus teismų investicijų projektus, svarstyti ir aprobuoti pasiūlymus dėl teismų investicijų projektų bei pateikti juos Vyriausybei. Panaikinus teisingumo ministro turėtas kompetencijas, Nacionalinė teismų administracija yra valstybės investicijų, skirtų teismams, asignavimų valdytoja, ji, vadovaudamasi Teisėjų tarybos patvirtintu tvarkos aprašu, rengia teismų investicijų projektus ir teikia juos Teisėjų tarybai derinti, surenka ir apibendrina valstybės investicijų teismams poreikius bei pateikia juos Teisėjų tarybai, taip pat įgyvendina teismų investicijų projektus[62]. Vadinasi, jeigu

---

[61] Remiantis Teismų įstatymo 120 straipsnio 20 punktu (2020 m. birželio 25 d. redakcija), 127 straipsnio 1 dalimi (2013 m. gegužės 14 d. redakcija) ir 2 dalimi (2006 m. gegužės 23 d. redakcija); Teisėjų tarybos darbo reglamento 72.1 papunkčiu (2017 m. vasario 24 d. redakcija).

[62] Remiantis Teismų įstatymo 120 straipsnio 20 punktu (2020 m. birželio 25 d. redakcija), 128 straipsnio 2 dalimi (2002 m. sausio 24 d. ir 2013 m. gegužės 14 d.

teismams skirtų asignavimų valdytojai yra teismai, tai valstybės investicijų programoje numatytų investicijų, skirtų teismams, asignavimų valdytoja šiandien yra Nacionalinė teismų administracija, per kurios vykdomas programas ir projektus tam tikra dalimi ir yra centralizuotai finansuojama tam tikra teismų sistemos poreikių dalis[63], kai šiame procese dalyvauja Teisėjų taryba ir teismų bei teisėjų nuomonė yra svarbi. Tačiau Teisėjų tarybai, kaip ir kuriai nors valstybės valdymo institucijai, nėra nustatyta įgaliojimų centralizuoto teismų materialinio aprūpinimo organizavimo ir užtikrinimo srityje, nes tai yra Nacionalinės teismų administracijos kompetencija[64].

Visa tai rodo, kad, sprendžiant teisminės valdžios finansavimo klausimus, Lietuvoje teisėjų bendruomenė yra aiškiai girdima, kaip to norėtų CCJE ir Venecijos komisija. Rengiant ir svarstant teismų biudžetą Teisėjų taryba dalyvauja, taip pat ji dalyvauja teismų sistemą finansuojant iš kitų valstybės finansavimo šaltinių. Šiame kontekste pažymėtina, kad Teisėjų taryba yra atskaitinga Visuotiniam teisėjų susirinkimui, kitaip, negu to pageidautų CCJE. Šios institucijos vertinimu, viešieji finansai teisminei valdžiai paskirstomi parlamento ir tokiu būdu jų šaltinis yra mokesčių mokėtojai, kuriems teisminė valdžia, lygiai taip pat kaip įstatymų leidžiamoji ir vykdomoji valdžios, turi atsiskaityti už tai, kaip šie viešieji finansai yra panaudojami siekiant vykdyti teisingumą (CCJE, Nuomonė Nr. 18, 2015, 22 punktas). CCJE nuomone, kai teismų tarybai suteikti įgaliojimai dėl biudžeto klausimų, yra logiška, kad ji turėtų atsiskaityti parlamentui, kuris vertina biudžetą, dėl biudžeto išteklių panaudojimo (CCJE, Nuomonė Nr. 10, 2007, 94 punktas). Lietuva yra pasirinkusi kitą kelią, o visuomenės kontrolė galėtų būti išlaikyta teikiant jai veiklos ataskaitas, kas ir yra daroma. Bet teisminės valdžios finansavimo srityje Nacionalinės teismų administracijos vaidmuo taip pat yra reikšmingas, teikiant savo administracine ir organizacine veikla pagalbą teisminei valdžiai ir prisidedant prie teisminės valdžios finansinio

redakcijos), 128 straipsnio 3 dalimi (2013 m. gegužės 14 d., 2019 m. liepos 16 d. ir 2020 birželio 25 d. redakcijos), 128 straipsnio 4 dalimi (2008 m. liepos 3 d. ir 2020 m. birželio 25 d. redakcijos); Nacionalinės teismų administracijos įstatymo 2 straipsnio 23 punktu (2013 m. gegužės 14 d. redakcija); Teisėjų tarybos darbo reglamento 72.2 papunčiu (2017 m. vasario 24 d. redakcija); Teisėjų tarybos nutarimo „Dėl Teismų investicijų projektų ...“ 4 punktu.

[63] Remiantis Teisėjų tarybos duomenimis (Teisėjų tarybos veiklos ataskaita, 2020, p. 12).

[64] Remiantis Teismų įstatymo 124 straipsnio 2 dalies 5 punktu (2008 m. liepos 3 d. redakcija) ir 128 straipsnio 1 dalimi (2013 m. gegužės 14 d. redakcija); Nacionalinės teismų administracijos įstatymo 2 straipsnio 6 punktu (2013 m. gegužės 14 d. redakcija).

nepriklausomumo užtikrinimo. Tad galima teigti, kad šiandien į vadinamąsias biudžeto derybas Vyriausybėje turėtų būti kviečiamos tiek Teisėjų taryba, tiek Nacionalinės teismų administracijos atstovai. Kita vertus, tiek vien tik iš teisėjų sudarytos Teisėjų tarybos, tiek Nacionalinės teismų administracijos, kuri nėra teisminės valdžios savivaldos institucija, o jai vadovauja ne teisminės valdžios savivaldos institucijos priimamas direktorius, kuris nėra teisėjas, dalyvavimas aptariamoje srityje yra kvestionuotinas. Šiame kontekste svarstytina, ar Nacionalinei teismų administracijai nustatyti įgaliojimai iš tiesų atitinka jos paskirtį užtikrinti teismų ir teisminės valdžios savivaldos institucijų administracinę ir organizacinę veiklą ir suteiktą formalų statusą – aptarnaujanti teismus ir teisminės valdžios savivaldos institucijas biudžetinė įstaiga, taip pat ar Nacionalinė teismų administracija, kuriai vadovauja ne teisėjas, savo įgaliojimais ir prisidėjimu prie teisminės valdžios finansinio nepriklausomumo užtikrinimo, vis tik neįsiterpia į Teisėjų tarybos įgaliojimų sritį. Bet kartu nemanoma, kad Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija yra būtent ta institucija, kuri gali turėti įgaliojimus teisminės valdžios finansinio nepriklausomumo užtikrinimo srityje, t. y. iš esmės tokius, kurie jai yra nustatyti įstatymų leidėjo.

Šiame tyrime argumentuojama, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos konstitucinių įgaliojimų sąrašo baigtinumas, leidžiantis ordinarinės teisės lygiu nustatyti kitus specialios teisėjų institucijos įgaliojimus, kurie būtų susiję su šiuo sąrašu, neturėtų būti suprantamas ir aiškinamas taip, kad įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti tokius specialios teisėjų institucijos įgaliojimus, kurie nėra susiję su jos konstituciniais įgaliojimais. Tokiais įgaliojimais būtų galima laikyti visus tuos įgaliojimus, kurie iš esmės yra labiau susiję su teisminės valdžios finansavimu, administravimu, teismų naudojamų informacinių sistemų panaudojimu ir plėtra, teismų komunikacija ir kt., kuriems įgyvendinti dabartinė Teisėjų taryba yra sudariusi atitinkamus nuolatinius komitetus, o šie įgaliojimai savo svarba negali būti vertinami kaip antraeiliai. Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime, be kita ko, argumentuoja, kad negalima nustatyti teisinio reguliavimo, pagal kurį būtų suteikti įgaliojimai kuriai nors valstybės valdymo institucijai sudaryti tokius valstybės investicijų programų projektus ir teikti juos Vyriausybei, kai jiems nepritaria įstatyme numatyta teisminės valdžios savivaldos institucija (motyvuojamosios dalies V skyriaus 5 punktas). Tad Konstitucinis Teismas, kalbėdamas apie įstatyme numatytą teisminės valdžios savivaldos instituciją, renkasi tai išreikšti formuluote, nepritarus „įstatyme numatytai teisminės valdžios savivaldos institucijai“. Tai leidžia kelti klausimą: ar ši Konstitucinio Teismo pasirinkta formuluotė, kuri, pažymėtina, yra labai panašiai suformuluota kaip ir

Konstituciniam Teismui kalbant apie demokratiškai sušauktą teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimą, dėl kurio pasirinkta formuluotė – „demokratiškai sušauktas įstatymo numatytas teisėjų (ar jų atstovų) susirinkimas“, reiškia, kad institucija, dalyvaujanti teismų sistemos finansavimo iš kitų valstybės finansavimo šaltinių procese, turi būti ta pati institucija, kuri nurodyta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje, šiandien laikoma Teisėjų taryba? Manoma, kad, jeigu tai būtų ta pati institucija, tai Konstitucinis Teismas būtų pavartojęs ne „įstatyme numatytos teisminės valdžios savivaldos institucijos“ formuluotę, o „Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios įstatymo numatytos teisėjų institucijos“ formuluotę, jeigu šios institucijos paskirtis būtų, be kita ko, įgyvendinti ir tuos įgaliojimus, kurie yra susiję su viešaisiais finansais, bet kurie nėra susiję su specialios teisėjų institucijos Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtintais įgaliojimais. Tad į klausimą, ar Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija, kuria šiandien yra Teisėjų taryba, apskritai turėtų dalyvauti sprendžiant teisminės valdžios finansavimo klausimus, būtų galima atsakyti, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija šioje srityje neturėtų dalyvauti ir į vadinamąsias biudžeto derybas Vyriausybėje neturėtų būti kviečiama.

Vadinasi, dalies teisingumo ministro įgaliojimų perdavimas Nacionalinei teismų administracijai negali būti vertinamas kaip tinkamas principo, kad teismų veikla nėra ir negali būti laikoma vykdomosios valdžios institucijos valdymo sritimi, įgyvendinimas. Nacionalinė teismų administracija yra reikšminga institucija savavaldėje teisminėje valdžioje, ir ypač teikiant savo administracine ir organizacine veikla pagalbą teisminei valdžiai, taip prisidedant prie teisminės valdžios finansinio nepriklausomumo užtikrinimo. Tačiau abejojama, ar Nacionalinei teismų administracijai nustatyti įgaliojimai iš tiesų atitinka jos paskirtį ir suteiktą formalų statusą, taip pat abejojama, ar Nacionalinė teismų administracija, kuriai vadovauja ne teisėjas, savo įgaliojimais ir prisidėjimu prie teisminės valdžios finansinio nepriklausomumo užtikrinimo vis tik neįsiterpia į Teisėjų tarybos, turinčios pagrindinį ir kontroliuojamą vaidmenį dėl Nacionalinės teismų administracijos vykdomos veiklos, įstatymu įvardytos kaip administracinė ir organizacinė veikla, įgaliojimų sritį. Ir kartu manoma, kad įgaliojimų teisminės valdžios finansavimo srityje Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija turėti, pagal Konstituciją, negali. Ji negali turėti ir vykdyti visų tų įgaliojimų, kurie nėra jos aiškiai Konstitucijoje nustatyti įgaliojimai ir nėra su šiais įgaliojimais susiję, o į šį negalimų turėti ir vykdyti įgaliojimų sąrašą patenka tie įgaliojimai, kurie yra susiję su teisminės valdžios finansavimu, administravimu ir kt.

4. TEISĖJŲ TARYBOS REKONCEPTUALIZAVIMAS: GALIMYBĖS IR RIBOS

Įstatymų leidėjo pasirinktas teisminės valdžios savivaldos modelis, kurio dalis yra Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija, kvestionuotinas įvairiais aspektais. Šiame tyrime abejojama, kad vien tik iš teisėjų sudaryta Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija turi būti suprantama kaip ta pati buvusi mišrios sudėties Teismų taryba, pakeista į vien tik iš teisėjų sudarytą jos sudėtį, nekeičiant požiūrio į savavaldę teisminę valdžią. Vien tik iš teisėjų sudaryta Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija turi būti performuota, keičiant požiūrį į teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemą. Reikėtų rasti būdą, kaip būtų galima performuoti Teisėjų tarybą, siekiant užtikrinti tinkamiausią specialios teisėjų institucijos veikimą savavaldėje teisminėje valdžioje, kad teisingumo akto adresatui būtų garantuota, kad bus priimtas teisingas sprendimas, kurį turėtų priimti tik aukščiausius profesionalumo ir etikos standartus atitinkantys teisėjai, ir būtų nenukrypta nuo šios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos, bet kartu, atsižvelgiant ir į tai, kad savavaldė teisminė valdžia negali būti pernelyg centralizuota.

Sprendimas, kuris šiuo atveju gali būti pasiūlytas, yra Konstitucijos pataisų darymas. To šiame tyrime nesiūloma daryti. Konstitucijos pataisos neturėtų būti suprantamos tik kaip Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies formalus pakeitimas. Yra tikimybė, kad, darant pataisas Konstitucijos tekste, gali būti iškreipta visa Konstitucijoje įtvirtinta valstybės valdžių padalijimo sistemos struktūra, taip pat padarytos pataisos gali pareikalauti ir Konstitucijos integracinės sintezės interpretavimo klausimo ir problemos sprendimo, o to negali spręsti Konstitucinio Teismo taikomas tradicinis sisteminis teisės aiškinimo metodas, kuris, atsižvelgiant tiek į konstitucinių teorijų raidą, tiek ir į įvykusius kalbos filosofijos pokyčius, turi būti peržiūrėtas. Reikėtų rasti kitą būdą spręsti Teisėjų tarybos performavimo klausimą, nekeičiant Konstitucijos ir neperformuojant Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos. Tad šioje disertacinio tyrimo dalyje yra svarstomos Konstitucijos reikalavimus atitinkančios dabartinės Teisėjų tarybos struktūrinės ir įgaliojimų vykdymo perspektyvos, atliekant normatyvinio pobūdžio analizę.

4.1. Teisėjų tarybos performavimas: potencijų įvertinimas

H. Šinkūnas ir A. Driukas 2020 metais publikuotame straipsnyje „Teisėjų tarybos sudėtis: reglamentavimo pokyčiai Lietuvoje 1994–2019 metais“ išdėstė kelias vizijas dėl Teisėjų tarybos performavimo galimybių, kurias galima aptarti.

H. Šinkūnas ir A. Driukas argumentuoja, kad į Teisėjų tarybos, galbūt kitaip pavadintos, sudėtį galėtų būti įtraukti nariai ne teisėjai, tarp kurių galėtų būti kiti valstybės valdžios institucijų ir visuomenės atstovai – ne politikai (Šinkūnas, Driukas, 2020, p. 71–72). Tačiau jie nepateikia jokių savo vizijų dėl to, kaip nariai ne teisėjai į Teisėjų tarybą galėtų būti atrinkti, siekiant užtikrinti, kad nariams ne teisėjams nebūtų daroma jokio politinio poveikio. Galimybė įtraukti į Teisėjų tarybą kaip specialią teisėjų instituciją narius ne teisėjus, kurie galėtų priimti sprendimus kitais, ne teisėjų korpuso formavimo, teismų sistemai aktualiais klausimais, gali būti atmesta, remiantis antroje disertacinio tyrimo dalyje atlikto tyrimo rezultatais. Tyrime yra laikoma, kad speciali teisėjų institucija yra teisminės valdžios savivaldos institucija ir konstitucinis teisėjų legitimumo šaltinis, kuris turi būti suformuotas išimtinai vien tik iš teisėjų. Pažymėtina, kad aspekto, jog speciali teisėjų institucija, įgyvendinanti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje numatytus įgaliojimus, būtų formuojama vien tik iš teisėjų, H. Šinkūnas ir A. Driukas savo argumentuose neneigia. Bet jie siūlo, kad Teisėjų taryba, galbūt kitaip pavadinta, galėtų būti mišrios sudėties, o jos dalis, suformuota vien tik iš teisėjų, galbūt galėtų įgyvendinti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje numatytus Teisėjų tarybos kaip specialios teisėjų institucijos įgaliojimus (Šinkūnas, Driukas, 2020, p. 71–72). Kitaip tariant, jie mano, kad mišrios sudėties institucijos dalis galėtų būti sudaryta vien tik iš teisėjų ir ši dalis galėtų dalyvauti formuojant teisėjų korpusą ir būti susijusi su Respublikos Prezidentu, o turint omenyje dar ir Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimą, išeitų, kad ir su Seimu, kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas. Tą patį iš esmės H. Šinkūnas teigia šiame tyrime jau minėtame dar 2012 metais publikuotame savo straipsnyje (Šinkūnas, 2012a, p. 205). Iš esmės tą patį rekomenduoja valstybėms ir CCJE, siūlydama, kad, esant mišriai teismų tarybos sudėčiai, kai kurie šios institucijos uždaviniai galėtų būti patikėti jos daliai, kurią sudaro tik teisėjai (CCJE, Nuomonė Nr. 10, 2007, 20 punktas). Tačiau laikant, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija, įgyvendindama konstitucinius įgaliojimus, veikia tik kaip jos institucinės visumos dalis, kai jos institucinė visuma gali būti mišrios sudėties, tai tokiu atveju būtų galima argumentuoti, kad, pavyzdžiui, Seimo tam tikro komiteto

(valstybės valdžios institucinės visumos dalis) sprendimas yra Seimo (valstybės valdžios institucinės visumos) sprendimas. Taigi, nors H. Šinkūno ir A. Driuko siūlymas tarptautinių standartų atitikties požiūriu galėtų būti įvertintas kaip visiškai logiškas ir šiuo aspektu pagrįstas, tačiau jis, šiame tyrime manoma, nėra atitinkantis Konstitucijos reikalavimų. Be to, šiuo H. Šinkūno ir A. Driuko pasiūlytu Teisėjų tarybos kaip specialios teisėjų institucijos formavimo būdu vis tiek nebūtų išspręsta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos įgaliojimų apimties ir šios institucijos vaidmens kitoms savavaldėje teisminėje valdžioje sudarytoms institucijoms problema, darant teisminės valdžios savivaldą centralizuotą. Net jeigu Teisėjų tarybą kaip specialią teisėjų instituciją būtų galima performuoti H. Šinkūno ir A. Driuko pasiūlytu būdu, ji ir toliau liktų su tokiais pačiais įgaliojimais, dėl kurių atitikties Konstitucijai šiame tyrime keliamas klausimas, nors tik jos dalis turėtų įgyvendinti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus. Toks pat liktų ir jos vaidmuo kitoms savavaldėje teisminėje valdžioje sudarytoms institucijoms, paliekant savavaldę teisminę valdžią tiek pat centralizuotą, kai šiame tyrime taip pat abejojama tuo, ar kartais savavaldė teisminė valdžia nėra tokia, kad ją jau galima laikyti pernelyg centralizuotą. Kita vertus, H. Šinkūnas ir A. Driukas taip pat siūlo dar vieną Teisėjų tarybos performavimo opciją, prie kurios 2023 metais prisideda ir E. Šileikis. Ją galima toliau ir apsvarstyti.

H. Šinkūnas ir A. Driukas teigia, kad tai, jog pagal Konstituciją dėl teisėjų paskyrimo, karjeros ir atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria nepriklausoma ir tik iš teisėjų sudaryta teisminės valdžios savivaldos institucija, nėra kliūtis formuoti kitą teisminės valdžios savivaldos instituciją iš teisėjų ir kitų institucijų bei visuomenės atstovų, siekiant spręsti teismų sistemai aktualius klausimus, pavyzdžiui, teismų finansavimo ir materialinio techninio aprūpinimo, teismų administravimo ir valdymo, patalpų, personalo, technologijų diegimo, teismų ir teisėjų apsaugos, teisėjų socialinių garantijų, teisėjų kvalifikacijos kėlimo ir kt. klausimus (Šinkūnas, Driukas, 2020, p. 71). Šiuo konkrečiu atveju H. Šinkūnas ir A. Driukas nesiūlo, kad visumos dalis, sudaryta vien tik iš teisėjų, spręstų teisėjų korpuso formavimo klausimus, kai pati visuma būtų mišrios sudėties. Jie siūlo, kad būtų atskira speciali teisėjų institucija, sprendžianti teisėjų korpuso formavimo klausimus, o greta jos būtų sudaryta dar viena atskira ne vien tik iš teisėjų formuojama teisminės valdžios savivaldos institucija, kuri spręstų visus jų pavyzdinio sąrašo principu išvardytus klausimus. Ši idėja iš esmės sutampa su E. Šileikio pozicija. Šis mokslininkas, kitaip nei H. Šinkūnas ir A. Driukas, mato naujos ne vien tik iš teisėjų formuojamos „teismų finansinės (fiskalinės) savivaldos ir savireguliacijos institucijos“, pavadinant ją „Teismų finansavimo taryba“

(Šileikis, 2023b; Šileikis, 2023c, p. 424–428), sudarymo galimybę, t. y. mokslininkas sprendžia tik labai siaurą Teisėjų tarybos turimų įgaliojimų klausimą ir konceptualiai atrodytų, kad nieko naujo, ko nėra pristatyta H. Šinkūno ir A. Driuko, nepasiūlo. Ankstesnėse disertacinio tyrimo dalyse gauti rezultatai leidžia teigti, kad pastarųjų mokslininkų pasiūlymas yra būtent tas įstatymų leidėjo sukurto Teisėjų tarybos modelio performavimo sprendimas, kuris galėtų būti realizuotas, nekeičiant Konstitucijos. Kitaip tariant, dabartinė vien tik iš teisėjų sudaryta visuma – Teisėjų taryba – jai suteiktų įgaliojimų apimtyje galėtų būti performuota į atskiras savarankiškas dalis. Viena dalis, sudaryta vien tik iš teisėjų, turėtų įgyvendinti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus ir su jais susijusius. O kita dalis būtų naujai suformuota siekiant įgyvendinti tuos įgaliojimus, kuriuos šiandien turi įgyvendinti vien tik iš teisėjų sudaryta Teisėjų taryba, bet vien tik iš teisėjų sudaryta Teisėjų taryba šių įgaliojimų įgyvendinti neturi ir juos gali įgyvendinti tokia jos dalis, kuri būtų formuojama ne vien tik iš teisėjų. Kokį pavadinimą būtų galima suteikti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytai specialiai teisėjų institucijai, nėra taip ir svarbu. E. Šileikio vertinimu, Teisėjų taryba tiek kaip kategorija, tiek kaip konkrečios institucijos oficialus pavadinimas yra „neatskiriama (integrali) oficialiosios konstitucinės doktrinos dalis, iš kurios tokio pavadinimo taip lengvai „išplėšti“ nepavyktų. Tačiau nepriimtina kategoriškai teigti, kad bet koks įstatymų leidėjo valinis sprendimas pakeisti Teisėjų tarybos pavadinimą savaime prieštarautų tokio pavadinimo neįtvirtinančiai Konstitucijos 112 straipsnio 5 daliai“ (Šileikis, 2023b). Bet šiame tyrime specialią teisėjų instituciją, vykdančią Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje aiškiai nustatytus įgaliojimus ir su jais susijusius, ir toliau galima vadinti Teisėjų taryba, kuri, kaip teigia E. Šileikis, yra neatskiriama oficialiosios konstitucinės doktrinos dalis. Sudėtingesnė intelektualinė problema yra ta, kaip dabartinę Teisėjų tarybą performuoti, siekiant atsižvelgti tiek į šiandien veikiančią teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemą, darant kiek galima minimalią intervenciją į šią sistemą, tiek ir į tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytus standartus, o taip pat paisant ir Konstitucijos reikalavimų.

Siekiant spręsti šią intelektualinę problemą būtų galima pasitelkti jau esamą teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemą. Šioje sistemoje, atsiribojus nuo to, kokią sampratą teisminės valdžios savivaldoje dalyvaujančioms institucijoms teikia įstatymų leidėjas, taip pat atsiribojus nuo mokslinio diskurso, kas galėtų būti traktuojama kaip teisminės valdžios savivaldos institucija, ir vertinant šioje sistemoje esamas institucijas, tokias kaip antai Teisėjų taryba, Teisėjų garbės teismas, Teisėjų etikos ir drausmės komisija, Pretendentų į teisėjus egzamino komisija, Nuolatinė

teisėjų veiklos vertinimo komisija, Pretendentų į teisėjus atrankos komisija, galima pamėginti šias institucijas suskirstyti į savarankiškas kategorijas: „Teisėjų korpusas“, „Teisėjų etika ir drausmė“ ir „Teismų administravimas ir finansavimas“. Kategorijai „Teisėjų korpusas“ galima priskirti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią teisėjų instituciją, kurią galima vadinti Teisėjų taryba, Pretendentų į teisėjus atrankos komisiją, Pretendentų į teisėjus egzamino komisiją ir Nuolatinę teisėjų veiklos vertinimo komisiją. Kategorijai „Teisėjų etika ir drausmė“ galima priskirti Teisėjų etikos ir drausmės komisiją ir Teisėjų garbės teismą. O kategorijai „Teismų administravimas ir finansavimas“ – atskirtą dabartinės Teisėjų tarybos dalį, kurią šiame tyrime galima pavadinti „Teismų administravimo ir finansavimo taryba“, į kurią iš esmės patenka visi tiek H. Šinkūno ir A. Driuko anksčiau nurodyti klausimai, tiek ir E. Šileikio. Šiame kontekste galima matyti, kad nė vienoje iš kategorijų nėra numatytas Visuotinis teisėjų susirinkimas. Taip yra todėl, kad šis susirinkimas gali būti laikomas visų šių institucijų sudarymo prielaida, t. y. nariai teisėjai į visas savarankiškose kategorijose nurodytas institucijas, pagal nustatytas kvotas, galėtų būti renkami pačios teisėjų bendruomenės, laikant, kad visos nurodytos institucijos ir toliau būtų teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemoje. Šiuo atrankos būdu galėtų būti išsprendžiama atstovavimo specialioje teisėjų institucijoje problema ir įgyvendintas principas, kad teisminės valdžios savivalda yra grindžiama rinkimais, taip pat yra atsižvelgiama į tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytus standartus ir yra prisidedama prie savavaldės teisminės valdžios decentralizuotumo konstitucinio imperatyvo įgyvendinimo.

Iš išskirtų savarankiškų kategorijų ir šioms kategorijoms priskirtų institucijų sąrašo matyti, kad šios institucijos iš esmės yra atsakingos už tai, kad būtų patenkintos teisminės valdžios nepriklausomumui užtikrinti reikalingos pagrindinės sąlygos. Tai – finansavimas ir administravimas, siekiant užtikrinti, kad teismuose nagrinėjamos bylos būtų išnagrinėtos greitai ir be spaudimo; teisėjų skyrimas ir karjera pagal nuopelnus; teisėjų etikos standartai ir teisėjų atsakomybė, jeigu to nėra paisoma (CCJE, Preliminari ataskaita, 2007, 8 punktas). Už teisminės valdžios nepriklausomumui užtikrinti reikalingos finansavimo ir administravimo sąlygos įgyvendinimą galėtų būti atsakinga Teismų administravimo ir finansavimo taryba kategorijoje „Teismų administravimas ir finansavimas“, kuri galėtų turėti ir vykdyti atskirtosios dabartinės Teisėjų tarybos dalies įgaliojimus. Kitaip tariant, Teismų administravimo ir finansavimo taryba iš esmės galėtų spręsti visus tuos H. Šinkūno ir A. Driuko nurodytus teismų sistemai aktualius klausimus. Tai yra skirtumas nuo E. Šileikio siūlomos sudaryti Teismų

finansavimo tarybos, kurios įgaliojimai apimtų tik teismų ir teisėjų nepriklausomumo ir nešališkumo finansinius (fiskalinius) aspektus (Šileikis, 2023b; Šileikis, 2023c, p. 424–428), jeigu dabartinė Teisėjų taryba būtų išskaidyta į dvi savarankiškas teisminės valdžios savivaldos institucijas. Žinoma, tai konceptualiai neužkerta galimybės Teismų administravimo ir finansavimo tarybos skaidyti į dar kelias institucijas, nesutelkiant tokiu būdu visų atskirtosios Teisėjų tarybos dalies įgaliojimų vienoje institucijoje, bet šio tyrimo apimtyje yra svarbu tai, kad dabartinė Teisėjų taryba gali būti performuota ir ji gali būti performuota į bent dvi savarankiškas institucijas. Už teisminės valdžios nepriklausomumui užtikrinti reikalingos teisėjų skyrimo ir karjeros pagal nuopelnus sąlygos įgyvendinimą galėtų būti atsakingos Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija, Pretendentų į teisėjus atrankos komisija, Pretendentų į teisėjus egzamino komisija ir Nuolatinė teisėjų veiklos vertinimo komisija kategorijoje „Teisėjų korpusas“. O už etikos standartų paisymo ir atsakomybės sąlygos įgyvendinimą – Teisėjų etikos ir drausmės komisija ir Teisėjų garbės teismas kategorijoje „Teisėjų etika ir drausmė“.

Tai galėtų būti išeities kelias sprendžiant dėl atskirtosios vykdomų įgaliojimų prasme dabartinės Teisėjų tarybos dalies, kuri turi būti suformuota į savarankišką teisminės valdžios savivaldos instituciją. Pažymėtina, kad E. Šileikio pasiūlytoje ne vien tik iš teisėjų formuojamos Teismų finansavimo tarybos koncepcijoje šiai tarybai neturėtų būti visa apimtimi perduoti teismų ir teisėjų nepriklausomumo ir nešališkumo finansiniai (fiskaliniai) aspektai. Mokslininko vertinimu, šios institucijos sprendimus turėtų tvirtinti / netvirtinti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija kaip aukščiausioji teismų ir teisėjų savivaldos ir savireguliacijos institucija (Šileikis, 2023b; Šileikis, 2023c, p. 428). Apie tokį specialios teisėjų institucijos tvirtinimą / netvirtinimą neužsimena H. Šinkūnas ir A. Driukas, darant E. Šileikio koncepciją dėl dabartinės Teisėjų tarybos performavimo kiek kitokią. Šiame tyrime vis dėlto nėra pritariama E. Šileikio Teismų finansavimo tarybos koncepcijai, nes argumentuojama, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija negali turėti jokių įgaliojimų E. Šileikio nurodytoje srityje, o ji tokius įgaliojimus turėtų turėti, jeigu ji turėtų tvirtinti / netvirtinti ne vien tik iš teisėjų formuojamos Teismų finansavimo tarybos, kuriai E. Šileikis nesiūlo, kaip minėta, visa apimtimi perduoti teismų ir teisėjų nepriklausomumo ir nešališkumo finansinius (fiskalinius) aspektus, sprendimus. Todėl teigiama, kad naujai sudaryta ne vien tik iš teisėjų formuojama Teismų administravimo ir finansavimo taryba turėtų būti visiškai savo įgaliojimais savarankiška institucija nuo naujai formuojamos vien tik iš teisėjų sudarytos Teisėjų tarybos kaip specialios

teisėjų institucijos. Be to, E. Šileikio vertinimu, Teismų finansavimo taryba turėtų turėti įgaliojimus ir dėl Konstitucinio Teismo (Šileikis, 2023b; Šileikis, 2023c, p. 427). Jeigu būtų realizuota E. Šileikio Teismų finansavimo tarybos koncepcija, tai taip pat reikštų, kad Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija, kuri turėtų tvirtinti / netvirtinti ne vien tik iš teisėjų formuojamos Teismų finansavimo tarybos, turinčios įgaliojimus ir dėl Konstitucinio Teismo, sprendimus, įgytų įgaliojimus ir dėl Konstitucinio Teismo. Tačiau Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija, pagal Konstituciją, negali turėti ir vykdyti jokių įgaliojimų dėl Konstitucinio Teismo.

Šiame tyrime argumentuojama, kad speciali teisėjų institucija turi būti sudaryta Konstitucijoje aiškiai nurodytam tikslui – patarti Respublikos Prezidentui formuojant visų grandžių bendrosios kompetencijos teismų ir specializuotų teismų teisėjų korpusą. Vis dėlto sprendžiant dabartinės Teisėjų tarybos performavimo intelektualinę problemą buvo pasitelkta jau esama teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistema, nekvestionuojant šios sistemos. Tai iš esmės reiškia, kad visa teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistema, kurios dalis yra Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija, o taip pat į kurią siūloma įtraukti naujai ne vien tik iš teisėjų formuojamą, t. y. mišrios sudėties teisminės valdžios savivaldos instituciją, nesuteikiant jai konstitucinio statuso, turėtų būti peržiūrėta iš esmės, o tai jau turi būti kitų mokslinių tyrimų dalykas. Atliekant šiuos tyrimus turėtų būti atrasta veiksmingumo potencijas rodanti teisminės valdžios savivaldos institucijų sistema, atsižvelgiant į tai, kad savavaldė teisminė valdžia negali būti pernelyg centralizuota, derama šių institucijų tarpusavio sąveikos ir jų sąveikos su kitomis valstybės valdžios institucijomis struktūra, kad nebūtų sudaryta prielaidų pažeisti konstitucinį valstybės valdžių padalijimo principą. Tačiau teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemoje Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos konstituciniai įgaliojimai turi būti jos pagrindiniai įgaliojimai ir jos vaidmuo kitoms teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemoje turinčioms būti teisminės valdžios savivaldos institucijoms turėtų būti peržiūrėtas taip, kad kitos teisminės valdžios savivaldos institucijos tiek formavimo tvarka, tiek veikla būtų nepriklausomos nuo Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos. Išskirtas anksčiau minėtų savarankiškų kategorijų ir šioms kategorijoms priskirtų institucijų sąrašas galėtų padėti ieškant geriausio sprendimo dėl teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemos.

Vadinasi, dabartinė Teisėjų taryba ne tik konceptualiai turi būti performuota, bet ji gali būti performuota ir ji gali būti performuota į savarankiškas institucijas, nekeičiant Konstitucijos. Sudarius dvi savarankiškas institucijas, viena jų turėtų būti konstitucinį statusą turinti vien tik iš teisėjų sudaryta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija, vykdanti tik Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus ir su jais susijusius įgaliojimus, kad būtų pasiektas tas tikslas, kuriam ji turi būti sudaroma. Kita jų galėtų būti konstitucinio statuso neturinti savarankiška teisminės valdžios savivaldos institucija, įgyvendinanti kitus įgaliojimus, kurie nėra Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatyti įgaliojimai ir nėra su jais susiję, kuriuos šiandien įgyvendina vien tik iš teisėjų sudaryta Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija, įskaitant ir įgaliojimus, susijusius su teisminės valdžios finansavimu, administravimu ir kt. Šiems įgaliojimams įgyvendinti savarankiška teisminės valdžios savivaldos institucija neturi būti formuojama išimtinai vien tik iš teisėjų.

4.2. Respublikos Prezidento galios ir jų problema

Siekiant užtikrinti tikslo, kuriam Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija turi būti sudaroma, realizavimą, reikėtų įvertinti, ar Respublikos Prezidento galios formuojant teisėjų korpusą institucinėje struktūroje gali būti laikomos problema teisėjo ir teismų nepriklausomumui.

Europos Komisija 2022 metais paskelbė trečiąją teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą. Joje yra apžvelgiamos visos Europos Sąjungos tendencijos ir pateikiami valstybėms narėms skirti skyriai. Šios ataskaitos naujovė yra ta, kad joje Europos Komisija ne vien nagrinėja Europos Sąjungos valstybių narių pokyčius keturiose pagrindinėse teisinės valstybės principo taikymo srityse, bet ir pirmą kartą suformuluoja konkrečias rekomendacijas kiekvienai Europos Sąjungos valstybei narei. Šiam tyrimui svarbiu teisingumo sistemos srities (vienoje teisinės valstybės principo taikymo srityje) aspektu Europos Komisija, be kita ko, mini, kad Respublikos Prezidentas yra pateikęs teisėkūros iniciatyvą dėl teisėjų atrankos procedūros pakeitimo. Tačiau suinteresuotosios šalys šiuo aspektu nurodė, kad siūlomomis pataisomis nėra sprendžiama įsisenėjusių problemų, tokių kaip antai Respublikos Prezidento turima diskrecija nesivadovauti Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos siūlymu dėl tinkamiausio kandidato į teisėjus, kai Respublikos Prezidentas gali pasirinkti tą kandidatą, kuris komisijos nėra įvertintas kaip tinkamiausias; kad nėra nustatyto reikalavimo Respublikos Prezidentui motyvuoti savo

padaryto pasirinkimo. Teisėjų taryba paragino padaryti pataisas galiojančiame Teismų įstatyme ir patikslinti šiuos aspektus siekiant užtikrinti teisėjų atrankos procedūros skaidrumą bei suderinti jį su tarptautiniais standartais (Europos Komisija, Ataskaita dėl teisinės valstybės principo taikymo Lietuvoje, 2022, p. 4–5). Nepaisant to, kad įstatymų leidėjas tam tikra apimtimi padarė pataisų Teismų įstatyme, tačiau iš esmės teisėjų atrankos procedūra lieka nesuderinta su tarptautiniais standartais. Į tai dar kartą Europos Komisija atkreipė dėmesį ketvirtojoje 2023 metų teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje, nurodydama, kad yra nesprendžiami seniai Teisėjų tarybos iškelti klausimai dėl Respublikos Prezidento ir parlamento diskrecijos nesivadovauti Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos pasiūlymu, nenumatant pareigos nurodyti priežastis, dėl kurių atmetamas siūlomas paskyrimas, ir nesuteikiant galimybės kandidatui į teisėjus, kuris nėra paskirtas, prašyti teisminės peržiūros (Europos Komisija, Ataskaita dėl teisinės valstybės principo taikymo Lietuvoje, 2023, p. 4–5). Šiose Europos Komisijos ataskaitose nuoroda yra daroma į Rekomendacijos Rec(2010)12 47 punktą, jame įtvirtinta: „Tačiau jei konstitucinėse ar kitose teisinėse nuostatose nustatyta, kad valstybės vadovas, vyriausybė ar įstatymų leidžiamoji valdžia priima sprendimus dėl teisėjų atrankos ir karjeros, nepriklausomai ir kompetentingai institucijai, kuri iš esmės sudaryta iš teisėjų (nepažeidžiant teisėjų taryboms taikomų taisyklių, numatytų IV skyriuje), leidžiama teikti rekomendacijas arba reikšti nuomones, kurių atitinkama skyrimo tarnyba laikosi praktikoje.“[65] Bet Respublikos Prezidento turima diskrecija nesivadovauti Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos siūlymu dėl tinkamiausio kandidato į teisėjus, kai Respublikos Prezidentas gali pasirinkti tą kandidatą, kuris komisijos nėra įvertintas kaip tinkamiausias, ir netgi Respublikos Prezidento galimybė savo pasirinkimo nemotyvuoti, nėra jokia problema teisėjų atrankos siekiant paskirti teisėjais visoje procedūroje, kurią reikėtų spręsti. Lietuva šiuo aspektu yra visiškoje dermėje su tarptautiniais standartais. Šios problemos kilmę galima sieti su GRECO ir jos 2014 metais dėl Lietuvos teikta ataskaita.

Iš GRECO teiktos Lietuvai ataskaitos turinio matyti, kad ši institucija buvo išreiškusi susirūpinimą, kad Respublikos Prezidentas gali nuspręsti be priežasties paskirti ne patį tinkamiausią kandidatą (GRECO, Lietuvos vertinimo ataskaita ..., 2014, 115 punktas). Tačiau konkrečios rekomendacijos dėl to Lietuvai ši institucija vis dėlto nepateikė. GRECO savo susirūpinimą,

[65] Pateikiamas lietuviškas vertimas, padarytas GRECO Lietuvos antrojoje rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitoje (GRECO, 2019, 41 punktas, išn. nr. 4).

kad Respublikos Prezidentas gali nuspręsti be priežasties paskirti teisėju ne patį tinkamiausią kandidatą, grindė ne Lietuvos Konstitucijos ir jos nuostatų analize, bet greičiausiai jai pateiktais atitinkamų subjektų duomenimis, t. y. tuo, ką patys subjektai neabejotinai buvo identifikavę kaip problemą, kuri ir buvo GRECO įvertinta tarptautinių standartų atitikties požiūriu, įvertinusi turbūt ir tą jai pateiktą aplinkybę, kad Respublikos Prezidento atrinkti kandidatai yra teikiami Teisėjų tarybai, kuri gali pateikti neigiamą privalomą nuomonę, bet tokio atvejo nebuvo (GRECO, Lietuvos vertinimo ataskaita ..., 2014, 115 punktas). Ta pati nuomonė gali būti reiškiama ir dėl Europos Komisijos minėtų teisinės valstybės principo taikymo ataskaitų, iš kurių turinio matyti, kad susirūpinimą dėl Respublikos Prezidento diskrecijos nesivadovauti Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos siūlymu dėl tinkamiausio kandidato į teisėjus, kai Respublikos Prezidentas gali pasirinkti tą kandidatą, kuris komisijos nėra įvertintas kaip tinkamiausias, nenurodydamas to priežasčių, yra aiškiai išreiškusi pati Teisėjų taryba, nors tokiam susirūpinimui, teigiama, ši institucija neturi jokio pagrindo. Nepaisant to, kad Respublikos Prezidentas gali nesivadovauti Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos siūlymu dėl tinkamiausio kandidato į teisėjus, jis negali nuspręsti be priežasties paskirti ne patį tinkamiausią kandidatą teisėju, nes tam yra svarbi Respublikos Prezidento diskreciją ribojanti institucija, turinti konstitucinį statusą ir veikianti konstitucinėje standžių ir atsvarų sistemoje. Tai – Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija, kuria šiandien yra Teisėjų taryba. Būtent ši institucija ir yra ta institucija, kuri turi būti vertinama tarptautinių standartų atitikties požiūriu atrankos siekiant paskirti teisėjais visoje procedūroje. Manoma, jokia susiklosčiusi tam tikra praktika ir tarptautiniai standartai negali lemti Konstitucijos sampratos.

Tyrime atlikta Konstitucijos nuostatų ir oficialiosios konstitucinės doktrinos analizė leido nustatyti, kad niekas negali įsiterpti į Respublikos Prezidento turimus konstitucinius įgaliojimus formuojant teisėjų korpusą ir savo sprendimais jį susaistyti iki to momento, kai jis turi kreiptis į specialią teisėjų instituciją patarimo. Bet įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti, kurie subjektai galėtų parinkti teisėjų kandidatūras Respublikos Prezidentui. Tačiau tokių subjektų nustatyta teisė parinkti teisėjų kandidatūras Respublikos Prezidentui negali jo saistyti. Šiam tikslui įstatymų leidėjas yra nusprendęs įsteigti Pretendentų į teisėjus atrankos komisiją. Vykdant teisėjų paskyrimo (ar paaukštinimo) procedūrą, joje dalyvauja ne tik Respublikos Prezidentas ir Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija bei Seimas, kai pastaroji institucija dalyvauja formuojant aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą, bet dar ir Pretendentų į teisėjus atrankos komisija, kuri, pagal neseniai galiojusį teisinį reguliavimą,

motyvuotai savo išvadoje turėjo nurodyti Respublikos Prezidentui vieną ar kelis asmenis tinkamiausius būti atitinkamo teismo teisėjais (Teismų įstatymas, 1994, 55^{1} straipsnio 9 dalis (2019 m. liepos 16 d. redakcija)), o, pagal galiojantį teisinį reguliavimą, įtraukia pretendentus į atitinkamų teismų teisėjus į įstatyme numatytus sąrašus, sudaromus pagal komisijos skirtų balų skaičių (Teismų įstatymas, 1994, 55^{6} straipsnio (2022 m. lapkričio 24 d. redakcija) 6 dalis). Atlikta analizė leido matyti, kad Pretendentų į teisėjus atrankos komisija nėra ta institucija, kuri savo išvadas turėtų pateikti specialiai teisėjų institucijai, kai pastarosios sprendimais Respublikos Prezidentas vadovautųsi praktikoje. Pagal Konstituciją, Respublikos Prezidentas yra santykyje su specialia teisėjų institucija, į kurią jis kreipiasi patarimo, o jam jo konstitucinius įgaliojimus įgyvendinant padeda Pretendentų į teisėjus atrankos komisija, kuri ir yra įsteigta parinkti Respublikos Prezidentui teisėjų kandidatūras ir pateikti tinkamiausių kandidatų sąrašą, iš kurio pasirinktą kandidatą Respublikos Prezidentas teikia specialiai teisėjų institucijai įvertinti ir priimti dėl to sprendimą. Nepaisant to, kad Pretendentų į teisėjus atrankos komisija, kaip ir Teisėjų taryba, taip pat yra santykyje su Respublikos Prezidentu, tačiau, skirtingai nei Teisėjų taryba, Pretendentų į teisėjus atrankos komisija negali būti vertinama kaip ta institucija, kuri savo sprendimais ir šiuose sprendimuose pateiktų atrinktų kandidatų gradacija galėtų susaistyti Respublikos Prezidento diskreciją, kurią riboti yra įsteigta Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija. Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos sprendimai, kurie turėtų susaistyti Respublikos Prezidentą, galėtų būti vertinami kaip šios institucijos įsiterpimas į Respublikos Prezidento konstitucinius įgaliojimus teisėjų korpuso formavimo srityje. Pažymėtina, kad Respublikos Prezidentas asmenis, dėl kurių paskyrimo teisėjais jis kreipiasi į Teisėjų tarybą, gali rinktis tik iš Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos pateikto sąrašo, o jo padarytas pasirinkimas ir atliktas turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimas turi būti patikrintas. Būtent Teisėjų taryba, disponuojanti visais reikalingais sprendimui priimti duomenimis, įskaitant ir patį sąrašą, kuris buvo pateiktas Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos Respublikos Prezidentui, turi konstitucinius įgaliojimus intrainstituciniame pasitarime patikrinti Respublikos Prezidento padarytą pasirinkimą ir atliktą turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimą, su tuo pasirinkimu ir atliktu turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimu, kurį padarė Respublikos Prezidentas, tiesiog nesutikti ir nepatarti Respublikos Prezidentui dėl atitinkamo kandidato skyrimo teisėju. Tai reiškia, kad Respublikos Prezidentas galiausiai negali paskirti atitinkamo kandidato teisėju (ar teikti kandidatūros Seimui), neturėdamas Teisėjų tarybos patarimo, kuriame iš esmės turi būti motyvuotai, aiškiai išdėstytais argumentais ir tik nustatytais faktais nepatvirtinamas

Respublikos Prezidento padarytas pasirinkimas ir atliktas turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimas dėl atitinkamo kandidato. Nepaisant to, kad Respublikos Prezidentas be priežasties gali pasirinkti iš jam pateikto sąrašo netinkamiausią kandidatą, jis negali be priežasties šį netinkamiausią kandidatą paskirti teisėju (ar teikti kandidatūros Seimui). Jeigu Respublikos Prezidentas be priežasties pasirenka ne patį tinkamiausią kandidatą iš to sąrašo, kurį jam pateikia Pretendentų į teisėjus atrankos komisija, o Teisėjų taryba tam pritaria, tai būtent Teisėjų taryba turi nurodyti argumentus, kuriais yra patvirtinamas Respublikos Prezidento padarytas pasirinkimas, nes būtent ji, pagal Konstituciją, yra ta institucija, kuri turi prisiimti visą atsakomybę už duotą patarimą. Tad Respublikos Prezidentas ne patį tinkamiausią kandidatą paskirs (ar teiks kandidatūrą Seimui) su priežastimis, kurios turi atsispindėti būtent Teisėjų tarybos sprendime. Bet taip pat Respublikos Prezidentas negali paskirti jo pasirinkto ne paties tinkamiausio kandidato, jeigu tam nepritars Teisėjų taryba, kai šis nepritarimas turi būti išreikštas įvertinus visas aplinkybes nurodant tokio sprendimo priežastis. Jeigu iki 2014 metų Teisėjų taryba to nedarė, tai nėra pagrindas problemos šaltiniu tarptautinėms ir Europos Sąjungos institucijoms daryti Respublikos Prezidento diskreciją teisėjų atrankos procedūroje. Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos išvados ir motyvai yra žinomi Teisėjų tarybai sprendimo priėmimo momentu, todėl ji ne tik gali, bet ir turi išsiaiškinti visas dėl atitinkamo kandidato, dėl kurio kreipiasi Respublikos Prezidentas patarimo, aplinkybes. Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos teikiamų išvadų motyvavimas neturi būti suprantamas taip, kad Teisėjų taryba jau nebeturi jokios pareigos motyvuoti savo sprendimų. Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos paskirtis turėtų būti padėti Respublikos Prezidentui įgyvendinti jo konstitucinius įgaliojimus, o ne padėti specialiai teisėjų institucijai riboti Respublikos Prezidento diskreciją, kad ji galėtų įgyvendinti tik mechanišką konstitucinį balsavimo aktą dėl Respublikos Prezidento pateiktos svarstymui kandidatūros.

Vis dėlto šiame Respublikos Prezidento turimos diskrecijos diskurse identifikuotina problema, kuri nebuvo pateikta suinteresuotųjų šalių tarptautinėms ir Europos Sąjungos institucijoms, galėtų būti Respublikos Prezidento diskrecija nesivadovauti specialios teisėjų institucijos patarimu, kuriuo ši institucija patvirtina Respublikos Prezidento padarytą pasirinkimą ir atliktą turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimą. Tam tikrą saugiklį, ribojantį Respublikos Prezidento diskreciją teisėjų skyrimo procedūroje, Konstitucinis Teismas yra nustatęs 2006 m. gegužės 9 d. nutarime. Jame Konstitucinis Teismas savo argumentą, kad tais atvejais, kai į specialią teisėjų instituciją Respublikos Prezidentas kreipiasi patarimo dėl teisėjo paskyrimo, paaukštinimo ar perkėlimo, o speciali teisėjų institucija pataria asmenį paskirti

teisėju, paaukštinti teisėją ar jį perkelti, toks patarimas Respublikos Prezidento nesaisto, paaiškina ir teigia, kad tai reiškia, jog Respublikos Prezidentas (*inter alia*, jeigu paaiškėja tam tikros tokiam paskyrimui ar perkėlimui reikšmės turinčios aplinkybės) gali to asmens nepaskirti teisėju, gali teisėjo nepaaukštinti ar jo neperkelti, o jeigu tas teisėjas yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo arba Lietuvos apeliacinio teismo teisėjas – gali neteikti jo kandidatūros Seimui. Tokiais atvejais, Konstitucinis Teismas nurodo, Respublikos Prezidentas gali kreiptis į specialią teisėjų instituciją patarimo dėl kito asmens paskyrimo teisėju, kito teisėjo paaukštinimo ar perkėlimo. Vadinasi, šiuo atveju galima kalbėti, kad specialios teisėjų institucijos, tinkamai įgyvenančios konstitucinius įgaliojimus, teisėjo skyrimą patvirtinančio patarimo nesaistomumas susiejamas su tuo, kad po patarimo gali paaiškėti tam tikrų aplinkybių, kurios nėra tos objektyvios informacijos, kurią Respublikos Prezidentui pateikė speciali teisėjų institucija, dalykas, bet kurios yra reikšmingos paskyrimui. Kitas svarbus klausimas, kuris šiuo atveju gali būti keliamas: kokios gali būti tos paskyrimui reikšmės turinčios aplinkybės, dėl kurių buvimo ar nebuvimo Respublikos Prezidento diskrecijos neberiboja speciali teisėjų institucija? Ir šiuo aspektu galėtų kilti Respublikos Prezidento realizuotos diskrecijos nepaskirti atitinkamo asmens teisėju ar toliau nebeteikti jo kandidatūros Seimui, dėl kurio paskyrimo buvo gautas specialios teisėjų institucijos patarimas su pozityviąja sankcija, motyvavimo problema siekiant užtikrinti teisėjų skyrimo procedūros skaidrumą. Šiame kontekste niekas neužkerta ir negali užkirsti kelio turėti stiprų visuomenės susitarimą, kad Respublikos Prezidentas turi veikti pozityviai gauto patarimo su pozityviąja sankcija pagrindu, o neveikimo gauto patarimo su pozityviąja sankcija atveju paaiškinti, kokios priežastys lėmė tolesnių veiksmų neatlikimo teisėjų skyrimo procedūroje, nes sprendžiamas klausimas yra dėl žmogaus ir vien tuo jis yra vertas paaiškinimo. Bet toks visuomenės susitarimas turbūt turėtų galioti dėl visų skyrimo į pareigas procedūrų, keičiant visą įdarbinimo viešajame sektoriuje koncepciją, neapsiribojant vien tik teisminės valdžios sritimi.

Taigi teisėjų atrankos procedūros pavyzdžiu galima teigti, kad siekiant užtikrinti tikslo, kuriam speciali teisėjų institucija turi būti sudaroma, realizavimą, Respublikos Prezidento galios formuojant teisėjų korpusą institucinėje struktūroje negali būti laikomos problema teisėjo ir teismų nepriklausomumui ir šios valstybės valdžios institucijos negalima laikyti teisėjo ir teismų nepriklausomumui keliančia grėsme. Tik speciali teisėjų institucija, pagal Konstituciją, gali riboti ir apriboti Respublikos Prezidento diskreciją formuojant teisėjų korpusą.

4.3. Teisėjų tarybos konstitucinio tikslo įgyvendinimas

Konstitucinė speciali teisėjų institucija turi būti sudaryta ir ji turi būti sudaryta Konstitucijoje aiškiai nurodytam tikslui – patarti Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą. Tai turi būti daroma tokiu būdu, kad visi būtų užtikrinti tuo, jog teisėjui po paskyrimo nėra daroma jokio poveikio, kurį gali mėginti daryti kokie nors išorės veiksniai, nes jis tiesiog negalimas, taip pat ir tokiu būdu, kad visi būtų užtikrinti tuo, jog teisėjas buvo atleistas iš pareigų tuo pagrindu, kad jis neatitinka jam keliamų aukščiausių profesionalumo ir etikos standartų, o ne dėl to, kad jo nenori politinė valstybės valdžia. Kitaip tariant, specialios teisėjų institucijos patarimas Respublikos Prezidentui Konstitucijoje nustatytoje valstybės valdžių padalijimo struktūroje yra jo turimų galių teisėjų korpuso formavimo srityje apribojimo aktas, užtikrinant teisėjo ir teismų nepriklausomumą, kurį speciali teisėjų institucija turi duoti atsakingai, prisiimdama už tai atsakomybę. Nepaisant to, kad Respublikos Prezidento galios formuojant teisėjų korpusą institucinėje struktūroje negali būti laikomos problema teisėjo ir teismų nepriklausomumui, tačiau tai taip pat neturi būti suprantama ir aiškinama taip, kad Respublikos Prezidentas savo turimomis galiomis tokia problema negali tapti. Šia problema jis gali tapti tada, kai atsvaros institucija – vien tik iš teisėjų sudaryta speciali teisėjų institucija – neriboja Respublikos Prezidento diskrecijos formuojant teisėjų korpusą taip, kad niekam nekiltų jokių abejonių dėl formuojamo teisėjų korpuso. Tai, kad pagal apibrėžimą vien tik iš teisėjų sudaryta speciali teisėjų institucija turi šią Respublikos Prezidento diskreciją riboti, nėra pakankamas pagrindas išvadai, kad taip iš tiesų yra. Tad šiame kontekste kyla klausimas: ar dabartinė Teisėjų taryba, įgyvendindama Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus, riboja Respublikos Prezidento diskreciją taip, kad niekam negali kilti jokių abejonių dėl formuojamo teisėjų korpuso, ir Respublikos Prezidento diskrecija šį korpusą formuojant nėra teisėjo ir teismų nepriklausomumui iškilusi grėsmė?

4.3.1. Teisėjų tarybos *modus operandi*

Siekiant atsakyti į klausimą, ar Teisėjų taryba, įgyvendindama Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus, riboja Respublikos Prezidento diskreciją taip, kad niekam negali kilti jokių abejonių dėl formuojamo teisėjų korpuso, darant Respublikos Prezidento galias institucinėje struktūroje probleminėmis, galima atlikti Teisėjų tarybos tam tikrų jos veiklos atvejų analizę.

Klausimo nagrinėjimą galima pradėti nuo buvusio Konstitucinio Teismo teisėjo, teikiamo Respublikos Prezidento Seimui skirti jį Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju, procedūros. Šis atvejis tyrimui yra svarbus, nes tai yra susiję ir su aptartu Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimu, ir su EŽTT jurisprudencija, ir su ESTT sprendimais Lenkijos bylose, ir su Pretendentų į teisėjus atrankos komisija, kuri šioje procedūroje neturi jokių kompetencijų. Ginčas iš esmės buvo kilęs dėl to, kad teisėju skiriamas asmuo neturėjo tokiam paskyrimui reikalingų visų dokumentų, patvirtinančių atitiktį įstatyme nustatytiems tokiam paskyrimui reikalavimams, ir tai buvo susiję su skirtingu teisės aiškinimu. Kadangi šis tyrimas nėra skirtas įrodinėjimui, čia yra svarbu pastebėti, kad faktinio Teisėjų tarybos patarimo sprendimo priėmimo momentu ginčo dalyko nebuvo. Šiame kontekste galima laikyti, kad, Teisėjų tarybos vertinimu, tokie dokumentai turėjo būti, ir mėginti formuluoti tolesnius argumentus, svarbius šiam išimtinai teoriniam svarstymui[66]. Teisėjų tarybos nutarime patarti Respublikos Prezidentui dėl buvusio Konstitucinio Teismo teisėjo teikimo Seimui skirti jį Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju nėra jokių motyvų, kodėl Teisėjų taryba vis dėlto nusprendė patarti Respublikos Prezidentui dėl buvusio Konstitucinio Teismo teisėjo teikimo Seimui skirti jį Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju (Teisėjų tarybos 2022 m. kovo 25 d. nutarimas Nr. ... „Dėl ...“). Šiame Teisėjų tarybos nutarime galima rasti tik bendro pobūdžio nuorodą į Teismų įstatymo 60 straipsnį (2013 m. spalio 8 d. redakcija), kuriame reglamentuojamos buvusių šiame straipsnyje nurodytų atitinkamų teismų teisėjų skyrimo sąlygos, kai nėra taikoma atrankos procedūra, ir Teismų įstatymo 120 straipsnio (2008 m. liepos 3 d. redakcija) 3 punktą, pagal kurį Teisėjų taryba įgyvendina savo įgaliojimus teisėjų korpuso formavimo srityje, t. y. motyvuotai pataria Respublikos Prezidentui dėl teisėjų skyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ir atleidimo iš pareigų. O žodiniai Teisėjų tarybos sprendimo motyvai kiekvienam jos nariui aiškiai ir nedviprasmiškai pareiškus savo poziciją nėra užfiksuoti.

Šiame kontekste pažymėtina, kad tokios institucijos, kaip Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos, dalyvaujančios formuojant teisėjų korpusą, priimamų sprendimų motyvavimas yra svarbus klausimas tarptautinėms institucijoms, kuriančioms

[66] Teisėjų tarybos narė Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto posėdyje atkreipė dėmesį į tai, kad asmenims, kurie nėra teisėjai, bet kurie siekia tapti aukštesnės instancijos teismų teisėjais, buvo keliami reikalavimai dėl šių dokumentų (Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto posėdis, 2022).

gaires dėl teismų tarybų, kas bus aptarta vėliau. Tokių sprendimų motyvavimo reikalauja ir pati Konstitucija (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas). Ir šiuo aspektu šiame tyrime sutinkama su Konstituciniu Teismu. Pažymėtina, kad ši specialios teisėjų institucijos pareiga yra dėl visų teisėjų korpuso formavimo atvejų. Iš Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo turinio matyti, kad motyvai turi būti nurodyti tiek dėl tų atvejų, kai yra patariama tam tikrą asmenį skirti teisėju, paaukštinti, perkelti, atleisti iš pareigų teisėją, tiek ir dėl tų atvejų, kai yra patariama to asmens neskirti teisėju, nepaaukštinti, neperkelti, neatleisti iš pareigų teisėjo (o jeigu klausimas yra dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo arba Lietuvos apeliacinio teismo teisėjo – patariama teikti jo kandidatūrą Seimui arba jos neteikti). Visa tai yra Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos skaidrumo elementai. Konstitucinio Teismo padarytas specialios teisėjų institucijos patarimų motyvavimo išaiškinimas yra visiškoje dermėje su Europos Sąjungos teisės reikalavimais.

Iš ESTT jurisprudencijos Lenkijos bylose galima matyti, kad ESTT taip pat laikosi pozicijos, jog tokia institucija kaip Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta speciali teisėjų institucija turi motyvuoti savo sprendimus. Į tai turėtų būti atkreiptas dėmesys, nepaisant to, kad Lenkijos teismų tarybos ir Teisėjų tarybos modeliai pagal santykį su Respublikos Prezidentu skiriasi. Pirmoje disertacinio tyrimo dalyje atlikta Lenkijos teismų tarybos analizė leido nustatyti, kad Lenkijos teismų tarybos teisėjų skyrimo procedūroje veikimo principas, lyginant su Teisėjų tarybos, yra visiškai kitoks. Lenkijos teismų tarybos vaidmuo teisėjų skyrimo procedūroje yra proaktyvus, t. y. ji kreipiasi į Lenkijos Respublikos Prezidentą su pasiūlymu atitinkamą kandidatą skirti atitinkamo teismo teisėju, kai specialios teisėjų institucijos vaidmuo teisėjų skyrimo procedūroje yra pasyvus, t. y. ji priima sprendimą dėl to asmens, kurį jai pateikia Respublikos Prezidentas, kuris galiausiai turės priimti atitinkamą sprendimą. Iš ESTT jurisprudencijos Lenkijos bylose aiškėja, kad vienu aspektu Lenkijos teismų tarybos ir specialios teisėjų institucijos veikimo principas yra labai panašus. Tai – Lenkijos Aukščiausiojo Teismo teisėjų įgaliojimų pratęsimas sulaukus įprasto pensinio amžiaus termino, kai tokį sprendimą priimti nustatytus įgaliojimus, pagal įtvirtintą teisinį reguliavimą, turėjo Lenkijos Respublikos Prezidentas, gavęs Lenkijos teismų tarybos išvadą, kuri buvo teikiama tik po to, kai Respublikos Prezidentas į ją kreipėsi dėl atitinkamo teisėjo. Šiuo aspektu ESTT suformulavo savo doktriną, kuri gali būti reikšminga ir Lietuvos kontekstui.

ESTT vertinimu, teisėjų įgaliojimų pratęsimo aspektu yra svarbu, kad tokio pratęsimo sąlygos ir tvarka turi būti tokios, kuriomis nebūtų pažeistas teisėjų nepriklausomumo principas. Vien aplinkybės, kad Lenkijos

Respublikos Prezidentui yra suteikti įgaliojimai nuspręsti dėl galimo tokio pratęsimo, nepakanka, kad konstatuoti šio principo pažeidimą. Lenkijos atveju nustatytos tokių sprendimų priėmimo materialinės sąlygos ir procedūrinės taisyklės buvo tokios, kurios sudarė prielaidų kilti grėsmei teisėjų nepriklausomumui. Lenkijos Respublikos Prezidento sprendimas pratęsti teisėjų įgaliojimus sulaukus įprasto pensinio amžiaus buvo diskrecinio pobūdžio, nes nebuvo nustatyta jokių objektyvių ir patikrinamų jo priėmimo kriterijų, ir jis neturėjo būti motyvuotas. Lenkijos teismų tarybos dalyvavimas tokioje procedūroje turėtų daryti ją objektyvesnę, bet tik tada, kai: pirma, ši institucija yra nepriklausoma nuo kitų valstybės valdžios institucijų, įskaitant ir nuo tos, kuriai taryba turi pateikti išvadą; antra, šios institucijos išvada yra teikiama remiantis objektyviais ir tinkamais kriterijais ir yra tinkamai motyvuota, kad sprendimą priimanti institucija (Lenkijos Respublikos Prezidentas) turėtų objektyvią informaciją atitinkamam sprendimui priimti (žr. ESTT, *Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)*, 2019, 110–116 punktai). To Lenkijos atveju nebuvo. Lenkijos teismų taryba paprastai tik pateikdavo arba visiškai nemotyvuotas, arba vien formaliai motyvuotas išvadas, darydama tik bendro pobūdžio nuorodą į įstatyme įtvirtintoje atitinkamoje nuostatoje nustatytų kriterijų formuluotes, nesvarbu, ar tai būtų teigiamos, ar neigiamos išvados (ESTT, *Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)*, 2019, 117 punktas). Tai primena Teisėjų tarybos veiksmus dėl nagrinėjamo buvusio Konstitucinio Teismo teisėjo skyrimo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju. Ji savo patarimo nutarime daro nuorodą į Teismų įstatymo konkrečias nuostatas, kurios gali būti vertinamos kaip bendro pobūdžio. ESTT nurodytoje Lenkijos įstatyminėje nuostatoje, į kurią Lenkijos teismų taryba darydavo bendro pobūdžio nuorodą, nustatyta, kad Lenkijos teismų taryba, teikdama savo išvadą, turi atsižvelgti į teismų sistemos interesus arba svarbų viešąjį interesą, visų pirma į racionalų Lenkijos Aukščiausiojo Teismo personalo panaudojimą arba poreikius, kylančius dėl tam tikrų šio teismo kolegijų darbo krūvio (žr. ESTT, *Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)*, 2019, 11 punktas). ESTT visų šių aplinkybių pakako išvadai, kad tokios Lenkijos teismų tarybos išvados negali padėti Lenkijos Respublikos Prezidentui objektyviai išsiaiškinti, kaip įgyvendinti jam suteiktą diskreciją duoti sutikimą toliau vykdyti Lenkijos Aukščiausiojo Teismo teisėjo įgaliojimus sulaukus įprasto pensinio amžiaus arba atsisakyti jį duoti (ESTT, *Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)*, 2019, 117 punktas).

Tad toks Lenkijos teismų tarybos duodamų išvadų motyvavimas, kai yra daroma bendro pobūdžio nuoroda į atitinkamą teisinį reguliavimą, negali būti

priimtas kaip tinkamas, siekiant apriboti Lenkijos Respublikos Prezidento diskreciją, keliant pagrįstas abejones dėl to, ar atitinkamiems teisėjams nedaro įtakos išorės veiksniai. Panašiai galima teigti dėl Teisėjų tarybos. Vien tai, kad speciali teisėjų institucija yra nepriklausoma konstitucinė valstybės institucija, nereiškia, kad ji nebeturi pareigos patarti Respublikos Prezidentui, remiantis objektyviais ir tinkamais kriterijais, ir savo patarimą motyvuoti. Jeigu Lenkijos įstatyminėje nuostatoje, į kurią Lenkijos teismų taryba darydavo bendro pobūdžio nuorodą, buvo nustatytas reikalavimas Lenkijos teismų tarybai atsižvelgti į teismų sistemos interesus arba svarbų viešąjį interesą, visų pirma į racionalų Lenkijos Aukščiausiojo Teismo personalo panaudojimą arba poreikius, kylančius dėl tam tikrų šio teismo kolegijų darbo krūvio, t. y. buvo nustatyti tam tikri kriterijai, į kuriuos turėjo atsižvelgti Lenkijos teismų taryba, tai Teismų įstatymo nuostatose, į kurias Teisėjų taryba padarė bendro pobūdžio nuorodą, nėra nustatyta jokių reikalavimų Teisėjui tarybai atsižvelgti į atitinkamus kriterijus. Vadinasi, negalima teigti, kad Teisėjų taryba, duodama patarimą Respublikos Prezidentui, atsižvelgė į kriterijus, kuriuos būtų galima įvertinti kaip skaidrius, objektyvius ir netgi patikrinamus. Pažymėtina, kad aptariamas atvejis nėra susijęs su Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos veikla. Ši institucija buvusio Konstitucinio Teismo teisėjo skyrimo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju procedūroje nedalyvauja. Tai sudaro prielaidų teigti, kad nebuvo sudaryta sąlygų Respublikos Prezidentui objektyviai išsiaiškinti, kaip įgyvendinti jam suteiktą diskreciją kreiptis dėl buvusio Konstitucinio Teismo teisėjo toliau į Seimą dėl jo paskyrimo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju, o visuomenei žinoti, kad Respublikos Prezidento padarytas pasirinkimas ir atliktas turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimas nebuvo subjektyvus. Teisėjų tarybos pasirinktas veiklos būdas, kai ji pataria Respublikos Prezidentui neišsiaiškinusi visų sprendimui priimti reikalingų aplinkybių ir savo sprendimo nemotyvuoja, darydama tik bendro pobūdžio nuorodas į atitinkamą teisinį reguliavimą, yra sudaromos visos prielaidos Respublikos Prezidentui formuoti teisėjų korpusą pagal savo asmenines preferencijas ir turimus interesus ir belieka tik laukti, kas yra išrinktasis Respublikos Prezidentas, kuris pasinaudotų susiklosčiusia padėtimi. Kitaip tariant, Respublikos Prezidentas iš tiesų gali tapti realia grėsme teisminės valdžios nepriklausomumui būtent dėl Teisėjų tarybos pasirinkto veiklos būdo, kuris neatitinka Konstitucijos nuostatų ir oficialiosios konstitucinės doktrinos, kuris nėra dermėje su tuo, ko reikalauja tarptautinės ir Europos Sąjungos institucijos.

Aptariamas atvejis tampa labai svarbus Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo kontekste, nes, pagal suformuotą oficialiąją konstitucinę doktriną, speciali teisėjų institucija yra atsvara dar ir Seimui

formuojant teisėjų korpusą. Susiklosčius situacijai, kai Teisėjų taryba nepagrįstai patvirtina Respublikos Prezidento padarytą pasirinkimą ir atliktą turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimą, reiškia, kad Seimas iš principo turėtų pasitikėti tuo, ką jam teikia Respublikos Prezidentas, kurio padarytą pasirinkimą ir atliktą turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimą yra patvirtinusi Teisėjų taryba, nors tokiam patvirtinimui gali nebūti jokio pagrindo. Jeigu Seimas priimtų sprendimą Respublikos Prezidento dekreto pagrindu, neturėdamas galimybės patikrinti Respublikos Prezidento padaryto pasirinkimo ir atlikto turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimo, yra sudaromos prielaidos aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą papildyti teisėjais, kurie iš esmės neatitinka įstatyme nustatytų reikalavimų. Čia galima svartyti dar toliau aptariamo atvejo kontekste atiduodant duoklę prognozės teorijai (plačiau žr. Posner, 2004). Tariant, kad buvęs Konstitucinio Teismo teisėjas skiriamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju netaikant atrankos procedūros taisyklių iš tiesų neatitinka vieno arba kelių paskyrimui reikalingų reikalavimų, bet jis buvo paskirtas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju, o Teisėjų taryba patarimo davimo momentu atitikimo šiems reikalavimams reikalavo, bet vis tiek patvirtino kandidatūrą, galima svarstyti apie situaciją su tokio paskyrimo pasekmėmis EŽTK aspektu.

EŽTT sprendime byloje *Guðmundur Andri Ástráðsson v. Iceland* yra pateikęs gaires, kaip nacionaliniams teismams taikyti iš EŽTK 6 straipsnio kylančius reikalavimus dėl teisėjų skyrimo, kai teisėjų skyrimo procedūra yra „pagal įstatymą įsteigto teismo“ sampratos elementas. Šių gairių suformulavimą nulėmė Islandijos nacionalinės teisės pažeidėjas, kurio vertinimu, jo bylą nagrinėjantis Islandijos apeliacinis teismas nebuvo „pagal įstatymą įsteigtas teismas“, nes vienas jo bylą nagrinėjantis teisėjas sudarytoje teisėjų kolegijoje buvo teisėjas, kuris buvo paskirtas teisėju pažeidus teisėjų skyrimo procedūrines taisykles. Tam jis turėjo pagrindą. Į naujai įsteigtą Islandijos apeliacinį teismą turėjo būti paskirta penkiolika teisėjų, suteikiant įgaliojimus Vertinimo komitetui[67] atrinkti kandidatus ir pasiūlyti juos teisingumo ministrui, kuris savo ruožtu galėjo nesivadovauti pasiūlymu ir motyvuotai siūlyti parlamentui skirti kitus kandidatus, bet šie kandidatai taip pat turėjo būti Vertinimo komiteto pateiktame sąraše. Nagrinėjamos teisėjų skyrimo susiklosčiusios situacijos aplinkybėmis teisingumo ministrė kreipėsi

[67] Pažymėtina, GRECO Islandijos Vertinimo komiteto nevertino tarptautinių standartų atitikties požiūriu, nors vertino Pretendentų į teisėjus atrankos komisiją (žr. GRECO, Islandijos vertinimo ataskaita ..., 2013).

į parlamentą dėl Vertinimo komiteto atrinktų vienuolikos tinkamiausių kandidatų, patekusių į komiteto atrinktų penkiolikos tinkamiausių kandidatų sąrašą, ir dėl keturių savo pasirinktų kandidatų, kurie nebuvo tarp tų penkiolikos tinkamiausių, bet jie Vertinimo komiteto buvo įvertinti kaip tinkami. Vienas iš jų – teisėjas, kuris nagrinėjo pareiškėjo bylą. Parlamentas patvirtino visą teisingumo ministrės pateiktą sąrašą ir nesvarstė dėl kiekvieno kandidato atskirai, nors to reikalavo teisės aktai. Taigi buvo pažeistos nacionalinės teisėjų skyrimo procedūrinės taisyklės, kurių pažeidimas EŽTK prasme turi būti ne bet koks, o tik toks, kuriuo yra pažeidžiama asmens teisės į „pagal įstatymą įsteigtą teismą“ pati esmė. Tokios teisės pažeidimo elementai: pirma, nacionalinės teisės pažeidimas turi būti akivaizdus. Šiuo aspektu EŽTT pripažįsta, kad gali būti atvejų, kai teisėjų skyrimo procedūra atliekama pagal nacionalinės teisės reikalavimus, tačiau jos pasekmės yra nesuderinamos su „pagal įstatymą įsteigto teismo“ nuostatos tikslu; antra, pažeista teisės taisyklė negali būti techninio pobūdžio, o tai reiškia, kad ši taisyklė turi būti fundamentali, kas savo ruožtu taip pat reiškia, kad ja iš esmės siekiama užtikrinti teisminės valdžios nepriklausomumą; trečia, nacionalinių teismų vertinimas iš teisėjo skyrimo procedūros nesilaikymo kilusį poveikį konkretaus asmens teisei į teisingą bylos nagrinėjimą (EŽTT, *Guðmundur Andri Ástráðsson v. Iceland*, 2020, 244–248 punktai).

Šios bylos kontekstas leidžia teigti, kad tai nelabai tinka nagrinėjamam atvejui. Jeigu Islandijos byloje teisėjų skyrimo procedūrinių taisyklių, kuriomis buvo siekta užtikrinti teisminės valdžios nepriklausomumą, pažeidėjai yra teisingumo ministrė ir parlamentas, tai nagrinėjamu atveju tuo pažeidėju būtų Teisėjų taryba, neapribojusi Respublikos Prezidento diskrecijos. Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje nustatė labai aiškius reikalavimus specialiai teisėjų institucijai, kurie turėtų ne tik veiksmingai riboti Respublikos Prezidentą formuojant teisėjų korpusą, bet ir prisidėti prie šios procedūros skaidrumo. Šiais reikalavimais prisidedama prie teisminės valdžios nepriklausomumo apsaugos, kurios negalima silpninti. Jeigu Teisėjų taryba patartų Respublikos Prezidentui dėl buvusio Konstitucinio Teismo teisėjo teikimo Seimui skirti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju, neišsiaiškinusi, ar visi reikalingi tokiam paskyrimui duomenys jai pateikti, nors pripažintų, kad tokiam teikimui reikalingi duomenys yra būtini, tai ji nesilaikytų Konstitucijoje nustatytų reikalavimų. Tokiu atveju jos veiksmai galėtų būti įvertinti kaip fundamentalių teisėjų skyrimo procedūrinių taisyklių, kurios yra konstitucinio lygmens, pažeidimas. Buvusį Konstitucinio Teismo teisėją, neatitinkantį vieno ar kelių paskyrimui nustatytų reikalavimų, paskyrus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju, svarstytina, ar tai nebūtų pakankamas pagrindas abejoti, kad toks teismas galėtų veikti užtikrinant

teisinės valstybės principo apsaugą ir valstybės valdžių padalijimo principo apibrėžtas ribas. Vis dėlto EŽTT jurisprudenciją šiuo aspektu taip pat reikėtų vertinti labai kritiškai, nes šis teismas „atranda“ EŽTK nuostatose tarptautinius standartus, kuriais, kaip rodo tyrimas, eksportuojami labai konkretūs teismų tarybų modeliai. D. Kosař'o ir K. Šipulová'os vertinimu, EŽTK nėra tinkama sprendžiant struktūrines problemas naujosiose demokratijose. Konvencija nenumato institucinės teisminės valdžios nepriklausomumo apsaugos, atsižvelgiant į valdžių padalijimo principą (žr. Kosař, Šipulová, 2018).

Tad šis buvusio Konstitucinio Teismo teisėjo skyrimo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju atvejis kelia abejonių dėl formuojamo teisėjų korpuso ir neleidžia teigti, kad Respublikos Prezidento diskrecija formuojant teisėjų korpusą nekelia grėsmės teisėjo ir teismų nepriklausomumui. O prie šios grėsmės prisideda būtent Teisėjų taryba, kurios konstitucinė priedermė yra užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą. Tačiau šis atvejis nėra vienintelis. Antai tokias abejones taip pat kelia Teisėjų tarybos veikla Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkės skyrimo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininke procedūroje. Šiuo atveju teisėja, kurios pareigas paaukštinti buvo numatyta, ne tik nebuvo perkelta į aukštesnes pareigas, bet dar ir buvo atleista iš einamų pareigų, paliekant ją Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėja (Seimo 2020 m. balandžio 21 d. nutarimas Nr. ... „Dėl ...“). Galbūt šį atvejį galima laikyti tik įvykusiu „nesusipratimu“ tarp Seimo ir Respublikos Prezidento (plačiau žr. Jočienė, 2021), tačiau taip pat reikia įvertinti ir tai, kad prie šito įvykusio „nesusipratimo“ iš dalies vis dėlto prisidėjo ir Teisėjų taryba, kuri patvirtino kandidatūrą, dėl kurios buvo padarytas teikimas Seimui. Neaiškumų kelia ir tai, kad Teisėjų tarybos patarimo sprendimas buvo priimtas tą pačią dieną, kai buvo gautas Respublikos Prezidento kreipimasis[68], ir buvo priimtas apsvarsčius šį Respublikos Prezidento kreipimąsi per dešimt minučių (Teisėjų taryba, Neeilinio posėdžio protokolas ..., 2019), kai šioje procedūroje Pretendentų į teisėjus atrankos komisija nedalyvavo. Nors atrodytų, kad kuo aukštesnės teisėjų pareigos, tuo skrupulingesnis turėtų būti jų turimų kompetencijų įvertinimas (žr. EŽTT, *Guðmundur Andri Ástráðsson v. Iceland*, 2020, 222 punktas). Tai, kad situacija kažkiek buvo galiausiai pataisyta Konstitucinio Teismo 2020 m. rugsėjo 2 d. nutarimo pagrindu, nepašalina Teisėjų tarybos

[68] Respublikos Prezidentas 2019 m. gruodžio 16 d. dekretu kreipėsi į Teisėjų tarybą, kuri 2019 m. gruodžio 16 d. nutarimu nusprendė patarti Respublikos Prezidentui teikti vertinamą kandidatūrą Seimui.

veiklos trūkumų. Be to, skyrimo į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkus procedūra vis dėlto pasunkėjo, nes Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko skyrimo procedūroje nuo 2020 metais padarytų pataisų Teismų įstatyme jau dalyvauja anksčiau nedalyvavusi Pretendentų į teisėjus atrankos komisija, o galėjusi būti paskirta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininke teisėja šio teismo pirmininke galiausiai netapo, taip pat susiklosčiusi situacija lėmė tai, kad minėto teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkė daugiau kaip keturis mėnesius nėjo skyriaus pirmininkės pareigų ir iš esmės tokio atleidimo padariniai liko neatlyginti (plačiau žr. Jočienė, 2023, p. 134–138).

Abejonių dėl Teisėjų tarybos veiklos kelia ir vykdyta teisėjų atleidimo iš pareigų savo poelgiu pažeminus teisėjo vardą pagal Konstitucijos 115 straipsnio 5 punktą procedūra, susijusi su šiame tyrime minėtu Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimu. Lietuvoje 2019 m. vasario 20 d. paaiškėjusios aplinkybės dėl teisėjų, tarp kurių buvo ir aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjai, Respublikos Prezidento dekretais sustabdytų įgaliojimų, siekiant juos persekioti baudžiamąja tvarka, rezultatas – Respublikos Prezidento iniciatyva dalis minėtų teismų teisėjų galiausiai buvo atleisti iš pareigų tuo pagrindu, kad jie savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, pagal Konstitucijos 115 straipsnio 5 punktą, kuris buvo toks, kad juo buvo sulaužyta priesaika. Teisėjų taryba, turėdama labai didelę diskreciją dėl neaiškiai suformuluotų etikos taisyklių, patarė Respublikos Prezidentui dėl šių teisėjų atleidimo iš pareigų. Pagal Konstituciją, Teisėjų taryba turėjo įsitikinti, kad tam tikras teisėjo poelgis (veika) buvo, ir įvertinti, ar jis šiuo poelgiu (veika) tikrai pažemino teisėjo vardą (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas). Tačiau iš Teisėjų tarybos duotų patarimų turinio yra neaišku, kokius konkrečius Teisėjų etikos kodekso reikalavimus teisėjai vis dėlto pažeidė, koks tai buvo poelgis, taip pat nėra aišku, ar jie inkriminuojamu poelgiu tikrai pažemino teisėjo vardą, kuris buvo toks, kad juo buvo sulaužyta ir teisėjo priesaika[69]. Šiame kontekste galima prisiminti, kad teisinio pozityvizmo atstovas J. Bentham'as, siekęs sukurti tobulą (išbaigtą) „normų kodeksą", galintį garantuoti individams saugumą ir leidžiantį jiems racionaliai planuoti savo gyvenimą (Bowring (ed.), 1843, i, p. 307–308), pasisakė prieš teisėjų teisės kūrimo galias, nes tai, mąstytojo vertinimu, primena tą metodą,

[69] Remiantis Teisėjų tarybos 2019 m. rugpjūčio 9 d. nutarimu Nr. ... (dėl Lietuvos apeliacinio teismo teisėjo), 2019 m. rugpjūčio 9 d. nutarimu Nr. ... (dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo) ir 2019 m. rugpjūčio 30 d. nutarimu Nr. ... (dėl Lietuvos apeliacinio teismo teisėjo).

kurį naudoja žmogus, kurdamas taisyklę savo šuniui. Tokią teisėjų kuriamą teisę J. Bentham'as vadina „šuns teise" (Bowring (ed.), 1843, v, p. 235) ir vertina ją kaip šališką teisę, kuri yra neteisinga, kadangi ji trukdo individams formuoti lūkesčių sistemą, leidžiančią jiems racionaliai planuoti savo gyvenimą. Nepriklausomai nuo to, ką šiuo klausimu mano kiti teisinio pozityvizmo atstovai, nepriklausomai nuo to, kad jurisprudencinių debatų klausimas vis dėlto yra susijęs su teisėjų, vykdančių teisingumą, veikla, ši aptariama teisėjų atleidimo iš pareigų situacija leidžia argumentuoti, kad J. Bentham'o „šuns teisė", kad ir kokia ji būtų šio mąstytojo požiūriu neteisinga, visgi suteikia galimybę žmogui galiausiai sužinoti, už ką konkrečiai jis yra nubaustas, o kitiems žinoti ateičiai, kad toks poelgis yra baustinas. CCJE vertinimu, teismų taryba, kuri turi įgaliojimus sprendžiant drausminių priemonių teisėjams taikymo klausimus, turi išsamiai informuoti teisėjus, kuriems taikomos drausminio poveikio priemonės, apie sprendimo pagrindą, kad jie galėtų įvertinti savo galimybes apskųsti sprendimą (CCJE, Nuomonė Nr. 10, 2007, 39 ir 95 punktai). Ir šis sprendimo pagrindas neturėtų būti toks, kai teisėjas yra paliekamas visiškoje nežinioje dėl to, koks iš tiesų yra tas „tikrasis" tokio sprendimo pagrindas.

Maža to, spręsdama patarimo Respublikos Prezidentui klausimą Teisėjų taryba neužtikrino teisėjams jokių procesinių garantijų, ginantis nuo jiems pareikštų kaltinimų dėl inkriminuoto poelgio padarymo. Tad nėra aišku, kaip Teisėjų taryba apskritai nustatė faktus ir nusprendė buvus ar nebuvus tam tikrų aplinkybių, neleidžiant teigti, kad jos vykdyta teisėjų atleidimo iš pareigų procedūra Respublikos Prezidento iniciatyva buvo objektyvi ir tinkama. Kaip matyti iš Teisėjų tarybos argumentų Vilniaus apygardos teismo 2020 m. lapkričio 10 d. sprendime, ji nevertina savęs kaip teisminės institucijos, kurioje, sprendžiant teisėjų drausminės atsakomybės klausimus, vyksta rungimosi procesas. Kitaip tariant, ji išlaisvina save nuo viso įrodinėjimo proceso siekiant nustatyti dėl atitinkamų aplinkybių buvimo ar jų nebuvimo, kas yra svarbu siekiant nustatyti, ar tam tikras teisėjo poelgis (veika) buvo, ir įvertinti, ar jis šiuo poelgiu (veika) tikrai pažemino teisėjo vardą. Tai, kad speciali teisėjų institucija nėra teisminė institucija, niekas negali ginčytis. Bet tai, kad speciali teisėjų institucija nėra teisminė institucija, neturi būti suprantama ir aiškinama taip, kad ji neturi veikti kaip teisminė institucija atleidžiant teisėją iš pareigų pagal Konstitucijos 115 straipsnio 5 punktą. Šiame kontekste paminėtinas Teisėjų garbės teismas, kuris taip pat nėra teisminė institucija. Jis, kaip ir speciali teisėjų institucija, yra teisminės valdžios savivaldos institucija, kurioje nagrinėjant teisėjų drausmės bylas vyksta rungimosi procesas. Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkto klausimas yra drausminio pobūdžio ir yra sprendžiamas taip, kaip to reikalauja

rungimosi procesas. Todėl sutinkama su V. Sinkevičiumi, kuris teigia, kad, sprendžiant aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų atleidimo iš pareigų klausimą, kai jie savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, šie teisėjai turi turėti teisę dalyvauti Teisėjų tarybos posėdžiuose, ginčyti jiems pateiktus kaltinimus, pateikti įrodymus ir kitą medžiagą, turinčią reikšmės klausimo nagrinėjimui, naudotis advokato paslaugomis ir kt. (Sinkevičius, 2019, p. 255). Pažymėtina, kad, pagal Konstituciją, specialios teisėjų institucijos veikla negali būti nevieša (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas). Aplinkybė, kad aptariamų teisėjų atleidimo iš pareigų klausimas buvo nagrinėjamas neviešame posėdyje, taip pat kelia abejonių. Šiame kontekste manoma, kad joks ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo užtikrinimo tikslas, kuris įtvirtinamas Teismų įstatymo 121 straipsnio 9 dalyje nuo 2019 metų[70], negali paneigti specialios teisėjų institucijos veiklos viešumo konstitucinio imperatyvo. Šie ikiteisminio tyrimo duomenys traukiant teisėjus drausminėn atsakomybėn ar siekiant juos atleisti iš pareigų už drausminio pobūdžio nusižengimus pagal Konstitucijos 115 straipsnio 5 punktą turi būti išslaptinti. Abejonių dėl Teisėjų tarybos veiklos neišsklaidė nė vienas teismų procesinis dokumentas šioje teisėjų atleidimo iš pareigų procedūroje[71].

Vadinasi, atlikus tam tikrų Teisėjų tarybos veiklos atvejų analizę galima teigti, kad Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą atsvaros institucija – Teisėjų taryba, įgyvendindama Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus, neriboja Respublikos Prezidento diskrecijos taip, kad niekam nekiltų jokių abejonių dėl formuojamo teisėjų korpuso, ir Respublikos Prezidento diskrecija šį korpusą formuojant gali būti vertinama kaip teisėjo ir teismų nepriklausomumui iškilusi grėsmė, kai šį nepriklausomumą užtikrinti ir turi Teisėjų taryba, laikydamasi aukščiausiosios teisės reikalavimų. Jokia susiklosčiusi praktika negali pateisinti to, kad Teisėjų taryba neturi paisyti aukščiausiosios teisės, o įstatymų leidėjas neturi pareigos užtikrinti, kad speciali teisėjų institucija iš tiesų įgyvendintų tą tikslą, kuriam ji ir turi būti sudaryta.

---

[70] Įstatymo projekto, kuriuo buvo keičiamas Teismų įstatymas, aiškinamajame rašte nėra jokių motyvų dėl viešo posėdžio išimčių būtinumo (Aiškinamasis raštas dėl Teismų įstatymo projekto, 2018).

[71] Konstitucinio Teismo 2021 m. sausio 21 d. sprendimas ir 2022 m. balandžio 15 d. nutarimas, Vilniaus apygardos teismo 2023 m. sausio 9 d. sprendimas civilinėje byloje, Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. liepos 7 d. ir 2023 m. balandžio 18 d. nutartys civilinėse bylose.

4.3.2. Atsakingo konstitucinių įgaliojimų vykdymo klausimas

Specialios teisėjų institucijos patarimas Respublikos Prezidentui yra jo turimų galių teisėjų korpuso formavimo srityje apribojimo aktas, užtikrinant teisėjo ir teismų nepriklausomumą, kurį speciali teisėjų institucija turi duoti atsakingai, prisiimdama už tai atsakomybę. Teisėjų tarybos veikla, kai ji, įgyvendindama Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus, neriboja Respublikos Prezidento diskrecijos taip, kad niekam negalėtų kilti jokių abejonių dėl formuojamo teisėjų korpuso, darant Respublikos Prezidento galias institucinėje struktūroje probleminėmis, kelia atsakingos veiklos standarto įgyvendinimo klausimą. Būtent teismų tarybų atsakingos veiklos standartas tampa ypač reikšmingas greta šių institucijų nepriklausomumo.

Šiandien tarptautinės institucijos laikosi požiūrio, kad teismų tarybos nėra ir negali būti už įstatymo ribų ir jos privalo prisiimti atsakomybę už priimtus sprendimus. Šiame kontekste CCJE mano, kad teismų tarybos sprendimuose, susijusiuose su teismų administravimu ir valdymu, taip pat sprendimuose dėl teisėjų paskyrimo, perkėlimo, paaukštinimo, drausmės ir atleidimo iš pareigų (jei teismų taryba turi tokius įgaliojimus), turėtų būti paaiškintos sprendimo priėmimo priežastys, nes to reikalauja veiklos skaidrumas; kad šie sprendimai turėtų būti privalomi ir turėtų būti sudarytos galimybės juos apskųsti teismuose; kad teismų tarybos turėtų veikti atvirai, siekdamos tobulėti, o jų nariai turėtų paisyti aukščiausių etikos standartų, už kurių nesilaikymą būtų taikomos poveikio priemonės (CCJE, Nuomonė Nr. 10, 2007, 39, 92–93, 95 punktai; CCJE, Nuomonė Nr. 24 „Dėl teismų tarybų raidos ...“, 2021, 12–18 punktai). Europos Tarybos Ministrų Komiteto vertinimu, teismų taryba turėtų rodyti aukščiausią skaidrumo laipsnį veikdama pagal iš anksto nustatytas procedūras ir teikdama motyvuotus sprendimus (Europos Tarybos Ministrų Komitetas, Rekomendacija Rec(2010)12, 28 punktas). ENCJ mano, kad teismų tarybos pareiga yra motyvuoti sprendimus, kuriais yra sprendžiami teisėjų skyrimo ir paaukštinimo klausimai; kad teisėjų skyrimo ir paaukštinimo procedūroje sprendimai turėtų būti pagrįsti faktais; kad į pareigas nepaskirtas pretendentas turėtų turėti teisę apskųsti sprendimą, kuris, jo vertinimu, yra priimtas nesilaikant sąžiningumo reikalavimų (ENCJ, Dublino deklaracija, 2012, 10 punktas; ENCJ, Ataskaita 2012–2013, 2013; ENCJ, Kompendiumas „Dėl teismų tarybų“, 2021). Iš esmės panašiai argumentuoja ir Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime, kurį belieka tik taikyti.

Šiame nutarime Konstitucinis Teismas, be kita ko, yra pažymėjęs, kad konstituciškai pagrįstas ir Konstitucijos ginamas yra visuomenės interesas, jog

teisėjų korpusas būtų formuojamas sąžiningai ir skaidriai; kad asmenys teisėjo darbui turi būti parenkami, teisėjai turi būti paskiriami, paaukštinami, perkeliami ar atleidžiami iš pareigų vien pagal jų profesinį pasirengimą ir tokias asmenines savybes, kitas aplinkybes, kurios lemia jų tinkamumą ar netinkamumą šiai veiklai; kad įstatymų leidėjas turi pareigą, kylančią iš Konstitucijos, nustatyti tokią specialios teisėjų institucijos (ir jos narių) atskaitomybę ir (jeigu yra įstatyme numatyti pagrindai) atsakomybę už priimtus sprendimus, kad teisminės valdžios savivalda negalėtų virsti nuo bet kokios kontrolės ir atsvarų laisva savivale; kad tai nustatydamas įstatymų leidėjas turi paisyti Konstitucijos ir negali įtvirtinti tokio teisinio reguliavimo, jog speciali teisėjų institucija taptų subordinuota įstatymų leidžiamajai ir (arba) vykdomajai valdžiai. Minėta, speciali teisėjų institucija formuojant teisėjų korpusą yra atsvara Respublikos Prezidentui. Tai suponuoja, kad specialios teisėjų institucijos veikla turi būti skaidri, idant, kaip yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas šiame nutarime, nei teismų sistemai, nei Respublikos Prezidentui, nei pačiai visuomenei nekiltų jokių abejonių dėl formuojamo teisėjų korpuso. Būtent dėl to specialios teisėjų institucijos patarimai turi būti racionaliai argumentuoti, juos būtina pagrįsti vien nustatytais (išsiaiškintais) faktais, įvertinus visas reikiamas aplinkybes, kurios lemia asmens tinkamumą ar netinkamumą atitinkamoms pareigoms (ar teisėjo darbui apskritai); motyvai, dėl kurių yra patariama Respublikos Prezidentui tam tikrą asmenį skirti teisėju, paaukštinti, perkelti, atleisti iš pareigų teisėją arba patariama to asmens neskirti teisėju, nepaaukštinti, neperkelti, neatleisti iš pareigų teisėjo (o jeigu yra skiriamas, paaukštinamas, perkeliamas ar atleidžiamas iš pareigų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo arba Lietuvos apeliacinio teismo teisėjas – patariama teikti jo kandidatūrą Seimui arba jos neteikti), turi būti aiškiai išdėstyti. Kiekvienas specialios teisėjų institucijos narys turi aiškiai ir nedviprasmiškai pareikšti savo poziciją kiekvienu klausimu. O, atsižvelgiant į tai, kad nuo specialios teisėjų institucijos veiklos ir priimamų sprendimų priklauso ir žmonių pasitikėjimas teise, valstybės teisine sistema, Konstitucinio Teismo vertinimu, įstatymų leidėjas netgi gali nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį specialios teisėjų institucijos sudėtis būtų iš esmės pakeista, jeigu ji neatsakingai įgyvendintų jai Konstitucijoje nustatytus įgaliojimus. Be to, šiame nutarime Konstitucinis Teismas taip pat yra nurodęs, kad būtent specialiai teisėjų institucijai tenka visa atsakomybė už atitinkamą patarimą Respublikos Prezidentui, į kurią Respublikos Prezidentas kaip tik ir kreipėsi atitinkamo patarimo. Tai, kad Respublikos Prezidentas, prieš kreipdamasis į specialią teisėjų instituciją, turi išsiaiškinti ir įvertinti visas turinčias reikšmės aplinkybes, Konstitucinio Teismo vertinimu, neatleidžia specialios teisėjų institucijos nuo šios pareigos ir atsakomybės.

Taigi teisėjų korpuso formavimo sąžiningumo ir skaidrumo imperatyvas, reikalaujantis iš specialios teisėjų institucijos veiklos sąžiningumo ir skaidrumo, reikalauja iš šios institucijos motyvų, kuriais turi būti grindžiami jos patarimai įgyvendinant tiesiogiai Konstitucijoje nustatytus įgaliojimus. Todėl įstatymų leidėjo sprendimas įtvirtinti teisinį reguliavimą, pagal kurį Teisėjų taryba, apsvarsčiusi asmenų skyrimo į teisėjus klausimą, pataria Respublikos Prezidentui dėl konkrečios kandidatūros, aiškiai nustatant reikalavimą Teisėjų tarybai motyvuoti tik tokį patarimą Respublikos Prezidentui, kai jam yra nusprendžiama patarti neskirti atitinkamo asmens teisėju ar jo nepaaukštinti[72], kelia abejonių dėl jo atitikties Konstitucijai. Jo negalima laikyti suderintu ir su Teismų įstatymo 121 straipsnio (2019 m. liepos 16 d. redakcija) 7 dalimi, kurioje aiškiai yra nustatyta, kad Teisėjų tarybos priimti nutarimai, kuriais Respublikos Prezidentui patariama tam tikrą asmenį skirti teisėju, paaukštinti, perkelti, atleisti iš teisėjo pareigų arba patariama asmens neskirti teisėju, nepaaukštinti, neatleisti iš pareigų (o kai klausimas yra dėl aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjo – patariama teikti jo kandidatūrą Seimui arba jos neteikti), turi būti argumentuoti. Visgi formuojant teisėjų korpusą dalyvaujančios nepriklausomos institucijos priimtų sprendimų motyvavimas pats savaime neužtikrina skaidrumo, nes kaip motyvuotas sprendimas gali būti pristatytas ir toks sprendimas, kuriame yra pateikiama tik bendro pobūdžio nuoroda į atitinkamas teisės nuostatas, kas negali būti suprantama ir aiškinama kaip tokio sprendimo motyvavimas, ir ypač tuo atveju, kai tokiu sprendimu turi vadovautis teisėjų korpusą formuojanti institucija, kaip antai prezidentas / valstybės vadovas. Tik tada, kai tokia institucija kaip teismų taryba teikia motyvuotus sprendimus ir juos motyvuoja taip, kad teisėjus skirianti institucija gali išsiaiškinti, kaip įgyvendinti jai nustatytus įgaliojimus, manoma, ir galima iš principo reikalauti to, kad teisėjus skirianti institucija teismų tarybos sprendimais vadovautųsi praktikoje. Šiuo aspektu tarptautinės institucijos galėtų inicijuoti platesnių mokslinių tyrimų atlikimą užsibrėžtiems tikslams įgyvendinti. Tad toks specialios teisėjų institucijos sprendimų, priimtų, įgyvendinant Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus, motyvavimas, kai yra daromos bendro pobūdžio nuorodos į atitinkamas Teismų įstatyme įtvirtintas nuostatas, kai nėra aiškiai užfiksuota

[72] Remiantis 2022 m. lapkričio 24 d. redakcijos Teismų įstatymo 57 straipsnio 5 dalimi, 70 straipsnio 3 dalimi, 71 straipsnio 3 dalimi, 72 straipsnio 3 dalimi, 73 straipsnio 3 dalimi, 76 straipsnio 2 dalimi, 78 straipsnio 2 dalimi, 79^1 straipsnio 2 dalimi.

žodinių šios institucijos narių motyvų taip, kaip tai yra išaiškinęs Konstitucinis Teismas, nėra tie motyvai, kuriais turi būti grindžiami specialios teisėjų institucijos sprendimai. Teisėjų korpuso formavimo sąžiningumo ir skaidrumo imperatyvo įgyvendinimas yra atsakingos specialios teisėjų institucijos veiklos vykdant Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus elementas, prisiimant šiai institucijai už tai atsakomybę. Šio imperatyvo įgyvendinimas savo ruožtu nepaverčia specialios teisėjų institucijos viešojo administravimo subjektu teikiant jai viešojo administravimo subjekto ordinarinės teisės padiktuotą sampratą. Tai įpareigoja jos konstitucinė paskirtis ir konstitucinis statusas. Kaip minėta, jokia susiklosčiusi praktika nepateisina nesilaikymo to, kas yra nustatyta Konstitucijoje, taip pat ši praktika negali lemti pačios Konstitucijos sampratos. Tai, kas įtvirtinta Konstitucijoje, jau yra dermėje tiek su tarptautiniais standartais, tiek Europos Sąjungos teisės reikalavimais. Kitas svarstytinas aktualus klausimas tarptautinio diskurso požiūriu – specialios teisėjų institucijos priimamų sprendimų, įgyvendinant konstitucinius įgaliojimus, teisminė kontrolė, kuris yra atsakingos teismų tarybos veiklos elementas.

Kaip minėta, formuojant teisėjų korpusą speciali teisėjų institucija nesikreipia į Respublikos Prezidentą su pasiūlymu, kad jis priimtų sprendimą dėl teisėjų paskyrimo (paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų). Formuojant teisėjų korpusą būtent Respublikos Prezidentas kreipiasi į specialią teisėjų instituciją patarimo dėl teisėjų paskyrimo (paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų). Galutinį sprendimą dėl teisėjų korpuso sudėties priimančios institucijos yra Respublikos Prezidentas ir Seimas. Šiame kontekste probleminiu aspektu gali tapti specialios teisėjų institucijos sprendimo teisminės peržiūros galimybė teismų tarybų lemiamos (angl. *decisive*) įtakos diskurse. V. Milašiūtė ir S. Žalimienė argumentuoja, kad svarbus kriterijus, vertinant teisminės peržiūros poreikį, yra institucijos, dalyvaujančios skiriant teisėjus, lemiama įtaka (Milašiūtė, Žalimienė, 2021, p. 43). Mokslininkės savo argumentuose kaip pavyzdį pateikia Lenkijos teismų tarybą, kurios įtaką skiriant teisėjus, kai ji kreipiasi į Lenkijos Respublikos Prezidentą su pasiūlymu dėl teisėjų paskyrimo, ESTT savo jurisprudencijoje yra įvertinęs kaip lemiamo pobūdžio (*A. B. ir kiti prieš Krajowa Rada Sądownictwa (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – skundas)*, 2021, 126 punktas). Tačiau mokslininkės nevertina, ar toks ESTT įvertinimas gali būti laikomas tinkamu, kokiame kontekste jis galėtų būti įvertintas kaip tinkamas ir apskritai, ar ESTT padarytas įvertinimas iš viso gali būti laikomas tinkamu lyginamajai analizei. Pavyzdžiui, jeigu Lenkijos teismų tarybos lemiama įtaka skiriant teisėjus yra tuo aspektu, kad Lenkijos

Respublikos Prezidentas tik turėdamas tarybos pasiūlymą gali paskirti teisėją, tai ESTT padarytas Lenkijos teismų tarybos kaip turinčios lemiamą įtaką institucijos įvertinimas galėtų būti laikomas tinkamu. Pati aplinkybė, kad Lenkijos Respublikos Prezidentas nėra laisvas pats pasirinkti kandidatus skirti juos teisėjais, nes yra būtinas Lenkijos teismų tarybos siūlymas, neužkerta galimybės Lenkijos Respublikos Prezidentui Lenkijos teismų tarybos padarytą pasirinkimą vetuoti. Pirmoje disertacinio tyrimo dalyje minėta, kad dalis Lenkijos konstitucinės teisės specialistų mano, jog Lenkijos Respublikos Prezidentas, gavęs tarybos pasiūlymą dėl teisėjo paskyrimo, turi teisę tokį pasiūlymą vetuoti, kai vieni mano, kad Lenkijos Respublikos Prezidentas turi tokį savo sprendimą pagrįsti, o kiti – kad Lenkijos Respublikos Prezidento veto teisė yra jo prerogatyva ir šios teisės įgyvendinimas nekelia reikalavimo pagrįsti priimtų veto sprendimų (CCJE-BU, Nuomonė dėl Lenkijos teisėjų asociacijos „Iustitia“ prašymo ..., 2016, 4 punktas). Tad Lenkijos teismų tarybos siūlymo būtinumas tam, kad Lenkijos Respublikos Prezidentas galėtų priimti sprendimą dėl teisėjų paskyrimo, nedaro šios tarybos siūlymo sprendimo tuo, ką galima laikyti sprendimo galutinumu. Kita vertus, argumento, kad Lenkijos teismų tarybos įtaka skiriant teisėjus galėtų būti laikoma lemiama, neleistų formuluoti kitoks požiūris į teismų tarybos vaidmenį skiriant teisėjus.

Pirmoje disertacinio tyrimo dalyje taip pat minėta, kad dalis Lenkijos konstitucinės teisės specialistų taip pat mano, jog Lenkijos Respublikos Prezidento galios skiriant teisėjus yra formalios ir jis negali nesilaikyti Lenkijos teismų tarybos siūlymo (CCJE-BU, Nuomonė dėl Lenkijos teisėjų asociacijos „Iustitia“ prašymo ..., 2016, 4 punktas). Lenkijos Respublikos Prezidento tik formalios galios ir negalimumas nesilaikyti Lenkijos teismų tarybos sprendimų jau leidžia argumentuoti apie Lenkijos teismų tarybos lemiamą įtaką ir leidžia tokius Lenkijos teismų tarybos sprendimus laikyti galutiniais, nors ji nėra ta teismų taryba, kuri pati priima galutinius sprendimus dėl teisėjų paskyrimo, o formalius teisėjų skyrimo aktus turėtų priimti Lenkijos Respublikos Prezidentas. Tad šiuo požiūriu teismų tarybos lemiamą įtaką galima sieti su sprendimų galutinumu. Jeigu lemiama teismų tarybos įtaka yra laikoma tokia, kai tarybos priimtas sprendimas yra laikomas galutiniu ne tik tuo atveju, kai ji pati priima sprendimus dėl teisėjų korpuso sudėties, bet ir tuo atveju, kai jos priimtas sprendimas saisto galutinį sprendimą dėl teisėjų korpuso sudėties priimančią instituciją arba šios institucijos galios šioje srityje yra tik formalios ir ši institucija negali nesilaikyti teismų tarybos sprendimo, tai tokiu atveju ESTT padarytas Lenkijos teismų tarybos kaip turinčios lemiamą įtaką institucijos įvertinimas negalėtų būti įvertintas tinkamu, jeigu Lenkijos teismų tarybos sprendimas

galiausiai nesaisto Lenkijos Respublikos Prezidento skiriant teisėjus arba Lenkijos Respublikos Prezidento galios šioje srityje nėra formalios ir jis turi teisę nesilaikyti Lenkijos teismų tarybos sprendimo. Šiame kontekste pažymėtina, kad EŽTT nagrinėja bylą *Sobczyńska and Others v. Poland*, kurioje yra ginčijamas Lenkijos Respublikos Prezidento sprendimas nepaskirti teisėjais tų asmenų, kuriuos skirti jam siūlė Lenkijos teismų taryba, ir savo sprendimo nemotyvavo. V. Milašiūtė ir S. Žalimienė argumentuoja, kad teisminės kontrolės nebuvimas, kai nepaskirtas teisėju kandidatas buvo sėkmingai atrinktas, potencialiai kelia teisės į teisės gynimo priemones problemą, nors tokios teisės apimtis byloje turės būti nustatyta (Milašiūtė, Žalimienė, 2021, p. 38). Įdomu, kaip bus sprendžiama Lenkijos Respublikos Prezidento turimos diskrecijos problema, kai tarp pačių Lenkijos konstitucinės teisės specialistų nėra vieningos nuomonės. O iš Lenkijos bylų, nagrinėtų ESTT, galima teigti, kad ESTT Lenkijos Respublikos Prezidento konstitucinius įgaliojimus skirti teisėjus, remiantis Lenkijos teismų tarybos siūlymu, kurie nėra tapatūs Lenkijos Respublikos Prezidento įgaliojimams spręsti dėl teisėjų įgaliojimų pratęsimo sulaukus įprasto pensinio amžiaus, nustatytiems ordinarinėje teisėje, kurie buvo aptarti anksčiau, taip pat vertina kaip diskrecinio pobūdžio[73].

Vis dėlto ESTT nagrinėtos bylos leidžia kalbėti ir apie lemiamą Lenkijos teismų tarybos įtaką, kai Lenkijos teismų taryba Lenkijos Respublikos Prezidentui nepasiūlo teisėjų skyrimo procedūroje dalyvavusių atitinkamų kandidatūrų skirti jas atitinkamų teismų teisėjais. Šiuo atveju Respublikos Prezidentas negali paskirti teisėju asmens, kurio kandidatūros Lenkijos teismų taryba nepasiūlė. Toks Lenkijos teismų tarybos sprendimas gali būti teisminės kontrolės dalyku galimai pakeičiant Lenkijos teismų tarybos padarytą nepasiūlymo sprendimą kandidatūros patvirtinimo sprendimu. Bet Europos Sąjungos teisė nereikalauja, kad tokia teisminė kontrolė būtų būtina. ESTT savo jurisprudencijoje yra pažymėjęs, kad galimybės pasinaudoti teismine teisių gynimo priemone nebuvimas eiti Lenkijos Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas procedūroje tam tikrais atvejais gali nesukelti problemų, atsižvelgiant į iš Europos Sąjungos teisės, visų pirma Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnio 1 dalies antrosios pastraipos, kylančius reikalavimus.

---

[73] Remiantis ESTT sprendimais bylose *A. K. ir kiti (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (137 punktas), *A. B. ir kiti prieš Krajowa Rada Sądownictwa (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – skundas)* (124 punktas), *Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (99 punktas).

Tačiau kitaip gali būti tuo atveju, kai yra įtvirtinamas teisinis reguliavimas, kuriuo staiga naikinamos iki tol buvusios teisminės teisių gynimo priemonės galimybės, vertinant visa tai visų svarbių elementų, apibūdinančių tokią procedūrą, atsižvelgiant į atitinkamas nacionalines teisines ir faktines aplinkybes, kontekstą (ESTT, *A. K. ir kiti (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)*, 2019, 145 punktas; ESTT, *A. B. ir kiti prieš Krajowa Rada Sądownictwa (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – skundas)*, 2021, 128–129, 156 punktai).

Kitaip nei Lenkijos teismų taryba, speciali teisėjų institucija veikia tik Respublikos Prezidento kreipimosi pagrindu. Respublikos Prezidentas padaro pasirinkimą, dėl kurio pareiškia savo poziciją speciali teisėjų institucija, o ne speciali teisėjų institucija padaro pasirinkimą, kuriuo Respublikos Prezidentas turėtų vadovautis praktikoje. Laikant institucijos, dalyvaujančios formuojant teisėjų korpusą, lemiamą įtaką svarbiu kriterijumi vertinant teisminės peržiūros poreikį, Lietuvos atvejo kontekste galima teigti, kad specialios teisėjų institucijos įtaka gali būti įvertinta kaip lemiamo pobūdžio keliais atvejais.

Kaip minėta, pagal Konstituciją, specialios teisėjų institucijos tiesiogiai Konstitucijoje įtvirtinti įgaliojimai yra labai platūs. Ji pataria Respublikos Prezidentui dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų. Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime pateikia specialios teisėjų institucijos patarimo Respublikos Prezidentui saistomojo pobūdžio prasmę vienu atveju – Respublikos Prezidentas kreipiasi į specialią teisėjų instituciją patarimo dėl teisėjo atleidimo iš pareigų. Šį atvejį sudaro kelios galimos situacijos: pirma, jeigu Respublikos Prezidentas kreipiasi į specialią teisėjų instituciją patarimo atleisti teisėją iš pareigų, o speciali teisėjų institucija pataria tokį teisėją atleisti iš pareigų, tai Respublikos Prezidentas, gavęs tokį patarimą, privalo teisėją atleisti iš pareigų (teikti jį Seimui); antra, jeigu Respublikos Prezidentas kreipiasi į specialią teisėjų instituciją patarimo atleisti teisėją iš pareigų, o speciali teisėjų institucija Respublikos Prezidentui pataria to nedaryti, tai Respublikos Prezidentas, gavęs tokį patarimą, negali teisėjo atleisti iš pareigų (negali teikti jo Seimui). Šiuos specialios teisėjų institucijos sprendimus galima laikyti galutiniais tuo požiūriu, kad jie saisto Respublikos Prezidentą, todėl jie bendriausia prasme galėtų būti teisminės kontrolės dalyku.

Pagal Teismų įstatymo 90 straipsnio 9 dalį (2013 m. spalio 8 d. redakcija), teisėjas, nesutikdamas su jo atleidimu iš pareigų, turi teisę kreiptis į teismą. Lietuvos ypatumas yra tas, kad teisėjo atleidimo iš pareigų procedūroje dalyvauja Respublikos Prezidentas ir speciali teisėjų institucija, taip pat Seimas, jeigu atleidimo iš pareigų klausimas yra svarstomas dėl

aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjo. Konstitucinis Teismas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo atleidimo iš pareigų pagal Konstitucijos 115 straipsnio 5 punktą aspektu savo aktuose yra pažymėjęs, kad ši procedūra yra vientisa – nedalyvaujant kuriai nors institucijai, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas negali būti atleidžiamas iš pareigų (Konstitucinio Teismo 2021 m. sausio 21 d. sprendimas ir 2022 m. balandžio 15 d. nutarimas). Tai reiškia, kad teisėjo atleidimo iš pareigų procedūroje priimti teisės aktai negali būti vertinami atsietai vienas nuo kito, todėl specialios teisėjų institucijos priimtas sprendimas nėra savarankiškas aktas, kuris gali būti tiriamas atsietai nuo visų kitų aktų, kuriuos priima kitos valstybės valdžios institucijos vientisoje teisėjo atleidimo iš pareigų procedūroje. Toks specialios teisėjų institucijos priimto sprendimo kaip savarankiško akto nebuvimas kartu neturi būti suprantamas ir aiškinamas taip, kad šis aktas neturi būti motyvuotas taip, kad būtų aiškios visos tokio akto priėmimo priežastys. Bet čia kyla klausimas: ar Respublikos Prezidentas galėtų kreiptis į teismą, jeigu jis nesutiktų su specialios teisėjų institucijos nuomone tuo atveju, kai speciali teisėjų institucija pataria Respublikos Prezidentui teisėjo neatleisti iš pareigų, o Respublikos Prezidentas mano, kad speciali teisėjų institucija netinkamai nustatė faktus? V. Sinkevičiaus vertinimu, jeigu Respublikos Prezidentas galėtų kreiptis į teismą dėl specialios teisėjų institucijos sprendimo atsisakyti patarti jam atleisti teisėją iš pareigų tuo pagrindu, kad teisėjas savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, o teismas galėtų panaikinti specialios teisėjų institucijos sprendimą patarti Respublikos Prezidentui teisėjo neatleisti iš pareigų, savo poelgiu pažeminus teisėjo vardą, arba galėtų įpareigoti specialią teisėjų instituciją peržiūrėti savo sprendimą, tai būtent teismas, o ne speciali teisėjų institucija, realiai spręstų dėl patarimo Respublikos Prezidentui teisėją atleisti iš pareigų. Tai, mokslininko nuomone, prieštarautų Konstitucijai (Sinkevičius, 2020). Tad specialios teisėjų institucijos sprendimų motyvavimas yra itin svarbus ir aktualus klausimas. Tą patį iš esmės galima teigti ir dėl dar vieno specialios teisėjų institucijos patarimo Respublikos Prezidentui saistomojo pobūdžio prasmės atvejo – jeigu Respublikos Prezidentas kreipiasi į specialią teisėjų instituciją dėl teisėjo paskyrimo (paaukštinimo ar perkėlimo), o speciali teisėjų institucija pataria Respublikos Prezidentui neskirti atitinkamo asmens teisėju (nepaaukštinti teisėjo ar jo neperkelti (taip pat neteikti kandidatūros Seimui)), užkertant tokiu būdu galimybę Respublikos Prezidentui asmenį paskirti teisėju (paaukštinti teisėją ar jį perkelti (taip pat teikti kandidatūrą Seimui)).

Neignoruojant nei Konstitucijos reikalavimų, nei tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatyto standarto, kad nepaskirtas pretendentas turėtų turėti teisę apskųsti sprendimą arba bent jau procedūrą, kuria vadovaujantis toks

sprendimas buvo priimtas, kuriuo remiasi Lietuvą vertinanti GRECO, tai galbūt būtų galima pagalvoti apie Respublikos Prezidento nepaskirto teisėju asmens (ar nepaaukštinto teisėjo), sėkmingai perėjusio atrankos procedūrą, potencijas kvestionuoti specialios teisėjų institucijos patarimą Respublikos Prezidentui neskirti jo teisėju (ar jo nepaaukštinti), siekiant, kad Respublikos Prezidentas priimtų paskyrimo (ar paaukštinimo) dekretą. O šį dekretą Respublikos Prezidentas galėtų priimti, jeigu teismo sprendimu būtų panaikintas specialios teisėjų institucijos sprendimas ir patvirtintas Respublikos Prezidento padarytas pasirinkimas. Vis dėlto ir šiuo atveju išeitų, kad Respublikos Prezidentui patartų ne speciali teisėjų institucija, o teismas, jeigu jis patvirtintų Respublikos Prezidento padarytą pasirinkimą. Tai, manoma, taip pat prieštarautų Konstitucijai. Be to, teismui priėmus Respublikos Prezidento pasirinkimą patvirtinantį sprendimą, tai galiausiai neįpareigoja Respublikos Prezidento tokį asmenį paskirti teisėju (ar teisėją paaukštinti). Šio lietuviško modelio išskirtinumas nedraudžia ieškoti galimybių, kad paskyrimui neatrinktas kandidatas turėtų teisę paduoti skundą dėl jo nenaudai padaryto Respublikos Prezidento pasirinkimo.

Siekiant, kad būtų užtikrinta asmens teisė kvestionuoti su jo paskyrimu teisėju susijusius sprendimus arba bent jau pačią procedūrą, galbūt būtų galima pasvarstyti apie tokio skundo mechanizmo sukūrimą, kai jo nagrinėjimo jurisdikcija būtų suteikta specialiai teisėjų institucijai, taip, atsižvelgiant į GRECO teiktą vertinimą, jeigu yra norima prisirišti prie Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos kaip teisėjų atrankoje dalyvaujančios institucijos reikalingumo. Nors tokiu svarstymu speciali teisėjų institucija nėra daroma teisminės kontrolės objektu dėl priimtų sprendimų teisėjų skyrimo (ar paaukštinimo) procedūroje, o kriterijų, kuriais vadovaudamasi Pretendentų į teisėjus atrankos komisija turi atlikti kandidatų vertinimą, nustatymo institucija galėtų būti pati Pretendentų į teisėjus atrankos komisija, siekiant išlaikyti tinkamą stabdžių ir atsvarų sistemos pusiausvyrą, o tam taip pat turėtų būti sprendžiamas ir šios komisijos formavimo tvarkos klausimas. GRECO argumentuoja, kad yra būtina stiprinti Teisėjų tarybos vaidmenį teisėjų atrankos procedūroje, įgaliojant Teisėjų tarybą peržiūrėti Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos atrinktus kandidatus, kad Respublikos Prezidentui būtų siūlomas tinkamiausias kandidatas, kad Teisėjų taryba galėtų veikti kaip apeliacijos instancija skundžiant Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos sprendimus (GRECO, Lietuvos vertinimo ataskaita ..., 2014, 116 punktas). Su tokia GRECO nuomone negalima sutikti. Jeigu institucija, peržiūrinti Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos sprendimą, kad būtų siūlomas tinkamiausias kandidatas Respublikos Prezidentui, įpareigotų Respublikos Prezidentą pasirinkti tinkamiausią kandidatą, ji toliau pati turėtų priimti dėl to

paties sprendimo savo sprendimą, kai Respublikos Prezidentas kreipsis į ją patarimo dėl tinkamiausio kandidato. Tokiu atveju ne tik būtų įsiterpta į Respublikos Prezidento konstitucinius įgaliojimus formuojant teisėjų korpusą, bet būtų pažeistas valstybės valdžių padalijimo principas. Teisėjų tarybai kaip specialiai teisėjų institucijai yra suteikti visi reikiami įgaliojimai, kad būtų paskirtas būtent tinkamiausias kandidatas iš to sąrašo, kuris Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos buvo pateiktas Respublikos Prezidentui, o Respublikos Prezidentas buvo nusprendęs pasirinkti ne patį tinkamiausią iš pateikto jam sąrašo. Teisėjų taryba turi tiesiog patarti Respublikos Prezidentui neskirti asmens teisėju (ar teisėjo nepaaukštinti), kai tas asmuo (teisėjas) nėra tinkamiausias konkrečioms pareigoms. Teisėjų tarybos vaidmens GRECO nurodytu aspektu nėra būtina stiprinti. Teisinio reguliavimo, nustatyto iki 2022 m. lapkričio 24 d. pataisų Teismų įstatyme priėmimo, kontekste buvo galima netgi svarstyti apie tokio mechanizmo sukūrimą, kai Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos išvada nepatenkintas asmuo ir po to, kai Respublikos Prezidentas išreiškia savo valią dėl atitinkamo kandidato, galėtų kreiptis į Teisėjų tarybą, kuri, įvertinusi tiek Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos išvadą, tiek Respublikos Prezidento padarytą pasirinkimą ir atliktą turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimą, tiek ir su atrankos rezultatais nepatenkinto asmens argumentus, galėtų priimti objektyvesnį patarimo sprendimą, nes būtų išsamiai įvertintos visos aplinkybės, kurios formalioje procedūroje gali būti paliktos nepastebėtos, kad nė vienam teisės subjektui nekiltų jokių abejonių dėl formuojamo teisėjų korpuso. Tai prisideda prie Teisėjų tarybos atsivėrimo visuomenei, įpareigojant ją priimti motyvuotus sprendimus, iš kurių turinio būtų matyti, kaip yra mėginama riboti Respublikos Prezidento galias. Specialios teisėjų institucijos sprendimų motyvavimas yra svarbus ne tik tada, kai atleistas iš pareigų teisėjas galėtų apginti savo teises teisme, bet ir visais teisėjų korpuso formavimo klausimais, nes specialios teisėjų institucijos paskirtis yra riboti Respublikos Prezidento parodytą iniciatyvą visais teisėjų korpuso formavimo klausimais ir neturi būti siejamas su tuo, ar jos sprendimas yra saistomojo ar nesaistomojo pobūdžio.

Šiame tyrime laikomasi pozicijos, kad speciali teisėjų institucija, įgyvendindama Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtintus įgaliojimus, turi veikti teisminei valdžiai būdingu veikimo principu – priimti motyvuotus ir rašytinės formos sprendimus, iš kurių turinio būtų aišku, dėl kokių priežasčių buvo duotas atitinkamas patarimas Respublikos Prezidentui. Klausimas, kuris gali būti keliamas: kaip tai būtų galima padaryti tokioje institucijoje, kurią sudaro, pavyzdžiui, septyniolika ar net daugiau narių? Manoma, kad speciali teisėjų institucija visa tai galėtų realizuoti per įsteigtus

specialius komitetus, kurie kiekvienu teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų klausimu turėtų pateikti motyvuotus sprendimus plenariniame specialios teisėjų institucijos posėdyje, jame kiekvienas specialios teisėjų institucijos narys galėtų veikti taip, kaip yra išaiškinęs Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime. Žinoma, visame šitame procese reikėtų pagalvoti apie visai kitokias specialios teisėjų institucijos veiklos procedūrines taisykles sprendžiant teisėjo atleidimo iš pareigų Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkto pagrindu klausimą. Bet šis aptartas specialios teisėjų institucijos veiklos principas yra atsakingos specialios teisėjų institucijos veiklos elementas, prisiimant už šią veiklą atsakomybę. Įstatymų leidėjas nėra išlaisvintas nuo pareigos numatyti tokią specialios teisėjų institucijos ir jos narių atskaitomybę ir atsakomybę už priimtus sprendimus, kad teisminės valdžios savivalda negalėtų virsti nuo bet kokios kontrolės ir atsvarų laisva savivale. Minėta, Konstitucinio Teismo vertinimu, įstatymų leidėjas netgi gali nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį specialios teisėjų institucijos sudėtis būtų iš esmės pakeista, jeigu ji neatsakingai įgyvendintų jai Konstitucijoje nustatytus įgaliojimus. To įstatymų leidėjas nėra įgyvendinęs iki šiol, išskyrus įtvirtintą atšaukimo iš Teisėjų tarybos nario pareigų, kai teisėjas netinkamai atlieka jam priskirtas Teisėjų tarybos nario funkcijas, institutą, kai nėra pateikta jokia itin talpios formuluotės „teisėjas netinkamai atlieka jam priskirtas Teisėjų tarybos nario funkcijas“ samprata, nėra nustatyti standartai nariams teisėjams ir vidaus procedūros, kuriomis vadovaujantis būtų tiriama teisėjo veika, leidžiant ją įvertinti kaip netinkamą teisėjui priskirtų Teisėjų tarybos nario funkcijų atlikimą, o trys teisėjai apskritai net negali būti atšaukti iš Teisėjų tarybos nario pareigų.

Tad Konstitucijoje yra nustatyti esminiai specialios teisėjų institucijos atsakingos veiklos principai, kurie yra ir dermėje su tarptautiniais standartais, kad niekam nekiltų abejonių dėl teisėjų korpuso formavimo, o teisminės valdžios savivalda nevirstų nuo bet kokios kontrolės ir atsvarų laisva savivale. Negalima teigti, kad įstatymų leidėjas užtikrino šių principų įgyvendinimą taip, kaip to reikalauja Konstitucija.

IŠVADOS

1. Specialios teisėjų institucijos analizėje ištirti teismų taryboms skirti tarptautiniai *soft law* dokumentai leidžia teigti, kad juose įtvirtinti standartai yra nevienodi, tam tikrais aspektais yra neaiškūs ir kvestionuotini, o tai kelia šiuose dokumentuose įtvirtintų standartų taikymo sunkumų tiek valstybėms, siekiančioms sudaryti teismų tarybas pagal šių standartų reikalavimus, tiek tarptautinėms institucijoms, vertinančioms valstybes šių standartų laikymosi požiūriu. Atsižvelgus į tarptautinių *soft law* dokumentų reglamentavimo ir taikymo *status quo*, jie vertintini kaip iš dalies nepakankami. Siekiant užtikrinti teisėjo ir teismų nepriklausomumą į šiuose dokumentuose nustatytus standartus turėtų būti žvelgiama kritiškai tiek aiškinant ir taikant nacionalinę teisę, tiek ją kuriant.
2. Tiriant teismų tarybomis vadinamų institucijų institucionalizavimą Europos Sąjungos valstybėse narėse nustatyta, kad šiose valstybėse įsteigti teismų tarybų modeliai yra labai įvairūs kiekvienoje išskirtoje Pietų ir Šiaurės Europos teismų tarybų modelių grupėje. Nė viena iš valstybėse sudarytų institucijų, vadinamų teismų tarybomis, pagal nustatytą sudėtį, formavimo tvarką ir įgaliojimus neatitinka tarptautinių standartų visa apimtimi ir tai nebūtinai yra kliūtis siekti tų tikslų, kuriems jos turi būti sudaromos. Atlikta analizė atskleidžia, kad Pietų Europos modelio teismų tarybos yra sudaromos teisėjų korpusui formuoti, nors jos gali dalytis tam tikromis kompetencijomis teismų sistemos administravimo, veiklos ir kitose srityse su vykdomąja valdžia, savo ruožtu Šiaurės Europos modelio teismų tarybomis laikomos institucijos yra sudaromos teismų sistemos finansavimo, administravimo ir kitiems klausimams spręsti, o teisėjų korpusui formuoti yra sudaromos kitos savarankiškos institucijos, kurios nėra formuojamos nepriklausomų institucijų, dalyvaujančių formuojant teisėjų korpusą, standartą atitinkančiu būdu. Institucijoms, dalyvaujančioms formuojant teisėjų korpusą, būdingas požymis yra tas, kad jos sudaromos ne vien tik iš teisėjų.
3. Išnagrinėtas konstitucinis reguliavimas ir Konstitucinio Teismo jurisprudencija Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos aspektu leidžia teigti, kad speciali teisėjų institucija yra konstitucinį statusą turinti teisminės valdžios savivaldos institucija, kuri gali būti laikoma teisėjų legitimumo šaltiniu (kaip ir Respublikos Prezidentas bei Seimas). Ši institucija turi būti sudaryta Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje aiškiai nurodytam tikslui – patarti Respublikos Prezidentui formuojant visų grandžių

bendrosios kompetencijos teismų ir specializuotų teismų teisėjų korpusą. Šį korpusą formuojant ji yra atsvara tik vykdomosios valdžios institucijai ir tam ji turi būti sudaryta vien tik iš teisėjų, ji neturėtų būti skaitlinga ir turėtų veikti taip, kaip veikia teisminė valdžia apskritai, – priimti motyvuotus sprendimus. Speciali teisėjų institucija turi būti sudaryta vykdyti tik aiškiai Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus itin plačius teisėjų korpuso formavimo įgaliojimus, kurių sąrašas laikytinas išsamiu. Konstitucinių įgaliojimų sąrašo išsamumas nereiškia, kad vien tik iš teisėjų sudarytai specialiai teisėjų institucijai negali būti įstatymu nustatyti kiti įgaliojimai, kurie būtų susiję su Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje aiškiai nustatytais įgaliojimais, o reiškia, kad specialiai teisėjų institucijai įstatymu negali būti nustatyti kiti įgaliojimai, kurie būtų nesusiję su Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytais įgaliojimais.

4. Išanalizuotas ordinarinės teisės lygiu nustatytas teisinis reguliavimas, susijęs su teisminės valdžios savivaldos modeliu, leidžia teigti, kad įstatymų leidėjas, pasirinkdamas teisminės valdžios savivaldos modelį ir įstatymu reguliuodamas santykius, susijusius su teisėjų korpuso formavimu, deramai neįvertino tikslo, kuriam vien tik iš teisėjų formuojama Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija turi būti sudaryta, ir jos galimų pagal Konstituciją vykdyti įgaliojimų apimties aspekto, ir įsteigtu Teisėjų tarybos modeliu ne tik neužtikrino teisminės valdžios savivaldos veiksmingumo, bet ir nukrypo nuo specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos. Konstituciniam Teismui pripažinus, kad mišrios sudėties Teisėjų taryba kaip speciali teisėjų institucija prieštarauja Konstitucijai, įstatymų leidėjas priimtu sprendimu tik pakeisti šios institucijos sudėtį į vien tik iš teisėjų formuojamą Teisėjų tarybą kaip specialią teisėjų instituciją netinkamai įgyvendino iš Konstitucijos kylančius reikalavimus.
5. Tiriant ordinarinėje teisėje nustatytą teisinį reguliavimą, susijusį su teisminės valdžios savivaldos modeliu, nustatyta, kad įstatymų leidėjas priimtu sprendimu eliminuoti teisingumo ministrą iš teisminės valdžios administravimo ir valdymo srities, šią sritį perduodant teisminės valdžios savireguliacijai ir savivaldai ir keičiant teisminės valdžios administravimo ir valdymo koncepciją, įtvirtino centralizuotą teisminės valdžios savivaldos modelį, kuriame svarbiausios galios yra sutelktos vien tik iš teisėjų sudarytoje Teisėjų taryboje kaip specialioje teisėjų institucijoje ir reikšminga institucija yra padaroma teisminės valdžios savivaldos institucijos statuso neturinti Nacionalinė teismų administracija, vadovaujama ne teisėjo. Šis centralizuotas teisminės valdžios savivaldos modelis, kuriame Teisėjų taryba turi didelį vaidmenį kitoms savavaldėje

teisminėje valdžioje sudarytoms institucijoms ir šis vaidmuo įstatymų leidėjo palaipsniui yra didinamas nuo 2002 metų, kelia abejonių dėl jo atitikties iš Konstitucijos kylančiam reikalavimui, kad savavaldė teisminė valdžia negali būti pernelyg centralizuota.

6. Įvertinus Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytą specialią teisėjų instituciją tarptautiniame kontekste, galima teigti, kad ši institucija tiek sudėtimi, tiek formavimo tvarka iš esmės yra dermėje su tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytais standartais ir neturi tų struktūrinių trūkumų, kurie leistų kvestionuoti šios institucijos nepriklausomumą. Visgi specialios teisėjų institucijos Konstitucijoje numatytas veikimo, įgyvendinant konstitucinius įgaliojimus, principas, kai ji veikia tik po to, kai Respublikos Prezidentas kreipiasi į ją patarimo, nėra įvertintas nei tarptautiniuose *soft law* dokumentuose, nei yra būdingas analizuotoms institucijoms, dalyvaujančioms formuojant teisėjų korpusą. Specialios teisėjų institucijos konstitucinių įgaliojimų panašumai su Pietų ir Šiaurės Europos teismų tarybų modelių valstybėse sudarytomis institucijomis, dalyvaujančiomis formuojant teisėjų korpusą, leidžia teigti, kad įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją pasirinkti teisminės valdžios savivaldos modelį. Gauti duomenys neleidžia tvirtai nustatyti, kokį teismų tarybos modelį įstatymų leidėjas numatė įstatymu, priskiriant Lietuvą vienai arba kitai teismų tarybų modelio valstybių grupei.
7. Specialios teisėjų institucijos konstitucinė samprata reikalauja dabartinės Teisėjų tarybos performavimo ir tai gali būti atlikta nekeičiant Konstitucijos. Ji gali būti performuota į savarankiškas institucijas, iš kurių tik Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodyta ir vien tik iš teisėjų sudaryta speciali teisėjų institucija turi turėti konstitucinį statusą ir vykdyti Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nustatytus įgaliojimus ir su jais susijusius kitus įgaliojimus, kurie gali būti nustatyti įstatymu. Įgyvendindama Konstitucijoje nustatytus įgaliojimus, speciali teisėjų institucija turi riboti Respublikos Prezidento diskreciją taip, kad niekam nekiltų abejonių dėl formuojamo teisėjų korpuso ir Respublikos Prezidento diskrecija nekeltų grėsmės teisėjo ir teismų nepriklausomumui. To reikalauja ne tik jos konstitucinė paskirtis ir konstitucinis statusas, bet ir atsakingos veiklos principai, įtvirtinti aukščiausioje teisėje ir esantys dermėje su tarptautiniuose *soft law* dokumentuose nustatytais standartais. Dabartinės Teisėjų tarybos veikla neleidžia teigti, kad ji riboja Respublikos Prezidento diskreciją nurodytu būdu, o nustatytas teisinis reguliavimas neleidžia tvirtinti, kad įstatymų leidėjas yra užtikrinęs specialios teisėjų institucijos atsakingos veiklos principų įgyvendinimą taip, kaip to reikalauja Konstitucija.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Tarptautiniai ir Europos Sąjungos teisės aktai

1.1. Konvencijos, sutartys ir kt.

Europos Sąjungos sutartis (suvestinė redakcija) (2016). *ES oficialusis leidinys*, C 202.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (2016). *ES oficialusis leidinys*, C 202.

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (1950). *Valstybės žinios*, 1995, 40-987.

Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas (1966). *Valstybės žinios*, 2002, 77-3288.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija (1948). *Valstybės žinios*, 2006, 68-2497.

1.2. Soft law dokumentai: rekomendacijos, ataskaitos, nuomonės ir kt.

Azijos ir Ramiojo vandenyno šalių Aukščiausiųjų Teismų pirmininkai ir asociacija „LAWASIA“ (1995). Pekino principų dėl teismų nepriklausomumo Azijos ir Ramiojo vandenyno šalių regione deklaracija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/10/Beijing-Statement.pdf [žiūrėta 2022 m. sausio 17 d.].

Azijos regiono teisėjų susirinkimas (2013). Stambulo deklaracija dėl teismo proceso skaidrumo [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.icj.org/wp-content/uploads/2015/03/I--stanbul-Declaration.pdf [žiūrėta 2022 m. sausio 18 d.].

Commission of the European Communities (1997). *Commission Opinion on Lithuania's Application for Membership of the European Union*. COM(97) 2007 final.

European Commission (2023). *The 2022 Rule of Law Report: Country Chapter on the rule of law situation in Lithuania*. SWD(2023) 815 final.

European Commission (2022). *The 2022 Rule of Law Report*. COM(2022) 500 final.

European Commission (2022). *The 2022 Rule of Law Report: Country Chapter on the rule of law situation in Lithuania*. SWD(2022) 515 final.

European Commission (2018). *Country Report Ireland 2018*. COM(2018) 120 final.

European Commission (2003). *Comprehensive monitoring report on Lithuania's progress towards accession* 2002. COM(2003) 675 final.

European Commission (2002). *Regular report on Lithuania's progress towards accession 2002*. COM(2002) 700 final.

European Commission (2001). *Regular report on Lithuania's progress towards accession 2001*. COM(2001) 700 final.

European Commission (2000). *Regular report from the Commission on Lithuania's progress towards accession 2000*. COM(2000) 707 final.

European Commission (1999). *Regular report from the Commission on Lithuania's progress towards accession 1999*. COM(99) 507 final.

European Commission (1998). *Regular report from the Commission on Lithuania's progress towards accession 1998*. COM(98) 706 final.

Europos Komisija (2017). *Europos Komisijos 2017 m. liepos 26 d. rekomendacijos (ES) 2017/1520 dėl teisinės valstybės principo Lenkijoje, kuria papildomos rekomendacijos (ES) 2016/1374 ir (ES) 2017/146*. OL L 228, 19–32.

Europos Taryba (1998). Europos chartija dėl teisėjų statuso (su aiškinamuoju memorandumu) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/16807473ef [žiūrėta 2020 m. vasario 2 d.].

Europos Tarybos komisijos „Demokratija per teisę" (Venecijos komisijos) 2020 m. gruodžio 11 d. skubi tarpinė nuomonė Nr. 1002 / 2020 dėl Bulgarijos Konstitucijos pataisų [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2020)035-e [žiūrėta 2022 m. sausio 20 d.].

Europos Tarybos komisijos „Demokratija per teisę" (Venecijos komisijos) 2019 m. gruodžio 11 d. nuomonių ir ataskaitų dėl teismų ir teisėjų rinkinys [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2019)008-e [žiūrėta 2020 m. sausio 2 d.].

Europos Tarybos komisijos „Demokratija per teisę" (Venecijos komisijos) 2019 m. kovo 18 d. nuomonė Nr. 947 / 2019 dėl Šiaurės Makedonijos teismų tarybos įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2019)008-e [žiūrėta 2022 m. vasario 2 d.].

Europos Tarybos komisijos „Demokratija per teisę" (Venecijos komisijos) 2017 m. gruodžio 11 d. nuomonė Nr. 904 / 2017 dėl Lenkijos Prezidento pasiūlytų įstatymų projektų, kuriais keičiami Nacionalinės teismų tarybos įstatymas ir Aukščiausiojo Teismo įstatymas, ir dėl Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2017)031-e [žiūrėta 2019 m. gruodžio 7 d.].

Europos Tarybos komisijos „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisijos) 2017 m. lapkričio 20 d. nuomonė Nr. 904 / 2017 dėl Lenkijos Prezidento teikiamo įstatymo projekto, kuriuo keičiamas Nacionalinės teismų tarybos įstatymas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-REF(2017)053-e [žiūrėta 2019 m. gruodžio 7 d.].

Europos Tarybos komisijos „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisijos) 2017 m. lapkričio 20 d. nuomonės Nr. 904 / 2017 dėl Lenkijos Prezidento teikiamo įstatymo projekto, kuriuo keičiamas Nacionalinės teismų tarybos įstatymas, aiškinamasis memorandumas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-REF(2017)053add-e [žiūrėta 2019 m. gruodžio 7 d.].

Europos Tarybos komisijos „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisijos) 2015 m. gruodžio 21 d. nuomonė Nr. 825 / 2015 „Dėl buvusios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos teisėjų drausminės atsakomybės ir jų vertinimo įstatymų“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2015)042-e [žiūrėta 2022 m. sausio 30 d.].

Europos Tarybos komisijos „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisijos) 2015 m. spalio 23 d. nuomonė Nr. 816 / 2015 dėl Bulgarijos Konstitucijos pataisų [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2015)022-e [žiūrėta 2022 m. sausio 20 d.].

Europos Tarybos komisijos „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisijos) 2014 m. spalio 14 d. nuomonė Nr. 779 / 2014 dėl buvusios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos Konstitucijos pataisų [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2014)026-e [žiūrėta 2019 m. gruodžio 9 d.].

Europos Tarybos komisijos „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisijos) 2014 m. kovo 24 d. nuomonė Nr. 712 / 2013 „Dėl Bosnijos ir Hercegovinos įstatymo projekto dėl Aukščiausiosios teismų ir prokuratūros tarybos“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2014)008-e [žiūrėta 2022 m. sausio 30 d.].

Europos Tarybos komisijos „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisijos) 2013 m. gruodžio 10 d. nuomonė Nr. 747 /2013 dėl Ukrainos Konstitucijos pataisų [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2013)034 [žiūrėta 2022 m. sausio 30 d.].

Europos Tarybos komisijos „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisijos) 2012 m. gruodžio 17 d. nuomonė Nr. 677 / 2012 dėl Juodkalnijos Konstitucijos pataisų [interaktyvus]. Prieiga per internetą: file:///C:/Users/TFUser/Documents/Venecijos%20Komisija/Montenegro_2012.pdf [žiūrėta 2022 m. vasario 4 d.].

Europos Tarybos komisijos „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisijos) 2010 m. kovo 16 d. ataskaita dėl teisminės valdžios nepriklausomumo. I dalis. „Teisėjų nepriklausomumas“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2010)004-e [žiūrėta 2021 m. lapkričio 9 d.].

Europos Tarybos komisijos „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisijos) 2007 m. birželio 22 d. ataskaita „Teisėjų skyrimas“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD%282007%29028-e [žiūrėta 2020 m. sausio 5 d.].

Europos Tarybos konsultacinės Europos teisėjų tarybos (CCJE) 2021 m. lapkričio 5 d. nuomonė Nr. 24 „Dėl teismų tarybų raidos ir jų vaidmens nepriklausomose ir nešališkose teismų sistemose“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/opinion-no-24-2021-of-the-ccje/1680a47604 [žiūrėta 2021 m. lapkričio 8 d.].

Europos Tarybos konsultacinės Europos teisėjų tarybos (CCJE) 2021 kovo 16 d. CCJE narių atsakymų į klausimus rengiant nuomonę Nr. 24 „Dėl teismų tarybų raidos ir jų vaidmens nepriklausomose ir nešališkose teismų sistemose“ rinkinys [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/compilation-opinion-24-2021-all-responses/1680a1cb63 [žiūrėta 2021 m. liepos 15 d.].

Europos Tarybos konsultacinės Europos teisėjų tarybos (CCJE) 2015 m. spalio 16 d. nuomonė Nr. 18 „Dėl teisminės valdžios padėties ir jos santykio su kitomis valstybės valdžiomis šiuolaikinėje demokratijoje“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/16807481a1 [žiūrėta 2020 m. liepos 11 d.].

Europos Tarybos konsultacinė Europos teisėjų taryba (CCJE) (2010). Didžioji teisėjų chartija (Pagrindiniai principai) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/magna-carta-lituanien/168063e436 [žiūrėta 2020 m. vasario 8 d.].

Europos Tarybos konsultacinės Europos teisėjų tarybos (CCJE) 2007 m. lapkričio 23 d. nuomonė Nr. 10 „Dėl teismų tarybos tarnavimo visuomenei“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/168074745f [žiūrėta 2020 m. liepos 15 d.].

Europos Tarybos konsultacinės Europos teisėjų tarybos (CCJE) 2001 m. lapkričio 23 d. nuomonė Nr. 1 „Dėl teismų sistemos nepriklausomumo ir teisėjų nenušalinimo nuo pareigų standartų“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/1680747da7 [žiūrėta 2020 m. liepos 16 d.].

Europos Tarybos konsultacinės Europos teisėjų tarybos biuro (CCJE-BU) 2018 m. vasario 7 d. ataskaita „Dėl teismų nepriklausomumo ir nešališkumo Europos Tarybos valstybėse narėse 2017 metais“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/2017-report-situation-ofjudges-in-member-states/1680786ae1 [žiūrėta 2021 m. lapkričio 26 d.].

Europos Tarybos konsultacinės Europos teisėjų tarybos biuro (CCJE-BU) 2017 m. spalio 12 d. nuomonė dėl Lenkijos Nacionalinės teismų tarybos pateikto prašymo įvertinti Respublikos Prezidento teikiamo 2017 m. rugsėjo mėn. įstatymo projekto, kuriuo keičiamas Nacionalinės teismų tarybos įstatymas ir kai kurių kitų įstatymų [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/opinion-of-the-bureau-of-the-ccje-on-the-draft-act-of-september-2017-p/168075ddf0 [žiūrėta 2019 m. gruodžio 13 d.].

Europos Tarybos konsultacinės Europos teisėjų tarybos biuro (CCJE-BU) 2016 m. spalio 26 d. nuomonė dėl Lenkijos teisėjų asociacijos „Iustitia“ prašymo Lenkijos teisėjų asociacijų vardu įvertinti Lenkijos Respublikos Prezidento 2016 m. birželio 22 d. sprendimą nepaskirti teisėjais dešimt kandidatų, pasiūlytų Nacionalinės teismų tarybos [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/comments-by-the-ccje-bureau-following-the-request-of-the-polish-judges/16806b6144 [žiūrėta 2020 m. sausio 22 d.].

Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2010 m. lapkričio 17 d. rekomendacija Nr. CM/Rec(2010)12 (su aiškinamuoju memorandumu) valstybėms narėms „Dėl teisėjų: nepriklausomumas, veiklos efektyvumas ir atsakomybė“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805afb78 [žiūrėta 2020 m. vasario 2 d.].

Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1994 m. spalio 13 d. rekomendacija Nr. R(94)12 (su aiškinamuoju memorandumu) valstybėms narėms „Dėl teisėjų nepriklausomumo, veiklos efektyvumo ir vaidmens“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://advokat-prnjavorac.com/legislation/Recommendation.pdf [žiūrėta 2020 m. liepos 2 d.].

Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) 2021 m. kovo 25 d. Lietuvos antrosios rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitos „Dėl parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos“ priedas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/quatrieme-cycle-d-

evaluation-prevention-de-la-corruption-des-parlement/1680a25d8d [žiūrėta 2022 m. liepos 27 d.].
Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) 2019 m. birželio 21 d. Lietuvos antroji rekomendacijų įgyvendinimo ataskaita „Dėl parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/grecorc4-2019-18-ketvirtasis-vertinimo-etapas-parlamento-nariu-teiseju/168096d996 [žiūrėta 2022 m. liepos 27 d.].
Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) 2018 m. birželio 22 d. Airijos tarpinė atitikties ataskaita „Dėl parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.coe.int/en/web/greco [žiūrėta 2021 m. gruodžio 2 d.].
Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) 2015 m. gruodžio 4 d. Portugalijos vertinimo ataskaita „Dėl parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.coe.int/en/web/greco [žiūrėta 2021 m. lapkričio 15 d.].
Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) 2014 m. gruodžio 12 d. Lietuvos vertinimo ataskaita „Dėl parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c765f [žiūrėta 2022 m. liepos 27 d.].
Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) 2014 m. birželio 20 d. Norvegijos vertinimo ataskaita „Dėl parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.coe.int/en/web/greco [žiūrėta 2021 m. lapkričio 26 d.].
Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) 2014 m. kovo 28 d. Belgijos vertinimo ataskaita „Dėl parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.coe.int/en/web/greco [žiūrėta 2021 m. lapkričio 23 d.].
Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) 2014 m. kovo 28 d. Danijos vertinimo ataskaita „Dėl parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.coe.int/en/web/greco [žiūrėta 2021 m. lapkričio 24 d.].
Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) 2013 m. gruodžio 6 d. Ispanijos vertinimo ataskaita „Dėl parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.coe.int/en/web/greco [žiūrėta 2021 m. lapkričio 19 d.].
Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) 2013 m. gruodžio 6 d. Prancūzijos vertinimo ataskaita „Dėl parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos“ [interaktyvus]. Prieiga per

internetą: https://www.coe.int/en/web/greco [žiūrėta 2021 m. lapkričio 10 d.].

Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) 2013 m. spalio 18 d. Švedijos vertinimo ataskaita „Dėl parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.coe.int/en/web/greco [žiūrėta 2021 m. lapkričio 25 d.].

Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) 2013 m. birželio 21 d. Nyderlandų vertinimo ataskaita „Dėl parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c799a [žiūrėta 2022 m. balandžio 28 d.].

Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) 2013 m. kovo 22 d. Islandijos vertinimo ataskaita „Dėl parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c67c5 [žiūrėta 2022 m. spalio 20 d.].

Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro (OSCE-ODIHR) 2010 m. birželio 23–25 d. priimtos Kijevo rekomendacijos „Dėl teismų nepriklausomumo Rytų Europoje, Pietų Kaukaze ir Centrinėje Azijoje“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.osce.org/odihr/KyivRec [žiūrėta 2022 m. sausio 18 d.].

Europos teismų tarybų tinklo (ENCJ) 2021 m. spalio 29 d. kompendiumas „Dėl teismų tarybų“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://pgwrk-websitemedia.s3.eu-west-1.amazonaws.com/production/pwk-web-encj2017-p/Reports/The%20ENCJ%20Compendium%20on%20Councils%20for%20the%20Judiciary%20-%20adopted%20EGA%2029%20October%20Vilnius%20coverpage.pdf [žiūrėta 2022 m. sausio 6 d.].

European Network of Councils for the Judiciary (ENCJ) (2016). *Report 2015–2016 on the Development of Minimum Judicial Standards VI: Non-judicial Members in Judicial Governance* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/workinggroups/encj_standards_vi_2015_2016_adopted_ga_warsaw.docx.pdf [žiūrėta 2022 m. sausio 6 d.].

European Network of Councils for the Judiciary (ENCJ) (2013). *Report 2012–2013 on the Distillation of ENCJ Guidelines, Recommendations and Principles* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://pgwrk-websitemedia.s3.eu-west-1.amazonaws.com/production/pwk-web-encj2017-p/Reports/ENCJ_Distillation_Report_2004_2017.pdf [žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 4 d.].

Europos teismų tarybos tinklas (ENCJ) (2012). *Dublino deklaracija dėl teisėjų atrankos ir skyrimo standartų* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/GA/Dublin/encj_dublin_declaration_def_dclaration_de_dublin_recj_def.pdf [žiūrėta 2022 m. vasario 26 d.].

European Network of Councils for the Judiciary (ENCJ) (2007). *Final Report 2006–2007 on Courts Funding and Accountability* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/workinggroups/encj_report_on_courts_funding_and_accountability_2006_2007.pdf [žiūrėta 2021 m. sausio 23 d.].

Jungtinės Tautos (1985). *Pagrindiniai teismų nepriklausomumo principai* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/IndependenceJudiciary.aspx [žiūrėta 2020 m. sausio 14 d.].

Tarptautinė teisėjų asociacija (IAJ) (2017). *Visuotinė teisėjų chartija* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/the_universal_charter_of_the_judge/universal_charter_2017_english.pdf [žiūrėta 2022 m. sausio 16 d.].

Tarptautinė teisėjų asociacija (IAJ) (1999). *Visuotinė teisėjų chartija* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/03/IAJ-Universal-Charter-of-the-Judge-instruments-1989-eng.pdf [žiūrėta 2022 m. sausio 16 d.].

United Nations (UN), Human Rights Committee (HRC) (2007). *General comment no. 32. Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to fair trial*. CCPR/C/GC/32. Geneva: United Nations [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.refworld.org/docid/478b2b2f2.html [žiūrėta 2021 m. balandžio 1 d.].

2. Nacionaliniai norminiai teisės aktai

Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.

Lietuvos Respublikos nacionalinės teismų administracijos įstatymo Nr. IX-787 1 ir 4 straipsnių pakeitimo įstatymas (2018). *TAR*, 12044.

Lietuvos Respublikos nacionalinės teismų administracijos įstatymo 2 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymas (2013). *Valstybės žinios*, 57-2840.

Lietuvos Respublikos nacionalinės teismų administracijos įstatymo pakeitimo įstatymas (2008). *Valstybės žinios*, 87-3472.

Lietuvos Respublikos nacionalinės teismų administracijos įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 31-1130.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo Nr. I-480 12, 14, 28, 31, 34, 36, 39, 41, 74, 76, 78, 79[1], 81, 85, 90, 91[1], 91[2], 91[3], 104, 105, 106, 107, 119, 120, 122 straipsnių, IV skyriaus pirmojo skirsnio pavadinimo ir VII skyriaus pakeitimo įstatymas (2022). *TAR*, 25121.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo Nr. I-480 120, 124 ir 128 straipsnių pakeitimo įstatymas (2020). *TAR*, 15378.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo Nr. I-480 68, 69[1], 73, 79, 79[1] straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 79[1] straipsniu įstatymas (2020). *TAR*, 2010.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo Nr. I-480 7, 36, 39, 45, 48, 53[1], 53[2], 54, 55[1], 57, 61, 63, 69[1], 76, 78, 84, 85, 88, 91[2], 91[3], 91[4], 91[5], 93, 94, 98, 101, 102, 106, 119, 121, 122, 124, 128, 130 straipsnių pakeitimo, Įstatymo papildymo 44[1] straipsniu ir nauja VII dalimi ir 95 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas (2019). *TAR*, 12836.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo Nr. I-480 12, 14, 28, 34, 36, 41, 45, 55[1], 56, 63, 65, 70, 80, 101, 107, 114, 120 straipsnių, trečiojo skirsnio pavadinimo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 114[1] straipsniu įstatymas (2016). *TAR*, 17981.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 10, 86, 113 ir 122 straipsnių pakeitimo įstatymas (2013). *TAR*, 2014-00013.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 93, 101, 120, 124, 127, 128 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas (2013). *Valstybės žinios*, 57-2839.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 63, 64, 66, 67, 68, 105 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas (2013). *Valstybės žinios*, 109-5363.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 119 straipsnio pakeitimo įstatymas (2012). *Valstybės žinios*, 129-6476.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 54, 55[1], 65, 76, 78, 85, 91[2], 91[3] ir 98 straipsnių pakeitimo įstatymas (2009). *Valstybės žinios*, 147-6559.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 33, 34, 36, 38, 39, 42, 43, 47, 51, 55[1], 57, 61, 63, 64, 69[1], 81 straipsnių, IX skyriaus pavadinimo, 83, 84, 85, 86, 90, 98, 101, 103 straipsnių, XII skyriaus antrojo skirsnio pavadinimo, 106, 107, 108, 119, 120, 122, 124, 127, 128, 129 straipsnių pakeitimo ir papildymo, 89, 109, 110, 111, 112, 125 straipsnių pripažinimo netekusiais galios ir Įstatymo papildymo 53[1], 53[2] straipsniais ir IX skyriaus trečiuoju skirsniu įstatymas (2008). *Valstybės žinios*, 81-3186.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 119, 120 ir 121 straipsnių pakeitimo įstatymas (2006). *Valstybės žinios*, 60-2121.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 55, 56, 65, 76, 78, 120 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo 55^1 ir 69^1 straipsniais įstatymas (2003). *Valstybės žinios*, 17-700.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 17-649.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas (1998). *Valstybės žinios*, 38-1001.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymas (1994). *Valstybės žinios*, 46-851.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymas (1992). *Valstybės žinios*, 39-0.

Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. birželio 25 d. nutarimas Nr. VIII-810 „Dėl teisinės sistemos reformos metmenų (nauja redakcija) ir jų įgyvendinimo“. *Valstybės žinios*, 61-1736.

Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. gruodžio 14 d. nutarimas Nr. I-331 „Dėl teisinės sistemos reformos metmenų ir jų įgyvendinimo“. *Valstybės žinios*, 70-1311.

Teisėjų tarybos 2018 m. gruodžio 14 d. nutarimas Nr. 13P-144-(7.1.2) „Dėl Teismų investicijų projektų inicijavimo ir derinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *TAR*, 20577.

Teisėjų tarybos 2017 m. vasario 24 d. nutarimas Nr. 13P-30-(7.1.2) „Dėl Teisėjų tarybos darbo reglamento patvirtinimo“. *TAR*, 3356.

Teisėjų tarybos 2014 m. gegužės 30 d. nutarimas Nr. 13P-67-(7.1.2) „Dėl Kandidatų į Teisėjų garbės teismo kėlimo ir Teisėjų garbės teismo narių rinkimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *TAR*, 7207.

3. Užsienio valstybių norminiai teisės aktai

Airijos Respublikos Konstitucija (1937) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.irishstatutebook.ie/eli/cons/en/html [žiūrėta 2022 m. balandžio 27 d.].

Belgijos Karalystės Konstitucija (1831) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/constitution/GrondwetUK.pdf [žiūrėta 2021 m. lapkričio 23 d.].

Danijos Karalystės Konstitucinis aktas (1953) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_CODICES_constitutions&lang=EN [žiūrėta 2021 m. lapkričio 29 d.].

Italijos Respublikos Konstitucija (1948) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_CODICES_constitutions&lang=EN [žiūrėta 2021 m. lapkričio 12 d.].

Lenkijos Respublikos Konstitucija (1997) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://trybunal.gov.pl/en/about-the-tribunal/legal-basis/the-constitution-of-the-republic-of-poland [žiūrėta 2021 m. gruodžio 6 d.].

Nyderlandų Karalystės Konstitucija (1814) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: file:///C:/Users/TFUser/Downloads/WEB_119406_Grondwet_Koninkrijk_ENG%20(3).pdf [žiūrėta 2022 m. balandžio 28 d.].

Norvegijos Karalystės Konstitucija (1814) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/1814-05-17?q=grunnloven [žiūrėta 2022 m. balandžio 27 d.].

Portugalijos Respublikos Konstitucija (1976) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_CODICES_constitutions&lang=EN [žiūrėta 2021 m. lapkričio 18 d.].

Prancūzijos Respublikos Konstitucija (1958) (su 2008 m. pakeitimais) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_CODICES_constitutions&lang=EN [žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d.].

Prancūzijos Respublikos Konstitucija (1958) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.refworld.org/docid/3ae6b594b.html [žiūrėta 2021 m. lapkričio 18 d.].

Švedijos Karalystės Konstitucija (Valdžios aktas) (1794) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll?f=templates&fn=default.htm [žiūrėta 2022 m. balandžio 27 d.].

Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial (Ispanijos Karalystės organinis įstatymas dėl teisminės valdžios (1985). *Boletín Oficial del Estado*, BOE-A-1985-12666).

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Įstatymas, kuriuo iš dalies keičiamas Lenkijos Respublikos Nacionalinės teismų tarybos įstatymas ir tam tikri kiti įstatymai (2018). *Dziennik Ustaw*, poz. 3).

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Lenkijos Respublikos Aukščiausiojo Teismo įstatymas (2017). *Dziennik Ustaw*, poz. 5).

Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Lenkijos Respublikos Nacionalinės teismų tarybos įstatymas (2011). *Dziennik Ustaw*, 126-714).

Ordinance (2007:1073) with instructions for the Swedish National Courts Administration (Švedijos Karalystės teisingumo ministro 2007 m.

lapkričio 22 d. įsakymas dėl Švedijos Nacionalinei teismų administracijai instrukcijų. SFS, 2007:1073).

4. Specialioji literatūra

Abramavičius, A. (2005). Teisminė valdžia Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. *Justitia*, 4(58), 2–10.

Ackerman, B. A. (1989). Constitutional Politics / Constitutional Law. *The Yale Law Journal*, 99(3), 453–547 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://digitalcommons.law.yale.edu/ylj/vol99/iss3/1/ [žiūrėta 2021 m. liepos 6 d.].

Ackerman, B. A. (1984). The Storrs Lectures: Discovering the Constitution. *The Yale Law Journal*, 93(6), 1013–1072 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://digitalcommons.law.yale.edu/ylj/vol93/iss6/5/ [žiūrėta 2021 m. liepos 7 d.].

Allemeersch, B., Alen, A. and Dalle, B. (2012). Judicial Independence in Belgium. In: Sebert-Fohr, A. (ed.) (2012). *Judicial Independence in Transition*. Beiträge zum ausländischen öffentlichen Recht und Völkerrecht (Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht), vol. 233. Heidelberg: Springer, 357–401, https://doi.org/10.1007/978-3-642-28299-7_9.

Amar, A. R. (2008). Heller, HLR, and Holistic Legal Reasoning. *Harvard Law Review*, 122(1), 145–190.

Amar, A. R. (2002). Architexture. *Indiana Law Journal*, 77(4), 671–700 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.repository.law.indiana.edu/ilj/vol77/iss4/1/ [žiūrėta 2021 m. sausio 25 d.].

Amar, A. R. (1999). Intratextualism. *Harvard Law Review*, 112(4), 747–827.

Ambrasaitė-Balynienė, G. (2015). *Comparative analysis on the High Councils for Judiciary in the EU member states and judicial immunity* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/5ae/f8b/adb/5aef8badb2c7b574848064.pdf [žiūrėta 2021 m. lapkričio 26 d.].

Bairašauskienė, T. (2018). Lietuvos teismai Rusijos imperijos laikais. Iš: Sagatienė, D. (sud.) (2018). *Lietuvos teismų istorija ir dabartis*. Vilnius: Small art, 63–83.

Balicki, A. ir Juškevičiūtė-Vilienė, A. (2021). Teisingumo vykdymo iššūkiai Lenkijos Respublikoje: teismo nepriklausomumo principo įgyvendinimo problemos. *Teisė*, 118, 73–89.

Balkin, J. M. (2020). Lawyers and Historians Argue About the Constitution. *Constitutional Commentary*, 35(3), 345–400. Prieiga per internetą: https://conservancy.umn.edu/handle/11299/217970 [žiūrėta 2021 m. vasario 25 d.].

Balkin, J. M. (2018). Arguing about the Constitution: The Topics in Constitutional Interpretation. *Constitutional Commentary*, 33(2), 145–260. Prieiga per internetą: https://scholarship.law.umn.edu/concomm/1177/ [žiūrėta 2020 m. lapkričio 29 d.].

Balkin, J. M. (2016). The Construction of Original Public Meaning. *Constitutional Commentary*, 31(1), 71–98.

Balkin, J. M. (2013). Must We Be Faithful to Original Meaning. *Jerusalem Review of Legal Studies*, 7(1), 57–86.

Balkin, J. M. (2012). The Roots of the Living Constitution. *Boston University Law Review*, 92(4), 1129–1160.

Balkin, J. M. (2009). Framework Originalism and the Living Constitution. *Northwestern University Law Review*, 103(2), 549–614.

Balkin, J. M. (2007). Abortion and Original Meaning. *Constitutional Commentary*, 24(2), 291–352 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://scholarship.law.umn.edu/concomm/432/ [žiūrėta 2020 m. lapkričio 11 d.].

Barber, S. A., Fleming, J. E. (2009). *Constitutional Interpretation: The Basic Questions*. Oxford Scholarship Online, http://doi:10.1093/acprof:oso/9780195328578.001.0001.

Barnett, R. E. (2005). Trumping Precedent with Original Meaning: Not as Radical as It Sounds. *Constitutional Commentary*, 22(2), 257–270 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://conservancy.umn.edu/handle/11299/169929 [žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 4 d.].

Barnett, R. E. (1999). An Originalism for Nonoriginalists. *Loyola Law Review*, 45(4), 611–654 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://scholarship.law.georgetown.edu/facpub/1234/ [žiūrėta 2020 m. gruodžio 29 d.].

Barnett, R. E., Bernick, E. (2018). The Letter and the Spirit: A Unified Theory of Originalism. *Georgetown Law Journal*, 107, 1–55 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://scholarship.law.georgetown.edu/facpub/2000/ [žiūrėta 2021 m. sausio 25 d.].

Barrett, A. C. (2017a). Originalism and Stare Decisis. *Notre Dame Law Review*, 92(5), 1921–1944 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://ndlawreview.org/publications/archives/volume-92/volume-92-issue-5/ [žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 30 d.].

Barrett, A. C. (2017b). Countering the Majoritarian Difficulty. *Constitutional Commentary*, 32(1), 61–84 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://scholarship.law.umn.edu/concomm/4 [žiūrėta 2020 m. spalio 21 d.].

Beers, D. J. (2012). Judicial Self-Governance and the Rule of Law. Evidence from Romania and the Czech Republic. *Problems of Post-Communism*, 59(5), 60–67, https://doi.org/10.2753/PPC1075-8216590504.

Beinoravičius, D. ir Vainiutė, M. (2017). Teisminės valdžios konstituciniai pagrindai. Iš: Beinoravičius, D. ir kt. (2017). *Lietuvos konstitucinė teisė*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Antroji laida. Vilnius: Registrų centras, 551–580.

Bell, J. (2006). *Judiciaries within Europe: A Comparative Review*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bennett, R. (1988). Originalist Theories of Constitutional Interpretation. *Cornell Law Review*, 73 (2), 355–358.

Bennett, R. W. (1984). Objectivity in Constitutional Law. *University of Pennsylvania Law Review*, 132(3), 445–496, https://doi.org/10.2307/3311880.

Benvenuti, S., Paris, D. (2018). Judicial Self-Government in Italy: Merits, Limits and the Reality of an Export Model. *German Law Journal*, 19(7), 1641–1669.

Berger, R. (1997). *Government by Judiciary: The Transformation of the Fourteenth Amendment*. Second Edition. Indianapolis: Liberty Fund.

Berger, R. (1985). Original Intention in Historical Perspective. *George Washington Law Review*, 54(2 & 3), 296–337.

Berkmanas, T. (2020). The 'Meta'-significance of Scalia's *A Matter of Interpretation*: Reflections on a Theory and Ethics of Judicial Legislative Power. *TalTech Journal of European studies*, 10(1), 173–194 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://content.sciendo.com/view/journals/bjes/10/1/bjes.10.issue-1.xml [žiūrėta 2021 m. sausio 2 d.].

Berkmanas, T. (2002). Ar lingvistinis neapibrėžtumas užkerta kelią teisės viešpatavimo (*rule of law*) įsigalėjimui. *International Journal of Baltic Law*, 1(1), 26–56.

Berman, M. N. (2009). Originalism is Bunk. *New York University Law Review*, 84(1), 1–96 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.nyulawreview.org/issues/volume-84-number-1/originalism-is-bunk/ [žiūrėta 2021 m. rugsėjo 3 d.].

Bickel, A. M. (1962). *The Least Dangerous Branch: The Supreme Court at the Bar of Politics*. New York: The Bobbs-Merrill Co., Inc.

Binmore, K. (2007). *Game Theory: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Birmontienė, T. (2020). Konstitucinė teisė ir tarptautinė bei Europos Sąjungos teisė: kas diktuoja teisės sistemų sąveikos ribas? Iš: Žilinskas, J. (red.) (2020). *XXI amžiaus iššūkiai tarptautinei teisei: Liber Amicorum Sauliui Katuokai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 73–101.

Birmontienė, T. (2013). Konstitucinės teismų nepriklausomumo doktrinos bruožai. *Konstitucinė jurisprudencija,* 3(31), 240–263.

Birmontienė, T. (2010). Jurisprudencijų sandūra. Europos Žmogaus Teisių Konvencijos įtaka Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo formuojamai doktrinai. *Jurisprudencija*, 119(1), 7–27.

Birmontienė, T. (2002). Naujos tendencijos Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. *Jurisprudencija*, 30(22), 148–160.

Bobbitt, P. (1989a). Methods of Constitutional Argument. *University of British Columbia Law Review*, 23(3), 449–458.

Bobbitt, P. (1989b). Is Law Politics. *Stanford Law Review*, 41(5), 1233–1312.

Bobbitt, P. (1982). *Constitutional Fate: Theory of the Constitution*. Oxford: Oxford University Press.

Bobek, M., Kosař, D. (2014). Global Solutions, Local Damages: A Critical Study in Judicial Councils in Central and Eastern Europe. *German Law Journal*, 15(7), 1257–1292.

Bodnar, A., Bojarski, L. (2012). Judicial Independence in Poland. In: Sebert-Fohr, A. (ed.) (2012). *Judicial Independence in Transition*. Beiträge zum ausländischen öffentlichen Recht und Völkerrecht (Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht), vol. 233. Heidelberg: Springer, 667–738, https://doi.org/10.1007/978-3-642-28299-7_17.

Bogdanowicz, P., Taborowski, M. (2020). How to Save a Supreme Court in a Rule of Law Crisis: the Polish Experience: ECJ (Grand Chamber) 24 June 2019, Case C-619/18, *European Commission* v *Republic of Poland*. European Constitutional Law Review, 16(2), 306–327, https://doi.org/10.1017/S1574019620000115.

Bonelli, M., Claes, M. (2018). Judicial serendipity: how Portuguese judges came to the rescue of the Polish judiciary. *European Constitutional Law Review*, 14(3), 622–643, https://doi.org/10.101/S1574019618000330.

Bork, R. H. (1986). The Constitution, Original Intent, and Economic Rights. *San Diego Law Review*, 23 (4), 823–832 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://digital.sandiego.edu/sdlr/vol23/iss4/3/ [žiūrėta 2021 m. vasario 4 d.].

Bork, R. H. (1984). Styles in Constitutional Theory. *Yearbook: Supreme Court Historical Society*, 9, 53–60 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://supremecourthistory.org/wp-content/uploads/assets/schs-journal/SCHS-Yearbook-1984.pdf [žiūrėta 2021 m. vasario 11 d.].

Bork, R. H. (1971). Neutral Principles and Some First Amendment Problems. *Indiana Law Journal*, 47(1), 1–35.

Borusevičiūtė, M. (2022a). Originalizmo kaip konstitucijos interpretavimo teorijos šiandienos iššūkiai. *Teisė*, 125, 110–113.

Borusevičiūtė, M. (2022b). Kaip Konstitucijos sergėtojai susilpnino aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų nepriklausomumo apsaugą. Iš: Sudavičius, B. (red.) (2022). *Kelyje su konstitucija*. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 33–52.

Bowring, J. (ed.) (1843). *The Works of Jeremy Bentham (Principles of the Civil Code)* [interaktyvus]. Volume 1. Edinburgh: William Tait. Prieiga per internetą: http://oll-resources.s3.amazonaws.com/titles/2009/Bentham_0872.01_Bk.pdf [žiūrėta 2020 m. gegužės 15 d.].

Bowring, J. (ed.) (1843). *The Works of Jeremy Bentham (Truth versus Ashhurst; or, Law as It Is, contrasted with What It Is Said to Be)* [interaktyvus]. Volume 5. Edinburgh: William Tait. Prieiga per internetą: http://oll-resources.s3.amazonaws.com/titles/1996/0872.05_Bk.pdf [žiūrėta 2020 m. kovo 27 d.].

Brest, P. (1982). Interpretation and Interest. *Stanford Law Review*, 34(4), 765–773.

Brest, P. (1980). The Misconceived Quest for the Original Understanding. *Boston University Law Review*, 60(2), 204–238.

Bubnytė, P. (2013). Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos poveikis Lietuvos konstitucinei jurisprudencijai – jo būdai ir leistinos ribos. *Teisė*, 89, 136–158.

Buišienė, O. (2017). Valstybės valdžių ir valstybės institucijų sistemų konstituciniai pagrindai. Iš: Bilevičiūtė, E. *et al*. (2017). *Lietuvos konstitucinė teisė*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Antras leidimas. Vilnius: Registrų centras, 419–432.

Butkevičius, L. ir Šinkūnas, H. (2011). Teisminės valdžios nepriklausomumo institucinės garantijos. Iš: Abramavičius, A. *et al*. (2011). *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilniaus universiteto vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 215–246.

Butkevičius, L., Kūris, E. ir Šinkūnas, H. (2011). Teisėjų asmeninio nepriklausomumo garantijos. Iš: Abramavičius, A. *et al*. (2011). *Lietuvos*

teisinės institucijos. Vilniaus universiteto vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 153–214.

Calabresi, S. G., Rhodes, K. H. (1992). The Structural Constitution: Unitary Executive, Plural Judiciary. *Harvard Law Review*, 105(6), 1153–1216.

Calabresi, S. G., Prakash, S. B. (1994). The President's Power to Execute the Laws. *The Yale Law Journal*, 104(3), 541–665.

De Lange, R. (2012). Judicial Independence in the Netherlands. In: Sebert-Fohr, A. (ed.) (2012). *Judicial Independence in Transition*. Beiträge zum ausländischen öffentlichen Recht und Völkerrecht (Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht), vol. 233. Heidelberg: Springer, 357–401, http://doi.org/10.1007/978-3-642-28299-7_7.

Di Federico, G. (2012). Judicial Independence in Italy. In: Sebert-Fohr, A. (ed.) (2012). *Judicial Independence in Transition*. Beiträge zum ausländischen öffentlichen Recht und Völkerrecht (Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht), vol. 233. Heidelberg: Springer, 357–401, http://doi.org/10.1007/978-3-642-28299-7_10.

Dorf, M. C. (1997). Integrating Normative and Descriptive Constitutional Theory: The Case of Original Meaning. *Georgetown Law Journal*, 85(6), 1765–1822.

Dorf, M. C. (2004). Interpretive Holism and the Structural Method, or How Charles Black Might Have Thought About Campaign Finance Reform and Congressional Timidity. *Georgetown Law Journal*, 92(4), 833–857 interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://scholarship.law.cornell.edu/facpub/82/ [žiūrėta 2021 m. sausio 19 d.].

Dworkin, R. (2006). *Principo reikalas*. Vertė K. Klimka. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.

Dworkin, R. (2005). *Teisės imperija*. Vertė K. Klimka. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.

Dworkin, R. (2004). *Rimtas požiūris į teises: teisės sociologija*. Vertė K. Klimka. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.

Dworkin, R. (1997a). The Arduous Virtue of Fidelity: Originalism, Scalia, Tribe, and Nerve. *Fordham Law Review*, 65(4), 1249–1268 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol65/iss4/2/ [žiūrėta 2020 m. gruodžio 30 d.].

Dworkin, R. (1997b). Reflections on Fidelity. *Fordham Law Review*, 65(4), 1799–1818 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol65/iss4/33/ [žiūrėta 2020 m. gruodžio 31 d.].

Dworkin, R. (1996). *Freedom's Law: The Moral Reading of the American Constitution*. Cambridge: Harvard University Law.

Dworkin, R. (1990). Bork's Jurisprudence. *The University of Chicago Law Review*, 57(2), 657–677.

Dworkin, R. (1982). Law as Interpretation. *Critical Inquiry*, 9(1), 179–200.

Dworkin, R. (1981). The Forum of Principle. *New York University Law Review*, 56(2–3), 469–518.

Fallon, R. H. (1987). A Constructivist Coherence Theory of Constitutional Interpretation. *Harvard Law Review*, 100(6), 1189–1286.

Ferejohn, J. (1999). Independent Judges, Dependent Judiciary: Explaining Judicial Independence. *Southern California Law Review*, 72(2–3), 353–384.

Ferejohn, J. A., Kramer, L. D. (2002). Independent Judges, Dependent Judiciary: Institutionalizing Judicial Restraint. *New York University Law Review*, 77(4), 962–1039.

Garapon, A., Epineuse, H. (2012). Judicial Independence in France. In: Sbert-Fohr, A. (ed.) (2012). *Judicial Independence in Transition*. Beiträge zum ausländischen öffentlichen Recht und Völkerrecht (Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht), vol. 233. Heidelberg: Springer, 273–305, https://doi.org/10.1007/978-3-642-28299-7_8.

Garoupa, N., Ginsburg, T. (2009). Guarding the Guardians: Judicial Councils and Judicial Independence. *American Journal of Comparative Law*, 57(1), 103–134, https://doi.org/10.5131/ajcl.2008.0004.

Grey, T. C. (1984). The Constitution as Scripture. *Stanford Law Review*, 37(1), 1–25.

Grey, T. C. (1975). Do We Have an Unwritten Constitution? *Stanford Law Review*, 27(3), 703–718.

Griffin, S. M. (2008). Rebooting Originalism. *University of Illinois Law Review*, 2008(4), 1185–1124 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.illinoislawreview.org/print/volume-2008-issue-4/rebooting-originalism/ [žiūrėta 2021 m. rugsėjo 2 d.].

Griffin, S. M. (1994). Pluralism in Constitutional Interpretation. *Texas Law Review*, 72(7), 1753–1170.

Griškevič, L. (2018). Šiuolaikinės teismų sistemos apžvalga. Iš: Sagatienė, D. (sud.) (2018). *Lietuvos teismų istorija ir dabartis*. Vilnius: Small art, 150–181.

Griškevič, L. (2013). *Autentiškos teismų sistemos sukūrimas Lietuvoje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Griškevič, L. (2012). Teisėjų skyrimas Lietuvoje 1990–1995. *Teisė*, 82, 60–72.

Griškevič, L. (2011). 1990–1992 metų teismų reforma Lietuvoje. *Teisė*, 81, 91–103.

Griškevič, L. (2008). Valdžių padalijimo teorija pagal Madisoną. *Teisė*, 66(2), 154–161.

Haley, J. O. (2006). Judicial Reform: Conflicting Aims and Imperfect Models. *Washington University Global Studies Law*, 5(1), 81–97.

Hamilton, A. (1788). *The Federalist Papers: No. 78* [interaktyvus], The Avalon Project – Documents in Law, History and Diplomacy. Prieiga per internetą: https://avalon.law.yale.edu/18th_century/fed78.asp [žiūrėta 2021 m. sausio 28 d.].

Heley, J. O. (2006). Judicial Reform: Conflicting Aims and Imperfect Models. *Washington University Global Studies Law Review*, 5(1), 81–97.

Holmes, O. W. (1899). The Theory of Legal Interpretation. *Harvard Law Review*, 12(6), 417–420.

Jarašiūnas, E. (2018). Lietuvos Respublikos visateisė narystė Europos Sąjungoje kaip konstitucinė vertybė. *Jurisprudencija*, 25(2), 8–37.

Jarašiūnas, E. (2011). Keletas Lietuvos Respublikos Konstitucijos vaidmens vertinimo aspektų. Pranešimas. *Konstitucinė jurisprudencija*, 4(24), 288–307.

Jarašiūnas, E. (2007a). Lietuvos Respublikos 1992 m. Konstitucija: nuo pagrindinio įstatymo iki aukščiausiosios teisės. Iš: Birmontienė, T. *et al*. (2007). *Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 96–133.

Jarašiūnas, E. (2007b). Valdžių padalijimo principas: samprata ir keletas interpretavimo problemų konstitucinėje jurisprudencijoje. Iš: Birmontienė, T. *et al*. (2007). *Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 135–163.

Jarašiūnas, E. (2007c). Teisminės valdžios organizacijos ir veiklos konstitucinės problemos (teisminės valdžios visavertiškumas, teismų sistemos bei teisėjų ir teismų nepriklausomumas). Iš: Birmontienė, T. *et al*. (2007). *Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 295–314.

Jarašiūnas, E. (2006). Jurisprudencinė konstitucija. *Jurisprudencija*, 90(12), 24–33.

Jarašiūnas, E. (2005). Konstitucinė justicija ir demokratija: keletas sąveikos problemų. *Jurisprudencija*, 64(56), 74–83.

Jarašiūnas, E. (2003). *Valstybės valdžios institucijų santykiai ir Konstitucinis Teismas*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.

Jarašiūnas, E. (1999). Keletas Konstitucinio Teismo, vieno iš konstitucinės doktrinos kūrėjų, veiklos aspektų. *Jurisprudencija*, 12(4), 47–57.

Jarukaitis, I. ir Morkūnaitė, M. (2021). Teismų nepriklausomumo principas Europos Sąjungos teisės raidos kontekste. *Teisė*, 118, 47–72.

Jelić, I., Kapetanakis, D. (2021). European Judicial Supervision of the Rule of Law: The Protection of the Independence of National Judges by the CJEU and the ECtHR. *Hague Journal on the Rule of Law*, 13(1), 45–77, https://doi.org/10.1007/s40803-021-00155-5.

Jočienė, D. (2023). Konstitucinis teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas: tarp konstitucinio imperatyvo ir gyvenimo realybės. Iš: Juškevičiūtė-Vilienė, A. ir Pūraitė-Andrikienė, D. (red.) (2023). *Konstitucinė justicija Lietuvoje: trys veiklos dešimtmečiai*. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 101–153.

Jočienė, D. (2021). Konstitucinio Teismo patirtis ir iššūkiai sprendžiant valstybės valdžios institucijų ginčus. *Jurisprudencija*, 28(2), 323–342.

Jočienė, D. (2015). Europos žmogaus teisių konvencijos įtaka Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijai. Pranešimas. *Konstitucinė jurisprudencija*, 3(39), 181–202.

Kelsen, H. (2002). *Grynoji teisės teorija*. Vertė A. Degutis ir E. Kūris. Vilnius: Eugrimas.

Kesavan, V., Paulsen, M. S. (2003). The Interpretive Force of the Constitution's Secret Drafting History. *Georgetown Law Journal*, 91(6), 1113–1214.

Kosař, D. (2018). Beyond Judicial Councils: Forms, Rationales and Impact of Judicial Self-Governance in Europe. *German Law Journal*, 19(7), 1567–1569.

Kosař, D. (2016). *Perils of Judicial Self-Governance in Transitional Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kosař, D., Spáč, S. (2021). Post-communist Chief Justices in Slovakia: From Transmission Belts to Semi-Autonomous Actors? *Hague Journal on the Rule of Law*, 13(1), 107–142, https://doi.org/10.1007/s40803-021-00150-w.

Kosař, D., Šipulová, K. (2018). The Strasbourg Court Meets Abusive Constitutionalism: Baka v. Hungary and the Rule of Law. *Hague Journal on the Rule of Law*, 10(1), 83–110, https://doi.org/10.1007/s40803-017-0065-y.

Kūris, E. (2012). Konstitucija, teisėkūra ir konstitucinė kontrolė: retrospekciniai ir metodologiniai svarstymai. Iš: Kūris, E. ir Masnevaitė, E. (sud.) (2012). *Lietuvos Respublikos Konstitucijos dvidešimtmetis: patirtis ir iššūkiai*. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 54–81.

Kūris, E. (2011). Mokslinio redaktoriaus komentarai. Iš: Abramavičius, A. *et al*. (2011). *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilniaus universiteto vadovėlis. Vilnius: Registrų centras.

Kūris, E. (2006). Konstitucija kaip teisė be spragų. *Jurisprudencija*, 90(12), 7–14.

Kūris, E. (2004). Ekstranacionaliniai veiksniai Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui aiškinant Konstituciją. *Teisė*, 50, 78–93.

Kūris, E. (2002a). Konstitucijos dvasia. *Jurisprudencija*, 30(22), 16–31.

Kūris, E. (2002b). Koordinaciniai ir determinaciniai konstituciniai principai (2). *Jurisprudencija*, 27(19), 59–74.

Kūris, E. (2002c). Koordinaciniai ir determinaciniai konstituciniai principai (1). *Jurisprudencija*, 26(18), 30–55.

Kūris, E. (2002d). Konstituciniai principai ir Konstitucijos tekstas (2). *Jurisprudencija*, 24(16), 57–70.

Kūris, E. (2001). Konstituciniai principai ir Konstitucijos tekstas. *Jurisprudencija*, 23(15), 46–70.

Kūris, E. (1999). Konstitucija ir jos aiškinimas. *Politologija*, 2(14), 3–16.

Kūris, E. (1998). Politinių klausimų jurisprudencija ir Konstitucinio Teismo *obiter dicta*: Lietuvos Respublikos Prezidento institucija pagal Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimą. *Politologija*, 1(11), 3–94.

Kūris, E. ir Šinkūnas, H. (2011). Lietuvos teismų raidos apžvalga. Iš: Abramavičius, A. *et al*. (2011). *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilniaus universiteto vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 47–56.

Landau, D. (2013). Abusive Constitutionalism. *UC Davis Law Review*, 47(1), 189–260.

Lawson, G. (2017). Did Justice Scalia Have a Theory of Interpretation. *Notre Dame Law Review*, 92(5), 2143–2162 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://ndlawreview.org/publications/archives/volume-92/volume-92-issue-5/ [žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 26 d.].

Lawson, G. (2012). Dead Document Walking. *Boston University Law Review*, 92(4), 1125–1236.

Lawson, G. (1997). On Reading Recipes … and Constitutions. *Georgetown Law Journal*, 85(6), 1823–1836.

Lawson, G. (1996). Legal Indeterminacy: Its Cause and Cure. *Harvard Journal of Law & Public Policy*, 19(2), 411–428.

Lawson, G., Seidman, G. (2006). Originalism as a Legal Enterprise. *Constitutional Commentary*, 23(1), 47–80 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://conservancy.umn.edu/handle/11299/170107 [žiūrėta 2021 m. vasario 26 d.].

McConnell, M. W. (1994). The Forgotten Constitutional Moment. *Constitutional Commentary*, 11(1), 115–144 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://conservancy.umn.edu/handle/11299/167069 [žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 11 d.].

McConnell, M. W. (1997). The Importance of Humility in Judicial Review: A Comment on Ronald Dworkin's "Moral Reading" of the Constitution. *Fordham Law Review*, 65(4), 1269–1293 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol65/iss4/3/ [žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 17 d.].

Machovenko, J. (2018). Teismai Lietuvoje nuo Mindaugo iki Batoro. Iš: Sagatienė, D. (sud.) (2018). *Lietuvos teismų istorija ir dabartis*. Vilnius: Small art, 17–39.

Machovenko, J., Šinkūnas, H. (2019). Establishment of a judicial system and ensuring independence of judges in Lithuania, 1918–1920. *Prawo: Sto lat polskiej administracji publicznej*, 327, 269–283, https://doi.org/10.19195/0524-4544.327.17.

Mak, E. (2018). Judicial Self Government in the Netherlands: Demarcating Autonomy. *German Law Journal*, 19(7), 1801–1838.

Maksimaitis, M. (2018). Apeliacija ir kasacija Lietuvos teismuose 1918–1940. Iš: Sagatienė, D. (sud.) (2018). *Lietuvos teismų istorija ir dabartis*. Vilnius: Small art, 85–103.

Maksimaitis, M. (2017). Lietuvos 1933 m. teismų reformos rengimas. *Jurisprudencija*, 24(2), 220–237.

Maksimaitis, M. (2014a). Vyriausiasis Tribunolas XX amžiuje. *Jurisprudencija*, 21(2), 440–460.

Maksimaitis, M. (2014b). Iš Lietuvos teismų istorijos: Apeliaciniai rūmai (1933–1944). *Jurisprudencija*, 21(1), 25–43.

Maksimaitis, M. (2013). Teismų santvarkos pagrindų formavimasis Lietuvoje (1918–1933). *Jurisprudencija*, 20(2), 375–390.

Manning, J. F. (2017). Justice Scalia and the Idea of Judicial Restraint. *Michigan Law Review*, 115(6), 747–782.

Manning, J. F. (2004). The Eleventh Amendment and the Reading of the Precise Constitutional Texts. *The Yale Law Journal*, 113(8), 1663–1750 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.yalelawjournal.org/article/the-eleventh-

amendment-and-the-reading-of-precise-lbrgconstitutional-texts [žiūrėta 2021 m. sausio 29 d.].

Manning, J. F. (1999). Constitutional Structure and Statutory Formalism. *The University of Chicago Law Review*, 66(3), 685–697 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://chicagounbound.uchicago.edu/uclrev/vol66/iss3/9/ [žiūrėta 2021 m. sausio 30 d.].

Markowski, R. (2019). Creating Authoritarian Clientelism: Poland After 2015. *Hague Journal on the Rule of Law*, 11(1), 111–132, https://doi.org/10.1007/s40803-018-0082-5.

Masnevaitė, E. ir Šinkūnas, H. (2011). Teismų nepriklausomumo samprata. Iš: Abramavičius, A. *et al*. (2011). *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilniaus universiteto vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 147–152.

Matczak, M. (2020). The Clash of Powers in Poland's Rule of Law Crisis: Tools of Attack and Self-Defense. *Hague Journal on the Rule of Law*, 12(3), 421–450, https://doi.org/10.1007/s40803-020-00144-0.

Matczak, M. (2018). *The Rule of Law in Poland: A Sorry Spectacle*. VerfBlog, [blog] 1 March. Prieiga per internetą: https://verfassungsblog.de/the-rule-of-law-in-poland-a-sorry-spectacle/ [žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 24 d.].

McGinnis, J. O., Rappaport, M. B. (2009). Original Methods Originalism: A New Theory of Interpretation and the Case against Construction. *Northwestern University Law Review*, 103(2), 751–802.

Meese, E. (III) (1986). *The Law of the Constitution: A Bicentennial Lecture*. Paper presented at the Citizen's Forum on the Bicentennial of the Constitution. Washington, D. C. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.justice.gov/sites/default/files/ag/legacy/2011/08/23/10-21-1986.pdf [žiūrėta 2020 m. lapkričio 12 d.].

Mesonis, G. (2010a). *Konstitucijos interpretavimo metodologiniai pagrindai*. Vilnius: VĮ Registrų centras.

Mesonis, G. (2010b). Konstitucijos interpretavimo metodų tipologija. *Konstitucinė jurisprudencija*, 1(17), 199–214.

Mesonis, G. (2009a). Konstitucijos interpretacinis poreikis. *Jurisprudencija*, 118(4), 47–62.

Mesonis, G. (2009b). Keli konstitucijos interpretavimo aspektai: vertybinių (moralinių) argumentų galimybė ir ribos. *Jurisprudencija*, 116(2), 45–59.

Mesonis, G. (2009c). Konstitucijos hermeneutika: teisės ir filosofijos sintezė. *Logos*, 58, 36–43.

Mesonis, G. (2008a). Lietuvos Respublikos Prezidentas ir konstitucinis valdžių padalijimo principas. *Jurisprudencija*, 111(9), 46–53.

Mesonis, G. (2008b). Kai kurie konstitucijos interpretavimo aspektai: *expressis verbis* ribos. *Jurisprudencija*, 107(5), 19–27.

Mesonis, G. (2008c). Konstitucija monocentrinėje teisės sistemoje. *Konstitucinė jurisprudencija*, 4(12), 220–241.

Mesonis, G. (2004). Valdžių padalijimo teorija ir jos įgyvendinimo modeliai: kriterijų kokybės problema. *Jurisprudencija*, 61(53), 5–18.

Mesonis, G. ir Meilius, K. (2002). Moralės normos konstituciniuose teisiniuose santykiuose. *Jurisprudencija*, 30(22), 5–13.

Miežanskienė, R. ir Raguckienė, L. (2011). Lietuvos teismų veiklos organizavimas ir administravimas: teisinio reglamentavimo raida ir tobulinimo galimybės. *Viešoji politika ir administravimas*, 10(3), 463–474.

Mikelėnas, V. (2009). Interpretacinis žaismas, arba kaip kurti teisę be parlamento. *Jurisprudencija*, 116(2), 79–92.

Mikelėnas, V. ir Mikelėnienė, D. (1999). *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia.

Milašiūtė, V. ir Žalimienė, S. (2021). European Standards of Judicial Independence in Lithuania. *East European Yearbook on Human Rights*, 4(1), 25–51, https://doi.org/10.5553/EEYHR/258977642021004001003.

Miliuvienė, J. (2020). *Soft law* įtaka konstitucinės jurisprudencijos raidai. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (S 001), Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidykla.

Miliuvienė, J. (2019). *Soft law* vaidmuo Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. *Jurisprudencija*, 26(1), 40–64.

Miliuvienė, J. (2018). *Quis custodiet ipsos custodes?* Konstitucinės jurisprudencijos plėtojimą lemiantys veiksniai. *Jurisprudencija*, 25(1), 69–90.

Miller, A. S. (1963). Notes on the Concept of the „Living" Constitution. *The George Washington Law Review*, 31(5), 881–918.

Montesquieu, C. L. (2004). *Apie įstatymų dvasią*. Vertė V. Malinauskienė. Vilnius: Mintis.

Murauskas, D. (2021). Konstitucijos aiškinimo šaltiniai: minkštosios teisės (*soft law*) vieta. *Teisė*, 121, 98–114, https://doi.org/10.15388/Teise.2021.121.6.

Nergelius, J., Zimmermann, D. (2012). Judicial Independence in Sweden. In: Sebert-Fohr, A. (ed.) (2012). *Judicial Independence in Transition*. Beiträge zum ausländischen öffentlichen Recht und Völkerrecht (Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht), vol. 233. Heidelberg: Springer, 357–401, https://doi.org/10.1007/978-3-642-28299-7_6.

O'Brien, P. (2018). Never let a Crisis go to Waste: Politics, Personality and Judicial Self-Government in Ireland. *German Law Journal*, 19(7), 1871–1900.

Ortiz, P. J. C. (2017). Councils of the Judiciary and Judges' Perceptions of Respect to Their Independence in Europe. *Hague Journal on the Rule of Law*, 9(2), 315–336, https://doi.org/10.1007/s40803-017-0061-2.

Pech, L., Wachowiec, P., Mazur, D. (2021). Poland's Rule of Law Breakdown: A Five-Year Assessment of EU's (In)Action. *Hague Journal on the Rule of Law*, 13(1), 1–43, https://doi.org/10.1007/s40803-021-00151-9.

Pérez, A. T. (2018). Judicial Self-Government and Judicial Independence: the Political Capture of the General Council of the Judiciary in Spain. *German Law Journal*, 19(7), 1769–1800.

Posner, R. A. (2004). *Jurisprudencijos problemos*. Vertė A. Paksas, M. Cvelich, T. Gulbinas. Vilnius: Eugrimas.

Posner, R. A. (1992). Legal Reasoning from the Top Down and from the Bottom Up: The Question of Unenumerated Constitutional Rights. *The University of Chicago Law Review*, 59(1), 433–450 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://chicagounbound.uchicago.edu/uclrev/vol59/iss1/14/ [žiūrėta 2021 m. kovo 19 d.].

Posner, R. A. (1990). Bork and Beethoven. *Stanford Law Review*, 42(6), 1365–1382.

Post, R. (1990). Theories of Constitutional Interpretation. *Represenations*, 30, 13–41, https://doi.org/10.2307/2928445.

Powell, H. J. (1987). Rules for Originalists. *Virginia Law Review*, 73(4), 659–699 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://scholarship.law.duke.edu/faculty_scholarship/444/ [žiūrėta 2021 m. vasario 11 d.].

Powell, H. J. (1985). The Original Understanding of Original Intent. *Harvard Law Review*, 98(5), 885–948 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1390&context=faculty_scholarship [žiūrėta 2021 m. vasario 15 d.].

Prapiestis J. ir Prapiestis D. (2020). Development of the Justice System in Lithuania: Revolution, Evolution or Involution? In: Švedas, G., Murauskas, D. (eds.) (2020). *Legal Developments During 30 Years of Lithuanian Independents*, Cham: Springer, 75–99, https://doi.org/10.1007/978-3-030-54783-7_5.

Provine, D. M., Garapon, A. (2006). The Selection of Judges in France: Searching for a New Legitimacy. In: Malleson, K., Russell, P. H. (eds.)

(2006). *Appointing Judges in an Age of Judicial Power*. University of Toronto Press, 176–195.

Ramsey, M. D. (2017). Beyond the Text: Justice Scalia's Originalism in Practice. *Notre Dame Law Review*, 92(5), 1945–1976 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://scholarship.law.nd.edu/ndlr/vol92/iss5/3/ [žiūrėta 2021 m. sausio 25 d.].

Redish, M. H., Arnould, M. B. (2012). Judicial Review, Constitutional Interpretation, and the Democratic Dilemma: Proposing a „Controlled Activism" Alternative. *Florida Law Review*, 64(6), 1485–1537.

Rehnquist, W. H. (1976). The Notion of a Living Constitution. *Texas Law Review*, 54(4), 693–706.

Roeben, V. (2020). Judicial Protection as the Meta-norm in the EU Judicial Architecture. *Hague Journal on the Rule of Law*, 12(1), 29–62, https://doi.org/10.1007/s40803-019-00085-3.

Sagatienė, D. (2018). Teismai okupuotoje Lietuvoje. Iš: Sagatienė, D. (sud.) (2018). *Lietuvos teismų istorija ir dabartis*. Vilnius: Small art, 105–129.

Scalia, A. (2008). Foreword: The Importance of Structure in Constitutional Interpretation. *Notre Dame Law Review*, 83(4), 1417–1420 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://scholarship.law.nd.edu/ndlr/vol83/iss4/1/ [žiūrėta 2021 m. sausio 18 d.].

Scalia, A. (1995). Common Law Courts in a Civil-Law System: The Role of the United States Federal Courts in Interpreting the Constitution and Laws. *The Tanner Lectures on Human Values. Delivered at Princeton University*, 79–121 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://tannerlectures.utah.edu/_documents/a-to-z/s/scalia97.pdf [žiūrėta 2021 m. sausio 2 d.].

Scalia, A. (1989). Originalism: The Lesser Evil. *University of Cincinnati Law Review*, 57(3), 849–854.

Scalia, A., Garner, B. A. (2012). *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*. Eagan: Thomson West.

Scalia, A., Manning, J. F. (2012). A Dialogue of Statutory and Constitutional Interpretation. *George Washington Law Review*, 80(6), 1610–1619.

Schauer, F. (1985). Easy Cases. *Southern California Law Review*, 58(1&2), 399–440.

Schauer, F. (1982). An Essay on Constitutional Language. *UCLA Law Review*, 29(4), 797–832.

Scirica, A. J. (2015). Judicial Governance and Judicial Independence. *New York University Law Review*, 90(3), 779–801.

Segall, E. J. (2020). The Concession that Dooms Originalism: A Response to Professor Lawrence Solum. *The George Washington Law Review*

Arguendo, 88, 33–47 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.gwlr.org/wp-content/uploads/2020/08/88-Geo.-Wash.-L.-Rev.-Arguendo-33.pdf [žiūrėta 2021 m. birželio 29 d.].

Segall, E. J. (2016). Originalism as Faith. *Cornell Law Review Online*, 102, 37–52.

Selejan-Guțan, B. (2018). Romania: Perils of a „Perfect Euro-Model" of Judicial Council. *German Law Journal*, 19(7), 1708–1740.

Sinkevičius, V. (2020). *Teisėjų tarybos diskrecijos ribos*. Teise.pro [interaktyvus] (modifikuota 2020-10-28). Prieiga per internetą: http://www.teise.pro/index.php/2020/10/28/v-sinkevicius-teiseju-tarybos-diskrecijos-ribos/ [žiūrėta 2021 m. balandžio 27 d.].

Sinkevičius, V. (2019). Kas ir kokia tvarka gali pašalinti iš pareigų Aukščiausiojo teismo, taip pat Apeliacinio teismo teisėjus? *Jurisprudencija*, 26(2), 242–259.

Sinkevičius, V. (2015). Konstitucija: nuo pagrindinio įstatymo iki aukščiausiosios teisės. Pranešimas. *Konstitucinė jurisprudencija*, 4(40), 296–303.

Sinkevičius, V. (2012). 1992 m. Konstitucijos rengimas: to laikotarpio užrašų fragmentai. *Jurisprudencija*, 19(3), 889–906.

Sinkevičius, V. (2010a). Teisėjo atleidimas ir pareigų: konstitucinės doktrinos teoriniai ir praktiniai aspektai. *Jurisprudencija*, 120(2), 93–119.

Sinkevičius, V. (2010b). Seimo galių ribojimo konstituciniai pagrindai: kai kurie teoriniai aspektai. *Parlamento studijos*, nr. 9 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://journals.lnb.lt/parliamentary-studies/article/view/321[žiūrėta 2020 m. sausio 2 d.].

Sinkevičius, V. (2005). Konstitucijos interpretavimo principai ir ribos. *Jurisprudencija*, 67(59), 7–19.

Śledzińska-Simon, A. (2018). The Rise and Fall of Judicial Self-Government in Poland: On Judicial Reform Reversing Democratic Transition. *German Law Journal*, 19(7), 1839–1870.

Solum, L. B. (2020). Themes from Fallon on Constitutional Theory. *The Georgetown Journal of Law & Public Policy*, 18(2), 287–351.

Solum, L. B. (2019). Originalism versus Living Constitutionalism: The Conceptual Structure of the Great Debate. *Northwestern University Law Review*, 113(6), 1243–1296.

Solum, L. B. (2018). Originalism and the Invisible Constitution. Iš: Dixon, A. ir Stone, A. (eds.) (2018). *The Invisible Constitution in Comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 61–108, https://doi.org/10.1017/9781108277914.

Solum, L. B. (2013a). Construction and Constraint: Discussion of Living Originalism. *Jerusalem Review of Legal Studies*, 7(1), 17–34.

Solum, L. B. (2013b). Originalism and Constitutional Construction. *Fordham Law Review*, 82(2), 453–537.

Solum, L. B. (2011). What is Originalism? The Evolution of Contemporary Originalist Theory. *Georgetown Law Faculty Publications and Other Works*, 1–41 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://scholarship.law.georgetown.edu/facpub/1353/ [žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d.].

Solum, L. B. (2010). The Interpretation-Construction Distinction. *Constitutional Commentary*, 27(1), 95–118 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://conservancy.umn.edu/handle/11299/163425 [žiūrėta 2020 m. gruodžio 17 d.].

Solum, L. B. (2009). District of Columbia v. Heller and Originalism. *Northwestern University Law Review*, 103(2), 923–981.

Solum, L. B. (2007). Constitutional Texting. *San Diego Law Review*, 44(1), 123–151 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://digital.sandiego.edu/sdlr/vol44/iss1/7/ [žiūrėta 2021 m. liepos 12 d.].

Spruogis, E. (2020). Kokias neteisines priemones Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas naudoja savo argumentacijoje. *Jurisprudencija*, 27(1), 31–57.

Stankevič, A. (2018). LDK bajoriškų teismų veiklos bruožai XVI – XVIII amžiais. Iš: Sagatienė, D. (sud.) (2018). *Lietuvos teismų istorija ir dabartis*. Vilnius: Small art, 41–61.

Stone, H. L. (1936). The Common Law in the United States. *Harvard Law Review*, 50(1), 4–26.

Strauss, D. A. (2015). The Supreme Court 2014 Term—Foreword: Does the Constitution Mean What It Says? *Harvard Law Review*, 129(1), 1–61.

Strauss, D. A. (2011). Do We Have a Living Constitution? *Drake Law Review*, 59(4), 973–984.

Strauss, D. A. (2009). The Death of Judicial Conservatism. *Duke Journal of Constitutional Law & Public Policy*, 4(1), 1–16.

Strauss, D. A. (1996). Common Law Constitutional Interpretation. *The University of Chicago Law Review*, 63(3), 877–935 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2999&context=journal_articles [žiūrėta 2021 m. sausio 31 d.].

Šileikis, E. (2023a). *Teisėjų taryba ir Konstitucinis Teismas: teismų gynybos aspektai*. Teise.pro [interaktyvus] (modifikuota 2023-03-14). Prieiga per internetą: https://www.teise.pro/index.php/2023/03/14/e-sileikis-teiseju-

taryba-ir-konstitucinis-teismas-teismu-gynybos-aspektai/ [žiūrėta 2023 m. kovo 14 d.].

Šileikis, E. (2023b). *Teisėjų tarybos statuso aspektai teismų finansavimo kontekste*. Teise.pro [interaktyvus] (modifikuota 2023-04-12). Prieiga per internetą: https://www.teise.pro/index.php/2023/04/12/e-sileikis-teiseju-tarybos-statuso-aspektai-teismu-finansavimo-kontekste/ [žiūrėta 2023 m. balandžio 15 d.].

Šileikis, E. (2023c). Teisėjų tarybos konstitucinio statuso aspektų įžvalgos teismų finansinio ir teisėjų atleidimo aktualijų kontekste. Iš: Juškevičiūtė-Vilienė, A. ir Pūraitė-Andrikienė, D. (red.) (2023). *Konstitucinė justicija Lietuvoje: trys veiklos dešimtmečiai*. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 404–445.

Šileikis, E. (2018). Konstitucijos 25-mečio fenomenas: subrandinimo veiksniai ir iššūkiai. *Teisė*, 106, 7–26.

Šileikis, E. (2006). Aktyvistinė konstitucinė justicija kaip subtili diskrecija inspiruoti teisinius modelius. *Jurisprudencija*, 90(12), 51–60.

Šileikis, E. (2005). *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Antras pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Teisės informacijos centras.

Šileikis, E. (2004). *Konstitucinės teisės klausimai, kazusai, užduotys*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.

Šimonis, M. (2023). Teismų administravimas kaip teisingumo kokybės garantija. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (S 001), Vytauto Didžiojo universitetas, Mykolo Romerio universitetas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.

Šinkūnas, H., Pūraitė-Andrikienė, D. (2023). The Principle of Separation of Powers: the Case of Lithuania. *Review of Central and East European Law*, 48(2), 166–193.

Šinkūnas, H. ir Driukas, A. (2020). Teisėjų tarybos sudėtis: reglamentavimo pokyčiai Lietuvoje 1994–2019 metais. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica*, 93, 61–74.

Šinkūnas, H. (2012a). Ar speciali teisėjų institucija turėtų būti sudaroma vien tik iš teisėjų? Iš: Švedas, G. (vyr. moksl. red.) (2012). *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis*. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija, 201–211.

Šinkūnas, H. (2012b). Apie teisėjų nepriklausomumą, veiksmingumą ir atsakomybę. Iš: Kūris, E. ir Masnevaitė, E. (sud.) (2012). *Lietuvos Respublikos Konstitucijos dvidešimtmetis: patirtis ir iššūkiai*. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 123–130.

Šinkūnas, H. (2004). *Teisėjų nepriklausomumo įtvirtinimas Lietuvos teisinėje sistemoje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Šinkūnas, H. (2003). Valdžių padalijimo principas ir teisminės valdžios vieta valdžių padalijimo sistemoje. *Teisė*, 49, 112–123.

Tribe, L. H. (1995). Taking Text and Structure Seriously: Reflections on Free-Form Method in Constitutional Interpretation. *Harvard Law Review*, 108(6), 1221–1303.

Tribe, L. H. (1986). On Reading the Constitution. *The Tanner Lectures on Human Values. Delivered at the University of Utah*, 1–67 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://tannerlectures.utah.edu/_documents/a-to-z/t/Tribe88.pdf [žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 9 d.].

Tushnet, M. (1994). Justification in Constitutional Adjudication: A Comment on Constitutional Interpretation. *Texas Law Review*, 72(7), 1707–1730.

Vaičaitis, V. A. (2020a). Teisminės valdžios konstitucinė samprata Lietuvoje ir Lenkijoje. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia iuridica*, 93, 5–24, https://doi.org/10.18778/0208-6069.93.01.

Vaičaitis, V. A. (2020b). Konstitucijos interpretavimo samprata. Iš: Šinkūnas, H. (sud.) (2020). *Lietuvos ir Lenkijos konstitucinės teisės aktualijos*. Straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 115–134.

Vaičaitis, V. A. (2020c). Teisė į tos pačios lyties sutuoktinių susijungimą arba dar kartą apie Konstitucijos interpretavimą: vieno Konstitucinio Teismo atvejis. *Logos*, 103, 173–184, https://doi.org/10.24101/logos.2020.39.

Vaičaitis, V. A. (2020d). *Konstituciniai pamąstymai apie teisinę situaciją dėl Aukščiausiojo Teismo pirmininko pareigų*. Teise.pro [interaktyvus] (modifikuota 2020-06-17). Prieiga per internetą: http://www.teise.pro/index.php/2020/06/17/v-a-vaicaitis-konstituciniai-pamastymai-apie-teisine-situacija-del-auksciausiojo-teismo-pirmininko-pareigu/[žiūrėta 2020 m. liepos 25 d.].

Vaičaitis, V. A. (2017). Šiuolaikinio konstitucionalizmo samprata. *Teisė*, 104, 90–105.

Vainiutė, M. ir Beinoravičius, D. (2017). Teisminės valdžios konstituciniai pagrindai. Iš: Bilevičiūtė, E. *et al*. (2017). *Lietuvos konstitucinė teisė*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Antras leidimas. Vilnius: Registrų centras, 551–580.

Valančius, T. (2022). *Bendrosios kompetencijos teismų sprendimų instancinė kontrolės sistema Lietuvoje 1918–2003*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (S 001), Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidykla.

Valančius, T. (2021). Neįvykusi (r)evoliucija: teismų instancinė sistema 1990-ųjų verpetuose. *Jurisprudencija*, 28(1), 52–73.
Valančius, V. (2000a). Teismo ir teisėjų nepriklausomumo, savarankiškumo ir savivaldos realizavimo problemos. *Jurisprudencija*, 17(9), 54–66.
Valančius, V. (2000b). Teismo ir teisėjo nepriklausomumo principas ir konstitucinė justicija. *Jurisprudencija*, 16(8), 8–15.
Valančius, V. (2000c). *Teismo ir teisėjo nepriklausomumo principo įgyvendinimas*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Lietuvos teisės akademija. Vilnius: Lietuvos teisės akademijos leidykla.
Vauchez, A. (2018). The Strange Non-Death of Statism: Tracing the Ever Protracted Rise of Judicial Self-Government in France. *German Law Journal*, 19(7), 1613–1640.
Voermans, W. (2003). Councils for the Judiciary in Europe: Trends and Models. In: Fernández Segado, F. (ed.) (2003). *The Spanish Constitution in the European Constitutional Context. Madrid: Dykinson,* 2139–2144.
Whittington, K. E. (2017). Originalism, Constitutional Construction, and the Problem of Faithless Electors. *Arizona Law Review* (Forthcoming), 59(4), 903–945.
Whittington, K. E. (2013). Originalism: A Critical Introduction. *Fordham Law Review*, 82(2), 375–409.
Whittington, K. E. (2010). Constructing a New American Constitution. *Constitutional Commentary*, 27(1), 119–137 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://scholarship.law.umn.edu/concomm/563 [žiūrėta 2020 m. gruodžio 12 d.].
Whittington, K. E. (2004). The New Originalism. *Georgetown Journal of Law & Public Policy*, 2(2), 599–613.
Whittington, K. E. (2000). Dworkin's "Originalism": The Role of Intentions in Constitutional Interpretation. *The Review of Politics*, 62(2), 197–229, https://doi.org/10.1017/S0034670500029442.
Žalimas, D. (2018). Konstitucijos viršenybės užtikrinimas: kai kurie Konstitucinio Teismo implicitinių įgaliojimų aspektai. *Jurisprudencija*, 25(1), 38–68.
Žalimas, D. (2017). Lietuvos konstitucinės tapatybės ir žmogaus teisių apsaugos sąveika. *Jurisprudencija*, 24(1), 35–49.
Žalimas, D. (2015). Konstitucinio Teismo galios: plėsti negalima riboti. Pranešimas. *Konstitucinė jurisprudencija*, 4(40), 304–312.
Žalimas, D. (2012). Konstitucinis Lietuvos Respublikos užsienio politikos tikslų ir principų įtvirtinimas. *Konstitucinė jurisprudencija*, 1(25), 373–402.

Žilys, J. (2016). 1992 metų Lietuvos Respublikos Konstitucijos esmė ir pagrindiniai bruožai. *Konstitucinė jurisprudencija*, 3(43), 64–100.

5. Teismų praktika

5.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija

W. Ż. (Lenkijos Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – skyrimas) [ESTT], Nr. C-487/19 [2021-10-06]. ECLI:EU:C:2021:798.

Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas) [ESTT], Nr. C-791/19 [2021-07-15]. ECLI:EU:C:2021:596.

Repubblika prieš II-Prim Ministru [ESTT], Nr. C-896/19 [2021-04-20]. ECLI:EU:C:2021:311.

A. B. ir kiti prieš Krajowa Rada Sądownictwa (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – skundas) [ESTT], Nr. C-824/18 [2021-03-02]. ECLI:EU:C:2021:153.

A. K. ir kiti (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas) [ESTT], Nr. C-585/18, C-624/18, C-625/18 [2019-11-19]. ECLI:EU:C:2019:982.*Europos Komisija prieš Lenkiją (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)* [ESTT], Nr. C-619/18 R [2019-06-24]. ECLI:EU:C:2019:531.

Associação Sindical dos Juízes Portugueses v Tribunal de Contas [ESTT], Nr. C-64/16 [2018-02-27]. ECLI:EU:C:2018:117.

5.2. Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija

Xero Flor w Polsce sp. z o. o. v. Poland [ECHR], No. 4907/18 [07.05.2022]. ECLI:CE:ECHR:2021:0507JUD000490718.

Grzęda v. Poland [ECHR], No. 43572/18 [15.03.2022]. ECLI:CE:ECHR:2022:0315JUD004357218.

Reczkowicz v. Poland [ECHR], No. 43447/19 [22.07.2021]. ECLI:CE:ECHR:2021:0722JUD004344719.

Dolińska - Ficek and Ozimek v. Poland [ECHR], Nos. 49868/19, 57511/19 [08.11.2021]. ECLI:CE:ECHR:2021:1108JUD004986819.

Guðmundur Andri Ástráðsson v. Iceland [ECHR], No. 26374/18 [01.12.2020]. ECLI:CE:ECHR:2020:1201JUD002637418.

Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal [ECHR], Nos. 55391/13, 57728/13, 74041/13 [06.11.2018]. ECLI:CE:ECHR:2018:1106JUD005539113.
Denisov v. Ukraine [ECHR], No. 76639/11 [25.09.2018]. ECLI:CE:ECHR:2018:0925JUD007663911.
Erményi v. Hungary [ECHR], No. 22254/14 [22.11.2016]. ECLI:CE:ECHR:2016:1122JUD002225414.
Baka v. Hungary [ECHR], No. 20261/12 [23.06.2016]. ECLI:CE:ECHR:2016:0623JUD002026112.
Mitrinovski v. "The Former Yugoslav Republic of Macedonia" [ECHR], No. 6899/12 [30.04.2015]. ECLI:CE:ECHR:2015:0430JUD000689912.
Oleksandr Volkov v. Ukraine [ECHR], No. 21722/11 [09.01.2013]. ECLI:CE:ECHR:2013:0109JUD002172211.
Olujić v. Croatia [ECHR], No. 22330/05 [05.02.2009]. ECLI:CE:ECHR:2009:0205JUD002233005.

5.3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2022 m. gruodžio 29 d. nutarimas. *TAR*, 27391.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimas. *TAR*, 7867.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. gruodžio 30 d. nutarimas. *TAR*, 27683.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. spalio 15 d. nutarimas. *TAR*, 2023, 1.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. sausio 21 d. sprendimas. *Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas*.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. gruodžio 3 d. nutarimas. *TAR*, 14848.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutarimas. *TAR*, 23045.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. rugsėjo 2 d. nutarimas. *TAR*, 18611.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. rugpjūčio 28 d. nutarimas. *TAR*, 28234.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. liepos 30 d. nutarimas. *TAR*, 14847.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. kovo 9 d. nutarimas. *TAR*, 5178.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutarimas. *TAR*, 18747.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. rugsėjo 5 d. sprendimas. *TAR*, 14273.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2018 m. gruodžio 14 d. nutarimas. *TAR*, 20548.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2018 m. kovo 8 d. nutarimas. *TAR*, 3692.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 1 d. nutarimas. *TAR*, 19288.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. lapkričio 8 d. sprendimas. *Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas*.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. birželio 26 d. nutarimas. *TAR*, 10749.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. gegužės 16 d. nutarimas. *TAR*, 12865.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. gruodžio 30 d. nutarimas. *TAR*, 21030.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. spalio 29 d. nutarimas. *TAR*, 17072.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. gegužės 26 d. nutarimas. *TAR*, 8081.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. sausio 14 d. sprendimas. *TAR*, 650.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 10 d. sprendimas. *TAR*, 2907.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. gegužės 8 d. nutarimas. *TAR*, 5188.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gruodžio 6 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 126-6421.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 119-6005.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. liepos 3 d. sprendimas. *Valstybės žinios*, 72-3595.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. liepos 1 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 103-5079.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. sausio 25 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 11-520.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. gruodžio 6 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 142-7341.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. rugsėjo 25 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 113-5737.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. vasario 14 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 20-967.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 14-602.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 30 d. sprendimas. *Valstybės žinios*, 79-4078.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 29 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 134-6860.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 13 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 56-2766.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 24 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 115-4888.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. balandžio 10 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 42-1624.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 2 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 25-988.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. rugsėjo 17 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 108-4136.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gegužės 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 62-2353.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 23-852.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 24 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 11-388.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 10-349.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 20 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 136-5529.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 17 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 134-5427.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 111-4549.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 110-4511.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. sausio 16 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 7-287.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 27 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 130-4910.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. sprendimas. *Valstybės žinios*, 127-4849.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 102-3957.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 65-2400.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 51-1894.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 36-1292.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 7-254.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. birželio 2 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 71-2561.
Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 181-6708.
Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2004 m. liepos 1 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 105-3894.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 85-3094.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 81-2903.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 31 d. išvada. *Valstybės žinios*, 49-1600.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 5 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 38-1236.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 53-2361.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 19-828.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 11 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 72-3080.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. balandžio 23 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 43-1636.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 5-186.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 62-2276.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 26 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 37-1259.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. vasario 12 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 14-445.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 105-3318.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 88-2724.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. vasario 10 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 14-370.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. sausio 12 d. sprendimas. *Valstybės žinios*, 4-100.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 109-3192.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 101-2916.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. liepos 9 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 61-2015.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. birželio 3 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 50-1624.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 42-1345.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. balandžio 20 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 36-1094.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. balandžio 21 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 39-1044.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 5-99.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. sprendimas. *Valstybės žinios*, 104-2645.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. gruodžio 18 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 126-2962.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 36-915.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 6 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 101-2264.
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. gruodžio 22 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 101-2045.

5.4. Lietuvos Respublikos ordinarinių teismų praktika

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-345-156/2023.

Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. liepos 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-17-450/2020.

Vilniaus apygardos teismo 2023 m. sausio 9 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-1493-861/2023.

Vilniaus apygardos teismo 2020 m. lapkričio 10 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-951-803/2020.

5.5. Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo jurisprudencija

The Judgement of the Constitutional Tribunal of the Republic of Poland of 20 June 2017. *Jurisprudence of the Constitutional Tribunal Collection Journal*, A / 2018, item 48.

6. Kiti šaltiniai

6.1. Tarptautiniai ir užsienio valstybių šaltiniai

European Court of Human Rights (2020). The Court communicates four applications (*Sobczyńska and Others v. Poland*, Nos. 62765/14, 62769/14, 62772/14 and 11708/18) concerning procedures for appointing and promoting judges. Press Release [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=press&c=#n134788272290 1_pointer [žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.].

Europos Komisija (2022). *Pranešimas spaudai „2022 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita: Komisija teikia konkrečias rekomendacijas valstybėms narėms“* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_22_4467 [žiūrėta 2022 m. liepos 22 d.].

Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisijos darbo grupės dėl teisminės valdžios vertinimo 2018–2020 (CEPEJ-GT-EVAL) 2020 m. rugsėjo 24 d. parengtas Airijos vertinimo klausimynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/en-ireland-2018/16809fe30f [žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d.].

Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisijos darbo grupės dėl teisminės valdžios vertinimo 2018–2020 (CEPEJ-GT-EVAL) 2020 m. rugsėjo 24 d. parengtas Belgijos vertinimo klausimynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/en-belgium-2018/16809fe0c8 [žiūrėta 2022 m. sausio 12 d.].

Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisijos darbo grupės dėl teisminės valdžios vertinimo 2018–2020 (CEPEJ-GT-EVAL) 2020 m. rugsėjo 24 d. parengtas Danijos vertinimo klausimynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/en-denmark-2018/16809fe320 [žiūrėta 2022 m. balandžio 27 d.].
Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisijos darbo grupės dėl teisminės valdžios vertinimo 2018–2020 (CEPEJ-GT-EVAL) 2020 m. rugsėjo 24 d. parengtas Ispanijos vertinimo klausimynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/en-spain-2018/16809fe2d9 [žiūrėta 2022 m. sausio 12 d.].
Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisijos darbo grupės dėl teisminės valdžios vertinimo 2018–2020 (CEPEJ-GT-EVAL) 2020 m. rugsėjo 24 d. parengtas Italijos vertinimo klausimynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/en-italy-2018/16809fe311 [žiūrėta 2022 m. sausio 13 d.].
Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisijos darbo grupės dėl teisminės valdžios vertinimo 2018–2020 (CEPEJ-GT-EVAL) 2020 m. rugsėjo 24 d. parengtas Lenkijos vertinimo klausimynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/en-poland-2018/16809fe2e9 [žiūrėta 2022 m. sausio 12 d.].
Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisijos darbo grupės dėl teisminės valdžios vertinimo 2018–2020 (CEPEJ-GT-EVAL) 2020 m. rugsėjo 24 d. parengtas Nyderlandų vertinimo klausimynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/en-netherlands-2018/16809fe2e6 [žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d.].
Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisijos darbo grupės dėl teisminės valdžios vertinimo 2018–2020 (CEPEJ-GT-EVAL) 2020 m. rugsėjo 24 d. parengtas Norvegijos vertinimo klausimynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/en-norway-2018/16809fe2e8 [žiūrėta 2022 m. balandžio 27 d.].
Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisijos darbo grupės dėl teisminės valdžios vertinimo 2018–2020 (CEPEJ-GT-EVAL) 2020 m. rugsėjo 24 d. parengtas Prancūzijos vertinimo klausimynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.coe.int/en-france-2018/16809fe323 [žiūrėta 2022 m. sausio 12 d.].
Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisijos darbo grupės dėl teisminės valdžios vertinimo 2018–2020 (CEPEJ-GT-EVAL) 2020 m. rugsėjo 24 d. parengtas Švedijos vertinimo klausimynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/en-sweden-2018/16809fe2da [žiūrėta 2022 m. balandžio 27 d.].

Europos Tarybos komisijos „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisijos) 2007 m. spalio 26 d. komentarai „Dėl Konsultacinės Europos teisėjų tarybos nuomonės dėl teismų tarybų projekto“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2007)032-e [žiūrėta 2022 m. sausio 17 d.].

Europos Tarybos konsultacinės Europos teisėjų tarybos (CCJE) 2021 m. sausio 21 d. pateiktas Lenkijos atsakymas į CCJE parengtą klausimyną nuomonei Nr. 24 „Dėl teismų tarybų raidos ir jų vaidmens nepriklausomose ir nešališkose teismų sistemose“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/poland-en-ccje-opinion-24-reply/1680a21789 [žiūrėta 2022 m. sausio 7 d.].

Europos Tarybos konsultacinės Europos teisėjų tarybos (CCJE) 2007 m. kovo 19 d. preliminari ataskaita „Teismų tarybos. Valstybės, kuriose nėra aukščiausiosios tarybos“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/1680747c52 [žiūrėta 2021 m. gruodžio 16 d.].

Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Airija – Courts' Service. Faktų lentelė* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/factsheets/courts_service_ireland.pdf [žiūrėta 2022 m. birželio 9 d.].

Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Belgija – Conseil supérieur de la Justice / Hoge Raad voor de Justitie / High Council of Justice. Faktų lentelė* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/factsheets/hrj_csj_belgium.pdf [žiūrėta 2022 m. vasario 14 d.].

Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Bulgarija – ВИСШ СЪДЕБЕН СЪВЕТ / Supreme Judicial Council. Faktų lentelė* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/factsheets/bcc_vss_bulgaria.pdf [žiūrėta 2022 m. birželio 9 d.].

Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Danija – Domstolsstyrelsen / the Danish Court Administration. Faktų lentelė* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/factsheets/domstolsstyrelsen_denmark.pdf [žiūrėta 2021 m. lapkričio 24 d.].

Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Graikija – ΑΝΩΤΑΤΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ / Supreme Judicial Council of Civil and Criminal Justice. Faktų lentelė* [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

https://www.encj.eu/images/stories/pdf/factsheets/greece_sjc_ccj.pdf [žiūrėta 2022 m. birželio 9 d.].
Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Italija – Consiglio superiore della magistratura. Faktų lentelė* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/factsheets/italy_csm.pdf [žiūrėta 2021 m. lapkričio 11 d.].
Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Kroatija – Državno sudbeno vijeće / State Judicial Council. Faktų lentelė* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/factsheets/dsv_croatia.pdf [žiūrėta 2022 m. birželio 9 d.].
Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Latvija – Tieslietu padome / Council for the Judiciary. Faktų lentelė* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/factsheets/tp_latvia.pdf [žiūrėta 2022 m. birželio 9 d.].
Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Malta – Commission for the Administration of Justice. Faktų lentelė* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/factsheets/caj_malta.pdf [žiūrėta 2022 m. birželio 9 d.].
Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Nyderlandai – Raad voor de rechtspraak / Dutch Council for the Judiciary. Faktų lentelė* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/factsheets/rvdr_the_netherlands.pdf [žiūrėta 2022 m. balandžio 28 d.].
Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Portugalija – Conselho superior da magistratura / High Council for (the) Judiciary. Faktų lentelė* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/factsheets/csm_portugal.pdf [žiūrėta 2022 m. sausio 16 d.].
Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Prancūzija – Conseil supérieur de la magistrature / High Council for the Judiciary. Faktų lentelė* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/factsheets/csm_france.pdf [žiūrėta 2022 m. sausio 7 d.].
Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Slovakija – Súdna rada Slovenskej republiky / Judicial Council of the Slovak Republic. Faktų lentelė* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/factsheets/sudna_rada_slovakia_march_2015.pdf [žiūrėta 2022 m. birželio 9 d.].
Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Slovėnija – Republika Slovenija Sodni Svet / Judicial Council of the Republic of Slovenia. Faktų lentelė*

[interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/factsheets/sodni_svet_slovenia.pdf [žiūrėta 2022 m. birželio 9 d.].

Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Suomija – Tuomioistuinvirasto/ Domstolsverket / National Courts Administration. Faktų lentelė* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://pgwrk-websitemedia.s3.eu-west-1.amazonaws.com/production/pwk-web-encj2017-p/Members/Finland_factsheet_ENCJ.pdf [žiūrėta 2022 m. birželio 9 d.].

Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Rumunija – Consiliul Superior al Magistraturii / Superior Council of Magistracy. Faktų lentelė* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/factsheets/csm_romania.pdf [žiūrėta 2022 m. birželio 9 d.].

Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ). *Vengrija – Országos Bírói Tanács / National Judicial Council. Faktų lentelė* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.encj.eu/images/stories/pdf/factsheets/obt_hungary.pdf [žiūrėta 2022 m. birželio 9 d.].

García-Sayán, D., United Nations (UN), Human Rights Council (HRC) (2018a). *Report of the Special Rapporteur on the Independence of Judges and Lawyers*. A/HRC38/38. Geneva: United Nations.

García-Sayán, D., United Nations (UN), Human Rights Council (HRC) (2018b). *Report of the Special Rapporteur on the Independence of Judges and Lawyers on his mission to Poland*. A/HRC38/38/Add.1. Geneva: United Nations.

Internetinis portalas (Airija): „The Courts Service of Ireland“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.courts.ie/ [žiūrėta 2022 m. sausio 24 d.].

Internetinis portalas (Airija): „The Judicial Council“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://judicialcouncil.ie/ [žiūrėta 2023 m. sausio 14 d.].

Lenkijos Nacionalinės teismų tarybos 2021 m. liepos 30 d. pozicija dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2021 m. liepos 15 d. priimto sprendimo byloje Nr. C-791/19 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.krs.pl/en/resolutions-positions-of-the-council.html [žiūrėta 2021 m. gruodžio 16 d.].

United Nations (UN), Human Rights Council (HRC) (2018). *Questionnaire of the Report of the Special Rapporteur of the Human Rights Council on the independence of judges and lawyers. High Council of Justice Belgium* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/judicial-councils-report [žiūrėta 2022 m. vasario 8 d.].

United Nations (UN), Human Rights Council (HRC) (2018). *Questionnaire of the Report of the Special Rapporteur of the Human Rights Council on the independence of judges and lawyers. Response of Denmark* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/judicial-councils-report [žiūrėta 2022 m. vasario 8 d.].

United Nations (UN), Human Rights Council (HRC) (2018). *Questionnaire of the Report of the Special Rapporteur of the Human Rights Council on the independence of judges and lawyers. Response of Ireland* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/judicial-councils-report [žiūrėta 2022 m. vasario 8 d.].

United Nations (UN), Human Rights Council (HRC) (2018). *Questionnaire of the Report of the Special Rapporteur of the Human Rights Council on the independence of judges and lawyers. Response of Italy* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/judicial-councils-report [žiūrėta 2022 m. vasario 8 d.].

United Nations (UN), Human Rights Council (HRC) (2018). *Questionnaire of the Report of the Special Rapporteur of the Human Rights Council on the independence of judges and lawyers. Response of Poland* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/judicial-councils-report [žiūrėta 2022 m. vasario 8 d.].

United Nations (UN), Human Rights Council (HRC) (2018). *Questionnaire of the Report of the Special Rapporteur of the Human Rights Council on the independence of judges and lawyers. Response of Sweden* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/judicial-councils-report [žiūrėta 2022 m. vasario 8 d.].

The Chancellery of the Prime Minister of Poland (2018). *White Paper on the Reform of the Polish Judiciary*. Warsaw: The Chancellery of the Prime Minister of Poland.

6.2. Nacionaliniai šaltiniai

6.2.1. Įstatymų projektų aiškinamieji raštai, stenogramos, protokolai ir vaizdo įrašai

Lietuvos Respublikos Prezidentas (2018). *Aiškinamasis raštas „Dėl Teismų įstatymo Nr. I-480 36, 39, 45, 51, 53(1), 53(2), 54, 55(1), 57, 61, 63, 69(1), 76, 78, 84, 85, 88, 91(2), 91(4), 91(5), 93, 94, 98, 101, 102, 106, 119, 121, 124, 128, 130 straipsnių pakeitimo, papildymo 44(1) straipsniu ir VII dalimi ir 95 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto“*.

Lietuvos Respublikos Prezidentas (2001). *Įstatymų projektų Nr. IXP-729–IXP-741 aiškinamasis raštas*. *TAIS*, 136185.

Lietuvos Respublikos Seimas (2002). *2002 m. sausio 15 d. posėdžio Nr. 59(183) stenograma*. *TAIS*, 158238.

Lietuvos Respublikos Seimas (1998). *1998 m. kovo 3 d. posėdžio Nr. 9(162) stenograma*. *TAIS*, 51763.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamasis Seimas (1992). *1992 m. rugsėjo 17 d. vakarinio posėdžio Nr. 8 stenograma*. *TAIS*, 251730.

Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2022 m. gegužės 18 d. posėdis (nuotoliniu būdu) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.youtube.com/watch?v=YjedzT0YBVU [žiūrėta 2022 m. gegužės 18 d].

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija (1997). *Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto“*. *TAIS*, 47632.

Teisėjų taryba (2019). *2019 m. gruodžio 18 d. neeilinio posėdžio protokolas Nr. 38P-20-(7.1.1)* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.teismai.lt [žiūrėta 2020 m. gegužės 15 d.].

6.2.2. Institucijų priimti tarpiniai ir individualūs teisės aktai

Lietuvos Respublikos Prezidento 2019 m. gruodžio 16 d. dekretas Nr. 1K-162 „Dėl kreipimosi į Teisėjų tarybą“. *TAR*, 20173.

Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. balandžio 21 d. nutarimas Nr. XIII-2848 „Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjos ... atleidimo iš šio teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininko pareigų“. *TAR*, 8312.

Teisėjų tarybos 2022 m. kovo 25 d. nutarimas Nr. 13P-66-(7.1.2.) „Dėl patarimo Lietuvos Respublikos Prezidentui teikti Lietuvos Respublikos Seimui skirti ... Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.teismai.lt [žiūrėta 2022 m. gegužės 15 d.].

Teisėjų tarybos 2020 m. rugpjūčio 28 d. nutarimas Nr. 13P-85-(7.1.2) „Dėl nepatarimo Lietuvos Respublikos Prezidentui atleisti ... iš ... teismo teisėjo pareigų“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.teismai.lt [žiūrėta 2020 m. rugsėjo 18 d.].

Teisėjų tarybos 2019 m. gruodžio 16 d. nutarimas Nr. 13P-208-(7.1.2) „Dėl patarimo Lietuvos Respublikos Prezidentui teikti Seimui atleisti ... iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininko

pareigų ir teikti Seimui skirti šio teismo pirmininke“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.teismai.lt [žiūrėta 2020 m. gegužės 15 d.].
Teisėjų tarybos 2019 m. rugpjūčio 30 d. nutarimas Nr. 13P-148-(7.1.2) „Dėl patarimo Lietuvos Respublikos Prezidentui teikti Lietuvos Respublikos Seimui pritarti ... atleidimui iš Lietuvos apeliacinio teismo teisėjo pareigų“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.teismai.lt [žiūrėta 2020 m. gegužės 15 d.].
Teisėjų tarybos 2019 m. rugpjūčio 9 d. nutarimas Nr. 13P-144-(7.1.2) „Dėl patarimo Lietuvos Respublikos Prezidentui teikti Lietuvos Respublikos Seimui atleisti ... iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigų“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.teismai.lt [žiūrėta 2020 m. gegužės 15 d.].
Teisėjų tarybos 2019 m. rugpjūčio 9 d. nutarimas Nr. 13P-143-(7.1.2) „Dėl patarimo Lietuvos Respublikos Prezidentui teikti Lietuvos Respublikos Seimui pritarti ... atleidimui iš Lietuvos apeliacinio teismo teisėjo pareigų“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.teismai.lt [žiūrėta 2020 m. gegužės 15 d.].

6.2.3. Kiti šaltiniai

Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2001 m. lapkričio 27 d. išvada Nr. IXP-729(2) „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo įstatymo projekto“. *TAIS*, 136185.
Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija) Nr. IXP-729(2SP). *TAIS*, 154690.
Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2020 m. birželio 22 d. ataskaita Nr. VAE-5 „Teismų sistema“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.vkontrole.lt/audito_ataskaitos.aspx?tipas=2 [žiūrėta 2020 m. liepos 1 d.].
Teisėjų tarybos 2021 m. vasario 26 d. nutarimas Nr. 13P-27-(7.1.2) „Dėl Teisėjų tarybos 2021–2024 metų strateginių veiklos krypčių patvirtinimo“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.teismai.lt [žiūrėta 2022 m. liepos 16 d.].
Teisėjų tarybos 2022 m. gruodžio 19 d. nutarimas Nr. 13P-232-(7.1.2.) „Dėl Lietuvos teismų sistemos ilgalaikės vystymosi vizijos patvirtinimo“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.teismai.lt [žiūrėta 2022 m. gruodžio 22 d.].
Teisėjų tarybos 2020 m. lapkričio 13 d. nutarimas Nr. 13P-115-(7.1.2) „Dėl Teisėjų tarybos nuolatinių komitetų sudarymo“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.teismai.lt [žiūrėta 2022 m. gruodžio 15 d.].

Teisėjų taryba (2020). *Teisėjų tarybos veiklos ataskaita 2017–2020* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.teismai.lt [žiūrėta 2022 m. gruodžio 2 d.].

Stankevičius, A. (2022). Komisija ragina teisėjų skyrimą pritaikyti prie ES standartų, nebedelsti dėl LAT vadovo. *15MIN* [interaktyvus] (modifikuota 2022-07-24). Prieiga per internetą: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/komisija-ragina-teiseju-skyrima-pritaikyti-prie-es-standartu-nebedelsti-del-lat-vadovo-56-1906780?fbclid=IwAR0bSKNTmDlv5FCkKmoqhyNE-D8EKGxus55kBJA1klg-of4c53uajAJOE08 [žiūrėta 2022 m. liepos 25 d.].

Šinkūnas, H. (2022). Nuomonių ringas. Nepakankamas teismų finansavimas – grėsmė jų nepriklausomumui. Nuomonė. *Teismai.lt*, 47(4), 11–15.

SUMMARY

1. THE RESEARCH PROBLEM AND ITS RELEVANCE

In a government where the different departments of power are separated from each other, the judiciary is the department of power that must be truly distinct from both the legislature and the executive to secure a steady, upright, and impartial administration of justice that every man deserves.

The international community has finally realized that the separation of powers serves to preserve liberty, which is the only means of security. And there will be no liberty if the power of judging be not separated from the legislative and executive powers (Montesquieu, 2004, p. 161). If the judiciary is not truly distinct from the legislature and the executive, there will be no judicial power independent of the influence of these two departments, which Alexander Hamilton had described as the weakest of the three departments of power, that "it can never attack with success either of the other two" (Hamilton, 1788). If there is no independent court system, the right to a fair trial will not be ensured. If there is no independent court system, which is a prerequisite for a fair trial, the right to an independent and impartial tribunal cannot be secured. If there is no independent court system, which is a prerequisite for a fair trial, there will be no guarantee of adopting a just court decision. If there is no independent court system, the cornerstone of the rule of law, essential in democratic states, will not be secured. In order to ensure that people have access to an independent and impartial tribunal, the principle of the independence of judges and courts is enshrined in a plethora of legal acts adopted by international institutions and in the constitutions of democratic states. Lithuania is no exception to this. Paragraph 2 of Article 109 of the Constitution stipulates that, when administering justice, judges and courts shall be independent. The interpretation of this provision is enunciated by the Constitutional Court in the extensive jurisprudence, making it of binding effect. Aiming to ensure the independence of judges and courts, the international community has entrusted an important role to independent bodies called a "council for the judiciary," established either by law or under the constitution. To this end, many international soft law instruments have been adopted by international institutions, setting standards that national states should apply.

It should not be difficult for Lithuania to achieve this goal. It has established an independent element of the self-governance of the judiciary composed entirely of judges as a very important guarantee of the

independence of judges and courts. This element is a special institution of judges, which is specified in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution and is provided for by means of a law, today known as the Judicial Council. This institution advises the President of the Republic as the subject of the executive in the area of appointment, promotion, and transfer of judges, or their release from duties. The President of the Republic asks the Judicial Council for advice by means of an official decree on every matter relating to the appointment, promotion, and transfer of judges, or their release from duties, and the Judicial Council gives him advice by means of a resolution. In this respect, no one could have any doubts regarding the matters of the appointment, promotion, and transfer of judges, or their release from duties, and there is no reason to think that the members of the Judicial Council do not believe, as Justice Antonin Scalia of the Supreme Court of the United States did, that the structure of the Constitution "is everything" (Scalia, 2008, p. 1418). However, the actual performance of the Judicial Council in recent years raises some doubts regarding its decisions affecting the appointment, promotion, and transfer of judges, or their release from duties.

The problem is not only that the Judicial Council only appears to be improperly exercising its constitutional powers when, among other things, it is not even clear on what grounds it formulates its advice to the President of the Republic in the area of appointment, promotion, and transfer of judges, or their release from duties, but also that, that, by improperly exercising its constitutional powers, it possibly failing to limit the discretion of the President of the Republic in the area of appointment, promotion, and transfer of judges, or their release from duties thereby to counterbalance the President of the Republic as the subject of the executive in the area aforementioned. By failing to limit the discretion of the President of the Republic, the Judicial Council possibly causes a situation in which the discretion of the President of the Republic could jeopardize the independence of judges and courts, which the Judicial Council is supposed to safeguard. The current problems of increased judicial workload and judges leaving the judiciary, in a broader perspective, suggest that the Judicial Council may even begin to admit to the judiciary persons who usually would have no chance of being part of the judiciary and is prepared to allow certain judges to benefit from full career opportunities even though they would not be worth of it. When the institution does not limit the discretion of the President of the Republic in the area of appointment, promotion, and transfer of judges, or their release from duties in such a way as it allows this discretion to jeopardize the independence of judges and courts, a necessary precondition to the adopting just court decisions that each man

deserves cannot be guaranteed. But maybe it is not even within the constitutional powers of the Judicial Council to limit the discretion of the President of the Republic in the area of appointment, promotion, and transfer of judges, or their release from duties. Therefore, expecting the Judicial Council to provide reasons for its advice may be unreasonable, as it may not be within its constitutional powers to do so. The structure of the Constitution perhaps is designed to look after the interests of the executive branch, and this is how the separation of powers should be understood and respected.

With the financial independence of the judiciary at stake, the question arises as to why the Judicial Council has allowed this situation that would not have occurred if there had been regular communication and cooperation with other branches of power and if there had been at least some vision for how to improve the justice system, which is only emerging now, and might not even have existed in the first place, if not for the conducted state audit. Since the vision for how to improve the justice system is only now emerging, it is not even clear why the reform of the justice system took place in 2018. Perhaps the other branches of power do not pay attention to the financial issues of the judiciary and do not invite the Judicial Council to decide on the allocation of funds to the judiciary because the Judicial Council does not have "routine institutionalized channels of communication to interact with the political decision-makers" (Šinkūnas, 2023). If the issue of ensuring the financial independence of the judiciary can be solved by providing the Judicial Council with these routine channels of communication and institutionalizing them, it should not be difficult to do so. The other question is whether these channels can be effectively used by the Judicial Council, composed solely of judges, which could be used effectively by the former Judicial Council, composed of judges and non-judges, which the Constitutional Court in its ruling of 9 May 2006 held unconstitutional, seemingly rendering the model of Judicial Council, composed solely of judges, ineffective. But perhaps the Judicial Council, composed solely of judges, should not have such routine institutionalized channels of communication, nor should it be involved in the decision-making process regarding the allocation of funds to the judiciary, nor should it be involved in developing a vision for how to improve the justice system, nor should it be involved in the exercise of all the powers not explicitly conferred to this institution in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, but which the legislature has provided for by means of a law. In other words, the Judicial Council, as a special institution of judges, by its very nature, cannot solve the problems that the legislature has provided for, by means of a law. Besides, by solving these problems, a special institution of

judges cannot efficiently exercise its constitutional powers enshrined in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution. In this way, the legislature has potentially not only failed to ensure the effectiveness of judicial self-governance but also has established the Judicial Council as a special institution of judges whose statutory status deviates from its constitutional meaning. If the Judicial Council, established as a constitutional body of judges, can exercise only the powers explicitly granted by the Constitution, it is not evident which institution should exercise the powers provided for by means of a law. If all the powers are to be exercised solely by the Judicial Council, established as a constitutional body of judges, there may be a solution for the composition of the said institution of judges so that it is not made up exclusively of judges and still complies with the holding of the Constitutional Court that this body must be made up exclusively of judges. The only way to solve these issues is to find the constitutional meaning of the institution, enshrined in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution.

All the issues in Lithuania are not comparable to the situation in Poland. However, it cannot be claimed that what has happened in Poland is entirely irrelevant to Lithuania. The case of Poland shows how the political branches of state power, seeking to control the judicial branch, may attempt to instrumentalize precisely the institution responsible for preserving the independence of Poland's courts and judges. The effect of the reforms implemented is the elimination of the existing system of checks and balances designed to secure the independence of the judiciary and appears "as a U-turn to the past" (Śledzińska-Simon, 2018, p. 1840). It seems that this situation has taken the international community by surprise, although this should have only been *déjà vu*, as something similar had already happened in Hungary, significantly contributing to the emergence of a new phenomenon called "abusive constitutionalism" (Landau, 2013, p. 191), now supplemented by the Polish phenomenon of "specious constitutional interpretation" (Matczak, 2020, p. 432), as interfering with the text of the Polish Constitution was not desired by the political institutions of Poland. Institutions such as councils for the judiciary can become a target in the hands of political branches of state power seeking to control the weakest of the three branches of state power as it can never attack with success either of the other two. The fact that the Court of Justice of the European Union (CJEU), eventually followed by the European Court of Human Rights (ECtHR), couldn't exercise judicial restraint on the issue of councils for the judiciary and has also started to set minimum standards for these institutions, should be of concern to the Member States of the European Union. The point is not that they should start

introducing the councils for the judiciary if they haven't done that yet but rather that the principle of the independence of judges and courts *ratione materiae* falls within the scope of European Union law and enshrines the imperative for the Member States of the European Union to effectively guarantee the independence of their national courts (Jarukaitis, Morkūnaitė, 2021, p. 67). The fact that the Court of Justice of the European Union (CJEU) has made the preservation of judicial independence an essential component of the requirement of effective legal protection (Jelić, Kapetanakis, 2021, p. 48) means that it is not just a declaration and that the organization of the justice in the Member States of the European Union requires the Member States of the European Union to comply with their obligations deriving from European Union law. Therefore, the Member States of the European Union that have introduced councils for the judiciary must take the matters very seriously, and Lithuania is no exception. But at the same time, the dangers that can arise from political branches of state power should be evaluated. The very fact that for a certain period several Justices of the Constitutional Court were not appointed following the requirements of the Constitution does not give any guarantee to Lithuania that one day the political branches of state power will not decide that a constitutional law decision, including the Constitutional Court's ruling of 9 May 2006, does not establish the "supreme law of the land" that is binding on all persons and parts of government. In the ruling of 9 May 2006, the Constitutional Court enunciated various elements of the constitutional meaning of an institution enshrined in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution and could be criticized for exercising the super-legislative powers. However, these powers allowed the Court to strengthen the rule of law, which could be weakened at the will of the political branches of state power. At the same time, it is crucial to study whether the strengthened rule of law has been secured by ensuring the body of law which has resulted from the Constitutional Court's adjudications involving disputes over constitutional provisions or doctrines.

In the context of these problems, there has been no research to date on a comprehensive analysis regarding a special institution of judges, which is specified in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution and is provided for by means of a law, today known as the Judicial Council, taking into account both international and national aspects, at the national level taking into account both the constitutional and ordinary law dimensions. The absence of comprehensive research on the Lithuanian constitutional council for the judiciary means that there is a lack of a doctrinal basis. Today, it is known that the Constitutional Court pronounced various aspects of the constitutional

meaning of the Lithuanian constitutional council for the judiciary. However, it does not mean that the body of law which has resulted from the Constitutional Court's adjudications should prevent from searching for other aspects of the constitutional meaning of the Lithuanian constitutional council for the judiciary or should prevent from questioning the interpretation enunciated by the Constitutional Court. The *status quo* of the Judicial Council could not be determined exclusively by the body of law which has resulted from the Constitutional Court's adjudications, yet it appears that this is the current situation. Legal scholarship has not comprehensively researched a special institution of judges, which is specified in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, trying to define this institution as precise as possible through the interpretation of the Constitution, trying to assess what kind of institution the legislative power has chosen to establish by means of a law, to assess whether the latter conforms with the requirements of the Constitution, including the body of law which has resulted from the Constitutional Court's adjudications, to determine what type of self-governance of the judiciary the legislative power has chosen to establish by means of a law. As a result, the *status quo* of the Judicial Council is possibly determined solely by the legislative power and not the Constitution, including the body of law which has resulted from the Constitutional Court's adjudications. The scientific problem addressed in the dissertation concerns the effectiveness of the statutory model of the Judicial Council, established as a special institution of judges, which is specified in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, and its compliance with requirements of the Constitution, including the body of law, which has resulted from the Constitutional Court's adjudications (official constitutional doctrine).

2. THE OBJECT OF THE RESEARCH

The dissertation focuses on the element of the self-governance of the judiciary as an independent branch of state power – the Lithuanian constitutional council for the judiciary – a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, which by means of a law has been established as the Judicial Council.

The focus of this dissertation is exclusively on a special institution of judges, which is enshrined in the Constitution. Nevertheless, this dissertation additionally focuses on two additional aspects that do not extend the scope of

the object of this research itself but are unavoidable to achieve the aim of this dissertation.

Firstly, as a special institution of judges is not the only element of the self-governance of the judiciary as an independent branch of state power, the other self-governance institutions of the judiciary, established by means of a law, are also investigated. However, these institutions are analyzed only to the extent that they are related to a special institution of judges and are not being analyzed to the same extent as the said institution of judges.

Secondly, to assess a special institution of judges in the broader international context, the dissertation focuses on international soft law instruments on the councils for the judiciary and on how these councils are introduced in various national systems. The dissertation focuses on the councils for the judiciary introduced in France, Italy, Portugal, Spain, Belgium, Sweden, Denmark, the Netherlands, and Ireland as the Member States of the European Union. These countries have been selected because their councils are considered to be the most prominent. For the aim and objectives of this dissertation, it is important to look at each council, its structure trying to identify important characteristics and its role for the judiciary, to assess how countries apply the main standards enshrined by international soft law. Additionally, for the aim and objectives of this dissertation, Norway has also been selected for the study. Although this country is not a Member State of the European Union, it is included in the scope of the research because of the need to identify additional characteristics of the councils for the judiciary. In addition to aforementioned countries, the scope of the study requires to include *Krajowa Rada Sądownictwa* (KRS) – the council for the judiciary of Poland. This council is a paragon of how the political branches of state power, seeking to control the judicial branch, can attempt to instrumentalize the institution responsible for preserving the independence of judges and courts.

3. THE AIM AND OBJECTIVES OF THE RESEARCH

This thesis aims to comprehensively examine and assess the overall constitutional and legislative regulation of the Lithuanian constitutional council for the judiciary – a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, the jurisprudence of the Constitutional Court, and to reveal what prospects the said institution of judges has.

For this aim, the thesis fulfills six objectives:

Firstly, to examine international soft law instruments on the councils for the judiciary, to determine what specific standards are adopted, and to assess whether these standards are sufficient to safeguard the independence of judges and courts and are appropriate sources for national states to construe a law or to enact a new one.

Secondly, to study the institutionalization of the councils for the judiciary in the Member States of the European Union, to identify their structural and operational characteristics, to assess them in the context of international standards, and to determine how these standards are applied to safeguard the independence of judges and courts.

Thirdly, to examine the Constitution and the jurisprudence of the Constitutional Court and to discern the constitutional meaning of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution.

Fourthly, to analyze the legislative regulation of the self-governance of the judiciary, to determine what kind of model of self-governance of the judiciary the legislature has chosen to establish, by means of a law, and to assess whether this model is by the Constitution.

Fifthly, to assess a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, in the context of international standards and the various models of councils for the judiciary introduced in the Member States of the European Union.

Sixthly, to analyze how a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, exercises its constitutional powers in the area of appointment, promotion, and transfer of judges, or their release from duties, and to identify problematic aspects of these powers in the overall objective to ensure the independence of judges and courts.

4. SCIENTIFIC NOVELTY OF THE RESEARCH

Despite the abundance of Lithuanian legal scholarship on the judicial branch of state power and its various aspects, the Lithuanian constitutional council for the judiciary has not been comprehensively studied yet.

Virgilijus Valančius proposed a model of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, suggesting that this institution should have a mixed composition. The legislature implemented the idea of the scholar. The lawmaking body established the Judicial Council

as a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, composed of all members of different branches of state power. According to Haroldas Šinkūnas, this council was in line with the provisions of the European Charter on the statute for judges. However, in the ruling of 9 May 2006, the Constitutional Court held that statutory regulation establishing the Judicial Council, composed of all members of different branches of state power, was unconstitutional. After this ruling, the lawmakers amended the law to establish the Judicial Council as a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, composed entirely of judges. Since then, the said institution of judges has not raised interest among legal scholars, even though the problems regarding this institution's powers have increased in recent years. Some research in an aspect relevant to this dissertation research indeed has been conducted, but not in a comprehensive way. This thesis is the first scientific work that explores a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, in a completely new and comprehensive way, using various research methods. It explores the said institution of judges, taking into account both international and national levels, considering both constitutional and ordinary law dimensions at the national level, while also respecting legal theory. It makes it possible to analyze and assess a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, in the full context of the international and national legal framework.

In their work, Haroldas Šinkūnas and Artūras Driukas try to assess the doctrine of the Constitutional Court. They argue that the interpretation of the Constitutional Court pronouncing that a special institution of judges must be composed solely of judges is not sufficient. They use international soft law instruments to find the meaning of the provision in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution using international soft law instruments. This study objects to this methodology of constitutional interpretation. The study discerns the meaning of the provision in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution without the help of extra-textual sources by reading the Constitution, and using the body of law which has resulted from the Constitutional Court's adjudications (official constitutional doctrine). This research makes a clear scientific distinction between the text of the Constitution and the official constitutional doctrine, even though, in Lithuanian legal tradition, it is considered that this distinction is not possible. It should be noted that a similar research methodology was used by Egidijus Kūris, whose research focused on the Constitutional Court's ruling of 10 January 1998, and also by Vaidotas Vaičaitis, whose research focused on the Constitutional Court's ruling of 11

January 2019. However, these rulings of the Constitutional Court were not related to the provision in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution.

The novelty of this thesis research is that it critically examines international soft law on the councils for the judiciary. The analysis identifies significant shortcomings in international soft law and highlights the problems that soft law generates for national legal systems. However, a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, is evaluated in the broader context of international standards. Thus, in a sense, it is conceptually similar to the research conducted by Haroldas Šinkūnas and Artūras Driukas, in which the scholars assess a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, in the light of international standards. It is also similar to the research conducted by Vygantė Milašiūtė and Skirgailė Žalimienė, in which the scholars assess the procedure for selection and appointment of judges in the light of international standards. However, none of these scholars evaluate these standards. Vygantė Milašiūtė and Skirgailė Žalimienė do not assess the procedure of selection and appointment of judges from the perspective of the Constitution. They argue that the main problem in the area of appointment of judges is in the selection procedure, where the recommendation of a Selection Commission of Candidates to Judicial Office given to the President of the Republic is not binding. This study objects to this argument. Analyzing the problem in the light of the constitutional requirements, it can be argued that the main problem in the procedure of selection and appointment of judges is not the President of the Republic and his constitutional powers, but a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, and its constitutional obligation to counterbalance the President of the Republic as the subject of the executive. The research makes it possible to argue that a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, in general, is in line with international standards in terms of its constitutionally determined composition and formation principles and does not have any structural shortcomings that would call into question its independence. However, the same conclusions could be drawn regarding the former mixed Judicial Council, which was established by the legislature. This model did not comply with the requirements of the Constitution. The study agrees with the conclusion of Haroldas Šinkūnas that the former Judicial Council, composed of all members of different branches of state power, was in line with international standards. Even though these extra-textual sources can cast some light seeking to safeguard the independence of judges and courts, they cannot be used to discern the meaning

of an institution enshrined in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution. The study reveals that a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, must be composed solely of judges. Thus, the study finally accepts the conclusions made by the Constitutional Court. However, this thesis is the first scientific work, in which efforts are made to show how these conclusions are achieved by introducing various methods of constitutional interpretation. The finding that a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, must be composed solely of judges is not sufficient to conclude that this institution in action guarantees the independence of judges and courts. Vytautas Sinkevičius's study shows that the said institution of judges' discretion can be a problematic one. This study examines the extent to which this discretion can be a problem for the independence of judges and courts.

In his works, Haroldas Šinkūnas examines some councils for the judiciary. This study expands not only this list but also attempts to understand what kind of institution is enshrined in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution and to determine in what aspects the said institution of judges is comparable with institutions belonging to the category a "council for the judiciary." No one has tried to do so in Lithuanian legal scholarship. At this point, it should be noted that Vaidotas Vaičaitis tried to compare a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, with the Polish *Krajowa Rada Sądownictwa* (KRS). This study analyzes *Krajowa Rada Sądownictwa* (KRS) and shows the extent to which a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, and *Krajowa Rada Sądownictwa* (KRS) are comparable. The mere fact that institutions are introduced as councils for the judiciary is not sufficient to make a comparative analysis. It is crucial to know all the details relevant to the comparison to obtain more objective results and to make effective policy decisions. One council for the judiciary may work effectively in one country and may not be efficient in another. Unlike other legal scholars, this study attempts to avoid the descriptive analysis and tries to identify the structural and operational characteristics of each council for the judiciary on which the study focuses. The study evaluates these councils in the context of international standards and observes how different national systems follow the requirements of these standards. The study categorizes the studied councils for the judiciary, compares them with each other and with a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution. It seeks to determine what kind of council for the judiciary is finally established by the legislature today and to propose the alternatives to the chosen model

evaluating them in the light of the Constitution and international standards. This thesis is the first scientific work that identifies the problems that international institutions assessing the councils for the judiciary in different national systems in the light of international standards generate.

In Lithuanian legal scholarship, there have been no efforts made to discern the constitutional meaning of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution. This study attempts to do so and, in the process, finds the additional aspects of the meaning of the said institution of judges that are not part of the official constitutional doctrine. It is very important in the quest to find a better model of the self-governance of the judiciary. This thesis is the first scientific work that contends that a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, is a source of the legitimacy of a judge, that the Constitution provides the exhaustive list of constitutional powers for the said institution for judges, that the said institution is only a counterbalance institution to the President of the Republic as the subject of the executive in the area of the formation of the corps of judges and so on. It objects Virgilijus Valančius, who argues that a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, can have all other powers that are not provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution. It should be noted that the legislature has implemented this scholarly opinion and this implementation remains valid. Thus, it is the first scientific work that also questions this policy decision, and its compliance with the requirements of the Constitution. The study disagrees with Egidijus Šileikis, who argues that the Judicial Council, established as a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, should have the power to lodge an individual constitutional complaint. This scientific argument is not constitutionally based. However, the study agrees with the possibility of reforming the present-day Judicial Council, established as a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution. Egidijus Šileikis argues that there is a possibility of reforming the Judicial Council in such a way that all the powers regarding the financing of courts (including the Constitutional Court) could be granted to a newly introduced other self-governance institution of the judiciary, established by means of a law. This institution, unlike the Judicial Council, would not necessarily be composed solely of judges. However, the Judicial Council would have to consent to the decisions of the newly introduced institution. This study objects to the arguments regarding the newly introduced institution because this institution must be introduced as an institution independent from the Judicial

Council, established as a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution. The study contends that a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, cannot have powers in the area of financing courts, including the Constitutional Court. The study agrees with one of the proposals made by Haroldas Šinkūnas and Artūras Driukas on the possibility of reforming the present-day Judicial Council, established as a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution. They argue that the powers of the Judicial Council, which are not provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, could be granted to a newly-introduced self-governance institution of the judiciary, established by means of a law, not composed exclusively of judges. However, this solution does not mean that in redesigning the present-day Judicial Council there are no other options. This study acknowledges that the decision to reform the Judicial Council into two autonomous institutions does not prevent to consider that a newly introduced self-governance institution of the judiciary, established by means of a law, and composed not only of judges, could be further subdivided into smaller institutions. This study examines the proposal of Haroldas Šinkūnas and Artūras Driukas more in detail and objects to their other suggestion that the present-day Judicial Council, established as a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, should not be composed solely of judges. This suggestion contradicts the requirements of the Constitution.

Using a variety of research methods, the study of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, in a completely new and comprehensive way has yielded results that have not been published yet in scientific papers.

5. THE MAIN SOURCES OF THE RESEARCH

The documents are the key sources of information for the thesis research. The research includes an analysis of normative material, the jurisprudence of the Constitutional Court, the Court of Justice of the European Union (CJEU) and the European Court of Human Rights (ECtHR), international soft law, and other documents that are relevant to the research in various respects, as well as scientific literature.

For the research, it is crucial to investigate international soft law instruments on the councils for the judiciary adopted by various international

institutions. However, the study focuses on soft law instruments adopted by the Council of Europe, as it is generally considered to be the most comprehensive body in the European context on the subject of the councils. Since the constitutional framework of the analyzed countries is significant, the source of the study is the constitutions of these countries. Also relevant to the study is the data collected and evaluated by institutions such as the Consultative Council of European Judges (CCJE), the Group of States against Corruption (GRECO), the European Network of Councils for the Judiciary (ENCJ), the European Commission for the efficiency of justice (CEPEJ) and the United Nations Special Rapporteur. Based on the evidence gathered by these institutions, the standards on the councils for the judiciary continue to be developed. Therefore, the source of the study is the documents collected by these particular institutions. However, in obscure cases, the legislation of the countries selected for the study is also examined, as well as scientific publications from which certain data as facts are collected. Analyzed scientific papers are limited to the ones published in English when the most comprehensive discourse on the issue happens in each of the analyzed countries and in a language other than English. It could be identified as a scientific shortcoming. Since the study is not concerned with the specific problems that generate each council for the judiciary and whether they have been correctly presented in the scientific debate, and since it is concerned with the data collection that would allow an insight into the construction and functioning of the analyzed institutions, the examined publications are sufficient for the aim and objectives of this thesis and have no impact on its results. However, the scholarly assessment expressed in the scientific publications selected for the study is also relevant and have been used in this study. The jurisprudence of the Court of Justice of the European Union (CJEU) and the European Court of Human Rights (ECtHR) is relevant to the study, both as a source of the data and as an object of evaluation. The selection of documents is based on purposive sampling. Only the publicly available documents are relevant to the study, and no examination of the objectivity of the data contained in these documents has been undertaken.

The analysis of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, relates to the Constitution and the constitutional framework set out therein, the official constitutional doctrine on the subject matter, the Law on Courts, the Law on the National Courts Administration, and other normative legislation. The main sources of the research are the Constitution and the official constitutional doctrine, the Law on Courts, and the Law on the National Courts Administration.

In the dissertation research, the biggest challenge was to choose the methodology of constitutional interpretation. It is important to construe the Constitution and assess how the Constitutional Court interprets this document. The chosen methodology determines the scope of the methods to be used in the study and has a direct effect on the results of the study and their validity. Perhaps the most debated issue among scholars is how to interpret a constitution. In the theory and practice of constitutional interpretation, there are two approaches to how a constitution should be interpreted. One of them, which has its origins in the United States, is known as "living" constitutionalism. Its main argument is that the Constitution is an evolving document and that the Supreme Court's decisions have had the effect of updating this document drafted in far different times for far different problems. The doctrine of a "living" constitution is well supported by both Lithuanian legal scholars and the Justices of the Constitutional Court. Another one, which also has its origins in the United States, is known as originalism. According to this theory, the Constitution should be interpreted based on the original understanding at the time of its adoption. For the research, the work of key scholars who have made significant contributions to the development of constitutional theories from both schools of constitutional interpretation is selected and analyzed. The research shows that none of these theories could be used because the constitution to be expounded is the Lithuanian Constitution, adopted in a completely different legal tradition. The analyzed theories require their adaptation to the continental European tradition of statutory law. In addition, the works of Lithuanian scholars and their views on how to interpret the Lithuanian Constitution are selected and analyzed. The study finds that there is a lack of clarity about the accepted form of the doctrine of a "living" constitution. No one has explained in detail the concept a "living" constitution so as to indicate what it really means and how far it goes. As the scope of the study does not require to develop new constitutional theories, it has been finally decided to try to construe the Lithuanian Constitution using the methods of legal interpretation that the Constitutional Court declares that it uses when interpreting the Constitution, although it is questionable whether the methods of legal interpretation can be equated with the methods of constitutional interpretation. However, the analysis of the work of key scholars of the United States makes it possible to find and demonstrate a specific version of the interpretation of the Lithuanian Constitution. This allowed to reach the results which are essentially in line with the conclusions reached by the Constitutional Court in its ruling of 9 May 2006. However, the study does it in a more sophisticated scholarly way.

Among the most relevant aspects of the official constitutional doctrine to this study are the independence of judges and courts, as well as the separation of powers. Since the analysis of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, is related to a structural issue, the works of Lithuanian scholars on the topic of the separation of powers is relevant to the study of the said institution of judges. When discussing the relevance of the topic and the scientific novelty of the research, it is noted that there has been no research to date on a comprehensive analysis regarding the said institutions of judges. However, some scientific works have been referenced. The main insights of the mentioned scientific research are used in the study helping to develop further discourse on the research topic.

6. RESEARCH METHODS

In the course of this dissertation research, classical methods of scientific research have been mainly used, the choice of which is determined by the aim and objectives of the dissertation research. The use of a particular method or combination of methods in separate parts of the research is determined by the specific nature of the issues under consideration.

The method of document analysis is mainly used in the study of international soft law instruments on the councils for the judiciary. Descriptive and historical research methods are used to analyze the development of standards established in international soft law, linguistic (grammatical) method – to construe words and phrases used in these documents, and comparative and systematic analysis methods – to compare these documents with each other in order to elucidate the main principles established in them. The data obtained is synthesized into a common whole with the help of the synthesis method, deriving a certain standard that national systems should take into account when introducing councils for the judiciary or improving the existing ones. The summative method is used to summarize the results of the research by identifying the main regulatory gaps left in international soft law from the perspective of the objectives to be achieved.

The method of document analysis is also used to examine the institutionalization of the councils for the judiciary in the Member States of the European Union, to analyze the constitutional and ordinary legal regulations in various national systems under this study, numerous documents adopted by the institutions, from which the data are gathered, documents evaluating different national systems on their system of justice, and the

jurisprudence of the Court of Justice of the European Union (CJEU) and the European Court of Human Rights (ECtHR). The method of analysis of scientific literature has made it possible to collect the necessary data as facts and to systematize institutions considered as councils for the judiciary, which are highly diverse. In essence, it shows that councils for the judiciary could indeed be classified into separate groups based on distinct characteristics, even though it has become evident in the course of this dissertation research, that this classification is not precise and that an alternative doctrinal basis should be sought for, which is beyond the scope of this research. The categorization of these institutions into separate groups helps to avoid a descriptive analysis and makes it possible to conduct a comparative analysis using a comparative method, which is particularly important for this study to assess a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, also the institution designated as the said institution of judges by the legislature in its present, past, and the possible future. Systematic analysis, synthesis, and summative methods help to derive certain principles of operation of institutions considered as councils for the judiciary and make summaries that are ultimately related to a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution.

Multiple research methods have been used aiming to discern the constitutional meaning of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, to examine the policy decisions of the legislature on the model of self-governance of the judiciary that manifested in the legal regulation, to assess a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, in the context of international soft law standards and the various models of councils for the judiciary introduced in the Member States of the European Union. The method of analysis of scientific literature makes it possible to familiarize us with the most prominent theories of constitutional interpretation, assess their suitability for this study, and determine the extent to which they could be appropriate, determining the scope of the research methods used, and, ultimately, the research results. The method of document analysis is used to read the Constitution, to analyze the jurisprudence of the Constitutional Court, the Court of Justice of the European Union (CJEU) and the European Court of Human Rights (ECtHR), ordinary law, decisions of ordinary courts, documents adopted by international institutions regarding Lithuania, and others; a comparative method, – to examine two competing constitutional theories, even though they are not directly relied upon in the study, and only some results of the conducted analysis are presented in the study, to evaluate

a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, in comparison with similar institutions in other national systems, to assess what kind of council Lithuania has in the present, had in the past and could have in the future. The method of systematic analysis helps to systematize the analyzed scientific literature, together with linguistic (grammatical), teleological, and historical methods – to construe constitutional concepts, phrases, and provisions, to analyze the jurisprudence of the Constitutional Court, to evaluate the arguments of the Constitutional Court, to analyze a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, in the context of the entire constitutional and ordinarily law framework, as well as in the context of the entire system of self-regulation and self-governance of the judiciary. In the study, the historical method helps to construe some legal provisions and to analyze the evolution of ordinary law. The disadvantage of using this approach is that it did not take into account the social context in which the legislation was promulgated. In other words, the analysis is conducted from today's perspective. However, it has not affected the results of the study. In the course of the study, the data obtained are summarized and synthesized into a coherent whole using the methods of summation and synthesis. The result of the synthesis, a possible new system of self-governance of the judiciary and a new model of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, which would make it possible to ensure the independence of judges and courts, are proposed in the study.

7. THEORETICAL AND PRACTICAL IMPORTANCE OF THE RESEARCH

The results of the dissertation study provide a basis to reform the present-day model of the Judicial Council, established as a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution. It would not require to go through the arduous political process to amend the Constitution. The results of this study are valuable to ensure the effectiveness of the self-governance of the judiciary. However, the conceptual redesign, proposed in the study, is limited to the said institution of judges, which is not the only element of the self-governance of the judiciary. Even though the results of this study are valuable to ensure the effectiveness of the self-governance of the judiciary, its findings require conducting other research focusing on the entire system of self-governance institutions of the judiciary and can contribute

significantly. The study of the different models of councils for the judiciary did not make it possible to determine with certainty the type of council for the judiciary the legislature established. However, the norms and principles of the Constitution suggest that the legislature has extensive discretion in choosing the most effective council model for the judiciary. This finding is vital in selecting this model, and the results that this research has obtained from the analysis of the different models of councils for the judiciary, as well as the results obtained from the study of international soft law instruments, are relevant to this choice. Since the analysis of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, has produced results that have not been published in scientific papers to date, it could be applicable not only at the national level to develop an effective and constitutionally compliant model of self-governance of the judiciary but also at international level to study independent institutions viewed as councils for the judiciary.

This dissertation is an attempt to show how to construe the Constitution and could contribute significantly to theoretical debate on constitutional interpretation.

The results of the dissertation research on international soft law instruments and various councils for the judiciary can be used at the international level to contribute to the further development of international soft law instruments in the field of the research topic and to other projects aimed at ensuring the independence of judges and courts.

8. STRUCTURE OF THE DISSERTATION

The structure of the dissertation is in line with the object of the research and consistent with the aim and objectives of the thesis.

The dissertation consists of an introduction, the research and theoretical part of the dissertation, and conclusions.

The research and theoretical part of the dissertation consists of four parts, which in turn consist of chapters and sub-chapters.

The first part of the dissertation research examines international soft law instruments on the councils for the judiciary and the selected councils for the judiciary. It attempts to identify the specific standards set by international institutions and how these standards are applied in the countries under study, analyzing the structural and operational characteristics of the selected councils for the judiciary and assessing them in the context of international standards.

The analysis makes it possible to identify the essential problems that international soft law instruments generate, discern whether international standards are sufficient to achieve the set goals, and assess whether these standards are appropriate sources to amend national law, either through an interpretation and application or through new enactment.

The second part of the dissertation research examines the Constitution and the jurisprudence of the Constitutional Court and discerns the constitutional meaning of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution. It allows not only to find the additional aspects of the meaning of the said institution of judges that are not part of the body of law which has resulted from the Constitutional Court's adjudications but also to identify the debatable aspects of this Court's doctrine. Moreover, the said institution of judges is assessed in the light of international soft law standards and the various models of councils for the judiciary introduced in the Member States of the European Union seeking to find the boundaries of the discretionary powers of the legislature in the choice a model of self-governance of the judiciary where a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, is an essential element.

The third part of the thesis analyzes the legislative regulation of the self-governance of the judiciary, examines the model of self-governance of the judiciary the legislature has chosen to establish, by means of a law, what type of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, is provided for by means of a law. This part looks at how the conception of judicial administration changes over time, observes the scope of powers provided for the Judicial Council, established as the said institution of judges, how these powers expand over time, investigates whether the current Judicial Council model as a model of constitutional status can ensure the effectiveness of the self-governance of the judiciary, whether the legislature has departed from the constitutional meaning of the said institution of judges and the self-governance of the judiciary. This part evaluates whether the doctrine of the Constitutional Court could conceptually be regarded as an obstacle to a different model of the self-governance of the judiciary where a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, is an essential element. The Judicial Council is assessed in the light of international soft law standards and the selected councils for the judiciary introduced in the Member States of the European Union.

The fourth part of the thesis examines the perspectives of the present-day Judicial Council. It provides the answer to how to reform this institution that

a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, would be a counterbalance to the President of the Republic as the subject of the executive in the area of appointment, promotion, and transfer of judges, or their release from duties ensuring the independence of judges and courts and with that a necessary precondition to adopting a just court decision that each man deserves.

The study ends with the conclusions, which disclose the main findings of the research.

9. STATEMENTS TO BE DEFENDED

There are four statements to be defended:

1. The standards enshrined in international soft law instruments on the councils for the judiciary are partially insufficient, and national states seeking to safeguard the independence of judges and courts should carefully apply them either as a source to construe a law or a source to enact a new one.

2. A special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, is a constitutional solely of judges composed institution of the self-governance of the judiciary, which may be regarded as a source of the legitimacy of a judge and must be constituted to exercise the powers expressly provided for in the Constitution and other powers related to those expressly provided, which the legislature may establish by means of a law.

3. By selecting the model of the Judicial Council, the legislature has not ensured the effectiveness of the self-governance of the judiciary and has departed from the constitutional meaning of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution. It is, therefore, necessary to reform the chosen model of the Judicial Council.

4. It is possible to reform the Judicial Council chosen by the legislature in a manner consistent with the Constitution and the official constitutional doctrine by transforming the council into several autonomous institutions. In this way, a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, would be constituted as an independent institution to exercise the powers expressly provided for in the Constitution and other powers related to the said powers that may be prescribed by law.

10. CONCLUSIONS

The research of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, has examined international soft law instruments on the councils for the judiciary and suggests that the standards enshrined in these instruments are not coherent and, in some respects, are open to challenge, which makes it difficult for national states to apply them and for international institutions to assess how countries apply them. The *status quo* in the regulation and application of international soft law suggests that the standards enshrined in international soft law are partially insufficient. National systems seeking to safeguard the independence of judges and courts should critically apply them either as a source to construe a law or as a source to enact a new one.

The study of the institutionalization of bodies known as councils for the judiciary in the Member States of the European Union shows that these bodies vary considerably in each distinct group of the Southern and Northern European model of councils for the judiciary. None of the analyzed institutions are entirely in line with international standards in terms of their composition, process of formation, and conferred powers, which is not necessarily an obstacle to safeguarding the independence of judges and courts. The analysis reveals that the Southern European model councils exercise traditional powers in the area of appointment, promotion, and transfer of judges, or their release from duties, even though they may share some competencies with the executive in the judicial organization, while the Northern European model councils exercise new functions in the area of management and budget of courts and the powers in the area of formation of the corps of judges are vested in other independent bodies that are not constituted following international standards. A characteristic feature of these bodies is that they are not composed exclusively of judges.

The study discerns some aspects of the constitutional meaning of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution. The said institution of judges is an independent element of the self-governance of the judiciary with a constitutional status, which may be regarded as a source (as well as the President of the Republic and the Seimas) of the legitimacy of a judge. This institution must be constituted for an explicit aim, provided for in Paragraph 5 of Article 112, to advise the President of the Republic as the subject of the executive in the area of appointment, promotion, and transfer of judges, or their release from duties of all courts of general jurisdiction and specialized courts, and in this area be a counterbalance only

to the President of the Republic as the subject of the executive. As a counterbalance, a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, must be composed solely of judges, should not be numerous, and must give reasoned advice to the President of the Republic as the subject of the executive. Additionally, the said institution of judges must be constituted to exercise the broad powers expressly enshrined in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, the list of which is considered exhaustive. This exhaustive list of constitutional powers should not be interpreted in such a way as it prohibits the said institution of judges from being granted such additional powers, through legislation, that are related to its constitutional powers.

The analysis of the legislative regulation of the self-governance of the judiciary shows that by choosing the model of self-governance of the judiciary and by regulating the area of appointment, promotion, and transfer of judges, or their release from duties, the legislature has not accurately assessed the end for which the Judicial Council, as a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, must be constituted and its exact constitutional powers. By the established model of the Judicial Council, the legislature has not only failed to ensure the effectiveness of the self-governance of the judiciary but also has departed from the constitutional meaning of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution. Following the Constitutional Court's holding that the mixed composition of the former Judicial Council, established as a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, the legislature has failed to implement accurately the requirements of the Constitution merely deciding to change the composition of the said institution.

When examining the legislative regulation of the self-governance of the judiciary, the study determines that the legislature, by deciding to eliminate the Minister of Justice from the area of judicial administration and to transfer this responsibility to the judiciary, its self-regulation and self-governance has changed the perspective towards judicial administration and established a centralized model of judiciary's self-governance. In this model, the most significant powers are concentrated solely in the hands of the Judicial Council, established as a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, and composed solely of judges. Additionally, the National Courts Administration, established not as an element of self-governance of the judiciary and led by a non-judge, is made a significant agency. The centralized model of self-governance of the judiciary, where the

Judicial Council holds significant powers over other institutions established in the system of the self-regulation and self-governance of the judiciary and where the legislature has gradually increased these powers since 2002, raises doubts in terms of its compliance with the constitutional requirement that the self-governing judiciary cannot be overly centralized.

An assessment of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, in the international context, suggests that the said institution of judges, in the way it is composed and how it is composed, is generally in line with international standards and does not have the kind of structural deficiencies that would call into question its independence. However, the way the said institution of judges must exercise its powers as a counterbalance to the President of the Republic as the subject of the executive in the area of the formation of the corps of judges, is neither reflected in international soft law instruments nor is it inherent in the analyzed institutions, which participate in the area of the formation of the corps of judges. The similarities in the constitutional powers of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, with analyzed institutions, which in the Southern and Northern European model countries are constituted to participate in the area of the formation of the corps of judges suggest that the legislature has extensive discretion in the choice of the model of self-governance of the judiciary. The data obtained do not allow to determine with certainty which model of the council for the judiciary the legislature has established by means of a law and to assign Lithuania to one of two distinct model groups.

The constitutional meaning of a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, requires reformation of the present-day Judicial Council, established by means of a law as the said institution of judges. It is possible to reform the present-day Judicial Council and not to amend the Constitution. The present-day Judicial Council can be transformed into several autonomous institutions when a special institution of judges, provided for in Paragraph 5 of Article 112 of the Constitution, composed solely of judges, would then be constituted as an autonomous constitutional body to exercise the powers expressly provided for in the Constitution and other powers related to the said powers that may be prescribed by law. In exercising the powers laid down in the Constitution, the said institution of judges must limit the discretion of the President of the Republic to ensure the independence of judges and courts. It is required not only by its constitutional end and constitutional status but also by the principles of accountability enshrined in the Constitution, which align with

international standards. The manner in which the Judicial Council exercises its constitutional powers does not support the claim that this institution limits the discretion of the President of the Republic as indicated, and the enacted law does not support the claim that the legislature has ensured it.

Borusevičiūtė, M. (2023). Definition of the Lithuanian Judicial Council. *Teisė*, 127, 101–117.

Borusevičiūtė, M. (2022). The Challenges of Originalism as a Theory of Constitutional Interpretation Today. *Teisė*, 125, 100–113.

Borusevičiūtė, M. (2022). How the Guardians of the Constitution Weakened the Protection of the Independence of Judges of the Highest Courts of General Jurisdiction. In: Sudavičius, B. (ed.) (2022). *On the Road with a Constitution*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 33–52.

LIST OF PRESENTATIONS BY THE AUTHOR AT SCIENTIFIC CONFERENCES

On 16–17 March 2023, she attended the 6th Seminar of the International Network of Doctoral Studies in Law "Values and Law" in University of Lodz, Poland. A paper based on research results was presented on the topic "Dangerous Relationship with Soft Law Values: Saving the Legal Text Called Constitution".

On 18–19 May 2023, she attended the conference of the International Network of Doctoral Studies in Law "The Good, the Bad and the Legal: Balance between Stability and Disruptions of Law" in Vilnius University, Lithuania. A paper based on research results on the topic "European Soft Law Standards: How Bad It Could Be for National Systems" was presented.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Education

2019–2023 – Ph.D. studies at Vilnius University, Faculty of Law.
2016–2018 – Master's degree in Public Law from Vilnius University Faculty of Law.
2011–2016 – Master's degree in Law from Vilnius University Faculty of Law.
2006–2010 – Bachelor's degree in Political Science from Klaipėda University.

Academic experience

2019 – present – Teaching Assistant at Vilnius University Faculty of Law.

PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

Borusevičiūtė, M. (2023). Lietuvos specialios teisėjų institucijos apibrėžimas. *Teisė*, 127, 101–117.

Borusevičiūtė, M. (2022). Originalizmo kaip konstitucijos interpretavimo teorijos šiandienos iššūkiai. *Teisė*, 125, 110–113.

Borusevičiūtė, M. (2022). Kaip Konstitucijos sergėtojai susilpnino aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų nepriklausomumo apsaugą. Iš: Sudavičius, B. (red.) (2022). *Kelyje su konstitucija*. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 33–52.

TARPTAUTINIŲ MOKSLINIŲ RENGINIŲ, KURIUOSE PRISTATYTI TYRIMO REZULTATAI, SĄRAŠAS

2023 m. kovo 16–17 d. dalyvauta “ šeštajame tarptautiniame doktorantų seminare „Values and Law“ Lodzės universitete, Lenkijoje. 2023 m. kovo 16 d. mokslinių tyrimų rezultatų pagrindu šiame seminare buvo pristatytas pranešimas tema „Dangerous Relationship with Soft Law Values: Saving the Legal Text Called Constitution“.

2023 m. gegužės 18–19 d. dalyvauta tarptautinėje doktorantų konferencijoje „The Good, the Bad and the Legal: Balance between Stability and Disruptions of Law“ Vilniaus universitete, Lietuvoje. 2023 m. gegužės 18 d. mokslinių tyrimų rezultatų pagrindu šioje konferencijoje buvo pristatytas pranešimas tema „European Soft Law Standards: How Bad It Could Be for National Systems“.

INFORMACIJA APIE AUTORĘ

Išsilavinimas

2019–2023 – universitetinės trečiosios pakopos (doktorantūros) studijos studijų programoje Teisė Vilnius universiteto Teisės fakultete.
2016–2018 – universitetinės antrosios pakopos (magistrantūros) studijos ir įgytas teisės magistro kvalifikacinis laipsnis studijų programoje Viešoji teisė Vilniaus universiteto Teisės fakultete.
2011–2016 – universitetinės suderintos pirmosios ir antrosios pakopos (vientisosios) studijos ir įgytas teisės magistro kvalifikacinis laipsnis studijų programoje Teisė Vilniaus universiteto Teisės fakultete.
2006–2010 – universitetinės pirmosios pakopos (bakalauro) studijos ir įgytas politikos mokslų bakalauro kvalifikacinis laipsnis studijų programoje Politikos mokslai Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakultete.

Akademinė patirtis

2019 – iki šiol – jaunesnioji asistentė Vilniaus universiteto Teisės fakultete.

Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, III rūmai, LT-10222 Vilnius
El. p. info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt
bookshop.vu.lt, journals.vu.lt
Tiražas 20 egz.